

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

**ГЕОСТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ УКРАЇНИ
В ПОЛІТИЧНІЙ, ЕКОНОМІЧНІЙ, ПРАВОВІЙ
ТА ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРАХ**

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

19 жовтня 2017 року

Київ

Одеса
Фенікс
2017

УДК 327+32+338.2+34+342.34
Г364

Організаційний комітет конференції

Голова оргкомітету:

Копійка В.В., директор Інституту міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка, доктор політичних наук, професор.

Заступник голови оргкомітету:

Кориневич А.О., координатор з наукової роботи Інституту міжнародних відносин, кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного права.

Члени оргкомітету:

Голубій І.Є., заступник директора ІМВ, кандидат економічних наук, доцент;
Дайнеко В.В., завідувач кафедри іноземних мов, кандидат філологічних наук, професор;
Даниленко С.І., завідувач кафедри міжнародних медіакомунікацій та комунікативних технологій, доктор політичних наук, доцент;

Дорошко М.С., завідувач кафедри країнознавства, доктор історичних наук, професор;

Мицик В.В., завідувач кафедри міжнародного права, доктор юридичних наук, професор;

Калакура В.Я., завідувач кафедри міжнародного приватного права, кандидат юридичних наук, доцент;

Манжола В.А., завідувач кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики, доктор історичних наук, професор;

Матвієнко В.М., завідувач кафедри міжнародних організацій та дипломатичної служби, доктор історичних наук, професор;

Муравйов В.І., завідувач кафедри порівняльного і європейського права, доктор юридичних наук, професор;

Расшивалов Д.П., завідувач кафедри міжнародного бізнесу, кандидат економічних наук, доцент;

Рижков М.М., завідувач кафедри міжнародної інформації, доктор політичних наук, професор;

Рогач О.І., завідувач кафедри міжнародних фінансів, доктор економічних наук, професор;

Шнирков О.І., завідувач кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин, доктор економічних наук, професор.

Г364 **Геостратегічні пріоритети України в політичній, економічній, правовій та інформаційній сферах** : матеріали міжнародної науково-теоретичної конференції, 19 жовтня 2017 року, Київ / Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – О. : Фенікс, 2017. – 207 с.
ISBN 978-966-928-244-6

До збірника увійшли тези провідних науковців та молодих вчених, представлені на міжнародній науково-теоретичній конференції «Геостратегічні пріоритети України в політичній, економічній, правовій та інформаційній сферах», яка відбулася 19 жовтня 2017 року в Інституті міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Роботи опубліковані в авторській редакції. Оргкомітет не несе відповідальності за достовірність інформації та будь-яких відомостей, поданих в рукописах.

УДК 327+32+338.2+34+342.34

ISBN 978-966-928-244-6

© Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2017

© Автори статей, 2017

Політична сфера

УДК 327.7

ІМПЕРАТИВИ РОЗВИТКУ ВІДНОСИН СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Погорська І. І.,

доктор політичних наук, старший науковий співробітник,
Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Концептуальні пошуки науково-аналітичної спільноти ХХІ століття суттєвим чином пов'язані з визнанням того факту, що глобальні трансформаційні процеси сучасності все чіткіше виявляються як потужна політична динаміка, яка змінює природу системи міжнародних відносин. Така динаміка містить в собі й серйозний дерегуляційний потенціал, що спонукає міжнародних акторів до виявлення політичної волі у справі управління процесами стратегічної взаємодії.

Політичні, культурні і соціальні наслідки цього феномену залишаються, у значній мірі, невизначеними, як у масштаби країни, так й у планетарному масштабі. Втім є сенс визначити ключові тенденції, що характеризують сучасну еволюцію світової політики, а саме: структурне послаблення міжнародної системи і формування моделі багатополлярної потужності, яка не гарантує стабільність, бо співіснування різних полюсів потужності не обов'язково призведе до мирного порозуміння і створення багатосторонньої мирної та консенсусної системи; зростання комплексності та суперечливості у соціальній динаміці світової спільноти, зокрема посилення дуальності логіки інтеграції і логіки фрагментації; оновлення стратегічного ландшафту, де США мають здолати кризу ефективності та довіри, що є додатковим аргументом на підтримку оновлення глобальних стратегій та пошуку інших форм лідерства на фундаменті кращої консолідації партнерських інтересів.

В контексті аналізу теоретичних підвалин зазначеної теми дослідження принципова увага має бути приділена фактору трансформаційності у сучасних міжнародних відносинах, впливу кризових тенденцій глобального характеру на поступ сучасних соціополітичних процесів, що має наслідком феноменальні системні зрушення у глобальному середовищі. Декомпозиція систем, що вважалися сталими та поява нових міжнародно-системних конфігурацій, системні трансформації як на рівні регіональних структур, так й на рівні стратегічних альянсів, спричиняють необхідність зміни акторами світової політики «матриці» формування підвалин зовнішньої політики та національної безпеки. А відтак зросла й необхідність в оновленні стратегічних орієнтирів та формуванні нових довгострокових доктрин, включаючи їхню кореляцію з нормативно-ціннісними підвалинами політичної поведінки міжнародних гравців. Тож осмислення впливу глобальних трансформаційних процесів на розвиток стратегічного планування та механізмів стратегічної кооперації є одним з найактуальніших вимірів досліджень у сфері сучасних міжнародних систем та глобального розвитку.

Організаційний вимір політичного оформлення сучасного світу наповнений проявами синергії. Поряд з тим варто враховувати, що система як така не є похідною від порядку і може переживати його зміни, а причини системних трансформацій криються у змінах внутрішньої природи системи, її сутнісному перетворенні, де вона отримує політичне оформлення через організацію найбільш важливих процесів розвитку шляхом системного стратегічного впливу. Особливого значення тут набуває комплексне формування вертикального та горизонтального вимірів глобальних та регіональних владних та міжнародно-правових зв'язків. І у провідних державах світу розуміють таку динаміку.

Ключовим завданням провідних акторів світової політики стає побудова ефективних стратегій дії у глобальному середовищі і у трансрегіональних вимірах взаємодій, де одним з найбільш ефективних механізмів стає стратегічне партнерство, що дозволяє міжнародним акторам виходити за межі власного потенціалу потужності, залучаючи до нього потенціал стратегічного партнера. Базовими характеристиками стратегічного партнерства з позицій теорії міжнародних відносин є: спільність стратегічних цілей, наявність стратегічного консенсусу щодо цільового спектру завдань, сформована система засобів дії та соціального механізму реалізації стратегічних завдань. Критерії для виявлення стратегічного партнерства доцільно визначити наступні: а) існування принципово важливих цілей, досягнення яких можливе лише за умови координації зусиль сторін у довгостроковій перспективі; б) єдине розуміння сторонами цілей і принципів розвитку стратегічного партнерства; в) існування актуальної правової бази партнерства, де закріплені зміст співробітництва і механізми його реалізації; г) існування усталених інституційних механізмів, за допомогою яких реалізується стратегічне партнерство; д) загальні цілі повинні превалювати над розбіжностями, якщо такі є; е) збіг парадигми бачення суспільно – політичного розвитку обох сторін.

У практичній площині міжнародних взаємодій історична еволюція стратегічного партнерства відбулася у двох принципових вимірах: у розширенні цільового спектру та сфер взаємодії – вихід за межі традиційної політики та геополітики; гнучка формалізація – не всі стратегічні партнерства ідентичні та рівні за правовою базою, розширена інструменталізація – формально стратегічне партнерство пропонує всеосяжні рамки для двох партнерів, проте спостерігається тенденція до підвищення ефективності багатостороннього підходу, наприклад шляхом координації позицій зі стратегічними партнерами в рамках багатосторонніх форумів та об'єднань.

Емпіричний досвід використання інструменту стратегічного партнерства в зовнішній політиці виявляє найбільш ефективною моделлю стратегічного партнерства модель трансатлантичного стратегічного партнерства, яка зберігатиме свій потенціал на видиму перспективу, проте з урахуванням ймовірності появи непередбачуваних ситуацій («чорних лебедів»), що можуть кардинальним чином трансформувати світ. В основу твердження покладено ідеї попередніх напрацювань про те, що євроатлантична спільнота в критичних умовах розвитку міжнародних відносин спроможна мобілізувати свій економічний і політичний потенціал для організованої протидії негативним трендам розвитку ХХІ століття. Подібні підходи лежать в основі сформованої в США та провідних країн Європи практики зовнішньополітичного планування – вироблення взаємодоповнюючих програм дій в різних регіонах світу і сферах діяльності, які коригуються відповідно до поточної міжнародно-політичної ситуації, але зберігають загальну стратегічну орієнтацію. Найбільш значимими стратегічними векторами між державами – центрами сили найвагомішими на сучасному етапі визначаються США, КНР та РФ, серед інтеграційних об'єднань – ЄС.

Формування оптимальної моделі забезпечення стратегічних інтересів України на тривалу історичну перспективу ускладнюється як чинниками внутріполітичного розвитку, взаємопов'язаними із різновекторними зовнішніми факторами тиску, впливу та втручання, так і особливостями геополітичного становища України, позначеного присутністю на європейських теренах двох стратегічних ліній – європеїзму та атлантизму (ступінь впливу яких може змінюватись під тиском як ситуативних короткострокових, так й довгострокових чинників) і водночас безпосереднім перебігом відносин між США/НАТО/ЄС та Росією. Поряд з тим доцільно враховувати, що стратегічні пріоритети США і Європи на міжнародній арені не визначені в абсолютно однаковому порядку.

Варто констатувати, що принципи дії актора у сучасному міжнародно-політичному середовищі є складним синтезом утилітарності та норм, які визначають спосіб, у якій діє актор на міжнародній арені. З даних позицій зовнішня політика також віддзеркалює складну систему цінностей, у рамках якої тісно пов'язані аргументація потужності й

аргументація моралі, політична культура та духовна креативність. Наслідуючи кантівський практичний імператив, у діях геополітичних гравців нескладно виявити різницю між ціною та призначенням, що викликає дестабілізацію важливих світових регіонів, однак водночас глобальні проблеми не знають кордонів, як і регіональні виклики сучасності, тому щодо розвитку стратегічного діалогу є сенс говорити й про взаємозалежність, що актуалізує посилення участі України у розвитку різноманітних механізмів стратегічного партнерства у вкрай динамічному сучасному світі.

ВПЛИВ ТРАНСКОНТИНЕНТАЛЬНИХ ІНФРАСТРУКТУРНИХ ПРОЕКТІВ НА ПОЛІТИЧНУ СТРУКТУРУ МІЖНАРОДНИХ РЕГІОНІВ

Константинов В.Ю.,

к. політ. н., доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики
Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Масштабні міжнародні транспортні проекти вже давно стали одним з відчутних факторів розвитку міжнародного співробітництва. Але їх подальше ускладнення, прагнення забезпечити відповідність нових шляхів сполучення сучасним потребам та технічним вимогам, що висувають до міжнародних транспортних артерій, необхідність формувати різнопланові складні комплекси забезпечення транспортних операцій (що об'єктивно перетворює будь-який великий транспортний коридор, особливо – міжнародний, на масштабний інфраструктурний проект) призводять до переростання таких міжнародних ініціатив у більш важливі та впливові явища. Такі проекти не можна розглядати як виключно бізнесові та інженерні завдання [1]. Фактично, будь-який сучасний міжнародний інфраструктурний проект стає фактором трансформації міжнародного співробітництва, включно із його політичним виміром. Найбільш масштабні, трансконтинентальні проекти йдуть навіть далі – вони виступають в якості чинників трансформації міжнародно-політичного простору, змінюють політичні, економічні, безпекові умови міжнародного розвитку, коригують геостратегічні координати міжнародного політичного ландшафту.

Основним каналом, через який відбувається здійснення такого творчого та глибокого впливу трансконтинентальних інфраструктурних проектів на міжнародно-політичні процеси є процес розбудови міжнародних регіонів (region-building). Цей процес, що є одним із проявів регіоналізації у міжнародних відносинах, давно є предметом уваги дослідників – зокрема, завдяки своєму потенціалу змінювати структуру міжнародної системи (хоч й обмежено у просторовому вимірі) та фіксувати кумулятивний ефект стратегій окремих держав, що вони спричиняють на міжнародні регіони [2]. Розбудову міжнародних регіонів сфокусовано на штучному, свідомому творенні структури регіонального співробітництва, нормативної та інституційної, на наповненні цього співробітництва змістом. Спільність держав, суспільств та територій визначено усвідомленням єдності, що визначено певними характеристиками (як правило, функціональними, такими, що відповідають певній сфері суспільної діяльності [3, с. 7]. Саме такий випадок являє собою побудова масштабних інфраструктурних проектів – цілеспрямована суспільна діяльність, що відтворює стійку (й взаємовигідну) спільність.

Тому великі міжнародні інфраструктурні проекти виступають своєрідним інструментом розбудови міжнародних регіонів. Перш за все, це проявляється у формуванні спільної ідентичності, що пов'язує низку держав із проектом, в межах якого вони співпрацюють. Політика ідентичності проявляється у інфраструктурних проектах специфічно (самоідентифікація із відповідним територіальним комплексом лише зрідка здатна охопити помітну частину суспільств, отже, залишається “верхівковою”, суттєвою лише для держав, політиків, експертів), але все одно демонструє низку типових для цього феномену проявів: само-ідентифікування набуває публічного вигляду, формується відповідний політичний дискурс, як національний, так й міжнародний, формуються усталені міждержавні зв'язки, що характерно лише для повноцінних міжнародних спільнот [4].

Найбільш показовими є приклади формування колективних поведінкових моделей, для яких характерна самоідентифікація із спільним проектом, що створено у форматах, відмінних від класичних історичних або інтеграційних регіональних комплексів. Формування спільної ідентичності між учасниками великого інфраструктурного проекту спостерігаємо в побудові трубопроводу Баку-Джейхан (де спільність формували Азербайджан, Грузія та Туреччина, держави, що не належать до одного міжнародного регіону за іншими форматами), або в межах проекту Великого Меконгу, де низка країн континентальної Південно-Східної Азії утворювали так само унікальну спільноту, вужчу за типові для них регіональні межі ПСА або АСЕАН. Іншим показовим прикладом є АТЕС, регіональна структура, яка від початку будувалася із опорою на ключові інфраструктурні вузли Тихого океану, залучені у міжнародну торгівлю та транспортні маршрути.

Ще одною важливою специфічною ознакою саме інфраструктурних проектів як драйверів регіоналізації є співвідношення регіональних процесів із глобалізацією. Глобалізація традиційно розглядається як один із факторів сприяння становленню міжнародних регіонів – завдяки активізації економічної співпраці та уніфікацію ринків, інтенсивність чого між сусідніми державами часто буває найбільш високою [5]. Однак, у випадку із великими міжнародними інфраструктурними проектами, що мають континентальний масштаб, вірним є зворотнє твердження – що регіоналізація сприяє глобалізації. Адже розвиток транспортного сполучення на якісно новому рівні створює умови для збільшення торгівлі та активізації промислової кооперації на маршруті міжнародного проекту. Понад це, формування повноцінного інфраструктурного проекту визначається створенням низки локальних (але пов'язаних між собою) хабів, що обслуговують транспортний маршрут.

Ці хаби є не тільки важливим елементом забезпечення діяльності транспортних коридорів, але фактично виступають у якості нових міжнародних ринків, по суті відтворюючи траєкторію глобалізації. Подібні сценарії було реалізовано у великих транспортних проектах в Африці (перш за все, у спонсорованих ЄС проектах, наприклад, у Східно-Африканському транспортному коридорі), у центральноазійських транспортних проектах КНР, або у деяких Європейських транспортних коридорах.

Таким чином, великі міжнародні інфраструктурні проекти, перш за все, трансконтинентальні (що за рахунок значно більшого масштабу акумулюють ресурси достатні для спричинення помітних змін у міжнародно-політичних процесах) є своєрідним виміром міжнародної регіоналізації. Наслідком успішної реалізації трансконтинентальних інфраструктурних проектів буде формування нових міжнародних регіонів. На етапі створення такі регіони відрізняються порівняно невисоким рівнем індивідуального лідерства, переважно горизонтальними зв'язками між державами, що залучені до їх реалізації, а також більш високим ступенем плюралізму управління регіональними процесами. Однак, із розвитком таких “інфраструктурних” регіонів можлива їх трансформації в бік більшої централізації, побудови вертикальної структури, появи виразної ієрархії учасників, яка буде проявлятися не лише в політико-економічній (по лінії стосунків донор-реципієнт), але й в традиційній політичній площині.

Список використаних джерел:

1. Dimitriou H.T. Mega Projects and Mega Risks: Lessons for Decision-makers through a Comparative Analysis of Selected Large-scale Transport Infrastructure Projects in Europe, USA and Asia Pacific / H.T. Dimitriou, E.J. Ward and P.G. Wright. – London: University College London, 2011.
2. Paasi A. Territories, Boundaries and Consciousness. The Changing Geographies of the Finnish-Russian border / A. Paasi. – Chichester: John Wiley & Sons, 1996; Neumann I.B. Uses of the Other. The East in European identity formation / I.B. Neumann. – Manchester: Manchester University Press, 1999.
3. Keskitalo E. C. H. Negotiating the Arctic: the construction of an international region / E.C. H. Keskitalo. – N.Y.: Routledge, 2004.

4. Anderson B. *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism* / B. Anderson. – N. Y.: Verso, 1996.
5. Robertson R. *Globalization: Social Theory and Global Culture* / R. Robertson. – London: Sage, 1992.

ХАРАКТЕРИСТИКА ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Лапшин С.А.,

кандидат історичних наук, доцент кафедри правових наук та філософії
Вінницького державного педагогічного університету ім.М.Коцюбинського.

Конотопенко О.П.,

кандидат філософських наук, доцент кафедри правових наук та філософії
Вінницького державного педагогічного університету ім.М.Коцюбинського.

Функціонування політичної еліти є надзвичайно важливим питанням з огляду на її керівну роль у державотворчих процесах. Значна частина аналітиків та українських політологів прийшла до висновку, що політична еліта у нашій країні ще тільки починає формуватись. До умовно-елітних груп належать ті, кого можна назвати “протоелітою” (лідери громадських організацій, парламентські групи, урядовці, лідери промислово-фінансових груп, банків).

Етап формування нової еліти поділяється на псевдоеліту і постеліту. До псевдоеліти належить частина депутатів, випадкових у політиці осіб, а постеліта (значна частина старої еліти, що зберігає свої позиції у рудиментарних суспільних інститутах: лідери старих одержавлених профспілок, лідери старих жіночих та дитячих організацій). Саме від груп, у чийх руках влада, залежить тип переходу та успіхи трансформацій старого ладу в новий. В Україні трансформація відбувається через “вростання” старих еліт (партійної номенклатури і “червоного” директорату) у нові відносини при невирішеності проблеми передавання влади (хоч би тимчасової) в руки нових політичних сил, за несформованості останніх і чим далі, тим більше їхньої розпорошеності поміж різних партій і груп інтересів. Причиною нереконструкторської поведінки владної еліти в Україні була саме якість еліти, її склад, її орієнтації. Саме на відповідальність еліти покладено той обов’язок, що дає новий поштовх до втілення нових рішень і відновлення політичної системи.

Гарантом політичної стабільності всередині і поза межами держави є своєрідне переміщення еліти. У сучасному українському державотворенні еліті належить особлива роль, місце і призначення у формуванні стабілізаційних механізмів. Мабуть, найскладніше питання у сучасній Україні – це наявність національної еліти. Посткомуністичне суспільство однаково потребує як кваліфікованої еліти, здатної наслідувати владні структури, забезпечуючи вирішення стратегічних завдань національного розвитку, так і справжньої, духовно зрілої інтелігенції. Кризовий стан з формуванням, підготовкою останньої – одна з найболючіших проблем нашої нинішньої культури.

Власне, 1990-1995 рр. умовно можна назвати першим етапом, коли до вищих ешелонів влади української держави здійснили різкий перехід багато людей з лав контреліти радянських часів. Серед них було чимало представників творчої та наукової інтелігенції. Проте з плином часу більшість з них втрачали свої посади. Злетіти на вершину влади у переломний час виявилось значно легше аніж утримати владу. Інші ж не змогли реалізувати тих ідей та гасел, які підняли їх до вершини, й вони інкорпоровалися у нову систему елітних відносин. Насправді цей процес значно складніший, не треба забувати, що у політико-ідеологічному плані лідерство належить новим політичним силам суспільства. У цьому плані і відбулась інкорпорація саме нової еліти з колишньої номенклатури, яка запозичила гасла націонал-демократів. Щодо організаційно-управлінських методів, стилю роботи і публічної поведінки, організації приватного життя, різноманітних посадових привілеїв, то нова еліта перейняла це від старої без змін. Другий етап, що займає хронометричні рамки від 1995 р. і триває донині – це владарювання неономенклатурного

чиновництва, для якого характерні клановість управління власністю і клановість утримання державної влади, непрофесіоналізм, психологія “тимчасовості” [1, с.36].

Ще однією характерною відмінною рисою української правлячої еліти, що відрізняє її від європейської політики, є малий відсоток жінок в урядових структурах.

Теперішня українська еліта об’єктивно не зацікавлена у радикальних змінах і справжніх реформах, суспільна трансформація в Україні має суперечливий, непослідовний характер. Хоча цей час приніс цілу низку суперечок між неузаконеним новим та юридично і морально вимираючим старим, зіткненнями різних світоглядних прагнень, групових та корпоративних домагань, проте й у добу соціально-політичної невизначеності певна «дезорганізована організація» суспільства не зникає, життя й надалі триває.

Образ трансформованого суспільно-політичного ладу якраз і залежить від процесів, які тільки й утримують суспільство від остаточного саморуйнування, правового “безмежжя”, безладдя та хаосу в перехідний період, та які визначають майбутню соціально-культурну форму: це процеси легітимізації. Аналіз шляхів становлення політичного режиму у посткомуністичних умовах України та країн Центрально-Східної Європи вказує на головну закономірність цієї легітимізації. У разі кризи легітимності, яка провокує дестабілізаційні процеси у внутрішній системі, проходить політичне утвердження владних осіб та інститутів влади, які не стільки шукають для суспільства підґрунтя власної легітимізації – природну систему базових цінностей, скільки щоразу намагаються авторитарно створити її “під себе”. Йдеться про стійкий комуністичний застій посткомуністичної влади – знову й знову відтворювати (наскільки це дозволить час та реальні зміни, що відбулися) неототалітарні форми самолегітимізації [2, с.8].

Крім того, варто зауважити, що еліта, неважливо наскільки освічена, не може сама створити нову цивілізацію, потрібна енергія загальної людської волі, ця енергія доступна й чекає, щоб її випустили. Для прикладу можна назвати український Євромайдан, який і був тією енергією. Отож є всі перспективи позитивного розвитку подій.

На нашу думку, творення політичної еліти у ході державотворення – це перспективний процес легітимізації. Українська політична теорія, так само, як і українська національна держава, набула якісно нових ознак. Необхідно розрізнити трансформацію як особливий стан суспільства, що перебуває у ході модифікації його структури, що постійно змінюється, й у період трансформаційної кризи. Найістотніші зміни відбуваються у соціокультурній сфері: у нормах, цінностях, уявленнях.

Таким чином, на фоні кризових явищ, які переживає Україна в даний час спостерігається підвищення міфологічного рівня суспільної свідомості. Особливого розмаху набула міфологізація навколо питання української національної еліти. Історія України є історією жорсткого винищення національної еліти. Еліта, яка була успадкована з радянських часів, не є елітою, це псевдоеліта. Реальна елітарна українська структура не створена, її немає. Разом з тим без формування української еліти вихід країни з кризи неможливий. Такий стан із структурізацією української еліти зовсім не означає, що носіїв високого українського духу, культури немає. Вони є, однак розпорошені в суспільстві. Проблема полягає в тому, щоб відбувся процес переходу еліти зі стану хаотично розпорошеного до структурованого та функціонально скоординованого.

Список використаних джерел:

1. Наумкіна С., Козловська Л. Аналіз розвитку української політичної еліти у 1994– 1999 рр. / С.Наумкіна, Л.Козловська // Нова політика. – 1999. – № 6. – С. 33–37.
2. Бистрицький Є. Політична філософія посткомунізму: горизонти методології / Є.Бистрицький // Політична думка. – 1995. – № 1. – С. 3–8.

ПЕРСПЕКТИВИ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО НАТО В КОНТЕКСТІ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Зінько І.Ю.,

кандидат історичних наук, доцент кафедри правових наук та філософії
Вінницького державного педагогічного університету ім. М.Коцюбинського.

Лапшин С.А.,

кандидат історичних наук, доцент кафедри правових наук та філософії
Вінницького державного педагогічного університету ім. М.Коцюбинського.

Анексія Криму та військовий конфлікт на сході України, викликані збройною агресією Росії, стали саме тим каталізатором, який призвів до трансформації як економічної так і політичної площин сучасного геополітичного простору української держави. Питання захисту національної цілісності та суверенітету України як у зовнішньому середовищі, так і всередині країни набули світового значення. Дослідження вступу України до НАТО як основи формування оптимальної моделі національної безпеки та стабільного розвитку набуло актуальності з погляду стримування агресії, що виразно проявляється зі сторони Російської Федерації.

Питання перспектив вступу України до НАТО знайшли відображення у дослідженнях О.Соскіна, Л.Даниленко, Г. Перепелиці та інших.

Глибоке реформування НАТО і посилення його ролі у вирішенні цілого ряду принципівих проблем розвитку Європи перетворили альянс не тільки в ключову ланку в ланцюзі інститутів регіональної безпеки, а й в один з вирішальних чинників становлення системи колективної безпеки на Європейському континенті в цілому. У Європі, беручи участь у вирішенні міжнаціональних конфліктів та забезпеченні режимів нерозповсюдження, НАТО постало як ефективний механізм подолання загроз безпеці [1; с.13].

На сьогоднішній день НАТО є надзвичайно потужною політико-військовою організацією, яка об'єднує найбільш розвинуті країни світу і забезпечує кожній із них захист та національну безпеку. Посткомуністичні держави, які приєдналися до альянсу, суттєво посилили систему національної безпеки і зменшили витрати на розвиток військово-оборонного сектору [2; с.71].

НАТО сьогодні перебуває в стадії трансформації в глобальну і універсальну організацію безпеки. В умовах активізації процесів євроінтеграції, коли стратегічний інтерес безпеки для НАТО в Північноатлантичному регіоні і Західній Європі значною мірою є вичерпаним, з появою нових загроз та джерел нестабільності в різних регіонах світу, дедалі більшого значення в діяльності альянсу набувають глобальні інтереси.

Здобувши незалежність, Україна отримала геополітичний спадок як держава у своєрідній щілині між двома світами – євроатлантичним (ЄС, США, Канада) та євразійським (із центром у Росії). Тому її роль у балансуванні між новітніми глобальними загрозами є досить суттєвою.

Зважаючи на стратегічну позицію України як моста між Східною та Західною Європою, відносини між НАТО і Україною мають провідне значення для розбудови миру і стабільності в євроатлантичному регіоні. Зокрема, щорічно укладаються Індивідуальні програми партнерства між Україною і НАТО, проводяться регулярні спільні військові навчання, із 2005 р. започатковано Інтенсифікований діалог з НАТО з питань набуття членства.

Б.Парахонський та Г.Яворська відзначають, що перебуваючи поза членством НАТО, Україна не може брати повноцінну участь у формуванні механізмів європейської безпеки і, не маючи власної потужної та ефективної системи безпеки й оборони, фактично перебуває

в зоні «вакууму безпеки» [3, с. 40]. У цих процесах «українська криза» набуває особливого значення і як окремий акт глобального переходу, і як драма незалежної держави, змушеної виживати та робити свій вибір в умовах «конфліктної трансформації» світу [4, с. 3].

Вступ України до альянсу остаточно вирішив би геостратегічну дилему в Європі, пов'язану з відновленням геополітичного суперництва, адже відносини України з НАТО мають важливе значення для розвитку миру та стабільності в євроатлантичному регіоні, враховуючи стратегічну позицію України як «моста між Сходом та Заходом».

Окреслимо переваги вступу України до НАТО: збереження територіальної цілісності держави; захист від зовнішньої агресії; «квиток» до ЄС – НАТО є невід'ємною частиною євроінтеграційного процесу; підвищення обороноздатності України; запровадження західних оборонних стандартів; істотне зниження ризику війни проти України, сепаратизм втрапить силові основи для своєї можливої реалізації; імпульс іноземним інвесторам для приходу в Україну; покращення клімату для здійснення підприємницької діяльності в Україні, зокрема з покращенням міжнародного інвестиційного іміджу України; через дотримання процедур та норм, які підтримує НАТО, та через стабілізацію ситуації з зовнішньою безпекою, зміцнюється демократичний режим в Україні.

Водночас є деякі слабкі сторони у разі членства України в НАТО: Україні необхідно буде надавати збройну підтримку союзникам НАТО, якщо на їхню територію буде здійснено напад; ймовірно певне збільшення витрат на оборону в Україні; вартість членського внеску України до бюджету НАТО за попередньою оцінкою перебуватиме в межах 40-50 млн. доларів США на рік.

Таким чином, в умовах зростання небезпеки повномасштабних воєнних дій з боку Російської федерації питання вступу України до НАТО набуває особливо актуального характеру. Водночас збройна агресія Росії в Україні представляє для трансатлантичного співтовариства найбільш серйозну загрозу безпеці за останні 30 років. Вторгнення російських військ в Україну з одночасним порушенням її суверенітету, територіальної цілісності та незалежності уповільнює процес вступу країни до НАТО та створює явну загрозу європейській безпеці, Північноатлантичному співтовариству та сусідам Росії в Євразії. Це стало викликом для міжнародної спільноти до пошуку нових шляхів укріплення єдності стосовно “українського питання” та прагнення до колективного захисту східних кордонів з метою забезпечення безпеки в регіоні. Тому для України надзвичайно важливим є продовження та поглиблення співпраці із НАТО в рамках діючих проектів та програм, проведення інформування населення щодо позитивних наслідків вступу України до НАТО (з метою схвалення даного рішення у випадку проведення референдуму), реформування військово-промислового комплексу за стандартами НАТО та ін. Реалізація вказаних напрямків є запорукою припинення військової агресії Російської федерації, відновлення суверенітету та територіальної цілісності України і основою трансформаційних процесів.

Список використаних джерел:

1. Партнерство заради безпеки: досвід країн НАТО та українська перспектива? / За загальною ред. О.Соскіна. – К.: Вид-во «Інститут трансформації суспільства», 2007. – 336 с.
2. Вступ до НАТО – стратегічний вибір України / За загальною ред. О.Соскіна. – К.: Вид-во «Інститут трансформації суспільства», 2008. – 192 с.
3. Власюк О. Україна в системі міжнародної безпеки: Монографія /О.Власюк. – Національний інститут проблем міжнародної безпеки. – К.: НППМБ. – 450 с.
4. Парахонський Б. Актуальні виклики та загрози регіональній безпеці: висновки для України /Б.Парахонський, Г.Яворська, за заг. ред. К.Кононенка. – Київ, 2014. – 42 с.

ІНТЕГРАЦІЙНІ ПІДХОДИ У ПОДОЛАННІ ГЛОБАЛЬНИХ КЛІМАТИЧНИХ РИЗИКІВ ДЛЯ УКРАЇНИ

Шевченко О.В., к.політ.н., доцент

доцент кафедри міжнародних медіакомунікацій і комунікативних технологій
Інституту міжнародних відносин Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Зміни кліматичної системи є науково доведеним фактом, і багато з них, які спостерігаються з середини ХХ-го століття, є безпрецедентними. Відбулось потепління атмосфери і океану, запаси снігу і льоду скоротилися, а рівень моря підвищився. З іншого боку, зміни клімату є не простим підвищенням температури. Термін «глобальна зміна клімату» має набагато ширше значення – це перебудова всіх геосистем на планеті. І потепління – це всього лише один з його аспектів. Зміна клімату означає зміну в стані клімату, яке може бути встановлено через зміни в середніх значеннях і/або варіабельності його параметрів і яке зберігається протягом тривалого періоду, десятиліть або більше. Тому коректно говорити про глобальні зміни клімату, а не тільки про глобальне потепління, оскільки крім зростання температури на планеті відбувається цілий ряд змін в складній кліматичній системі Землі, пов'язаних з потеплінням.

Найбільш актуальними безпековими ризиками, пов'язаними із глобальними кліматичними змінами багато дослідників визначають доступ до питної води, продовольчу безпеку, підвищення рівня моря, деградацію прибережної смуги, екстремальні погодні явища, кліматичну міграцію і насильницькі конфлікти. Можна говорити про те, що зміна клімату є мультиплікатором глобальних ризиків. Ці ризики були відображені в дослідженнях багатьох поважних організацій, зокрема, звітах Міжурядової групи експертів зі зміни клімату, Американського аналітичного центру СНА, Німецької консультативної ради з питань змін клімату, Департаменту з міжнародного розвитку уряду Великобританії, Міжнародного центру Вудро Вільсона та інших. В цих документах наголошується на взаєпов'язаності глобальних ризиків, спричинених кліматичними і некліматичними факторами. Наприклад, зміна клімату може спричинити дефіцит води, яка в свою чергу впливає на продовольчу безпеку, а обидва цих ризики можуть мати актуалізувати вимушену міграцію, насильницькі конфлікти, зростання інфекційних хвороб та смертності.

Для вирішення цих багатогранних ризиків головним завданням є усунення неоднорідності у підходах, що існує між різними політичними спільнотами. Проблеми безпеки, спричинені зміною клімату, увійшли до порядку денного політики на найвищому рівні з початку 2000-х років. З тих пір зміна клімату як проблема безпеки перетворилась у один з напрямків політики разом із пом'якшенням наслідків для природи від діяльності людини та адаптацією. Основною причиною зростаючого інтересу є збільшення кількості доказів та усвідомлення широкомасштабних наслідків зміни клімату для біосфери та людського суспільства у поєднанні з відсутністю скорочення викидів парникових газів. Якщо не вживати відповідних адаптативних заходів, збільшиться кількість та різноманітність проблем, пов'язаних з безпекою.

Проте вирішення проблеми ризиків, пов'язаних зі зміною клімату, є складним завданням для багатьох урядів та організацій. Один із способів усвідомити складні зв'язки між змінами клімату та безпекою, є розуміння взаємодії таких різноманітних політичних сфер як безпека, зовнішня політика, врегулювання криз та розвиток. В той же час, через взаємодію між різними політичними сферами, також необхідні інтегровані підходи до вирішення проблеми відповіді на ризики між різними політичними сферами. Це, зокрема, включає в себе інтеграційний підхід до скорочення ризиків стихійних лих та адаптації до кліматичних змін, вивчення зональних слабких місць, адаптацію в аналізі безпеки та

інтеграцію проблеми зміни клімату в процеси миротворчості. Отже, для вирішення проблем, пов'язаних зі зміною клімату та безпекою, уряди та організації спільно повинні вирішувати проблеми, що виходять за межі їх традиційних проблемних сфер.

Як і багато інших країн, Україна стикається та й надалі стикатиметься з різними проблемами, які виникають у результаті зміни клімату. Намагаючись розв'язати ці проблеми й підготуватися до майбутнього, країни починають впроваджувати заходи та процедури, які стосуються адаптації до зміни клімату. Сьогодні на міжнародному рівні розроблено дві стратегії щодо врегулювання глобальної зміни клімату: адаптація та пом'якшення впливу. Згідно з П'ятим оціночним докладом Міжурядової групи експертів зі зміни клімату «адаптація і пом'якшення впливів – це взаємодоповнюючі стратегії реагування на зміну клімату. Адаптація являє собою процес пристосування до існуючого або очікуваного клімату і його впливів, з тим щоб зменшити шкоду або скористатися вигідними можливостями. Пом'якшення впливів – це процес зменшення викидів або збільшення поглинання парникових газів з тим, щоб обмежити зміну клімату в майбутньому». Як адаптація, так і пом'якшення впливів можуть зменшити ризики зміни клімату або забезпечити їх менеджмент. Проте, ці стратегії можуть створити інші ризики і вигоди.

Інтеграційний підхід застосовується при координації діяльності з адаптації до змін клімату на міжнародному, національному та місцевому рівнях. Ключовим актором в цьому процесі, на думку експертів, є державні структури всіх рівнів. Інтеграція національних та місцевих органів влади спричинена, зокрема, тим, що різні адміністративні райони країни зазнаватимуть неоднорідного впливу змін клімату, і це може суперечити пріоритетам сусіднім регіонам.

Е.Массея, експерт Організації з безпеки та співробітництва в Європі, запропонував для України чотири види інтеграційних стратегій з адаптації та пом'якшення впливу глобальних змін клімату. Перший – заходи, спрямовані на формування адаптаційного потенціалу, на розширення державного або громадського усвідомлення, підвищення обізнаності щодо процесу адаптації до змін клімату, наприклад, урядові звіти, інформаційні кампанії з оцінки кліматичних ризиків. Другий – заходи, спрямовані на зниження ризику та ступеня чутливості, на зменшення потенційно небезпечних наслідків, та на підвищення стійкості системи, наприклад, будівництво хвилевідбійних стінок для захисту від довгострокового підняття рівня моря або використання нових сортів сільськогосподарських культур, більш стійких до температурних змін та нестачі води. Третя група – заходи, спрямовані на підвищення потенціалу для подолання надзвичайних та стихійних подій, завданням яких є цілеспрямована відповідь на будь-яку подію, та полегшення її наслідків. Четверта – заходи, спрямовані на отримання переваг від зміни кліматичних умов, наприклад, інвестиції у нові види сільськогосподарських культур для внутрішнього споживання або експорту, встановлення сонячних панелей на будинках, тощо.

Отже, інтеграційні підходи щодо подолання кліматичних та безпекових ризиків, передбачають кооперацію та обмін знаннями різних організацій, що займаються цими ризиками. Це має важливе значення, оскільки ризики, пов'язані з кліматом, багатогранні і багатопланові, та мають короткострокові, середньострокові і довгострокові наслідки. Різні міжнародні та українські організації зосереджуються на різних типах ризиків та розробляють плани заходів з їх різною часовою імплементацією, приймають різні перспективи часу, що може бути важливим для визначення синергії у відповідях на ризики та уникнення контрпродуктивних заходів.

УКРАЇНА В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ ТА ЗЛАМУ ТРАНЗИТИВНОГО СВІТОПОРЯДКУ: СУТНІСТЬ І АЛГОРИТМ ВИХОДУ З КРИЗИ

Кондратенко О.Ю.,

кандидат історичних наук, доцент, старший науковий співробітник,
Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Квітень 2014 р. відзначився «гібридною» агресією Російської Федерації проти України унаслідок чого було анексовано Крим та розпочато завуальовану агресію на українському південному сході. Зазначені події стали переломним етапом у російсько-українських відносин та початком становлення нового світового порядку ознаками якого є керований хаос і нестабільність породжена наростанням протистояння між великими державами. Варто наголосити, що по завершенню Другої світової війни в європейській історії відсутні випадки насильницького відторгнення територій суверенних держав. Прецедент до корекції геополітичної парадигми РФ постав у контексті захисту співвітчизників за кордоном (як на пострадянському просторі, так і за його межами), кількість яких складає близько 30 млн осіб, котрі й складають основу «русского мира» [40]. Утім, така парадигма не відповідає поведінці великої держави у XXI ст. Про ірраціональність дій Кремля зазначає у одному зі своїх інтерв'ю відома дослідниця Л. Шевцова, доводячи тим самим суперечливість дій Росії на євразійському просторі, котрі нібито стали контраргументом на загрозу її інтересам у цьому регіоні. У якості прикладу експерт звертається до оновленої зовнішньополітичної доктрини РФ де зокрема йдеться про завершення епохи Заходу, а тому вся стратегія протистояння з ним за логікою не має жодного сенсу. Разом з тим, РФ має тісні ринкові стосунки із західним світом, зокрема ЄС у плані економічних гарантій існування російського енергетичного класу, який до того ж тримає всі свої заощадження у західних банках та є одними з найбагатших груп туманного Альбіону [56].

За несприятливих геополітичних умов Росія намагатиметься й надалі повернути геополітичний вплив над Україною через зміну її прозахідного керівництва або ж хоча би домогтися від Києва нейтралітету. Захід тим не менш зацікавлений у збереженні Україною проєвропейського зовнішньополітичного курсу, європеїзації та її вестернізації з тим щоби забезпечити формування так званої «вітрини» – наочного прикладу альтернативи розвитку країн пострадянського простору. Зокрема в ЄС та США розуміють, що підтримка змін в Україні у підсумку має сприяти процесам трансформації політичного та економічного укладу самої Росії. Україна таким чином бачиться Заходом у якості противаги авторитарній Росії як спадкоємиці СРСР та можливого центру нових інтеграційних процесів на пострадянському просторі. У цьому відношенні власний алгоритм трансформації України в ліберальну демократію західного штибу запропонував відомий американський фінансист Дж. Сорос, який був одним із ініціаторів та обстоює своєрідний план Маршала для України у вигляді надання не менш як 50 млрд дол. фінансової допомоги упродовж десяти років. Важливим кроком у цьому напрямі є прийняття Сенатом США законопроект «Акт в підтримку свободи в Україні» (Ukraine Freedom Support Act) від 11 грудня 2014 р., що передбачав надання Україні фінансової допомоги, зокрема й на військові потреби в розмірі 350 млн. дол. [72]. Також наприкінці 2014 р. було прийнято «Резолюцію 758» – документ, який встановлює механізм забезпечення всебічної підтримки України на знак противаги російській агресії. Цього ж року Київ відмовився від подальшого збереження статусу нейтралітету.

Варто сказати, що більшість західних експертів схиляється до думки, що, намагаючись силовим шляхом утримати Україну у сфері свого геополітичного впливу через окупацію

частини її території, Росія остаточно втратила Україну, яка дедалі більше буде зближуватися з євроатлантичними інституціями. До того ж США на 2018 р. запланували значне збільшення обсягу фінансових видатків (до 500 млн дол.) на підтримку українського оборонного сектору. Не виключається також і надання Україні летального оборонного озброєння у разі загострення ситуації у південно-східній окупованих територіях чи можливого наступу Росії з метою захоплення інших українських територій та розширення зони конфлікту. Тож, Україна представляє виключну геополітичну цінність одночасно як Росії, так і для Заходу.

Загалом Україна стала плацдармом геополітичного зіткнення євроатлантичної і євразійської безпекової та інтеграційної парадигми. Із загострення протистояння між провідними центрами сили Україна дедалі виступає вагомими фактором зміни світового порядку. Зближення України з Євросоюзом, яке стало надактуальним з укладенням між ними угоди про асоціацію є абсолютно неприйнятним для Росії, так як остання реалізує власний інтеграційний проект – Євразійський економічний союз у котрому одне із ключових місць відводиться саме Україні. Тому надання Україні асоційованого членства фактично позбавляє Росії важелів залучення Києва до ЄАЕС. Росія, ціною значних економічних втрат намагається утримати Україну у сфері власних стратегічних інтересів не зважаючи на мінімальні шанси на перемогу у цьому змаганні із колективним Заходом. Особливої ваги питання збереження геополітичного впливу РФ над Україною набуло після подій 2014 р., відомих як Революція гідності. Перегляд і зміна кордонів суверенної держави шляхом анексії Кримського півострова та подальшого розпалювання «гібридного конфлікту» у південно-східних регіонах України стали справжнім викликом, який Росія кинула Заходові та всьому світові. Події в Україні стали серйозним викликом для В. Путіна і ударом по його геополітичних/імперських амбіціях щодо відтворення інтеграційної організації на пострадянському просторі під протекторатом Росії.

Виходячи з ситуації, що склалася на міжнародній арені Україні необхідно прискорювати політичні та економічні реформи, оптимізувати боротьбу з корупцією, а також надалі модернізувати армію відповідно до стандартів НАТО. Водночас, Україні варто намагатися зміцнювати свою військову співпрацю з Польщею, країнами Балтії, Молдовою, Румунією Туреччиною та Грузією з метою геополітичного посилення так званої Балто-Чорноморської дуги або блоку Міжмор'я. Названі країни могли би об'єднати свої економічні та військові потенціали у разі подальшого наростання суперечностей між країнами ЄС і НАТО, а також за умов наростання експансіонізму з боку Російської Федерації. Одним із пунктів на шляху до такого альянсу може бути також зближення України з Білоруссю, яка також періодично прагне звільнитися від надмірної опіки «старшого брата». Отже, Україні необхідно розвивати багатосторонню співпрацю з країнами ЦСЄ, які можуть стати потенційними об'єктами російської агресії [71].

Саме тому Помаранчева революція, а пізніше Революція гідності в Україні розцінюється Москвою не інакше як факт нанесення максимального геополітичного збитку Росії на пострадянському просторі. Тут варто говорити про наростання у Російській державі «фантомних болів» унаслідок «ампутації» імперії. Реалізація геостратегії Росії враховує також радикальні внутрішньополітичні зміни в Україні, які сприяють прискореній євроатлантичній інтеграції держави. Остаточна переорієнтація Україною свого зовнішньополітичного вектора у бік євроатлантичних структур означає для Кремля значне послаблення південно-західного геополітичного флангу Росії. Виходячи з цього для російської геостратегії утримання у полі свого впливу України є надважливим завданням. В цілому ж, проектування впливу на Україну визначатиме майбутнє не лише євразійського простору але й багато в чому світового порядку загалом.

Список використаних джерел:

1. Российская диаспора за рубежом достигла 30 миллионов человек [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://ria.ru/society/20061012/54757915.html>

2. Шевцова: «Внешняя политика для Кремля стала инструментом решения внутренних задач». Интервью ведущего исследователя Института Брукинса «Голосу Америки» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.golos-ameriki.ru/content/shvetsova-criticizes-kremlin/2872997.html>
3. Save Ukraine to counter Russia, says Soros [Electronic source] // Financial Times. – 2015. – 8th January. – Access mode: <https://www.ft.com/content/4ddfb410-9664-11e4-a40b-00144feabdc0>
4. Russia's Path to Another Resurgence [Electronic source]. – Access mode: https://www.stratfor.com/analysis/russias-path-another-resurgence?utm_campaign=LL_Content_Digest&utm_source=hs_email&utm_medium=email&utm_content=38638299&_hsenc=p2ANqtz--rH07RuVyCiYdVMjkKHmOBZ6OY_g-1V4wV-7dHxvKcguxLx-9gZjMG14en1VvDU4TkMaNcNrd9BQcCmThfXI2PBMCSdw&_hsmi=38658773

ВНЕСОК УКРАЇНСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ ЩОДО ОБСТОЮВАННЯ МИРУ

Кульчицька О.В.,

к.і.н, доцент, докторантка ЗНУ

Якщо задати людям влюбій частині світу питання: чого вони хочуть більше всього, відповідь буде одна : вони хочуть безпеки і впевненості у завтрашньому дні, хочуть рости дітей у мирі і давати їм освіту і можливість будувати своє майбутнє. Тому, у світі, що стрімко змінюється, проблема обстоювання миру сьогодні звучить актуально для мешканців усіх країн і континентів. Посильний внесок у справу захисту національних інтересів та обстоювання миру для усієї світової спільноти здійснює й українська дипломатія. Свою позицію щодо проблем на міжнародній арені, вона проголошує з трибуни Генеральної Асамблеї ООН та зали засідань Ради Безпеки ООН, де представники різних націй, заявляють про своє ставлення до міжнародних проблем.

Історично склалось так, що виступи дипломатів України завжди спрямовувались на підтримку мирного співіснування країн світу, а прикладом їх активної роботи стала низка декларацій, конвенцій і договорів, безпосереднє відношення до яких вони мали.

Так, ще у 1957 р. українська делегація підтримала пропозиції щодо прийняття XIII сесією ГА ООН Декларації про мирне існування. Адже, на їх глибоке переконання, єдиний шлях до збереження миру знаходиться у мирному існуванні світової спільноти [1, с.21].

Усвідомлюючи небезпеку для людства від зброї масового ураження, представники української дипломатії доклали зусиль в напрямку дій, спрямованих на її заборону та ліквідацію. Наприклад, 8.01.1963 р. був підписаний, а 26.11.1963р ратифікований Договір про заборону ядерних випробувань в атмосфері, космічному просторі та під водою .

Разом з делегатами 34 країн світу на XXVI сесії Генеральної Асамблеї, делегація України(тоді ще УРСР) внесла проект резолюції щодо Конвенції про заборону розробки, виробництва і нагромадження запасів бактеріологічної (біологічної) зброї і токсинів та про їх знищення. З деякими змінами документ був схвалений резолюцією Генеральної Асамблеї від 29 листопада 1971 р. Він став першим в історії міжнародних відносин заходом справжнього роззброєння, що передбачав повну ліквідацію одного з видів зброї масового знищення [2, с.121-122].

Керуючись принципом мирного співіснування, Українська РСР 28 березня 1972 р. внесла на розгляд Комітету по роззброєнню проект Конвенції про заборону хімічної зброї. У такий спосіб, українська дипломатія переконували світове співтовариство у тому, що вона виступає за повне впровадження в життя принципу Декларації про зміцнення міжнародної безпеки, послідовної боротьби за мир, свободу і безпеку народів, за розв'язання сучасних міжнародних проблем, за підвищення ефективності й дієвості Організації Об'єднаних Націй.

У 1986 р. українська дипломатія виступила співавтором 12 проектів резолюцій із найважливіших аспектів збереження миру, де неодноразово наголошувалось, що проблема виживання може бути розв'язана лише внаслідок докорінного повороту до дійсно безпечного світу. Справжня безпека може бути загальною, взаємною і рівною для всіх.

На сучасному етапі представники української дипломатії також докладають ряд зусиль для відстоювання миру в залах засідань Генеральної Асамблеї та Ради Безпеки ООН. Колективна та наполеглива робота української дипломатії, за підтримки більшості країн світу, дозволила усій світовій спільноті донести стратегічні пріоритети України через резолюцію Генеральної Асамблеї ООН А / RES/68/262 від 27 березня 2014 р. У документі було підтверджено відданість суверенітету, політичній незалежності, територіальній цілісності України у її міжнародно визнаних кордонах. У ній містився заклик до усіх держав відмовитись і утриматись від дій, спрямованих на часткове або повне порушення

національної єдності і територіальної цілісності України, у тому числі за допомогою погрози силою, або інших незаконних заходів. Резолюція закликала усі сторони негайно приступити до мирного урегулювання ситуації по відношенню до України, шляхом прямого політичного діалогу, проявляти стриманість та не вдаватися до односторонніх дій і войовничої риторики, які могли б посилити напруженість і, у повній мірі, брати участь у міжнародних посередницьких зусиллях [3].

Дана резолюція стала підставою для України посилатися на неї на міжнародних зустрічах для підсилення конструктивного діалогу. Вона стала підґрунтям на користь відстоювання миру не тільки в окремо взятій країні, а й маркером щодо обстоювання миру, збереження принципів колективної безпеки та дотримання засадничих норм міжнародного бугтя.

Обстоювання миру з боку української дипломатії лунають і з зали засідань Ради Безпеки ООН. Зокрема, враховуючи нестабільну ситуацію в багатьох регіонах світу й зростаючий ризик використання хімічних, біологічних та ядерних матеріалів в якості зброї з боку недержавних угруповань, в т. ч. терористів, на відкритих дебатах Ради Безпеки ООН 15 грудня 2016 р., світове співтовариство отримало чіткий меседж, що Україна виступає за впровадження невідкладних заходів з метою зміцнення існуючої міжнародної системи протидії розповсюдженню зброї масового знищення.

Отже, вище наведені факти свідчать про посильний внесок української дипломатії у справу захисту національних інтересів та обстоювання миру для усієї світової спільноти.

Список використаних джерел:

1. Виступ глави делегації Української РСР Л.Х. Паламарчука в загальній дискусії на пленарному засіданні XIII сесії ГА ООН 3.Х. 1957 р. // Українська РСР на міжнародній арені. – К., 1963. – С.207-217.
2. Українська РСР на міжнародній арені: Зб. док і матеріалів. 1971 – 1975 рр. – К., 1981. – С.121-122.
3. Шестидесят восьмая сессия. Резолюция, принятая Генеральной Ассамблеей 27 марта 2014 года [без передачи в главные комитеты] (A/68/L.39 и Add.1) 68/262. Территориальная целостность Украины. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/68/262&lang=R.

УКРАЇНА В ПОТЕНЦІЙНІЙ ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНІЙ ІНТЕГРАЦІЇ КРАЇН БАЛТО-ЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ

Гольцов А. Г.,

Кандидат географічних наук, докторант,

Інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

У Балто-Чорноморському регіоні (БЧР) нині спостерігається біполярне протистояння між Російською Федерацією та колективним Заходом разом із його партнерами. Головною причиною цієї ситуації виступила імперська експансія РФ, що проявилася в анексії Криму та «гібридній війні» на Сході України. Російський експансіонізм стимулював консолідацію НАТО задля реалізації стратегії «стримування» РФ. Близькі сусіди Росії найбільш зацікавлені в створенні ефективних механізмів захисту від її потенційної агресії. Україна найбільш зацікавлена у створенні механізмів військово-політичної інтеграції країн БЧР.

Сучасний Євросоюз фактично не має дієвої системи оборони від потенційної агресії. Спільна політика безпеки та оборони (CSDP) ЄС, попри наявність окремих інститутів (зокрема, Єврокорпусу), функціонально неспроможна забезпечити надійний захист країн-членів. Тому справа захисту країн Європи покладається на цілком дієздатний Північноатлантичний альянс. Починаючи з 2014 р., відбувається політичне зміцнення НАТО. Збільшено сили реагування, проводяться спільні навчання, активізовано інші види співробітництва країн-членів. При цьому багато-які західноєвропейські держави не відчують безпосередньої загрози з боку РФ і неохоче несуть додаткові витрати на оборону. Німеччина та Франція вважають для себе не вигідним зростання впливу США в Європі. Внаслідок розширення НАТО в 1999 та 2004 роках більшість країн БЧР стали повноцінними членами Альянсу. Нині в регіоні сформовано нову штабну інфраструктуру НАТО. У Польщі та країнах Балтії дислоковано батальйони провідних держав Альянсу. Особливо важливе посилення позицій США, в окремих країнах БЧР на їхнє прохання розміщуються мережі американських військових баз та об'єктів. Саме з НАТО та США Україна нині активно розвиває співпрацю в галузі оборони.

РФ реалізовує в БЧР неоімперську геостратегію, володіючи для цього досить міцними позиціями. Вздовж кордонів з країнами Балтії та Україною дислоковані потужні угруповання російських військ. У басейні Балтійського моря дуже вигідно розташована Калінінградська область – напівексклав РФ, по суті геополітичний плацдарм з численними військовими базами. «Ключове» положення в регіоні належить Білорусі, котра залишається єдиним східноєвропейським союзником РФ. На південно-західному «фланзі» РФ може використати як геополітичний плацдарм свого сателіта – квазі-державу Придністров'я. Анексований у 2014 р. в Україні Крим прискорено перетворюється Росією на свій головний плацдарм у басейні Чорного моря.

Для країн БЧР спільною геостратегічною метою виступає оборона проти експансії РФ. У більшості країн регіону спільна загроза сприяє консолідації суспільства. У зв'язку зі зміною геополітичної обстановки ухвалюються нові воєнні доктрини, збільшуються витрати на оборону. Розміщення військових контингентів та інфраструктури НАТО сприяє підвищенню обороноздатності країн-членів Альянсу. Попри, те, що НАТО в цілому володіє надзвичайною військовою потугою, його структури доволі громіздкі, а механізми ухвалення доленосних рішень повільні. Тому країни БЧР зацікавлені у формуванні гнучкого та мобільного військово-політичного об'єднання, що може послугувати в якості суттєвого додатку до НАТО. Припускається, що окремі провідні держави НАТО, насамперед США, а також Велика Британія та Канада, заінтересовані в організації дієвого

протистояння експансіонізму РФ і можуть надати новому регіональному об'єднанню допомогу щодо забезпечення фінансовими, військово-технічними та іншими ресурсами.

Таким чином, сек'юритизація сучасної неоімперської геополітики Росії виступає головним стимулом для створення нового військово-політичного об'єднання країн регіону. Серед країн БЧР найбільшу зацікавленість у реалізації регіонального проекту військово-політичної інтеграції виявляє Польща, котра володіє найбільшим військовим та економічним потенціалом. Саме вона спроможна взяти на себе організацію взаємодії між потенційними країнами-учасниками проекту та координацію діяльності в процесі його реалізації.

Балтійські країни Естонія, Латвія та Литва в 2004 р. вступили до ЄС та НАТО, забезпечивши собі, певною мірою, захист від потенційної агресії Росії. У країнах Балтії поширене усвідомлення того, що вони перебувають у стані постійної воєнної загрози з боку РФ, тому саме в НАТО вони вбачають основного гаранта їхньої безпеки, суверенітету та територіальної цілісності. У разі агресії з боку РФ, згідно зі ст. 5 Вашингтонського договору, держави-члени НАТО мають прийти на їм допомогу. Проте країни Балтії мають враховувати небезпеку того, що окремі «старі» (чи навіть «нові») члени Альянсу не братимуть участь у воєнних діях проти Росії. Крім того, імовірно, що Росія спроможна вдатися до «гібридної» агресії проти країн Балтії. За такої ситуації війська країн НАТО можуть не мати формальних підстав для ведення воєнних дій проти Росії. Тому геостратегічним інтересам країн Балтії відповідає реалізація регіонального проекту військово-політичної інтеграції, що функціонуватиме на додаток до НАТО. У результаті відповідної дипломатичної діяльності Естонія, Латвія та Литва разом із Польщею спроможні утворити Балтійське субрегіональне об'єднання – потенційну підсистему інтеграції всього БЧР.

За нинішньої геополітичної обстановки в БЧР у найтяжчому становищі перебуває Україна. Відмовившись в грудні 2014 р. від політики позаблоковості, вона прагне до розвитку співпраці з НАТО й досягнення повної відповідності критеріям цієї організації з метою набуття у майбутньому членства в ній. Саме вступ до НАТО уявляється нині в Україні найбільш дієвою гарантією забезпечення її державного суверенітету та територіальної цілісності. Стрімко зростають обсяги партнерського співробітництва України з Альянсом. Але вступ України до НАТО в близькому майбутньому є дуже проблематичним, оскільки частина «старих» членів Альянсу налаштована проти, передбачаючи, що це призведе до загострення відносин з Росією. За цих умов Україна, торуючи шлях до НАТО, водночас прагне до поглиблення стратегічного партнерства зі США, що вважається для нашої країни головним зовнішньополітичним пріоритетом. Активізувалася співпраця у військовій сфері між Україною та окремими членами НАТО, зокрема Великою Британією, Канадою та ін. Особливо активно розвивається партнерство з країнами БЧР, котрі також відчувають безпосередню загрозу з боку РФ. Отже, за нинішньої ситуації, ефективне військово-політичне співробітництво із країнами БЧР, котрі також вбачають сенс об'єднання в протистоянні російській експансії, постає для України екзистенціальним національним інтересом. Підтвердженням корисності регіональної співпраці може слугувати українсько-польсько-литовська бригада («LITPOLUKRBRIG»).

Серед країн Причорномор'я Румунія може бути зацікавленою у формуванні спільної оборонної структури. Молдові задля захисту своєї безпеки та врегулювання придністровської проблеми доцільно взяти участь у потенційному об'єднанні. Для Грузії захист від російської загрози також є геостратегічним інтересом. У результаті Румунія, Молдова, Грузія та Україна спроможні сформуванню Чорноморську субрегіональну підсистему БЧР, причому три останні країни особливо зацікавлені в регіональній військово-політичній інтеграції, оскільки вони не є членами НАТО.

Дипломатичні зусилля кран БЧР можуть призвести до укладання основоположної багатосторонньої угоди (чи низки угод) щодо тісної взаємодії у військово-політичній сфері Естонії, Латвії, Литви, Польщі, Румунії, Молдови, Грузії та України. Наша держава нині

змушена сама здійснювати захист власної безпеки, тому для неї потенційне створення військово-політичного об'єднання країн БЧР постає життєво важливим геостратегічним інтересом.

ІНСТИТУТ РЕГУЛЯРНИХ МІЖУРЯДОВИХ І МІЖВІДОМЧИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ ЯК ЗАСІБ ПОКРАЩЕННЯ ВІДНОСИН ІЗ СУСІДАМИ У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ФРН: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Кривонос Р.А.,

кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри країнознавства,
Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Рішучому покращенню відносин ФРН із західноєвропейськими сусідами сприяла її активна участь у інтеграції в рамках Європейських Співтовариств. Особливого значення у цьому контексті набуло стратегічне партнерство із Францією, започатковане *Єлісейським договором про німецько-французьку співпрацю* 1963 р., який передбачав проведення регулярних двосторонніх міжурядових та міжвідомчих консультацій з усіх важливих питань зовнішньої політики, безпеки, оборони, освіти, а також у сфері культурних відносин з метою взаємного узгодження державної політики у цих сферах (хоча б раз на рік – регулярні консультації глав держав і урядів, принаймні, один раз на три місяці – міністрів закордонних справ і оборони, начальників генеральних штабів і міністрів з проблем молоді та щонайменше раз на місяць – високих службовців міністерств закордонних справ).

Регулярні міжурядові консультації сприяли розбудові довіри між високими державними службовцями обох країн, що дозволяло поступово розширювати теми консультацій від освітньої політики до економічної співпраці та співробітництва в рамках Європейських Співтовариств й далі до безпекової проблематики. В результаті, німецько-французький консультативний механізм поступово перетворився на справжній «тандем» двох держав і «мотор європейської інтеграції». У 1970-х рр. в його рамках було погоджено початок формування спільної Європейської валютної системи й проведення прямих виборів до Європарламенту у 1979 р. У 1980-х рр. сторони уклали *Шенгенську угоду* (1985 р.), яка дозволила розпочати формування між країнами ЄЕС єдиного митного простору та поступову ліквідацію митного й прикордонного контролю на спільних кордонах; *Єдиний європейський акт* (1986 р.), який передбачав створення до 1993 р. європейського внутрішнього ринку; а також, в рамках процесу об'єднання Німеччини – створення Європейського Союзу згідно з *Маастрихтським договором* від 7 лютого 1992 р.

При цьому, після приєднання до Європейського валютного союзу німцям довелося відмовитися від німецької марки, яка у післявоєнний період була найстабільнішою з континентальних європейських валют й символом національної гордості, та перейти на спільну європейську валюту – євро. Створення Німецько-французької ради з оборони й безпеки (1988 р.), Німецько-французької фінансової і економічної ради (1988 р.), Німецько-французької ради з культури (1988 р.), Німецько-французької ради з довкілля (1989 р.), Німецько-французької ради міністрів (щопіврічні спільні засідання урядів обох держав, 2003 р.) сприяло подальшій інституалізації двосторонньої співпраці. Формування у 1989 р. Німецько-французької військової бригади та у 1992 р. Єврокорпусу, до якого, окрім німецьких і французьких вояків, увійшли солдати з Бельгії, Іспанії, Люксембургу, а з 2016 р. – й Польщі, є початком розбудови збройних сил об'єднаної Європи.

У 2003 р. Франція та Німеччина відмовилися брати участь у організованій США міжнародній інтервенції в Іраку. В ході подолання наслідків світової фінансової кризи 2008 р. плани заходів, попередньо затверджені Німеччиною та Францією, ставали основою відповідних заходів Євросоюзу.

Німеччина намагається використовувати досвід примирення із Францією для розбудови відносин зі східними сусідами, передусім із Польщею. З 1991 р. за ініціативою Німеччини

розпочалися тристоронні міжурядові консультації в рамках Веймарського трикутника – спільного форуму Німеччини, Франції та Польщі. Угоду про створення цього інституту було підписано у німецькому місті Веймар міністрами закордонних справ трьох держав 28 серпня 1991 р. відразу після поразки комуністичного путчу ГКЧП у Москві. Спочатку формат співпраці передбачав щорічні зустрічі міністрів закордонних справ держав-учасниць. За ініціативою Франції, починаючи з 1994 р., зустрічі міністрів оборони трьох держав було переведено на регулярну основу. До них у тому ж році додалися регулярні консультації на рівні державних секретарів з питань європейських відносин та голів управлінь зовнішньополітичного планування МЗС, а також міністрів фінансів та юстиції. Протягом тринадцяти років, до приєднання Польщі 1 травня 2004 р. до Європейського Союзу, Веймарський трикутник відіграв важливу роль у вирішенні проблем, які виникали в польсько-німецьких та польсько-французьких відносинах. Пізніше розпочалася стагнація співпраці в рамках цього формату, оскільки зі вступом Польщі до Євросоюзу співпраця з нею почала здійснюватися в його рамках. На нашу думку, ключовою причиною цього є не внутрішньополітичні чинники у кожній з країн «трійки», як твердять окремі дослідники, а те, що для ФРН співпраця з Польщею не має настільки критично важливого характеру, як співпраця з Францією. Ще менш важливу роль відіграє французько-польське співробітництво для Французької Республіки. В результаті, Польща так і залишилася найслабшою державою серед трьох задіяних сторін, а консультації в рамках Веймарського трикутника стали непотрібними, оскільки тепер узгодження політики трьох країн зручніше й ефективніше здійснювати в рамках органів Євросоюзу.

Заслуговує на увагу, що Німеччині вдалося розповсюдити успішний формат регулярних міжурядових та міжміністерських консультацій і на інших сусідів. Скажімо, від 1996 р. регулярно збираються тристоронні консультації міністрів оборони Німеччини, Польщі та Данії. Їхнім наслідком стало створення спільного дансько-німецько-польського корпусу.

З 1998 по 2012 р. щорічно проводилися міждержавні консультації на вищому рівні за участю членів урядів Німеччини та Російської Федерації. Останній за рахунком 14-й раунд консультацій відбувся 16 листопада 2012 р. в Москві. Намічені на квітень 2014 р. чергові міждержавні консультації були відкладені з ініціативи Німеччини через анексію Росією українського Криму та її вторгнення до Донецької і Луганської областей.

Україна й Німеччина започаткували проведення щорічних політичних консультацій (фахова робота галузевих міністерств, поєднана з переговорами на найвищому рівні). Такий механізм співробітництва у Центральній і Східній Європі Німеччина має лише з Україною, Росією та Польщею. Форма ж такого співробітництва у відносинах України з європейськими державами існує лише з ФРН.

Таким чином, інституційний механізм регулярних міжурядових консультацій на найвищому та високому рівнях, випрацьований ФРН у відносинах з Французькою Республікою, виявився настільки ефективним, що об'єднана Німеччина почала розбудовувати аналогічні механізми у відносинах із Данією, Польщею, Російською Федерацією та Україною. Проте, в жодному з цих випадків співпраця не набула того всеохоплюючого характеру, як у відносинах із Францією. Причиною цього, на нашу думку, є те, що у випадку Польщі та Данії достатньо ефективні рамки для обговорення проблем двосторонніх і тристоронніх відносин надають інституції, які функціонують у рамках Європейського Союзу. У випадку України і Російської Федерації, які мають достатньо централізовані пірамідальні системи ухвалення політичних рішень, ефективнішою формою стали регулярні телефонні розмови німецького канцлера з їхніми лідерами. Проте, на відміну від України, де Німеччина не має критично важливих інтересів, шанси на подальшу розбудову інституту регулярних міжурядових консультацій з Росією, від якої ФРН з її орієнтованою на експорт економікою значною мірою залежить у зв'язку з необхідністю забезпечення безперешкодної доставки енергоносіїв та іншої природної сировини, залишаються достатньо високими.

УКРАЇНА – ТУРЕЦЬКА РЕСПУБЛІКА: ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС ПОЛІТИКО-ДИПЛОМАТИЧНОГО ДІАЛОГУ 2017 РОКУ (ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ ВИМІР)

Циватий В.Г.

кандидат історичних наук, доцент,
Заслужений працівник освіти України,
Інститут всесвітньої історії НАН України

Актуальність цієї теми обумовлюється посиленням внутрішньої нестабільності й зовнішньої політичної прострації українсько-турецької політико-дипломатичної та інституціональної співпраці у 2014-2017 роках, що в цілому поза сумнівом пов'язане не лише зі специфікою в цей період двосторонніх міждержавних відносин, але й з глобалізацією світового простору, що поглиблюється, і з моделлю поліцентричного світу в цілому.

Турецька Республіка останніми роками зайняла позиції регіонального лідера й визначилася зі своєю зовнішньополітичною стратегією в нових геополітичних умовах. У 2017 році, турецько-українські стосунки займають одне із центральних місць у зовнішній політиці офіційної Анкари і значною мірою впливають на формування її політики в Чорноморсько-каспійському, Близькосхідному та інших регіонах світу, які мають для Туреччини стратегічне й геополітичне значення. Кадрові політико-дипломатичні перестановки серпня 2014 року концептуально не змінили зовнішньополітичний курс Турецької Республіки в період 2015-2017 років, але привнесли в нього регіональні акценти й нові дипломатичні наголоси (політичні акценти) до міждержавних діалогів в умовах нових політичних викликів ХХІ століття, виключенням не став і політико-дипломатичний діалог: Україна – Туреччина.

Зовнішньополітичний курс офіційної Анкари у 2017 році визначається передусім завданнями внутрішньополітичного порядку денного і вирішенням питань економічного розвитку країни. Тому українцям слід відвикати від використання емоційних оцінок у сфері зовнішньої політики і безпеки, адже вони заважають об'єктивному аналізу політико-дипломатичних та інституціональних процесів, що відбуваються. Для України, у сфері геополітичних пріоритетів зовнішньої політики на 2017 рік, є – й надалі мають бути постійними тільки національні інтереси. Тоді Україна стане зрозумілою для цивілізованої решти світу, що давно живе за такими правилами.

Дилеми зовнішньої політики Турецької Республіки відповідно викликають і різну реакцію в оточені її геополітичних сусідів, тобто відбувається реакція на цю політику зовнішніх чинників, у т.ч. – й українського. Щоб залишатися успішним регіональним лідером Турецька Республіка повинна сповідувати демократичні цінності та інсталювати сучасне інституціональне бачення в нову модель турецької дипломатії, а також покращувати імідж країни на міжнародній арені, над чим зараз і працює сучасна дипломатична служба Турецької Республіки. Перспективним напрямом вирішення численних протиріч і парадоксів у двосторонніх стосунках Україна – Турецька Республіка, може бути застосування теорії інституціоналізму, яка акцентує увагу на часово-просторовій послідовності трансформацій, регіонально-інституціональних наслідках і кореляціях відповідної розбіжності соціально-політичних траєкторій розвитку міжнародно-політичних регіонів.

У той же час цілий ряд обставин, що стосуються характеру, масштабів, довгостроковості поточного зовнішньополітичного тренду Україна – Туреччина, а також масштабів його підтримки в суспільстві залишаються невизначеними. Але при цьому слід підкреслити, що поточна політична ситуація в Україні, яка чинить відповідно пряму дію на

вироблення зовнішньополітичного курсу, визначається цілим рядом проблемних чинників. Для Турецької Республіки розвиток ситуації в Україні представляє життєво важливий інтерес. У зв'язку з цим Турецька Республіка зберігає значні можливості впливовості на вироблення зовнішньополітичного курсу України, за допомогою використання різних механізмів політичного впливу і дипломатичного інструментарію, при тісній координації своєї політики та активізації співпраці з іншими партнерами геополітичного простору.

Модель турецької дипломатії дня сьогоднішнього і короткострокова зовнішньополітична стратегія Туреччини дня завтрашнього, не зорієнтовані на те, щоб йти на загострення ситуації у відносинах зі своїми державами-сусідами. Турецька Республіка також враховує український фактор у своїй зовнішній політиці, оскільки потенціал двосторонніх відносин Туреччина – Україна на сьогодні досить високий. Підтвердженням цього слугує офіційний візит Президента Турецької Республіки в Україну 09 жовтня 2017 року. Президент України Петро Порошенко провів у Києві зустріч з Президентом Турецької Республіки Реджепом Таїпом Ердоганом.

У рамках візиту відбулося Шосте засідання Стратегічної ради високого рівня між Україною та Туреччиною під співголовуванням Петра Порошенка та Реджепа Таїпа Ердогана. Сторони обговорили шляхи поглиблення двосторонньої взаємодії Україна – Турецька Республіка на всіх стратегічних напрямках, а також питання міжнародного миру та регіональної безпеки. За підсумками засідання Стратегічної ради було підписано низку двосторонніх документів. Нові стратегічні та геополітичні пріоритети України та Турецької Республіки було висвітлено на зустрічі Президента України та Президента Турецької Республіки з представниками ЗМІ. Туреччина підтримує територіальну цілісність України та не визнає російську анексію Криму. Про це заявив президент Туреччини Реджеп Таїп Ердоган під час зустрічі з президентом Петром Порошенком. «Туреччина продовжуватиме підтримувати суверенітет України, її територіальну цілісність включно з Кримом і політичну консолідованість. Ми не визнали і не визнаємо незаконну анексію Криму. Ми задоволені підтримкою, яку Україна надає кримським татарам, які довели вірність своїй країні. Ми продовжуватимемо пильно слідкувати за станом наших братів і підтримуватимемо це питання на міжнародному порядку денному!», – заявив Ердоган.

Президент Туреччини також наголосив на підтримці Мінських домовленостей. «Нашим бажанням є, щоб конфлікт на сході закінчився якнайшвидше. Проблему може бути вирішено тільки на основі міжнародного права та територіальної цілісності України. У рамках цього ми підтримуємо Мінський процес», – додав Ердоган. Президент Туреччини обговорив із керівництвом України питання поглиблення стратегічних партнерських відносин між двома країнами. У цілому можна відмітити, що в політико-дипломатичному тандемі Туреччина – Україна, кожна із сторін веде власну регіональну й інституціональну гру на балансі суперечливих стосунків і геополітичних пріоритетів.

Таким чином, компаративний аналіз зовнішньополітичного курсу Турецької Республіки в історичній динаміці в контексті регіональних геополітичних процесів сучасного світу свідчить про пошуки Туреччиною нової конфігурації міжінституціональних зв'язків і міждержавних відносин у регіоні Великого Близького Сходу. При цьому, особливо пильна увага приділяється інституціонально-дипломатичній практиці двосторонніх міждержавних відносин Туреччина – Україна.

У 2017 році, політичним керівництвом і України, і Турецької Республіки розглядається нова зовнішньополітична модель дипломатичного конструктиву, формування нової зовнішньополітичної стратегії та вибору відповідного дипломатичного інструментарію в контексті нового світового геополітичного середовища й загроз глобалізованого світу, своїм реальним стратегічним партнером і гіпотетично стратегічним партнером на довгострокове майбутнє в геополітичному просторі другого десятиліття XXI століття.

ОСТАННІЙ РІК ІСНУВАННЯ СРСР ЯК ПЕРЕЛОМНИЙ ПЕРІОД ЗМІНИ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ НАСТРОЇВ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ НА КОРИСТЬ ВИБОРУ ЗАХІДНО-ДЕМОКРАТИЧНОГО ШЛЯХУ РОЗВИТКУ

Гордіна Н.О.,

кандидат історичних наук,

ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»

З приходом до влади М. Горбачова керівництво СРСР взяло курс на масштабні реформи, які охопили всі сфери життя радянського суспільства і отримали назву «перебудова». Підсумками реформ став розпад СРСР, що зокрема, відкрило шлях до радикальної зміни суспільно-політичного устрою і геополітичного вектору України.

Дану проблематику ґрунтовно досліджували В. Баран, О. Бойко, Я. Грицак, С. Кульчицький, В. Литвин, Ю. Смольніков, М. Томенко, В. Шейніс, Н. Шліхта, та інші.

Однак на сьогоднішній день практично відсутні комплексні дослідження, які відображали б суспільно-політичні настрої населення України у зазначений період і їх вплив на зміну внутрішньої соціально-економічної ситуації в країні і її зовнішньополітичних пріоритетів.

Завдання дослідження – на основі аналізу праць попередників та джерельної бази проаналізувати особливості суспільно-політичних настроїв населення в Україні в останній рік існування СРСР і на момент проголошення незалежності України.

Станом на 1991 рік населення України було значною мірою політизованим. За роки перебудови завдяки гласності та активності демократично налаштованої інтелігенції вдалося подолати політичну пасивність суспільства. Через відкриття реального стану економіки, невідомих негативних сторінок минулого, широкого проникнення інформації із Заходу відбувся підрив колишніх ідеалів і ціннісних орієнтирів, єдиної для всіх ідеології, яку представляла Комуністична партія [1, с. 39].

Після фактичної легалізації закордонних радіопередач західна і радянська пропаганда зіткнулися лоб у лоб. І це зіткнення було не на користь останньої. Адже невдачі горбачовської політики красномовно свідчили про справедливість багатьох закидів на її адресу. Пересічний громадянин на власні очі переконувався у безрезультатності задекларованих перебудовою гасел, кожного дня зіштовхувався із засиллям бюрократії, неякісними товарами і їх дефіцитом [7, с.20]. Це породжувало незадоволеність власним способом життя і прихильність до способу життя західного суспільства. Все радянське поступово ставало просто не модним, особливо серед молоді. Радянська пропаганда, послабивши цензуру, зазнала поразки.

Криза ідеології була одним з головних аспектів партійної кризи, вона переросла в ідеологічну кризу радянського суспільства і українського суспільства зокрема [10, с. 56].

1991 рік був надзвичайно насичений подіями, які впливали на громадську думку українського суспільства. Серед зовнішніх факторів бурхливу реакцію у суспільстві викликали події у столиці Литви Вільнюсі – застосування союзним центром зброї проти литовського народу [2, с. 231]. Серед внутрішніх – референдум 17 березня 1991 року, обговорення змін до конституції УРСР, серпневий путч та проголошення незалежності України і пов'язані з цим референдум та вибори Президента.

У серпні 1991 року консервативним силам СРСР стало зрозумілим, що М. Горбачову не вдається втримати владу, єдність Союзу була під загрозою. Спробою перейти до активних дій стало створення консерваторами ДКНС.

У суспільстві не було єдиної думки стосовно ставлення до ДКНС. Більше 60% населення очікували репресій. У контексті цього лідери опозиції, готуючи протест проти

дій путчистів, відзначали, що можуть не підняти велику частину населення на виступ проти перевороту. Олександр Кривенко, член Товариства Лева і один із засновників газети «Поступ» згадував, що у ніч 19 серпня 1991 р. зустрів Михайла Гориня, слова якого у той день йому дуже запам'яталися: «достатньо триста, ну нехай, п'ятсот людей заарештувати по всій Україні, і все повернеться в береги» [5].

Уже 21 серпня 1991 р., коли стало зрозумілим, що переворот провалився, реакція суспільства стала іншою. Інформація, яка надходила до КДБ УРСР свідчила про те, що населення республіки стривожене і занепокоєне ситуацією в країні та засуджує дії групи посадових осіб, що намагалися здійснити переворот. Багато хто був занепокоєний появою людських жертв серед демонстрантів протесту проти ДКНС у Москві, вважаючи, що подібне могло відбутись і в інших республіках [4, арк. 13–14].

Дії ДКНС та його поразка дали поштовх до проголошення незалежності України. Для надання легітимності даному рішенню, важливо було провести референдум на його підтримку і обрати Президента. Ці два акти призначили на один день і розпочали підготовку до їх проведення у досить складних суспільно-політичних умовах.

Українське суспільство включилося до підготовки референдуму і організації передвиборчої кампанії, про що свідчить надзвичайно велика кількість претендентів у кандидати в президенти – 95 осіб, та активний збір підписів на підтримку своїх кандидатів. Багатьом набридла нестабільність ситуації в країні, а референдум та вибори були можливістю пришвидшити розв'язання нагальних проблем. За результатами соціологічного дослідження, яке проводилося в Україні 18-24 жовтня 1991 року [8, с.3] бл. 75% опитаних пов'язували свої особисті інтереси та інтереси своєї родини з проголошенням незалежності України, переважна більшість вважала, що незалежність сприятиме побудові демократичної держави, забезпечить повну свободу розвитку всіх національних мов і культур. Приблизно 52% опитаних очікували змін на краще після обрання Президента України.

За результатами соціологічного опитування, проведеного 22-30 жовтня, позитивно до проголошення незалежності України ставились 90,5% опитаних, 54,8% вважали, що президентом має бути політичний діяч з досвідом роботи в державних та господарських структурах країни. 37,5% вважали, що він не повинен бути представником жодної партії [6, с. 2]. Це опитування відобразило настрої громадян в західних регіонах України і свідчило про їх готовність до змін.

Явка виборців 1 грудня 1991 року була високою. Громадяни пов'язували свій добробут з утвердженням незалежності держави і обранням майбутнього її лідера, як свідчили соціологічні опитування напередодні виборів [3, с.2].

Серед проблем, які населення прагнуло якнайшвидше вирішити після виборів, перше місце посідали: подолання економічної кризи, боротьба зі зростанням цін та інфляцією, забезпечення населення товарами широкого попиту [8, с.3].

Найбільш активним був захід України, що можна пов'язати з більш тісним зв'язком цих територій із західними демократіями. Менш активними були схід та південь, проте навіть в АР Крим явка на референдум досягла 67% [9, арк. 87].

Отже, в 1991 році українське суспільство було значною мірою політизованим. Суспільна думка була дуже чутливою до процесів, що відбувались у державі, гостро реагувала на будь-які зміни і переходила від однієї крайності до іншої. Проте, після поразки ДКНС стало очевидним, що подальше перебування країни у складі СРСР не включає в себе перспективи її розвитку. Втримати союзню республіку у складі держави центр міг лише силою і коли цієї сили виявилось недостатньо, вектор суспільної думки остаточно повернувся в бік демократії і західного шляху розвитку. Хоча на час проголошення незалежності більша частина населення ще не усвідомила масштабу нових завдань, які постали перед країною, не визначила чітко особливості державотворення та свого місця в цьому процесі, перший крок, який переламав хід української історії, було зроблено.

Список використаних джерел:

1. Hrasymiw Bohdan, *Post-Communist Ukraine*, – 2002 Canadian Institute of Ukrainian Studies Press. – 469 p.
2. Бойко О.Д. Нариси з новітньої історії України (1985 – 1991). – К. Кондор, 2004. – 357 с.
3. *Голос України*. – 1991. – 3 листопада.
4. ДА СБ України, ф. 16, оп. 19, спр. 3084.
5. Життя у «Поступі» // *Українська правда*. – 2003. – 16 квітня.
6. *За вільну Україну*. – 1991. – 3 жовтня.
7. Кульчицький С. Відкладена революція. Про події 1989–1991 рр. в Україні / С. Кульчицький // *Політика і час*. – 2001. – № 8. – С. 13–23.
8. *Урядовий кур'єр*. – 1991. – листопад.
9. ЦДАВОВУ. – Фонд1. – Опис – 28. – Справа 23-2/5.
10. Шліхта Н. В. Номенклатура та її привілеї в дискусіях доби перебудови очима радянських і західних журналістів / Н. В. Шліхта // *Наукові записки На УКМА*. – Т. 91. *Історичні науки*. – К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2009. – С. 52–58.

ПОЗИЦІЯ ЛИТВИ ЩОДО РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО ПРОТИСТОЯННЯ

Намонюк Ч.І.,

к. політ. н., доцент, молодший науковий співробітник ІМВ
КНУ імені Тараса Шевченка

Російські війська, що досі перебувають на території України є свідченням того, що Європа і світ дозволяють Росії не тільки залякувати своїх сусідів, але і застосовувати військову силу проти них. Як стверджує литовський президент Д. Грібаускайте в ході інтерв'ю американському виданню «The Washington Post», ситуація в Україні погіршується [1]. Це еквівалентно міжнародному тероризму, що має місце в Іраку і Сирії. В Україні триває справжня війна, а Європейський союз і більшість світових лідерів намагаються розгледіти в цьому підтримку терористичних угруповань. «Зелені чоловічки», що брали участь в захопленні урядових установ Криму незабаром з'явилися в російській армії, тому схід України, цілком ймовірно, не є останньою територією, на якій Путін має намір продемонструвати свою силу. Якщо санкції щодо Росії будуть пом'якшені або не будуть повністю застосовані, Путін продовжить спроби з'єднати схід України з півднем і Кримом. Останніми заявами президента Росії було те, що якби він захотів, то його солдати за два дні зайняли б Варшаву, країни Балтії й Бухарест. Це відкрита погроза на адресу сусідів, не кажучи вже про Придністров'я та інші території, де Росія створила заморожені конфлікти. Проблема в тому, що путінська Росія готова до війни і бажає воювати.

А ось Європа і Захід не готові до війни. Зараз ні в Європі, ні у світі немає такого лідера, який би міг зупинити Путіна. Зрештою, захоплюються все нові території та країни. Зволікання рішучими діями для зупинки агресора на цьому шляху обійдеться набагато дорожчою ціною для всіх, якщо взагалі не буде занадто пізно. Якщо його ніхто не зупинить в Україні, він, безумовно, піде далі. П'ятої статті Договору НАТО недостатньо, щоб відчувати себе в безпеці. Вона не зупинить Путіна в його підступних планах, якщо він не побачить реальних та рішучих дій європейських і світових лідерів. Ще досі не всі до кінця розуміють, що зупинити Путіна потрібно в Україні. Тому, лідерство Європи зараз знаходиться в руках Путіна, а не Заходу. Загроза Путіна тепер не менша, ніж «Ісламської держави». І в той час як для Західного світу боротьба з «Ісламською державою» є поки основною метою, на жаль, це водночас дивовижна можливість для Путіна робити все, що йому заманеться. Навіть так звані мирні переговори в Мінську відбулися після ультиматуму Путіна. У них Захід і Європейський Союз піддалися на його умови, що на практиці означає розчленування України.

Сполучені Штати передають українцям сухі пайки, але пункту призначення вони досягають на німецьких вантажівках, щоб тільки не розсердити Путіна, який сам відправляє своїх солдатів вбивати українців, і окупувати Україну.

Ситуація сьогодні нагадує ту, що склалася напередодні Другої світової війни з Судетами. Війни можна уникнути, якщо обидві сторони налаштовані на війну, тоді її ніколи не буде. Якщо Росія сповнена рішучості йти на війну, а Захід буде намагатися всіляко уникнути військового конфлікту, тоді Росія буде йти так далеко, як Захід їй дозволить. Умови перемир'я в Україні були запропоновані Росією. Захід не підтримує Україну військовими засобами. Росії дозволено робити в Україні все, що завгодно. Абсурдним виглядає те, що в двадцять першому столітті західні лідери дозволяють агресору діяти в незалежній державі, як йому заманеться.

Литва була окупована протягом п'ятдесяти років, і знає, як слід боротися з агресивним сусідом. Та зіткнутися з Росією бояться навіть ті країни, які ніколи не зазнавали російської агресії. Останнім часом найбільш голосно говорять про загрозу ті держави, які мають

з Росією, особливо Литва і Польща. А основною зброєю в боротьбі проти агресії Росії є публічні заяви і мужність соромити західних лідерів за їх безвідповідальність щодо захисту свободи, демократії і незалежності.

На думку Д.Грібаускайте, війну на Сході України можна швидко зупинити. Це може зробити Захід, який повинен продемонструвати агресору, що так само готовий боротися за свої цінності: свободу і демократію [2].

Таким чином, позиція Литви стосовно українсько-російських взаємин є чіткою та зрозумілою не лише для українців, а й для Кремля. Однозначна та безапеляційна оцінка дій агресора є прикладом для наслідування не лише для країн Європи та Заходу загалом, а й для нашої держави, що часто є надто лояльною до окупанта.

Список використаних джерел:

1. Weymouth L. Lithuania's president: 'Russia is terrorizing its neighbors and using terrorist methods' [Електронний ресурс] // The Washington Post - September 24, 2014. - Режим доступу: https://www.washingtonpost.com/opinions/lithuanias-president-russia-is-terrorizing-its-neighbors-and-using-terrorist-methods/2014/09/24/eb32b9fc-4410-11e4-b47c-f5889e061e5f_story.html?utm_term=.3ac49f3b7bee.
2. Даля Грібаускайте зірвала маски з лідерів світу - інтерв'ю американському виданню «The Washington Post» [Електронний ресурс] // «Урядовий кур'єр», - 26 вересня 2014. - Режим доступу: <https://ukurier.gov.ua/uk/news/dalya-gribauskajtye-zirvala-maski-intervyu-amerika/>.

ЦЕНТРАЛЬНОАЗІЙСЬКИЙ НАПРЯМОК ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Гальона О.Я.,

аспірант кафедри міжнародних медіакомунікацій та комунікативних технологій,
Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Актуальність теми зумовлена важливим місцем Центральної Азії (ЦА) в системі зовнішньополітичних пріоритетів України та визначається науковою і політичною доцільністю з'ясування перспективних можливостей забезпечення національних інтересів нашої держави в цьому регіоні.

На сучасному етапі Україна, як міжнародний гравець, має певні політико-економічні інтереси в ЦА. Прагнення розвивати всебічні відносини з центральноазійськими державами зумовило активність процесів формування та реалізації української зовнішньої політики в ЦА, здійснення багатопланового діалогу з країнами регіону на міждержавному, міжурядовому та міжвідомчому рівнях.

Підтвердженням зацікавленості нашої країни у налагодженні та розвитку ефективної співпраці з центральноазійськими країнами в пострадянський період є формування вагомої правової бази відносин України з Казахстаном, Киргизстаном, Таджикистаном, Туркменістаном, Узбекистаном в різних сферах політико-економічного, безпекового, гуманітарного характеру.

Величезні запаси природних багатств в регіоні зумовлюють пріоритетність співробітництва України з країнами ЦА в нафтогазовому комплексі, зокрема опрацювання питань щодо постачання енергоносіїв. Співпраця в паливно-енергетичному секторі економіки, який займає особливе місце в загальному спектрі міжнародних зв'язків України з центральноазійськими країнами, великою мірою відповідає стратегічним інтересам нашої держави, зокрема що стосується імпорту природного газу, нафти та нафтопродуктів, виконання транзитних функцій.

Протягом останніх років окремі аспекти зовнішньої політики України в ЦА трансформуються, серед іншого, в залежності від світової кон'юнктури, позиції РФ, яка подекуди перешкоджає повноцінному забезпеченню українських інтересів в регіоні. Це спонукає до аналізу даної проблеми під кутом зору впливу ряду чинників на суттєву динаміку зниження показників співпраці України з центральноазійськими країнами. В зазначеному контексті важливим є розуміння сучасних тенденцій та особливостей розвитку співробітництва України з країнами ЦА.

В процесі еволюції розширення зв'язків України з Казахстаном, Киргизстаном, Таджикистаном, Туркменістаном, Узбекистаном за часів незалежності реалізовано комплекс політико-дипломатичних та економічних ініціатив України, системно вирішено багато злободенних питань.

Але, існують і проблемні аспекти співпраці України з країнами ЦА, які характеризуються певними коливаннями активності, що викликано рядом об'єктивних та суб'єктивних чинників. Корінь цих коливань, певною мірою, є наслідком геополітичного впливу світової кон'юнктури, зокрема позицій провідних акторів. Аксиомою при цьому виглядає той факт, що, безпосередньо або опосередковано, на обсяги співробітництва України з країнами ЦА, значним чином, впливають відносини нашої держави з РФ.

На наш погляд, на часі є застосування нових підходів в українській зовнішній політиці на центральноазійському напрямку з урахуванням аспектів кон'юнктури глобалізованого світу, і в цьому контексті рівень та обсяги міжнародної співпраці України в ЦА бачаться в залежності не лише від діалогу з Казахстаном, Киргизстаном, Таджикистаном,

Туркменістаном, Узбекистаном, але і від здатності української сторони відстоювати свої позиції шляхом взаємодії з провідними акторами, які присутні в регіоні. Сучасна українська зовнішня політика в ЦА, серед іншого, має використовувати нестандартні механізми формування моделей співробітництва на багатосторонній коопераційно-інтеграційній основі, зокрема спираючись на потенціал партнерства України з США та КНР, які є потужними гравцями на центральноазійських теренах. На нашу думку, дана позиція є логічною, враховуючи також і те, що наша країна проголосила за мету на міжнародній арені захист власних геополітичних інтересів.

На сьогодні рівень співпраці України з центральноазійськими країнами, зокрема в торгово-економічній сфері, значно знизився, у порівнянні з минулими періодами, що багатою мірою пояснюється перешкодами на шляху руху товарів між Україною та Казахстаном, Киргизстаном, Таджикистаном, Туркменістаном, Узбекистаном, які штучно створюються з боку РФ.

Зважаючи на цю обставину, останнім часом, Україна робить на зовнішньополітичному фронті послідовні кроки з метою виходу із ситуації, що склалася, зокрема здійснюється рух щодо активізації політичного діалогу, пошуку шляхів нарощування обсягів взаємної торгівлі з країнами ЦА.

В цьому контексті слід відмітити ряд робочих контактів Президента України П. Порошенка з керівниками центральноазійських країн, його останні офіційні візити та зустрічі з Президентом Казахстану Н. Назарбаєвим та Президентом Туркменістану Г. Бердимухамедовим [1; 2; 3].

Показовою є і зустріч Прем'єр-міністра України В. Гройсмана з Послами Казахстану, Киргизстану, Таджикистану, Туркменістану, Узбекистану, в жовтні 2016 року, під час якої керівник українського уряду підкреслив, що для України стратегічно важливо поліпшити взаємодію з країнами ЦА [4].

На наш погляд, зовнішньополітична активність перших осіб нашої держави переконливо свідчить про розуміння важливості подальшого поглиблення конструктивного партнерства, реалізації наявного потенціалу та перспективних можливостей співробітництва України з країнами центральноазійського регіону.

Отже, слід констатувати, що Україна зберігає націленість на розвиток та зміцнення взаємовигідних відносин з країнами ЦА, пошук та знаходження ефективних шляхів, нових форм плідної співпраці на центральноазійському напрямку, виходячи насамперед з визначених зовнішньополітичних пріоритетів з метою забезпечення власних національних інтересів.

Список використаних джерел:

1. Президент Украины провел телефонный разговор с Президентом Туркменистана, 14 февраля 2017 г. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://turkmenistan.mfa.gov.ua/ru/press-center/news/54693-prezident-ukrajini-proviv-telefonnu-rozmovu-z-prezidentom-turkmenistanu>.
2. Спільна заява Президента України Петра Порошенка та Президента Туркменістану Гурбангули Бердимухамедова [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/spilna-zayava-prezidenta-ukrayini-petra-poroshenka-ta-prezid-36226>.
3. Константинова В. Україна і Центральна Азія: чи є можливості для українського бізнесу? [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://blog.liga.net/user/vkonstantinova/article/23171.aspx>.
4. Для Украины стратегически важно улучшить взаимодействие со странами Центральной Азии", заявил премьер Владимир Гройсман 05.10.2016 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ru.sputnik-tj.com/world/20161005/1020791789.html>.

ТИПОЛОГІЯ МІЖНАРОДНОГО РЕГІОНАЛІЗМУ В ІСТОРИЧНІЙ ПЕРСПЕКТИВІ

Михайлова О.Б.,

аспірант кафедри історії та світової політики
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

Стрімкий розвиток політичної та економічної взаємодії між країнами на різних рівнях спричинив створення регіональних інтеграційних структур.

Регіоналізація та регіоналізм розглядаються в науковій літературі як процеси або політика всередині регіону, які впливають на формування регіональної динаміки. Однак самі процеси розглядаються по-різному і немає єдиного підходу до визначення співвідношення цих двох понять [1, с.36]. Частина дослідників наполягає на їх відмінності, в той час як інша їх ототожнює.

Переважно під регіоналізмом розуміється стратегія формування регіонального простору, тобто мова йде про державну інтеграційну політику, про ініціативу об'єднання «зверху». В свою чергу, під регіоналізацією розуміється практична реалізація цієї стратегії, який притаманна неформальна компонента. Тобто, це безпосередньо процес, в якому активно приймають участь недержавні актори – бізнес, громадянське суспільство та інші (інтеграція «знизу»).

Еволюція регіоналізму є досить дискусійною темою в сучасному науковому середовищі. Так, наприклад, британський дослідник Метью Дойдж виділяє три історичні типи регіоналізму: «імперський» регіоналізм-1920–1930-ті роки; «закритий» регіоналізм, що з'явився після Другої світової війни і характерний для міжнародної системи приблизно до середини 1970-х років; та «відкритий» регіоналізм з кінця 1980-х років, який особливо проявився після завершення холодної війни[2]. Останні два періоди зазвичай іменуються як «старий» та «новий» регіоналізм.

Подібну періодизацію пропонує також італійський дослідник Маріо Тело в книзі «Європейський Союз та новий регіоналізм: регіональні актори і глобальне управління в постгегемоністську епоху», де він також виділяє три хвилі регіоналізму, але надає їм дещо інші назви: «злоякісний» імперський, «економічний» і «новий» регіоналізм відповідно [3].

Едвард Менсфілд та Хелен Мілнер, на відміну від більшості дослідників, виділяють чотири етапи (хвилі) регіоналізму. Так, крім міжвоєнного, «старого» і «нового» регіоналізму вони виділяють ще один етап, який передував Першій світовій війні[4]. Автори стверджують, що в другій половині XIX ст. індустріальна революція і розвиток технологій сприяли зростанню внутрішній торгівлі в Європі. Окрім двосторонніх торговельних угод активно створювалися різні митні союзи, найвідомішим з яких був німецький Zollverein («Митний союз»), створений під егідою Пруссії у 1834р.. Дещо пізніше митні союзи започаткували Австрія, Швейцарія, Данія, Італія. Всі ці процеси сприяли зростанню регіоналізму в Європі. Однак Перша світова війна поклала кінець цьому періоду поглибленої інтеграції та «прогресивним двостороннім відносинам».

В сучасній науковій літературі однозначно сформувалося уявлення про такі типи регіоналізму як: «старий» і «новий».

Осмислення регіоналізму, який пізніше отримує назву «старий» регіоналізм, почалося в середині XX століття з розвитком інтеграційних процесів в Європі в 1950-1960х роках. «Старий» регіоналізм базується на європейському досвіді побудови регіонального інтеграційного об'єднання і пов'язаний з теоріями федералізму, функціоналізму і неофункціоналізму.

На думку М.Шульца, Ф.Седербаума та І.Ожендаля, в період 1950 – 1960-ті роки регіоналізм розглядався як найважливіша стратегія безпеки та збереження миру на

європейському континенті. Регіоналізм, з точки зору представників економічної науки полягав в поетапному створенні зон вільної торгівлі, митних союзів, спільного ринку, економічного союзу та політичного союзу (теорія угорського економіста Бели Балаші) [5]. У той час як представники політичних наук, аналізуючи регіоналізм, робили акцент на феномені наднаціональності в процесі інтеграції регіону. Вони наполягали на необхідності обмежити державний суверенітет, передавши певну його частину наднаціональним органам або міжнародним організаціям.

Однак в кінці 60-х – на початку 70-х років інтеграційні процеси в Європі дещо уповільнилися. Дослідницький інтерес змістився в сторону не регіональної, а глобальної взаємозалежності, транснаціоналізма. Новий інтеграційний сплеск відбувся в середині 1980-х років, що знову привернуло увагу наукового співтовариства до регіональної інтеграції і відродження ідей неофункціоналістів.

Таким чином, «старий» регіоналізм був суто європейським феноменом та сформувався в умовах біполярного контексту Холодної війни, коли конструювання регіону відбувалося виключно «зверху», за провідної ролі держав. Цьому етапу була характерна вузькоспрямованість, економічний протекціонізм та замкнутість.

Друга хвиля регіоналізму, що припадає на 1980-ті роки, охопила країни не тільки Європи, а й країни Північної та Південної Америки, Азії, Африки. Регіональні процеси були також посилені процесами глобалізації, демократизації та інформатизації. Відбувся перехід до більш глибоких форм інтеграційної взаємодії, що в свою чергу призвело до появи великої кількості досліджень на абсолютно нових засадах, які були названі як теорії «нового регіоналізму». На думку російського дослідника «новий» регіоналізм – це «вираження багатополюсного світового порядку, інтеграційний феномен, що поширюється по всьому світу, зміст якого – економічна взаємозалежність, більша увага позитивної інтеграції (тобто політичної участі), культурна і комунікативна гомогенність (більш висока ступінь регіоналізації), що в кінцевому підсумку може призвести до формування регіональної ідентичності»[6].

Дослідники М.Шульц, Ф.Седербаум та І.Ожендаль стверджували, що принципово важливим є змістовні зміни «нового» регіоналізму. Так, на відміну від «старого» регіоналізму, який ініціювався ззовні провідними державами, «новий» являє собою спонтанний процес, спрямований «знизу» і «зсередини» регіонального простору [7]. Крім того, на думку дослідників «новий» регіоналізм є комплексним і багатоаспектним феноменом на противагу «старому», який був сфокусований переважно на вирішення безпекових питань.

Також відмінною рисою нового регіоналізму є те, що він не обмежується формальними міждержавними рамками. Це виражається у включенні в процеси інтеграції як державних, так і недержавних акторів, які спільно створюють різні неформальні мережі та багатосторонні мультиакторні коаліції.

Таким чином, нинішній регіоналізм являє собою складний феномен, обумовлений процесами на глобальному, регіональному та національному рівнях взаємодії. Це багатовимірний і багаторівневий процес, який не сформований виключно навколо суверенної держави, але відображає діяльність недержавних акторів, соціальних груп та мереж. «Новий» регіоналізм являє собою одну з найважливіших частин сучасного процесу трансформації світової системи, в результаті чого формується складна система багаторівневого управління.

Список використаних джерел:

1. Михайленко Е. Б «Старый» и «новый» регионализм: теоретический дискурс / Е. Б. Михайленко // Изд во Урал. ун-та. – 2014. – 36 с.
2. Doidge M. The European Union and Interregionalism: Patterns of Engagement / M. Doidge // Ashgate Publishing, Ltd. – 2011.
3. Telò M. European Union and New Regionalism: Regional Actors and Global Governance in a Post-Hegemonic Era / M. Telò // Ashgate Publishing, Ltd. – 2007.

4. Mansfield E.D., Milner H.V. The New Wave of Regionalism / E. Mansfield, H. Milner // International Organization. – Vol. 53. – №3. – 1999.
5. Balassa B. The Theory of Economic Integration / B. Balassa // London: Allen and Unwin. – 1962.
6. Попович А. Интеграция: теоретические аспекты [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://fmpgugn.narod.ru/pop2.html>
7. Schulz, M., Söderbaum, F. And Öjendal, J. Regionalization in a globalizing world: a comparative perspective on forms, actors, and processes. / M. Schulz, F. Söderbaum. and J. Öjendal // Zed Books Limited, New York. – 2001. – p.7.

ГЕОСТРАТИГІЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОГО Й АРАБО-ІСЛАМСЬКОГО ПРОЕКТІВ ГЛОБАЛЬНОГО СВІТОУСТРОЮ

Петряєв О.С.

аспірант Національного інституту стратегічних досліджень

Після початку арабської весни в грудні 2011 в Тунісі, арабський Близький Схід, запалав полум'ям революцій, заколотів, державних переворотів та війн. Арабське населення Північної Африки, Леванту і Аравійського півострова, втомлені від старих державних керівників, корупції та відсутності соціальної справедливості, вийшли на вулиці, щоб змести революційним авангардом, уряди, які перебували при владі вже багато десятків років.

Результатом дестабілізації на арабському Близькому Сході, стала зміна уряду в Єгипті і Тунісі, громадянські війни в Лівії, Сирії та Ємені. Сама кровопролитна громадянська війна в даний момент проходить в Сирійській Арабській Республіці. В ситуації коли хаос і розруха захлинули регіон, різні радикальні воєнізовані угруповання ісламістів намагаються створити свою власну державу, і не залишають амбіцій збудувати ісламську імперію або халіфат. Ісламська Держава Іраку та Леванту або ІДІЛ взяло під контроль великі частини Сирії та Іраку. Їх прихильники так само знаходяться в Лівії, Нігерії, Афганістані, Європейському Союзі та Російської Федерації. Цілі ІДІЛ – це побудова Нео-Ісламського Халіфату або Мусульманської Імперії на територіях Північної Африки, Леванту, Аравії, Європи, Середньої Азії та мусульманських регіонів Російської Федерації [1].

ІДІЛ веде гібридну війну. Арабські ісламісти і мусульманські найманці з інших країн не тільки воюють в Сирії, Іраку і Лівії, але так само організують пропаганду в Інтернеті на Facebook, YouTube та інших сайтах [2]. Результатами цієї агітаційної пропаганди стають неодноразові теракти в Європі, які проводять мусульмани народжені в ЄС, та не бувавши в країнах свого походження [3].

Так само ІДІЛ націлений на зміну свідомості та історичної пам'яті населення яке проживає на підконтрольній йому території. Знищуються пам'ятники історії, храми, музейні експонати. Ведеться боротьба з пам'ятниками історії часів язичництва на території Дворіччя, вибухають шіїтські мечеті [4]. Робиться все, що б нав'язати жителям Ісламського Халіфату, односторонній, історичний, політичний, релігійний та культурний погляд.

Цілі ІДІЛ лякають. Ісламський Халіфат націлений на взяття під контроль всіх територій в світі де проживають мусульмани або ті в яких проживали мусульмани, наприклад Піренейський півострів. Все мусульманське населення повинно жити за законом шаріату, а не мусульманське має прийняти іслам або бути знищено. Абсолютна мета Ісламської Халіфату, це побудова ісламської імперії XXI століття, яка буде загрозою всьому цивілізаційному співтовариству світу.

У той же час, Ісламська Республіка Іран, що є теократичною державою в якій сповідують іслам шіїтського толку, так само націлена на побудову Нео-Персидської Імперії. Іран спиняється на арабів в регіоні, які сповідують шиїзм або шіїтські секти. В Іраку це шіїтське уряд в Багдаді, в Сирії, це шіїтська секта алавітів, в Лівані це партія Хезболла, яка контролює південь Лівану, в Ємені це плем'я хусит, шіїти-зейдитів, і Королівство Бахрейн, де велика частина населення шіїти. Цілі Ірану прямо суперечать інтересам Королівства Саудівської Аравії, історичного центру ісламу сунітського толку і ІДІЛ.

Масова міграція мусульманського населення з Сирії та Африки в Європейський Союз поставило під загрозу ліберально-демократичні цінності, які складають основу ідеології Європейського Союзу. Ліберальна демократія яка змогла протистояти тоталітарній загрозі від Радянського Союзу і їх сателітів, членів Варшавського договору, показує слабкість в протистояння радикальному ісламу.

Проблема ліберальної-демократії в західному світі полягає в тому, що вона не змогла вчасно реформувати себе. Ліберальна-демократія, ринкова економіка і поняття про права людини могли успішно протистояти розширенню комуністичній загрози, планової економіки та відсутності прав людини в соціалістичному блоці. З падінням комунізму в Європі, склалося хибне відчуття, що тепер для ліберальної-демократії немає загроз. Але це було не так. Тут можна порівняти роботи Фреенсіса Фукуями "Кінець історії і остання людина" який заявляв, що падіння комунізму це автоматична перемога ліберальної-демократії і Самюеля Хантігтона "Зіткнення цивілізацій", аргумент якого полягає в тому, що світові конфлікти після закінчення холодної війни, переходять в площину конфлікту цивілізацій [5,6].

З закінчення холодної війни, європейське суспільство стало пасивне і аморфне завдяки високим стандартам життя. На противагу цьому, арабо-мусульманське суспільство, перебуваючи в перманентній війні, та існуючи при цьому низький рівень життя, прагне до боротьби за своє існування за всяку ціну, таким чином, в даний момент починає пригнічувати ліберально-демократичне суспільство. В результаті, арабо-ісламська цивілізація почала агресивно завойовувати своє місце під сонцем, а ліберально-демократична цивілізація Європи, не здатна цьому протидіяти.

Список використаних джерел:

1. Fairfield, H., Wallace, T., Watkins, D. How ISIS Expands// The New York Times. 21.05.2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nytimes.com/interactive/2015/05/21/world/middleeast/how-isis-expands.html>
2. Facebook and YouTube use automation to remove extremist videos, sources say// The Guardian. 25.06.2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.theguardian.com/technology/2016/jun/25/extremist-videos-isis-youtube-facebook-automated-removal>
3. Foster, Alice. Terror attacks timeline: From Paris and Brussels terror to most recent attacks in Europe// Express. 18.08.2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.express.co.uk/news/world/693421/Terror-attacks-timeline-France-Brussels-Europe-ISIS-killings-Germany-dates-terrorism>
4. Sallaheddin, Sinan. The priceless cultural sites ISIS destroyed// American Magazine. 22.06.2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.americamagazine.org/politics-society/2017/06/22/priceless-cultural-sites-isis-destroyed>
5. Fukuyama, Francis. The End of History and the Last Man- Free Press, 1992.
6. Хантингтон, Самюэль. Столкновение цивилизаций – АСТ, 2017.

ДО ПИТАННЯ ПРО ТРАНСФОРМАЦІЮ ПОЛІТИЧНОГО КУРСУ НІМЕЧЧИНИ ЩОДО УКРАЇНИ ПІСЛЯ 2014 РОКУ

Савінок В.С.,

аспірант Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: кандидат політичних наук, доц. Андрущенко С.В.

Зовнішньополітичний курс Федеративної Республіки Німеччини (ФРН) у Східній Європі впродовж довгого часу підпорядковувався притаманним політиці офіційного Берліна характеристикам спадковості. Тож, з одного боку, його східноєвропейський вектор включав переважно зв'язки з Російською Федерацією (РФ). З іншого боку, в рамках цього напрямку ФРН посилювала присутність у Центральній Європі (ЦЄ). З огляду на це, більшість зусиль німецької політики на просторі Східної Європи концентрувалася на російському та центральноєвропейському напрямках. При цьому, недооціненою виявлялася позиція України.

Про це свідчить, зокрема, той факт, що Україна не має рамкового договору щодо відносин з ФРН. Нині провідними документами, які регулюють співпрацю між сторонами, є *Спільна декларація про основи відносин та Договір про розвиток широкомасштабних відносин в галузях економіки, промисловості, науки і техніки*, укладені в червні 1993 року [1]. Договірна база, накопичена у відносинах Німеччини з Україною, є нерозвинутою, порівняно з її аналогами, що стосуються Росії чи Польщі. Відповідно, українській стороні в системі німецької зовнішньої політики віддавалося другорядне значення, що дозволяє стверджувати про практичну відсутність політичного діалогу між сторонами впродовж близько 20 років з моменту встановлення відносин.

Виключення становить співробітництво в рамках Європейського Союзу (ЄС) й Організації Північноатлантичного Договору (НАТО). У 1990-х роках ФРН сприяла поглибленню стосунків між Україною та цими міжнародними організаціями. Зрештою, в червні 1994 року була укладена рамкова *Угода про партнерство і співробітництво (УПС)* [2] між Україною та ЄС. Водночас, за сприяння Німеччини та Великої Британії, Україна в лютому 1994 року долучилася до програми НАТО «Партнерство заради миру» [3]. Основними ж механізмами співпраці з Україною офіційний Берлін вважав економічні зв'язки й секторальну співпрацю [4].

Впродовж довгого часу про український порядок денний не йшлося в концептуальних документах зовнішньої політики. На противагу цьому, в більшості з них фігурували положення щодо розширення відносин з РФ. Приміром, коаліційна угода 18 скликання Бундестагу між блоком Християнсько-демократичного союзу і Християнсько-соціального союзу (ХДС/ХСС) та Соціал-демократичної партії Німеччини (СДПН) містила згадки наближення Росії до ЄС та НАТО, співпрацю з офіційною Москвою в рамках Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) для забезпечення стабільності на континенті й взаємодії в рамках Світової організації торгівлі (СОТ). На противагу цьому, Україна згадується лише в контексті Європейської політики сусідства (ЄПС) [5].

Російські анексія Кримського півострова та агресія на Донбасі, сприяли ревізії підходів німецької сторони до політичної взаємодії з Україною. Програми основних політичних сил ФРН, підготовані до виборів до бундестагу, що відбулися 24 вересня 2017 року, містять згадки про врегулювання «української кризи» [6], засудження агресивних дій РФ [7] та участь Німеччини у «нормандському форматі». Виключення становлять передвиборчі документи партій «Ліви» [8] та «Альтернатива для Німеччини» [9], риторика яких тяжіє до позиції офіційного Кремля.

Одночасно, російська агресія проти України слугувала чинником до трансформації механізмів політичного діалогу між ФРН та Україною.

По-перше, через ці події до порядку денного українсько-німецької взаємодії повернувся механізм політичних консультацій та переговорів. В даному випадку слід згадати не лише про численні зустрічі на найвищому та високому рівнях, що відбулися впродовж минулих трьох років, але й заснування в червні 2014 року «нормандського переговорного формату» з врегулювання кризи на Сході України за участі України, Німеччини, Франції та РФ. Для ФРН участь у ньому відіграє вагомим значення як засіб ствердження пріоритетності європейського виміру та зорієнтованості на норми міжнародного права й принципи ОБСЄ в її зовнішній політиці. Для України діалог з німецькою стороною в рамках «нормандського формату» дає змогу розглядати російську агресію в ширшому контексті європейської безпеки та оцінювати вплив пропозицій сторін цього формату щодо врегулювання конфлікту на Донбасі з цієї точки зору.

По-друге, зазнав трансформації вимір українсько-німецьких відносин, пов'язаних з ЄС та НАТО. В даному випадку мається на увазі передовсім розгортання діалогу між сторонами в контексті підписання, набуття чинності та імплементації *Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом*. Одна з провідних ролей Німеччини в рамках Євроспільноти, зокрема, проявилася в грудні 2016 року при погодженні рішення Європейської ради щодо набуття чинності Угодою у зв'язку з негативним рішенням квітневого референдуму в Нідерландах [10]. Для німецької сторони ці процеси становлять суттєвий інтерес, оскільки не лише дозволяють зміцнити вплив Союзу в Східній Європі, але й наростити позитивний ефект від економічної та секторальної співпраці з Україною.

По-третє, непересічне значення в даному контексті має також і роль ФРН в підтриманні на рівні ЄС санкційного режиму проти Росії, запровадженого Євроспільнотою у зв'язку з російською агресією проти України. Дане питання видається актуальним для німецької політики передовсім на тлі триваючої геостратегічної фрагментації інтеграційного простору ЄС. Гостроти йому додають економічні втрати, понесені господарствами держав-членів Союзу після запровадження санкцій. Останні завдали економіці ФРН збитків у близько 11,1 млрд. євро з 2014 по 2016 роки [11]. Водночас, на переконання канцлерки ФРН А. Меркель, санкції є свідченням «нормативної сили» ЄС та доказом ефективності європейських цінностей, становлячи, відтак екзистенційну важливість як для Німеччини, так і для Союзу в цілому [12].

З іншого боку, ФРН продовжує зберігати порівняно поміркований підхід стосовно поглиблення зв'язків між НАТО та Україною. Тим не менш, німецька сторона підтримала розширення зв'язків нашої держави з Альянсом та створення трастових фондів з допомоги Україні під час саміту в Уельсі у вересні 2014 року [13], а також рішення щодо надання Україні Комплексного пакету допомоги з реформування сектору оборони, погодженого на саміті у Варшаві в липні 2016 року [14]. Втілення передбачених цими документами заходів підвищить обороноздатність Збройних сил України та їх сумісність з Альянсом. Рішення Уельського саміту уможливили формування Українсько-польсько-литовської бригади, що може застосовуватися як в миротворчих операціях НАТО, так і в заходах бойових груп ЄС [15]. Водночас, ФРН підтримала рішення вказаних самітів з посилення присутності держав-членів Альянсу в Центральній Європі та Балтії, спрямувавши власний батальйон до Литви. Також Німеччина визнала РФ викликом для власної безпеки в новій редакції «білої книги» з оборонних питань 2016 року. Втім, як і політика щодо санкцій, взаємодія України з НАТО є питанням, стосовно котрого рівень консенсусу в німецькому політикумі не є стійким [16].

Таким чином, попри той факт, що український вектор не був чітко концептуалізований в системі зовнішньої політики ФРН, Німеччина взяла курс на підтримку України в умовах російської агресії. Це призвело до трансформації українсько-німецьких зв'язків. Слід відзначити постання в їх рамках політичного виміру, пов'язаного як з врегулюванням конфлікту на Сході України, так і з взаємодією в сфері безпеки та імплементацією Угоди про асоціацію. Цей вимір доповнив існуючу мережу економічних та секторальних зв'язків,

що існували між Україною та ФРН з моменту встановлення відносин між ними. Дана трансформація призвела й до вбудовування «українського питання» до системи європейської політики ФРН як напрямку її зовнішньої політики, пов'язаного з ЄС та НАТО.

Список використаних джерел:

1. Beziehungen zu Deutschland [Електронний ресурс] // Auswärtiges Amt – Режим доступу до ресурсу: http://www.auswaertiges-amt.de/DE/Aussenpolitik/Laender/Laenderinfos/Ukraine/Bilateral_node.html.
2. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами [Електронний ресурс] // Портал законодавства Верховної Ради України – Режим доступу до ресурсу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/998_012.
3. Мінгазутдінов І. О. «Партнерство заради миру» // Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т./Редкол.: Губерський Л. В. (голова) та ін. – К.: Знання України, 2004 – Т.2 – 812с.
4. Кривонос Р.А. Українсько-німецькі відносини: політичні аспекти (1989 – 2004 рр.) // Вісник Київського славистичного університету / Редкол.: Ю.М.Алексєєв (голов. ред.) та ін. – К.: КСУ, 2005. – № 23. – С. 56 – 73.
5. Deutschlands Zukunft Gestalten: Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und SPD [Електронний ресурс] // Christlich-Demokratische Union – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cdu.de/sites/default/files/media/dokumente/koalitionsvertrag.pdf>.
6. Mehr Zeit für Gerechtigkeit. Unsere Regierungsprogramm für Deutschland [Електронний ресурс] // Sozialdemokratische Partei Deutschlands – Режим доступу до ресурсу: https://www.spd.de/fileadmin/Dokumente/Regierungsprogramm/SPD_Regierungsprogramm_BTW_2017_A5_RZ_WEB.pdf.
7. Schauen wir nicht länger zu. Das Programm der Freien Demokratischen Partei zur Bundestagswahl 2017 [Електронний ресурс] // Freie Demokratische Partei – Режим доступу до ресурсу: <https://www.fdp.de/sites/default/files/uploads/2017/08/07/20170807-wahlprogramm-wp-2017-v16.pdf>.
8. Die Zukunft für die wir kämpfen. Langfassung des Wahlprogramms zur Bundestagswahl 2017 [Електронний ресурс] // Die Linke – Режим доступу до ресурсу: https://www.die-linke.de/fileadmin/download/wahlen2017/wahlprogramm2017/die_linke_wahlprogramm_2017.pdf.
9. Programm für Deutschland. Wahlprogramm der Alternative für Deutschland für die Wahl zum Deutschen Bundestag am 24. September 2017 [Електронний ресурс] // Alternative für Deutschland – Режим доступу до ресурсу: https://www.afd.de/wp-content/uploads/sites/111/2017/06/2017-06-01_AfD-Bundestagswahlprogramm_Onlinefassung.pdf
10. Savinok V. What Future for the EU's Association Agreement with Ukraine? [Електронний ресурс] // Jacques Delors Institut Berlin – Режим доступу до ресурсу: http://www.delorsinstitut.de/2015/wp-content/uploads/2016/12/20161216_Ukraine-Abkommen-Savinok.pdf
11. Russland-Sanktionen kosteten die EU-Länder 30 Milliarden Euro [Електронний ресурс] // Österreichisches Institut für Wirtschaftsforschung – Режим доступу до ресурсу: http://www.wifo.ac.at/jart/prj3/wifo/resources/person_dokument/person_dokument.jart?publikationsid=60666&mime_type=application/pdf
12. We'll lift Russia sanctions when east Ukraine is peaceful: Merkel [Електронний ресурс] // Reuters – Режим доступу до ресурсу: <http://www.reuters.com/article/us-russia-germany-merkel/well-lift-russia-sanctions-when-east-ukraine-is-peaceful-merkel-idUSKCN1BJ25N>
13. Joint Statement of the NATO-Ukraine Commission [Електронний ресурс] // Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland – Режим доступу до ресурсу: <https://www.gov.uk/government/publications/nato-summit-2014-joint-statement-of-the-nato-ukraine-commission/joint-statement-of-the-nato-ukraine-commission>
14. Трастові фонди НАТО на підтримку України [Електронний ресурс] // Інститут світової політики – Режим доступу до ресурсу: <http://iwp.org.ua/ukr/public/2094.html>
15. Підписано Угоду щодо створення спільної литовсько-польсько-української бригади [Електронний ресурс] // Міністерство оборони України – Режим доступу до ресурсу: <http://www.mil.gov.ua/news/2014/09/19/pidpisano-ugodu-shhodo-stvorenniya-spilnoi-litovsko-polsko-ukrainskoi-brigadi/>
16. NATO's Germany problem [Електронний ресурс] // Politico.eu – Режим доступу до ресурсу: <http://www.politico.eu/article/natos-germany-russia-problem-german-foreign-minister-frank-walter-steinmeier/>

ГЕОСТРАТЕГІЧНИЙ ПРОГНОЗ ДЛЯ УКРАЇНИ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

Шустенко С.О.,

аспірантка кафедри міжнародних медіакомунікацій та комунікативних технологій
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

За своїми геополітичними складовими (площею, населенням, природними запасами) Україна відразу стала помітним державним утворенням. Україна має в своєму розпорядженні майже половину всіх світових ресурсів родючих чорноземів, могутній промисловий та науково-технічний потенціал, досить розвинену інфраструктуру і в той же час відчуває гостру необхідність капіталомісткої структурної перебудови економіки, слабкість експортних можливостей, втрату традиційних ринків, розрив зовнішньоекономічних зв'язків [1].

Усвідомлення національних інтересів України надзвичайно важливе не тільки для проведення послідовної і цілеспрямованої політики у відносинах з іншими країнами, але й для вироблення відповідної стратегії розвитку власної державності.

Вдале розташування України та її багаті природні ресурси можуть допомогти стати їй провідним гравцем на ринку продовольства Близького Сходу і Північної Африки, які сьогодні забезпечують себе продуктами харчування тільки на 25%. Футурологи вважають, що зміна клімату і структури експорту вплинуть на пріоритети аграріїв: скоротяться посівні площі під озимою пшеницею, збільшаться – під кукурудзою, соєю та люцерною, зростуть посіви гороху, сорго, рапсу, льону олійного та рису. До 2050 – 2060 рр. Україна може стати найбільшим виробником продуктів харчування у світі, в той час як в АПК працюватимуть лише 10% населення [2]. На частку експорту сільськогосподарських продуктів припадатиме близько третини всього українського експорту. Розвинена логістика, дешеві корми, інтегровані підприємства з виробництва готової продукції дозволять Україні стати великим гравцем на світовому ринку м'ясних та молочних продуктів. Продукція буде поставлятися в більш ніж 100 країн світу. За словами Олексія Симиренка, керівника агропромислового кооперативу «Симиренко», у майбутньому кліматичний фактор буде стимулювати масове впровадження мінімальних обробок ґрунту: повна автоматизація сільгоспвиробництва в майбутньому неминуча [2].

Для перетворення України на могутню аграрну державу з давніми традиціями землеробства є такі передумови: родючі ґрунти (Україна володіє третиною світових чорноземів); сприятливий м'який і вологий клімат (на більшій території України клімат помірно-континентальний, окрім південного берега Криму, де характерний середземноморський тип клімату); трудові ресурси (станом на 2001 р., у віковому складі частка працездатного населення становить 58.0%); вигідне географічне положення (найбільша за територією держава в Європі, що розташована повністю у цій частині світу); близькість ключових ринків Близького Сходу, Північної Африки, країн колишнього СРСР.

За рахунок підвищення врожайності до середньоєвропейського АПК Україна може більш ніж подвоїти валове виробництво зернових, довівши його до 100 млн. тонн на рік. При цьому реальний експорт може становити більше 50 млн. тонн. Для успішного вирішення цього завдання гравцями зернового ринку вже створена потужна транспортно-логістична експортна інфраструктура, яка включає елеватори, дороги, перевалочні пункти в портах тощо. Через усю країну протікає Дніпро, який своїми водами зрошує поля і служить зручною магістраллю для дешевого перевезення врожаю з глибини країни до морських портів. Потужності зернових терміналів становлять 30 млн. тонн. Крім того, Україна може експортувати сама і здійснювати реекспорт зернових з інших держав [3].

За прогнозами ООН та Організації економічного співробітництва та розвитку, до 2019 р. за темпами приросту аграрного виробництва Україна випередить Китай, Індію і буде поступатися лише Бразилії [4]. Торгівля продукцією аграрного сектора є важливою складовою національної економіки: кожен четвертий долар надходить в Україну від експорту агропродукції. Загалом держава отримує до \$10 млрд. від продажу продукції сільського господарства на зовнішні ринки.

Таким чином, Україна має всі шанси стати сильною аграрною країною, через вигідне географічне положення та середнє значення врожаю. Варіант перетворення України в аграрну наддержаву можливий за умови необхідних інвестицій в аграрну галузь, збалансованому управлінні сільським господарством, перебуванні всіх родючих українських земель в державних руках та раціональному їхньому використанні останніми. Значні перспективи нарощування обсягів зернової торгівлі дає недавній вихід України на ринок далекосхідних країн.

Список використаних джерел:

1. Благодравин М. В. "Иновационные технологии Украины, выгодные инвестиции, мобильные телефоны и Интернет" [Електронний ресурс] / М. В. Благодравин // Информационные технологии – Режим доступу: http://www.artkis.ru/it_jump.php.
2. Гаврилiшин Б. П. Україна в майбутньому геополітичному контексті [Електронний ресурс] / Б. П. Гаврилiшин // Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/naukma/Sn/2003_2/02_gavrylyshyn_b.pdf.
3. Власенко Н. С. Комплексний демографічний прогноз України на період до 2050 р. [Електронний ресурс] / Н. С. Власенко // Інститут демографії та соціальних досліджень – Режим доступу: <http://www.idss.org.ua/Prognoz%20Ukrain.pdf>
4. Гаврилiшин С. Б. Украина через 50 лет [Електронний ресурс] / С. Б. Гаврилiшин // Онлайн журнал "ФОКУС" – Режим доступу: <http://focus.ua/politics/25284>.

ГЕОПОЛІТИЧНІ ПРІОРИТЕТИ БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Гринчук М.С.,
аспірант,

Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

На сьогоднішній день питання політики безпеки є першочерговим в більшості країн світу, і Україна не є виключенням. Це викликано зміною глобального середовища безпеки та великою кількістю загроз та викликів різноманітного характеру. Геополітичні, військово-стратегічні, соціально-економічні та інші зміни, що відбуваються останнім часом, потребують від України формування нових підходів при визначенні її геополітичних інтересів.

Метою даної роботи є аналіз основних геополітичних пріоритетів безпекової політики України та чинників їх формування.

Як зазначено у Статті 1 Закону України «Про основи національної безпеки України», національна безпека являє собою «захищеність життєвоважливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам» [1].

На основі даного твердження можна зробити висновок про те, що безпекова політика є напрямом державної політики, метою якої є виявлення, попередження, усунення та відбиття загроз, що можуть спричинити шкоду правам і свободам людини та громадянина, власності, інтересам суспільства й держави, яку реалізують лише уповноваженими суб'єктами в межах та в спосіб, визначені законодавством України.

В питаннях безпекової політики ключова роль належить органам державної влади, а саме Верховній Раді України, Президенту України та Кабінету Міністрів України. Так, головне місце в системі органів державної влади належить Верховній Раді України, що підтверджено змістом ст. 85 Конституції України, де йдеться про її повноваження щодо визначення засад внутрішньої та зовнішньої політики [2].

Шляхом прийняття законів, унесення змін до них, їх скасування та призупинення формується безпекова політика України, набуваючи таким чином загальнообов'язкового та формально визначеного характеру. Результатами законотворчої форми реалізації безпекової політики є прийняття законів України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» (2010 р.), «Про Національне антикорупційне бюро України» (2014 р.), «Про основи національної безпеки України» (2003 р.), «Про Національну поліцію» (2015 р.), «Про участь України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки» (1999 р.) та ін.

Для України важливість питання безпеки завжди була очевидною. Це стосується таких сфер, як захист державності, її незалежності та суверенітету, забезпечення міжнародної підтримки та солідарності у протистоянні міжнародній агресії, та створення сприятливих зовнішніх умов для трансформацій всередині країни. Враховуючи конфліктну ситуацію, зовнішня політика формується і максимально узгоджується з політикою безпеки – як у її внутрішньому вимірі, так і в регіональному і глобальному.

Пріоритетні напрямки національної безпекової політики України були визначені в Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», що була схвалена Указом Президента України від 12 січня 2015 року. Згідно документу, основними пріоритетами є відновлення територіальної цілісності України, створення ефективного сектору безпеки і оборони, підвищення обороноздатності держави, реформа Збройних Сил України, реформування

системи державного управління, нова якість антикорупційної політики, інтеграція в Європейський Союз та особливе партнерство з НАТО [3]. Геостратегічний вимір політики безпеки України було також окреслено в законі "Про внесення змін до деяких законів України щодо зовнішньополітичного курсу України" від 8 червня 2017 року, яким інтеграцію в НАТО визначено одним з національних пріоритетів. З цією метою Україна активізує зусилля з усього комплексу реформ, у тому числі у безпековому та оборонному секторах задля досягнення відповідності критеріям членства в Альянсі [4].

Враховуючи сучасне геополітичне становище України, існує також гостра необхідність вдосконалення законодавчої бази в інтересах зміцнення національної безпеки України. Основними напрямками реформування законодавчої бази щодо діяльності всіх складових національної безпеки повинна стати скоординована діяльність всіх силових відомств, спрямована на захист прав і свобод людини і громадянина.

Отже, геополітичні пріоритети безпекової політики включають в себе цілий спектр заходів різнопланового характеру як внутрішньої так і зовнішньої політики, метою яких є захист цілісності та суверенності України та розвиток міжнародного співробітництва в сфері безпеки.

Список використаних джерел:

1. Закон України "Про основи національної безпеки України" [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.
2. Конституція України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/page>.
3. Указ Президента України Про Стратегію сталого розвитку "Україна – 2020" [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
4. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо зовнішньополітичного курсу України) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=6470&skl=9.

РОЛЬ ГРУЗІЇ В ПОЛІТИЦІ НАТО

Злобіна Т.М.,

аспірантка кафедри країнознавства

Інституту міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Південний Кавказ розташований між Чорним морем на заході і Каспійським морем на сході і межує з Росією, Туреччиною та Іраном. Протягом століть цей регіон був точкою дотику культур і народів. Закавказзя є одним з ключових вузлів в світовій політиці вже протягом декількох десятиліть. На цій території не раз відбувалися зіткнення інтересів не тільки країн, що географічно відносились до даного регіону, а й великих держав, що вершили світову політику в різні часи. Не всі держави Південного Кавказу сьогодні розглядають відносини з Росією в як пріоритетні. На цьому тлі особливо відчутно протидію політичним і економічним інтересам Росії з боку країн-членів НАТО.

Південний Кавказ давно перебуває у фокусі пильної уваги країн-членів Північноатлантичного альянсу. Такий інтерес до регіону зумовлений низкою чинників.

По-перше, економічне значення регіону визначається тим, що він багатий вуглеводневими ресурсами, до розробки яких прямий доступ мають американські і європейські енергетичні корпорації. В освоєнні енергетичного потенціалу Каспію вже залучені такі ТНК, як British Petroleum, Statoil, Total і Conoco Phillips.

Привабливість каспійських запасів вуглеводнів обумовлюється, по-перше, їх порівняно вдалим географічним положенням. Цінність Каспію як одного з центрів видобутку вуглеводнів тільки збільшується в зв'язку з перманентною нестабільністю в регіоні Перської затоки. Крім того, у каспійських країн є ще одна серйозна перевага в порівнянні з іншими нафтоносними районами. Всі вони мають малий рівень споживання вуглеводнів в зв'язку з невеликою чисельністю їх населення, що дозволяє говорити про їх жорстку орієнтацію на експорт.

По-друге, через даний регіон (особливо Грузію) проходять ключові транзитні маршрути транспортування нафти і газу. Південний Кавказ є мостом для комунікацій між Центральною Азією і Європою. Більш того, диверсифікація маршрутів поставок енергоносіїв є одним з основних завдань країн-членів НАТО, і Грузія, завдяки своєму географічному розташуванню, здатна посприяти досягненню цієї задачі.

Таким чином, Грузія, яка не володіє власними великими запасами нафти і газу, як, наприклад, Азербайджан і Казахстан, відіграє далеко не останню роль в цьому регіоні і з недавніх пір стала розглядатися в якості основного об'єкта стратегічних інтересів західних країн, адже через її територію проходять основні нафто- і газопроводи. Грузія претендує на статус транзитної країни, коридору, по якому вуглеводні надходять з Каспію на світові ринки, а також стратегічних воріт енергетичних і торговельних маршрутів, що з'єднують Схід і Захід.

Починаючи з приходу до влади адміністрації Клінтона, підхід Вашингтона до розробки та транспортування каспійської нафти і газу визначався більше геополітичними, ніж комерційними міркуваннями. В ЄС і США дані трубопроводи розглядаються не тільки як важливий ресурс світової економіки, а й як засіб позбавлення від російської енергетичної залежності.

По-третє, Південний Кавказ у військово-стратегічному відношенні – це зручний стратегічний плацдарм для стримування або ж можливого силового тиску на Іран. США і ряд інших країн Заходу звинувачують Іран в розробці ядерної зброї під прикриттям програми мирного атома і домагаються від нього припинення робіт зі збагачення урану, які можуть становити загрозу режиму ядерного нерозповсюдження. Тегеран всі

звинувачення відкидає, заявляючи, що його ядерна програма носить виключно цивільний характер і спрямована виключно на задоволення потреб країни в електроенергії.

По-четверте, розширення НАТО на країни Південного Кавказу є способом збільшення своєї власної сфери впливу, так і можливістю скоротити сферу впливу Росії, Сполучені Штати продовжують розглядати їх як своїх стратегічних партнерів на пострадянському просторі і як головну протизагрозу регіональним амбіціям Росії. Це фактично означає, що Вашингтон намагатиметься зробити все можливе, щоб Тбілісі не виявився в сфері впливу Москви. Більш того, Грузія повинна підтримувати поточний характер «негативно стриманих» відносин з РФ, все більше орієнтуючись на інтеграцію в систему контрольованих США наднаціональних об'єднань.

Основною причиною співробітництва республік Південного Кавказу з НАТО є забезпечення безпеки і стабільності в регіоні. Найактивнішою і найзацікавленішою в поглибленні взаємин з Альянсом можна вважати Грузію. Тут проглядаються наступні причини прагнення стати членом Північноатлантичної організації. По-перше, Закавказька республіка бачить в НАТО гарантію своєї національної безпеки і територіальної цілісності, помічника у вирішенні внутрішніх проблем (наприклад, етнотериторіальних конфліктів).

Для Росії членство закавказьких країн в НАТО є неприйнятним. Позицію Москви можна сформулювати наступним чином. У Росії є побоювання, що членство Грузії в НАТО зміцнить створений, на думку деяких російських експертів, Заходом по периметру її кордонів санітарний кордон з недружніх і орієнтованих переважно на США держав. По-друге, членство Грузії в НАТО може підштовхнути Тбілісі до спроби силового вирішення проблеми Абхазії та Південної Осетії, що може привести Росію до небезпечної конфронтації з НАТО, так як більшість жителів обох невизнаних республік є російськими громадянами. При цьому, позиція Росії – не єдиний фактор, що перешкоджає на шляху Грузії в НАТО. Основною перешкодою для вступу Грузії в НАТО є невирішеність територіальних проблем.

Розглядаючи перспективу входження Грузії в НАТО, треба мати на увазі три важливі елементи: готовність тієї чи іншої країни до вступу в НАТО, формування громадської думки в країні, яка бажає вступити в НАТО, і досягнення консенсусу щодо країни.

Свій статус найзавзятішого і відданого союзника США на Південному Кавказі Грузія неодноразово доводила, направляючи свої військові контингенти до складу Сил для Косово, Міжнародних сил сприяння безпеці (МССБ) в Афганістані.

На сучасному етапі співпраця між Брюсселем і Тбілісі здійснюється в рамках програм «Партнерство заради миру» (з 1994 року) і «Процес планування та аналізу» (з 1999 року). Грузія була також першою країною, з якою альянс почав співпрацювати в рамках «Індивідуального плану дій партнерства» (2004 рік). У вересні 2006 року НАТО запропонувала Грузії розпочати Інтенсифікований діалог про її наміри стати членом організації.

Активна співпраця Грузії з НАТО виражається в наданні Тбілісі права придбання в країнах блоку зброї і військової техніки; прийнятті грузинською стороною на себе зобов'язань виділити в розпорядження НАТО деякі свої військові об'єкти і елементи інфраструктури; цілеспрямовану підготовку військових кадрів для грузинської армії в натовських навчальних закладах; участю Грузії в спільних із західними партнерами військових навчаннях; створення умов для спільного з силами блоку забезпечення охорони трубопроводів, що проходять через територію Грузії, а також транзит через територію Грузії сил і персоналу НАТО в Афганістан.

Грузія є найбільш передбачуваною, зрозумілою і ідейно-монолітною в своїх прагненнях і їх мотивації стати членом НАТО.

Таким чином, політика країн-членів НАТО щодо Південного Кавказу є складовою частиною їх глобальної стратегії по розширенню свого впливу на євразійському просторі. Вигідне геополітичне положення Південного Кавказу, наявність енергетичних ресурсів, чітка стратегія деяких держав регіону на встановлення союзницьких відносин з країнами-членами НАТО стимулюють інтерес Північноатлантичного альянсу до регіону.

ГЕОПОЛИТИЧЕСКИЕ ИНТЕРЕСЫ УКРАИНЫ И ГРУЗИИ

Хевцуриани А.Т.

Докторант факультета международных отношений
Тбилисского государственного технического университета

Геополитические интересы Грузии и Украины идентичны как никогда. Это означает, что у нас одна дорога, одна цель и, соответственно, победа будет общей. Наш стратегический выбор – это евроинтеграция и членство в Евроатлантическом альянсе, так как это и есть исторический выбор Грузии и Украины. Мы ни на кого не нападаем, тем более, на соседей. Наша цель – свобода и демократическое развитие. Я, как гражданин Грузии, счастлив, что в борьбе за свободу наши народы стоят рядом.

Грузия и Украина – стратегические партнёры в международных отношениях, чему ясным подтверждением является визит в Тбилиси в текущем году президента Петра Порошенко и его чёткие заявления, где прежде всего он подчеркнул тесные исторические, политические, экономические и культурные связи наших народов.

Хочу коснуться, с вашего позволения, тех выпадов, которые наносят вред нашей безопасности и государственности.

1. Внешняя агрессия: как известно, Россия методом применения силы в 2008 г. в Абхазии и т.н. Южной Осетии совершила оккупацию этих территорий. В 2014 г той же участи подвергся Крым. На сегодняшний момент ведётся гибридная война в восточной части вашей страны. Эти действия сделали явным амбициозный план России – осуществить реинкарнацию СССР и модернизировать империю в так называемый «Евразийский союз». Соответственно, августовская война, Крымская агрессия и военные действия на Донбассе являются частями этого плана. Геополитические интересы России включают правовое, политическое и экономическое давление на бывшие союзные республики, чтобы последние вошли в этот союз, в эту империю. Что же это означает? Геополитически это означает в постсоветском пространстве ослабление НАТО и Евросоюза и, с течением времени, включение всего Варшавского блока в сферу влияния России. В конечном счете, это даст России возможность вновь поляризовать мировое геополитическое пространство на два вектора – Запад и Российская Федерация.

Сегодня ясно, что августовская война, навязанная Россией и авантюра, совершённая в Украине – часть одного плана. Действия России в Украине прояснили и тот скептицизм, который некоторые европейские страны выявляли во время августовской войны, из-за которой Россия не подверглась санкциям, а эти страны ограничились только политикой непризнания оккупированных Россией республик. Это послужило катализатором очередных наглых действий уже в Украине. Между тем, Грузия тогда ещё предупреждала мировое сообщество, что действия России в Грузии не были только локальными конфликтами, а это была часть российского геополитического плана и эта война имела большое значение, с точки зрения, глобальной безопасности Европы. Конечно же, наши западные друзья часто грешат. Инфантилизм некоторых европейских стран и поверхностное отношение к опасным действиям со стороны России выявили большую пропасть в сегменте мирового порядка. В 2008 г. на саммите НАТО в Бухаресте Украина и Грузия не получили МАР, что дало зелёный свет Путину, чтобы действовать быстро и решительно. Почему-то все забывают один очень важный момент – с оккупацией Крыма возникла опасность режиму нераспространения ядерного оружия. Как известно, Украина в 1994 г. подписала Будапештский меморандум и взамен на неприкосновенность государственного суверенитета отказалась от ядерного оружия, занимавшего по величине арсенала третье место в мире. Гарантом неприкосновенности территории Украины выступили Россия, США и Великобритания. Оккупацией Крыма Россия нарушает именно эту договорённость, что, в свою очередь, нарушает режим нераспространения ядерного

оружия. Это означает, что у таких нестабильных стран, как Иран, Северная Корея, Пакистан, Саудовская Аравия и т.д. возникнет обоснованный аргумент создания собственного ядерного оружия или же увеличения его численности. Сегодня плоды этой ошибки пожинают не только Украина и Грузия, но и все мировое содружество. Северокорейский кризис фактический на пороге ядерной войны.

С глубокой уверенностью хочу заявить, что европейский выбор наших народов безальтернативен. Европа – наш дом, мы неотделимая часть Европейской цивилизации, и, конечно же, на нашем тернистом пути уже есть и достижения. Наши граждане уже сегодня передвигаются без виз в европейских странах, а Россия за агрессию платит. Рано или поздно ей придётся отступить. Любая страна обязана уважать признанные нормы международного права.

Соответственно, ни одно серьёзное государство не признаёт законными российские действия.

2. Диалог с Россией. Сегодня в нашей, как и в вашей стране, есть скептики, которые с подозрением смотрят на стремление наших стран к евроинтеграции и членству в НАТО. По их мнению, это раздражает и беспокоит политический истеблишмент России, мешает сесть за стол переговоров.

Хочу привести пример из новейшей истории моей страны.

В 1993 году мою независимую молодую страну поставили на колени. Конкретней, в абхазской войне при непосредственном участии российской армии, подчеркиваю, при активном содействии её воздушных сил Грузия проиграла. В итоге мы получили 30000 погибших, 300000 беженцев. Шеварднадзе, который в 1992 г. не без помощи того же Кремля военным переворотом пришёл к власти, пошёл на переговоры с Ельциным один, тет-а-тет и в обмен на возвращение беженцев и восстановление территориальной целостности удовлетворил полный пакет российских требований. В частности, Грузия вошла в СНГ, российская армия получила мандат миротворцев и расположилась в радиусе 40 км от конфликтной зоны. Дополнительно российским военным базам, дислоцированным в Грузии, продлили срок пребывания на 25 лет и даже, по неофициальным данным, силовые министры Грузии назначались ими. Следовательно, после стольких беспрецедентных уступок, мы получили следующую картину. Грузия как государство практически прекратила существование, превратилась в криминальный анклав, где воры «в законе» имели больше влияния, чем министры, судьи, и другие чиновники. Из страны в эмиграцию сбежали более 1,5 млн. человек. Страну охватил хаос, было небезопасно выйти на улицу, людей расстреливали прямо на улицах, грабили, похищали машины, бесконтрольно в страну проникало большое количество наркотиков, криминалы разделили страну на сферы влияния. Не было здравоохранения, образования, годами население не получало электричество, газ, воду. Люди погибали от голода, и в эти годы не только не восстановилась территориальная целостность, но власть потеряла контроль и над другими регионами страны – Аджарией и Панкисским ущельем. Зато, теперь они нас не бомбили и не воспринимали врагами.

Однако в один прекрасный день народ взбурлил, решительно и окончательно отказался от российского нарратива. Мы смогли то, чего никто не ожидал, даже ближайшие друзья смотрели на нас скептически. В первую очередь, Грузия выдворила криминал и стала в Европе самой безопасной страной, победила коррупцию, провела ускоренные экономические реформы, годовой прирост в экономике увеличился в двухзначную цифру. Следственно, бюджет увеличился в одиннадцать раз, построили города, страна возобновила контроль над Аджарией и Панкисским ущельем. Но оказалось, тут и начинаются наши беды. Для России мы стали опасной страной, она целенаправленно стала нас наказывать. Сначала это выражалось абсурдными мелкими экономическими санкциями, затем – диверсиями, террористическими актами, которые совершались на территории Грузии, за всем этим по убеждению силовых структур стояли российские агентурные службы. Кульминацией всего было августовская война, о которой мы уже говорили.

Вот по причине этих несправедливых действий Грузия и Украина сделали свой выбор. Этот выбор, я понимаю Вас, очень нелёгок. Сесть за стол переговоров с теми людьми, которые считают Украину какой-то территорией и недоуменно вопрошают, как возникли на этой территории украинцы. Эти люди считают, что Украина и украинцы возникли где-то в начале двадцатого века, и то, по содействию большевиков. Мягко говоря, это очень печально господа, но что делать, надо выдержать.

Еще раз хочу подчеркнуть для скептиков, хотите путешествовать в будущее и увидеть каким будет Крым и Донбасс (в случае, если они останутся под контролем России) 20 лет спустя, отправляйтесь в Абхазию и т.н. Южную Осетию, и увидите будущее Крыма и Донбасса.

Следуя из этого, по-моему, шанс минимален, что Россия отступит от своих империалистических позиции и учтёт интересы Украины и Грузии. Поэтому, Запад, если не хочет получить новую Потсдамскую конференцию, должен осуществить сильное давление на Россию. Хотя, только содействием Запада далеко не уйдёшь. Нужно построить сильное, развитое, правовое государство. Только в таких случаях у нас есть шанс вернуть потерянные территории.

Грузия – маленькая страна, мы знаем максимум наших возможностей. Поэтому Украина – наша надежда, у неё есть шанс стать сильнейшей державой и главным региональным актором. Мы, грузины, всегда будем рядом с вами.

И, под конец, хочу закончить на эмоциональной ноте. Где-то два месяца назад наш знаменитый хореографический ансамбль им. Сухишвили получил приглашение в Крым, провести концерт. На что Сухишвили ответили коротко – «Слава Украине! Героям Слава!» Хочу также закончить, господа: Слава Украине! Героям Слава!

Економічна сфера

ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ У СВІТІ

Чубукова Ольга Юріївна,

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економічної кібернетики та маркетингу,
Київський національний університет технологій та дизайну.

Пономаренко Ігор Віталійович,

кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної кібернетики
та маркетингу

Київський національний університет технологій та дизайну.

Трансформація світової економічної системи відбувається під впливом комплексу факторів, серед яких важливе місце посідають інновації. Запровадження результатів науково-технічного прогресу дозволяє отримувати конкурентні переваги як окремим компаніям, так і країнам у цілому. Передові технології знаходять своє відображення й в освітній сфері, що дозволяє використовувати їх для підготовки висококваліфікованої робочої сили. В окреслених умовах стратегічним завданням будь-якої країни є створення передумов для інтенсифікації навчального процесу шляхом побудови дієвої системи, яка дозволяє отримувати у освітніх закладах теоретичні знання та практичні навички, що відповідають умовам сьогодення та сприяють підвищення інтелектуального та економічного потенціалу країни. Для України важливо адаптувати систему освіти до міжнародних норм, використавши передовий досвід розвинених країн світу. Особливу увагу Уряду слід звернути на вищу освіту, оскільки спостерігаються чіткі тренди у втраті позицій вітчизняними університетами у глобальному освітньому просторі. Так, згідно з рейтингом «World University Rankings 2018» серед українських ВНЗ найвище місце посів Київський національний університет імені Тараса Шевченка (801-1000 місце). Інші вітчизняні навчальні заклади у світовому рейтингу знаходяться поза межами 1000 найкращих університетів світу. Лідерами у зазначеному рейтингу традиційно стали Оксфорд, Кембридж, Каліфорнійський технологічний університет, Стенфорд, Массачусетський технологічний інститут, Гарвард [1].

Як свідчить практика передових навчальних закладів світу, в сучасних умовах інтенсивний розвиток вищої освіти передбачає заміну традиційних підходів лекційно-семінарських занять системою, яка дозволяє мотивувати студентів отримувати нові знання, сприяє їх самостійності, активізує творчі підходи та нестандартне мислення при вирішенні практичних завдань. На нинішньому етапі розвитку людства компетентність та мобільність є найважливішими характеристиками випускників будь-яких навчальних закладів. Активізація процесу навчання та збільшення ефективності засвоєння знань передбачає оптимізацію поєднання передових підходів до навчання з інноваційними технічними засобами та програмним забезпеченням.

Органам державного управління необхідно врахувати основні тенденції розвитку вищої освіти у світі. Серед основних трендів у зазначеній галузі необхідно виділити:

1. Підвищення рівня доступності навчання у вищих навчальних закладах.
2. Поєднання навчальної та наукової діяльності в університетах шляхом створення спеціалізованих центрів.
3. Актуалізація змісту навчальних програм та оптимізація витрат часу на лекційні заняття.

4. Орієнтація на індивідуальні підходи у процесі навчання студентів.
5. Збільшення кількості гуманітарних дисциплін, які сприятимуть розширенню світогляду студентів.
6. Комп'ютеризація освітнього процесу.
7. Збільшення фінансування державами сфери вищої освіти.
8. Переведення вищих навчальних закладів на автономне управління.
9. Підвищення рівня кваліфікації викладачів та запровадження більш жорстких критеріїв оцінки їх професійної компетенції [2, 3].

Запровадження інновацій дозволило реалізувати у освітній сфері концепцію дистанційного навчання, яка дозволяє нівелювати фактор відстаней та розширює географічні межі для залучення студентів у вищі навчальні заклади. Дистанційне навчання слід відносити до гуманістичних та універсальних форм освітнього процесу, що поєднує у собі основні традиційні підходи, новітні інформаційні та телекомунікаційні досягнення, які за допомогою сучасних технічних засобів, дозволяють забезпечувати студентам вільний вибір навчальних дисциплін у відповідності зі стандартами діалогового обміну з викладачем. Інноваційна система e-Learning дозволяє за допомогою комп'ютерної техніки, інтерактивних мультимедіа та мережі Інтернет підвищити ефективність освітнього процесу для студентів. Слід наголосити, що дистанційне навчання через цифрову мережу передбачає цілеспрямовану і контрольовану самостійну роботу студентів з індивідуальним темпом засвоєння освітньої програми.

Розширення мережі Інтернет та збільшення кількості користувачів сприяло появі у 2010 р. масових відкритих онлайн-курсів (МООС), які розташовуються на таких платформах як Coursera, edX, Udacity та ін. Розробкою зазначених курсів займаються університети, приватні компанії та окремі фахівці. Вищі навчальні заклади дають можливість отримати знання за допомогою різноманітних сертифікованих курсів на платній та безоплатній основі. Серед вищих навчальних закладів, які приймають активну участь у впровадженні масових відкритих онлайн-курсів, слід виділити Massachusetts Institute of Technology (США), Harvard University (США), University of Oxford (Великобританія) та ін.

Для України на етапі трансформації системи вищої освіти необхідно вирішити наступні питання: розробити систему оперативного реагування на зміни національної та світової економічних систем стосовно рівня підготовки спеціалістів; привести у відповідність з потребами ринку пропозицію випускників за різними спеціальностями.

3. Посилити критерії видачі ліцензій вищим навчальним закладам.

Висновки. Трансформація системи вищої освіти та активне запровадження інноваційних технологій дозволяє державі підтримувати на відповідному рівні конкурентоспроможність національної економічної системи, підвищувати ефективність використання вітчизняної робочої сили та створює передумови для сталого розвитку у довгостроковій перспективі. Для випускників адаптація навчальних програм до сучасних вимог дозволяє отримати високий професійний рівень, що дає можливість виходити на міжнародний ринок праці.

Список використаних джерел:

1. World University Rankings 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2018/world-ranking#!/page/0/length/25/sort_by/rank/sort_order/asc/cols/scores
2. 10 trends changing global higher education [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.eaie.org/blog/10-trends-changing-global-higher-education/>
3. Isa Jahnke, Tobias Haertel & Johannes Wildt Teachers' conceptions of student creativity in higher education. *Innovations in Education and Teaching International*, v54 n1 p87-95 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14703297.2015.1088396>

ГЕОСТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ УКРАЇНИ В СТРАХОВІЙ СФЕРІ

Плиса В.Й.,

кандидат економічних наук, професор,
декан факультету економіки, менеджменту та міжнародного права,
професор кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту,
Львівський національний університет імені Івана Франка

Сьогодні світ перетворився у глобальну економічну систему, в якій практично не залишилося можливостей для сповідування стихійних ринкових відносин між державами. Виник глобально функціонуючий світовий виробничо-господарський механізм, складовими якого стали окремі національні економіки. На очах одного покоління проходить ущільнення простору і часу в глобальних масштабах, взаємне зближення країн, народів, регіонів. Під впливом глобалізації розширюється лібералізація соціально-політичної сфери, удосконалюються ринкові відносини в економіці, трансформується виробництво і ринок робочої сили, проходить технологічне оновлення в засобах масової інформації. Такі явища не оминають Україну. Головне завдання полягає в тому, щоб своєчасно виявити зміни та виробити рішення, які допоможуть використати переваги глобалізації світової економіки. Проте треба зробити виважені кроки у напрямі глобалізації економічних відносин.

Інтенсивна глобалізація світового страхового простору настійливо вимагає від національних страхових ринків адаптації до нового режиму міжнародної торгівлі страховими послугами, який визначається процесами лібералізації системи страхового нагляду й дерегулювання страхових ринків. Сьогодні важливим завданням є оцінка причин, форм і тенденцій глобалізації страхового середовища, що допоможе оптимально сформулювати геостратегічні пріоритети України в сфері страхування.

Архітектура світового страхового ринку нестійка і піддається значним потрясінням не лише для страхових ринків периферії, а й для центру, оскільки світова страхова сфера перетворюється в єдину систему і обвал однієї з ланок тяжко відобразиться на інших. Отже, сьогодні можна виділити центропериферійну будову світового страхового ринку. Його системоутворююче ядро (Центр) становлять високорозвинуті страхові ринки США, Канади, країн Західної Європи, Японії, а Периферію – страхові ринки країн, що перебувають на різних щаблях свого економічного розвитку, тобто опинилися на траєкторії так званого доганяючого розвитку.

Найрозвинутішою країною щодо ринку страхових послуг у 2015 році були США, частка ринку якого становила 57,56%; далі йдуть Великобританія (7,39%), Японія (6,85%), та Німеччина (6,43%). Щорічно страхові організації акумулюють у вигляді страхових платежів 7-12% ВВП своїх країн; обсяги страхових премій у перерахунку на душу населення для країн ЄС становлять від 304,65 дол. США (Угорщина) до 36485,58 дол. США (Люксембург), США – 8111,61 дол. США та Японії – 2455,65 дол. США [1]. До країн, страхові ринки яких є доганяючими центр та входять до периферії світового страхового ринку відносять і Україну. Становище доганяючого зовсім не означає, що периферія наближається до центру, а навпаки, це ситуація, коли периферія повинна постійно наздоганяти центр, оскільки він задає технічні, соціально-економічні, організаційні й управлінські стандарти, на основі яких формується світовий страховий ринок, його порядок, умови та правила гри.

Світовий страховий ринок сформований на основі інтеграції страхових ринків високорозвинутих країн світу, підштовхує менш розвинуті національні страхові ринки до адаптації місцевих стандартів до міжнародних. Щоб опанувати такі стандарти, треба

створити відповідні інститути та механізми, а це не просто, бо пряме запозичення чужого досвіду неможливе. Чуже середовище їх відштовхує, вимагаючи створювати інститути та механізми, які одночасно відповідають вимогам часу й враховують традиції національного страхового ринку.

Загострення кризових ситуацій пов'язаних з проблемами глобалізації страхових відносин висувають на перший план проблему регулювання стихійних процесів з метою адаптації суб'єктів страхових відносин до нових умов існування й діяльності. Визначальне значення набувають сили, що спроможні контролювати стихійні процеси й вносити в них елементи впорядкованості та ціленаправленості. Стихійні процеси глобалізації не перетворюють світову економіку в інтегральне ціле, а навпаки посилюють її диспропорції. Посилюється контраст між високорозвинутим центром й периферією. Створена архітектура світової страхової системи є нестабільною і потенційно генерує потрясіння не лише для страхових ринків периферії, а й для центру, оскільки світова страхова система перетворилася в єдину систему, а знищення однієї з її ланок важко відображається на інших.

Водночас події останніх років засвідчують, що існуючих інструментів регулювання світового страхового ринку недостатньо. Є пропозиції про створення локальних „страхових зон”. Висувають навіть сміливі ідеї про створення єдиної світової страхової системи. Усі ці пропозиції натрапляють на спротив спеціалістів, оскільки інтеграція страхової системи передбачає високий рівень інтеграції в суміжних сферах соціально-економічного й політичного життя, тоді як в умовах гострої конкуренції на світовому ринку основних страхових центрів – Північної Америки (США, Канада), Західної Європи (Австрія, Бельгія, Великобританія, Данія, Ірландія, Іспанія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Португалія, Фінляндія, Франція, Швеція, Швейцарія), Східної Азії (Японія, Корея) і Південно-Східної Азії (Китай) – реальні процеси інтеграції відбуваються по лінії створення регіональних страхових блоків у контексті формування макрорегіональних просторів на фоні гео економічного розмежування світу [2].

Страховий ринок України виник з проголошенням незалежності країни й водночас відчув на собі всю жорсткість і безкомпромісність міжнародної страхової системи. Входження цього сектора національної економіки у світове господарство є актуальним і водночас проблематичним, оскільки воно зумовлене великою кількістю об'єктивних й суб'єктивних факторів.

Геостратегічним пріоритетом України є широкомасштабне й активне введення страхового ринку України в європейський страховий простір, що вимагатиме формування нових, адаптованих до світових стандартів, підходів до регулювання процесів на національному страховому ринку, формування ефективних моделей управління страховими відносинами в Україні. З огляду на це, треба: визначити основні параметри й тенденції розвитку сучасного світового страхового простору та місце страхового ринку України в ньому; сформувати систему інструментів економічного регулювання, які б оперативно реагували на ймовірні суттєві зміни в умовах страхової діяльності; забезпечити поступове звуження сфери використання фіскальних механізмів регулювання страхових відносин за рахунок максимального зниження податкового навантаження на фінансові результати діяльності страховиків на основі запровадження принципів оподаткування в галузі страхування в країнах Європейського Союзу; адаптувати понятійний інструментарій національного страхового права до понятійного апарату міжнародних угод, що регулюють торгівлю страховими послугами в умовах глобалізації світового страхового ринку; адаптувати класифікацію видів страхової діяльності, правила формування страхових резервів та їх інвестування до вимог глобального страхового ринку; продовжити роботу з удосконалення системи й структури управління інститутами національного страхового ринку, вивчити причини, форми і досвід зрощення фінансового, банківського та страхового капіталу.

Список використаних джерел:

1. Insurance indicators. [Електронний ресурс] // The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) – Режим доступу: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=INSIND>
2. Плиса В.Й. Інтеграція страхового ринку України у світовий страховий простір. / В.Й. Плиса. // Фінанси України. – 2002. – № 7. – С. 94–103.

АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВНЗ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ

Тарасенко І.О.,

д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки,
Київський національний університет технологій та дизайну

Нефедова Т.М.,

к.е.н., доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки,
Київський національний університет технологій та дизайну

Проблематика економічної безпеки (ЕБ) знайшла відображення в дослідженнях вчених на різних об'єктних рівнях – на рівні держави, нації, соціальних та виробничих систем. Останнім часом у зв'язку з процесами становлення і реформування освіти в Україні питання безпеки системи вищої освіти в цілому та вищих навчальних закладів зокрема набули самостійного значення. Так, зарубіжними та українськими вченими досліджено сутність категорії ЕБ із врахуванням специфіки діяльності вищих навчальних закладів (ВНЗ) та зроблено висновки про необхідність розробки моделі управління ЕБ ВНЗ [1]; розроблено концептуальні основи та модель індикативної системи ЕБ ВНЗ [2, 3]; запропоновано модель адаптивного управління системою вищої освіти України в умовах трансформації суспільства та переходу до інформаційної економіки [4]. В праці [5] наведено критерії ЕБ ВНЗ, які класифіковано за ознаками: (1) ресурсного забезпечення; (2) ЕБ суб'єктів освітнього процесу; (3) рівня управлінських рішень (якості менеджменту). В той же час вчений зазначає, що рівень ЕБ ВНЗ залежить не лише від внутрішніх чинників, але й від стану економіки, зокрема рівня державного фінансування ВНЗ.

Рівень економічного потенціалу ВНЗ, що забезпечує належний рівень його ЕБ, повинен відповідати певним значенням встановлених критеріїв, за яких досягатиметься прийнятний для учасників освітнього процесу рівень стійкості із врахуванням змін стану зовнішнього середовища функціонування ВНЗ. Велика кількість викликів та загроз, які впливають на розвиток країни та окремих регіонів, певною мірою впливають на рівень розвитку та стан освітньої системи і далі – на окремий ВНЗ. Основними загрозами для ЕБ ВНЗ на сучасному етапі є: проблеми державного фінансування; демографічні процеси; зниження зацікавленості в окремих спеціальностях; глобалізація; загрози з боку ближнього оточення; внутрішні проблеми ВНЗ [3]. Економічний потенціал ВНЗ в контексті забезпечення його ЕБ пропонується визначати як комплексну характеристику спроможності до розвитку в цілому та підвищення конкурентоспроможності зокрема, яка залежить від ефективності його стратегії, наявного ресурсного потенціалу та здатності ВНЗ адаптуватися до умов зовнішнього середовища. Складовими елементної структури ВНЗ визначено: *ресурсна* (матеріально-технічні, інтелектуальні, трудові, фінансові та маркетингові ресурси, науково-дослідна база й інноваційні ресурси, педагогічні та інформаційно-комунікаційні технології); *організаційно-управлінська складова*, що включає систему управління і забезпечує виконання функцій у сферах: організації навчального процесу та НДР, студентського самоврядування, управління персоналом та мотивації, соціальної сприйнятливості та взаємодій із стейкхолдерами, організації додаткових послуг. Аналіз рівня економічного потенціалу $EP^{ВНЗ}$ запропоновано здійснювати за моделлю, представленою на рис. 1.

Визнання вирішальної ролі вищої освіти для перебудови економіки України на інноваційних засадах, переходу до вищих технологічних укладів на основі розвитку науки і техніки, примноження людського капіталу та сталого розвитку обумовлює необхідність розробки загальної концепції забезпечення економічної безпеки національної економіки

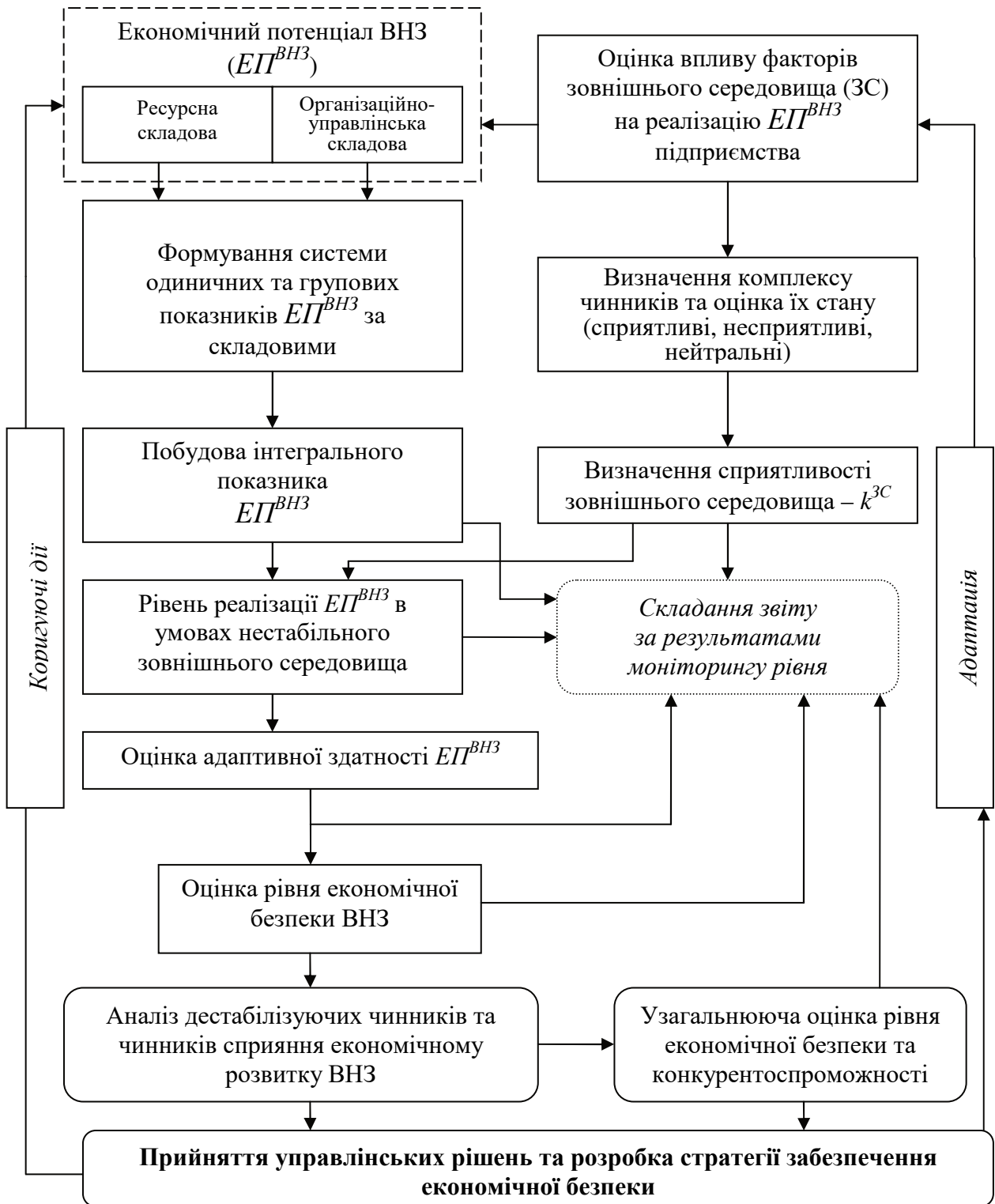

Рис.1. Послідовність аналізу рівня реалізації економічного потенціалу ВНЗ в контексті управління економічною безпекою (удосконалено авторами за даними [6])

на основі максимального використання потенціалу системи вищої освіти з урахуванням вимог сучасності.

Список використаних джерел:

1. Батова В.Н. Экономическая безопасность учреждения высшего профессионального образования в условиях глобализации / В.Н. Батова // Электронный научный журнал «Современные проблемы науки и образования». – № 1 (Часть 1). – 2015. [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.science-education.ru>
2. Ширяев М.В. Экономическая безопасность высшего образования: концептуальные основы / М.В. Ширяев // Фундаментальные исследования. – 2015. – № 11-6. – С. 1272-1276; URL [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://www.fundamental-research.ru>
3. Дмитриев С.М. Экономическая безопасность технического вуза: концептуальные основы / С.М. Дмитриев, М.В. Ширяев, С.Н. Митяков // Высшее образование в России. – 2014. – № 2. – С. 59–66.
4. Вища освіта України в умовах трансформації суспільства: стан, проблеми, тенденції розвитку, 2007-2011 рр.: Вип. 2. Ч.2 / НАПН України, ДНПБ України ім. В.О. Сухомлінського, Ін-т вищої освіти; [упоряд.: Лисиця Н.В., Чорнойван Г.П., Стельмах Н.А., Айвазова Л.М., Бублик Н.М.; наук. консультант Корольов Б.І.; наук. ред. Рогова П.І.; бібліогр. ред. Пономаренко Л.О.]. – Київ, 2014. – 416 с.
5. Бархатов В.Ю. Экономическая безопасность ВУЗа / В.Ю. Бархатов, В.Н. Пугач, Н.К. Алимova [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/ekonomicheskaya-bezopasnost-vuza>
6. Грищенко І.М. Професійна освіта в системі економічних досліджень : [Монографія] / І.М. Грищенко. – К.: Грамота, 2014. – 384 с.

СУТНІСТЬ СТРАТЕГІЧНОГО ПІДХОДУ В УПРАВЛІННІ ВНЗ

Черниш О.В.

ст. викл. кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки,
Київський національний університет технологій та дизайну

Формування багаторівневої освітньої системи та становлення ринку освітніх послуг спричинили суттєвий вплив на умови діяльності вищих навчальних закладів. Зовнішнє середовище функціонування ВНЗ стало якісно іншим: підвищується ступінь його невизначеності, з'являються невраховані чинники ризику. У ВНЗ постала гостра необхідність адаптації до жорстких реалій конкуренції. Система управління ВНЗ за таких умов повинно бути більш пристосованим до ринкової рухливості. Тому все частіше йде мова про необхідність стратегічного підходу в управлінні сучасним вищим навчальним закладом.

Методологічні, теоретичні та практичні аспекти стратегічного управління в освіті досліджували в своїх працях Г. Дмитренко, Г. Єльнікова, В. Мельник, О. Рябоконт, П. Третякова.

Стратегічне управління – це програмний спосіб мислення та керування, що забезпечує узгодження цілей, можливостей установи (організації) та інтересів працівників. Сьогодні сфера застосування стратегічного менеджменту надзвичайно різноманітна. Воно дає надзвичайні переваги організаціям, що функціонують в різних сферах сучасного суспільства. Ці переваги полягають в раціональному та ефективному використанні ресурсів та часу в умовах обмеженості.

Очевидно, що вищі навчальні заклади принципово відрізняються від комерційних організацій. Однак, на нашу думку, вони зможуть значно підвищити ефективність своєї діяльності, якщо в системі управління ВНЗ будуть застосовувати інструментарій стратегічного менеджменту.

Стратегічний менеджмент здійснюється впродовж трьох основних фаз: стратегічний аналіз, стратегічний вибір (зокрема стратегічне планування) та реалізація стратегії (Рис 1).

Стратегічний аналіз. Для його реалізації необхідна ефективна інформаційна система, задля забезпечення даними аналізу минулих, теперішніх та майбутніх ситуацій. Якісно проведена діагностика сильних та слабких сторін діяльності ВНЗ дає реальну оцінку його ресурсів та можливостей і є базою для розробки стратегії. Поряд з аналізом внутрішнього середовища необхідно також проводити дослідження його зовнішнього оточення.

При вивченні основних умов, в яких ВНЗ повинно працювати, в стратегічному менеджменті використовуються різноманітні методи. Найбільш популярний та найпоширеніший підхід пов'язаний зі SWOT- аналізом.

Як зазначають Е. Князев та К. Таверні [2], є реальна можливість в межах SWOT-аналізу аналізувати ВНЗ та його оточення в межах термінології ділового світу: ВНЗ продукує власний продукт, має певні ресурси, конкурує на ринку та займає якусь його частину (сегмент); йому притаманний певний виробничий процес, він пов'язаний зі своїми замовниками та споживачами тощо.

Адже на рівень розвитку ВНЗ впливає неймовірна кількість чинників, дію яких подекуди важко і навіть неможливо спрогнозувати та передбачити. Комплексним аналізом чинників з-поміж багатьох інших, займались Полещук Т.А. та Астафурова І.С., які в своїх працях довели, що аналіз факторів слугує інформаційним базисом для оцінки ефективності будь-якої економічної системи, в тому числі і освітньої діяльності ВНЗ в умовах сьогодення [3]. З огляду на це виникає необхідність систематизувати чинники, шляхом їх поділу на ті, що посприяють розвитку ВНЗ (тобто фактично є можливостями), та ті, що призведуть до гальмування розвитку (тобто є загрозами), а також визначити слабкі та сильні сторони, характерні для сфери вищої освіти України.

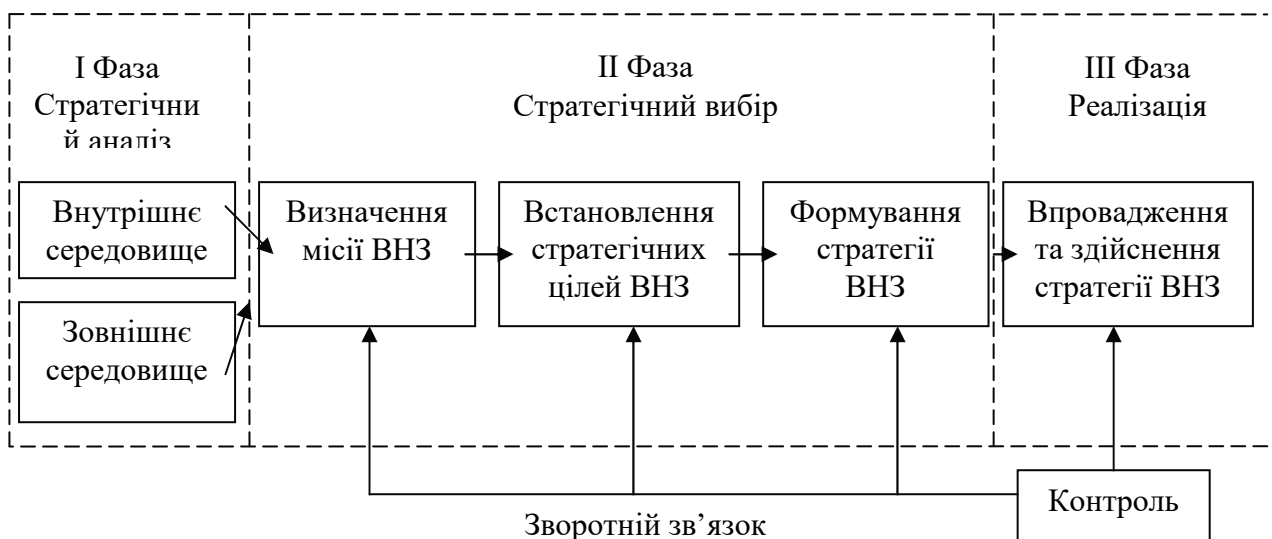

Рис. 1. Схема стратегічного процесу у вищому навчальному закладі (удосконалено автором за даними [1])

Визначення місії вищого навчального закладу. Концепція корпоративної місії – надійний елемент ідеологічної бази формування організації. Без сумнівно, що добре розроблена місія є важливим елементом ефективного стратегічного менеджменту. Зазвичай місія містить загальні цінності та принципи організації: визначення діяльності, що спрямована на задоволення конкретних потреб, обслуговування обраних сегментів ринку; вимоги та інтереси зацікавлених сторін (працівників, акціонерів, споживачів, громадських організацій тощо); ставлення до зростання, децентралізації, інновацій тощо [4].

Встановлення стратегічних цілей вищого навчального закладу. Глобальною передумовою успішної розробки стратегії управління є правильне визначення цілей. Лише маючи цілі, можна шукати шляхи та засоби їх реалізації. Встановлення цілей переводить стратегічне планування в конкретні завдання, пов'язані з діяльністю ВНЗ. Розробка конкретних цілей для кожного напрямку діяльності вищого навчального закладу, безумовно, буде сприяти його успішній діяльності в конкурентних умовах.

Формування стратегії ВНЗ. Існує достатньо багато визначень стратегії, проте їх можна звести до одного – як встановленої на достатньо тривалий період сукупності норм, орієнтирів, напрямів, способів та правил діяльності, що забезпечують зростання та високу конкурентоздатність вищого навчального закладу, та зміцнюють його позицію на ринку освітніх послуг.

Застосування різних інструментів при розробці стратегії, проведення аналізу внутрішнього і зовнішнього середовища в різноманітних формах, виявлення чинників, що стримують розвиток ВНЗ та сприяють йому, можливість розробки унікальної стратегії, що дозволить в майбутньому ефективно досягти поставленої мети. Просування ВНЗ та досягнення стратегічних цілей сприятиме розвитку вищого навчального закладу та підвищенню його конкурентоспроможності.

Список використаних джерел:

1. Белый Е.М., Романова И.Б. Использование концепции стратегического менеджмента в управлении государственным вузом/ Е.М. Белый, И.Б. Романова // Менеджмент в России и зарубежом. – 2003. – №3.
2. Развитие стратегического подхода к управлению в российских вузах/ Под ред. Е.А. Князева. – Казань: Унипресс. – 2001
3. Астафурова И.С. Анализ рынка. – Владивосток : Изд-во ВГУЭС, 2008. – 120 с.
4. Баумэн К. Основы стратегического менеджмента. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ. – 1997.

TRENDS OF DEVELOPMENT OF THE FINANCIAL MARKET OF UKRAINE IN THE WORLD ECONOMIC SPHERE

Ostapenko V.M.

PhD, lecturer at the Department of Financial Services Management
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

The financial market is an important source of resources for the real sector of the economy. Financial intermediaries fulfill its main functions: accumulation of temporarily free cash resources, their transformation and granting of loans to business entities. The global financial market is in a state of constant renewal, has an extremely mobile structure, both monetary and functional, and largely determines the development of markets for goods and services.

The current deepening of financial globalization is mainly due to the growth of volumes of foreign bank capital, foreign currency loans, foreign direct and portfolio investments. In such circumstances, it is necessary to pursue a coherent and adequate policy focused on increasing the competitiveness of the economy in the context of basic national interests, stepping up participation in the processes of international financial coordination, standardizing requirements, rules and norms, unification and interstate harmonization of measures of economic policy, including to prevent and neutralizing the effects of permanent financial crises.

To date, many tools have been developed and applied that allow for a comprehensive analysis of the competitiveness of countries. The most well-known international competitiveness of the countries is the Global Competitiveness Index (GCI), which is defined by the World Economic Forum [2]. Using the benefits of international financial integration creates conditions that provide competitive advantages over other countries. Therefore, it is appropriate to determine the interdependence between the level of competitiveness of the country and the level of development of its financial market (Fig. 1).

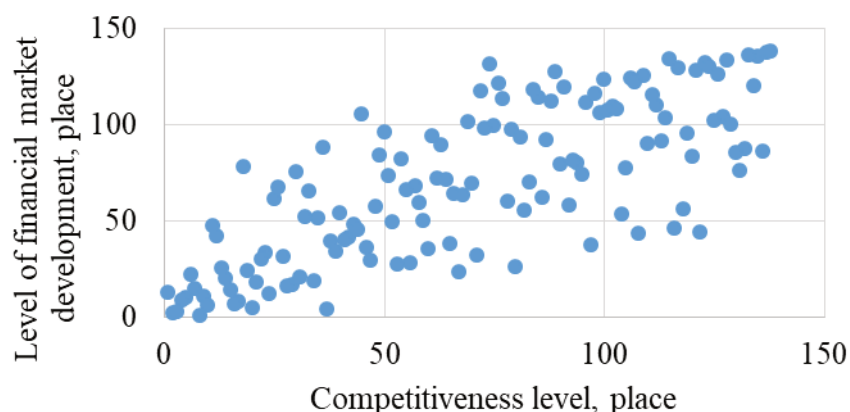

Fig. 1. Interdependence of levels of competitiveness and development of the financial market of the country

Given the analysis conducted, presented in Fig. 1, it can be argued that there is a correlation between the development of national financial markets and the level of global competitiveness. The higher the competitiveness index, the more attractive the investment country and the greater inflow of capital to the local financial market. On the other hand, the development of a local financial market affects the level of competitiveness of the country. A more detailed analysis, presented in Fig. 2 [2], allows determining the place of Ukraine among the countries of the world according to the levels of competitiveness and development of the financial sector. The financial

market in Ukraine is much worse than its closest neighbors (Poland, Romania, Lithuania and Turkey).

Financial Market Development	High, place 1-50	New Zealand Singapore Finland Poland	Colombia Peru Rwanda Slovakia	El Salvador
	Middle, place 51-100	Latvia Lithuania Ireland	Georgia Romania Croatia	Lebanon Nigeria Tanzania
	Low, place 101-150	Russian Federation Portugal Italy	Kazakhstan Moldova Ukraine Greece	Egypt Venezuela Mongolia Argentina
		High, place 1-50	Middle, place 51-100	Low, place 101-150
		Global Competitiveness Index		

Fig. 2. Spatial positioning of countries according to the levels of competitiveness and development of the financial market

The development of the financial sector in Ukraine during the period from 2012 to 2017 was discrete and disproportionate (Table 1 [4]). Data in tab 1 indicate that Ukraine has received the lowest indices for virtually all indicators determining the level of development of the financial market. However, the worst is the situation with the reliability of the banking system, the state of stock market regulation, the availability of financial services and the possibility of attracting resources through the local capital market. The reason for this situation is not so much political instability, but many other factors. The development of the non-banking financial sector was complicated by the lack of effective legislation, regulatory systems, and prudential supervision, which led to the emergence of a large number of vulnerable financial institutions and financial pyramids, hampered the development of the financial services market and led to deepening the crisis of distrust towards the financial sector as a whole. Internal shocks, mainly the military conflict in the east, had a negative impact on the development of the economy, lowering the confidence of consumers of financial services to the banking sector, and unbalanced financial markets.

Table 1

The component of the financial market in the index of global competitiveness of Ukraine

Показник	2016-2017		2015-2016		2014-2015		2013-2014		2012-2013	
	Place	Rank	Place	Rank	Place	Rank	Place	Rank	Place	Rank
Global Competitiveness Index	85	4	79	4	76	4,1	84	4,1	73	4,1
Financial market development	130	3	121	3,2	107	3,5	117	3,5	114	3,5
Availability of financial services	112	3,6	101	3,9	102	3,5	109	3,8	113	3,8
Affordability of financial services	116	3	123	3,5	123	3,9	126	3,4	111	3,5
Financing through local equity market	127	2,5	118	2,6	108	2,7	127	2,4	129	2,3
Ease of access to loans	112	3	87	2,6	87	2,6	116	2,3	107	2,3
Venture capital availability	123	2,1	102	2,4	97	2,3	120	2,1	106	2,2
Soundness of banks	138	2,1	140	2,6	138	3	143	3	142	3,1
Regulation of securities exchanges	137	2,1	135	2,5	127	2,9	129	2,9	124	3,1
Legal rights index, 0-12 (best)	20	8	8	17	11	9	12	9	11	9

Reducing economic activity, trade imbalances have caused devaluation and acceleration of inflation to 30% per annum. These events led to a deterioration in the quality of the loan

portfolios of the banking system, which led to the need to clear the banking system, which required an additional increase in capital in banks to create significant reserves for active operations. The situation with problematic balances of banks is hampered by the lack of effective systems for protecting the rights of creditors and consumers, primarily guarantees of property rights and impartial legal proceedings. In order to increase the global competitiveness of the domestic financial market, it should be ensured its qualitative and quantitative development. It is about the need to improve all indicators that characterize the financial market: the reliability of the banking system, the quality of regulation of the capital market, the level of availability of enterprises to financial resources.

References

1. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року [Електронний ресурс]: Постанова Правління Національного банку України від 18.06. 2015 року № 391. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=18563297>
2. The Global Competitiveness Index [Електронний ресурс] / World Economic Forum. – Режим доступу: <https://www.weforum.org/reports/>

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ СУЧАСНОЇ БІЗНЕС-СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Карп В.С.,

кандидат економічних наук, доцент

Інститут міжнародних відносин,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Сучасний етап світового цивілізаційного розвитку характеризується стрімким розвитком інформаційних технологій (ІТ), які охоплюють все більше сфер діяльності, створюють можливості для зростання ефективності виробництва, кардинальним чином змінюють механізми функціонування державних інститутів. Дослідження тенденцій розвитку інформаційних технологій сучасної бізнес системи в Україні та аналіз сучасної позиції України за рівнем розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) дає можливість дослідити альтернативні шляхи поліпшення ситуації, вектори докладання зусиль для побудови національного інформаційного суспільства. [4]

Перетворення інформації та знань на важливий економічний ресурс сприяє радикальним змінам у структурі економіки, а саме – виокремленню та динамічному розвитку інформаційного сектору економіки. Інформаційний сектор економіки – це сукупність галузей господарства, основним продуктом яких є науково-технічна інформація у всіх її видах і формах, у тому числі інформаційні продукти і засоби їх виробництва. Цей сектор економіки спирається на високі технології, що створюються в основному електронною промисловістю, і складає основу сфери послуг. [2]

Перехід до інформаційної економіки є невід’ємною характеристикою розвитку сучасного світового господарства. Інформаційна економіка – характеристика сучасної економіки з погляду речового змісту, в якій відбувається поширення інформаційної технології у сфері матеріального і нематеріального виробництва, перетворення інформації на один із важливих факторів соціально-економічного прогресу суспільства та окремої особи. В інформаційній економіці переважає виробництво та споживання не матеріальних благ, а інформаційних та духовних цінностей, а її інтегруючим показником буде рівень інформатизації. Матеріальна основа такої економіки – виробництво інформаційного устаткування електронного (масове виробництво) і використання комп’ютерних систем, машинних банків, мікропроцесорів тощо, телекомунікаційної, побутової електроніки.

Для України розвиток ІКТ є першочерговим завданням в умовах переходу до нової моделі економічного розвитку. На сьогоднішній день рівень розвитку національного ІКТ сектору є незадовільним. Про це свідчать показники, які застосовують для оцінки рівня розвитку ІКТ. [6] Одним із основних показників моніторингу та порівняння розвитку інформаційно-комунікаційних технологій є Індекс розвитку ІКТ (IDI: ICT Development Index). IDI складається з трьох субіндексів, які характеризують наявність відповідної інфраструктури (фізична можливість користувача бути підключеним до Інтернет мережі, до мобільного або фіксованого зв’язку); інтенсивність застосування послуг Інтернет мережі, мобільного та фіксованого зв’язку, ефективне використання як програмного забезпечення різних ІТ-пристроїв, так і глобальної мережі Інтернет. У таблиці 1 наведено динаміку IDI України за останні роки.

Таблиця 1

Динаміка IDI України, 2011–2016 рр.

<i>Рік</i>	<i>2011</i>	<i>2013</i>	<i>2015</i>	<i>2016</i>
Рейтинг у світі	69	73	76	76
Показник IDI	4,38	5,15	5,21	5,33

Дані свідчать про втрату Україною позицій як технологічно орієнтованої країни та її все більшу інформаційну вразливість, а отже й залежність від світових країн-лідерів у сфері ІКТ. Показник IDI вказує на виробництво країною продукції з високою часткою доданої вартості, про рівень інноваційної компоненти в структурі галузей країни. Показник IDI України за дослідний період демонструє технологічну відсталість економіки. Аналітиками Міжнародного союзу електрозв'язку було проведено кореляційний аналіз, який продемонстрував сильну залежність між ВНД на душу населення країни та величиною IDI – чим вище показник IDI, тим вище ВНД на душу населення, а отже ІКТ має прямий вплив на рівень добробуту країн.

Більш комплексним вимірювачем конкурентоспроможності країн у різних сферах економіки, в тому числі й у сфері ІКТ, на сьогодні є Глобальний індекс конкурентоспроможності (ГІК, The Global Competitiveness Index), що визначається Всесвітнім економічним форумом (World Economic Forum). [5] Цей показник узагальнює оцінки більше ніж 1300 незалежних експертів з різних країн і сфер діяльності та дані офіційної статистики країн. Україна у рейтингу Глобального індексу конкурентоспроможності за 2012–2015 роки покращила свої позиції. Проте погіршила за останні два роки. Динаміка змін позицій України в рейтингу за Індексом глобальної конкурентоспроможності наведена в таблиці 2.

Таблиця 2

Динаміка змін позицій України в рейтингу за Індексом глобальної конкурентоспроможності 2010-2017 рр.

<i>Рік</i>	<i>2010-2011 (з 139 країн)</i>	<i>2011-2012 (з 142 країн)</i>	<i>2012-2013 (з 144 країн)</i>	<i>2013-2014 (з 148 країн)</i>	<i>2014-2015 (з 144 країн)</i>	<i>2015-2016 (з 140 країн)</i>	<i>2016-2017 (з 138 країн)</i>
Позиція	89	82	73	84	76	79	85

Одним із шляхів покращання стану ІКТ в Україні запровадження є електронного урядування. Як один із інструментів розвитку інформаційного суспільства, воно забезпечує підвищення ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. [3] Такий спосіб організації державного управління дозволяє громадянам, юридичним особам та неурядовим організаціям звертатися до органів державної влади у віддалений спосіб та в режимі реального часу, що суттєво спрощує процес комунікації, та досягається шляхом використання глобальної та локальних інформаційних мереж. Таким чином, розвиток електронного урядування сприяє формуванню держави, яка орієнтована, на забезпечення вільної реалізації прав та свобод своїх громадян. [1]

В Україні система електронного урядування існує з 2008 року, однак не дивлячись на це й досі існує ряд проблем, які заважають нашій країні піднятися по сходинкам у світовому рейтингу розвитку ІКТ. За Індексом розвитку електронного уряду ООН (The UN Global E-Government Development Index) у 2016 р. Україна посіла 62-е місце у світі серед 193 країн-членів ООН, увійшовши до групи країн з високим індексом розвитку електронного урядування.

Масштабне усвідомлення факту, що в інформаційному суспільстві інформація є двигуном та основою нової діяльності, буде стимулювати подальший ріст ефективності економіки, фінансових установ та бізнес-системи. ІКТ мають вагомий вплив на розвиток бізнес-системи, національної економіки та економіки знань в Україні. Одним з найбільш важливих факторів підвищення рівня функціонування ІКТ та напрямків їх ефективного використання, є впровадження електронного урядування, яке дозволить не лише зменшити й подолати корупцію, здійснити вагомий внесок в розвиток інформаційного суспільства, а й спростити процес комунікації громадян, суб'єктів бізнесу і органів влади.

Список використаних джерел:

1. Архипова Є.О. Електронне урядування як форма організації державного управління / Є.О. Архипова // Державне управління: удосконалення та розвиток – 2015. – № 5. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=855>
2. Тронько В.В. Вплив ІКТ на економічний розвиток країни / В.В. Тронько // Ефективна економіка. – 2015. – № 4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3959>
3. Сек Л. Електронне урядування вчить українців боротися з корупцією, але не може стати панацеєю від неї / Л.Сек [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://iqusion.com/ua/blog-kompaniji/item/568-elektronne-uriaduvannia-vchytukraintsiv-borotysia-z-koruptsiieiu-ale-ne-mozhe-staty-panatseieiu-vid-nei.html>
4. Офіційний веб-портал Асоціації «Інформаційні технології України» / Державна політика в ІТ сфері [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://itukraine.org.ua/derzhavna-polityka-v-it-sferi>
5. Офіційний веб-портал Всесвітнього економічного форуму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2016-2017-1>
6. Офіційний веб-портал Міжнародного телекомунікаційного союзу (ІТУ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.itu.int/en/ITU-D/Pages/About.aspx>

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ І ЗАВДАННЯ УКРАЇНИ У ФОРМАТАХ АСОЦІАЦІЇ ТА ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ З ЄС

Сапсай А.П.,

к.політ.н., доц. кафедри міжнародних організацій і дипломатичної служби
Інституту міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка

У 2014 році, із затримкою на півроку, між Європейським Союзом та Україною було укладено Угоду про асоціацію, а також Угоду про зону вільної торгівлі, що загалом спрямовані на зміцнення політичної асоціації та економічної інтеграції сторін, містять план реформ, які надають Україні можливість наблизитися до ЄС, поєднавши своє законодавство із стандартами Союзу і значно підвищити життєвий рівень українських громадян.

Угода про поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі між Україною та ЄС покликана забезпечити тісну економічну інтеграцію України та Євросоюзу. Вона передбачає не лише суттєву лібералізацію власне торгівлі, тобто усунення тарифів чи квот, а й гармонізацію українського законодавства і нормативно-регуляторної бази до тої, що є в ЄС. Завдяки цьому має відбутися глибока економічна інтеграція України до спільного європейського ринку, який нараховує понад півмільйона споживачів.

Разом з тим, можна відзначити, що наразі держава стикається принаймні з трьома ключовими бар'єрами, що стоять на заваді її інтеграції в соціально-економічний та політичний простори ЄС. У цьому плані виділимо три головні складові інтеграції, що у найближчій перспективі визначатимуть якість функціональної інтеграції України з Європейським Союзом.

Перша складова: комунікації та інфраструктура.

Відповідна складова позначена сьогодні проблемою транспортних бар'єрів між Україною та ЄС. Одним з головних на порядку денному виступає питання належного облаштування пунктів пропуску України з державами-членами ЄС. Їх в Україні замало, за якісними параметрами вони не відповідають нормативам Євросоюзу. Насамперед мова йде про: 1) спрощення процедури прийняття вантажів до перевезення та перетину кордону шляхом розвитку електронного документообігу між автомобільними та залізничними адміністраціями; 2) подальше вдосконалення роботи по застосуванню уніфікованої транспортної накладної ЦІМ/СМГС, в тому числі для організації транзитних перевезень вантажів; 3) забезпечення контролюючих органів України у пунктах пропуску сучасними високотехнологічними засобами контролю.

Другим завданням сьогодні залишається приведення у відповідність транспортної інфраструктури і сервісу в Україні до європейських стандартів і нормативів, облаштування зон сервісного обслуговування осіб і транспортних засобів, робота з реконструкції і технічного переоснащення автомобільних магістралей та залізничної колії.

Друга складова: товарні стандарти і сертифікати.

Державні стандарти України в окремих випадках настільки далекі від європейських вимог щодо якості, що українським підприємствам доводиться домагатися сертифікатів ЄС в середньому від двох до п'яти років. Багато українських виробників сьогодні просто не готові до такої процедури. Причиною є брак грошей на модернізацію виробництва. Натомість, в ситуації стиснення ринку і зниження купівельної спроможності багато підприємств намагаються хоча б залишитися на плаву.

Загалом, щоб отримати сертифікат Євросоюзу на продукцію у певній галузі, зокрема, машинобудуванні, виробник повинен спочатку мати український сертифікат відповідності якості. Одна з головних проблем, що притаманна сьогодні Україні і не є типовою для Європи – це велика кількість органів сертифікації якості. Втім, навіть наявність

українського сертифікату не дає можливостей виходу на європейський ринок. Українським експортерам доводиться ще раз сертифікувати продукцію у європейському органі з оцінки відповідності, якщо це вимагається директивами ЄС на відповідний вид продукції. Змінити ці правила може Угода про оцінку відповідності та прийняття промислової продукції (Agreement on Conformity Assessment and Acceptance of Industrial Products, далі – АСАА), яка передбачає гармонізацію процедур оцінки відповідності країн, що бажають створити спільний ринок з ЄС, до законодавства ЄС у певних сферах з подальшим взаємним визнанням сертифікатів відповідності і результатів випробувань.

Третя складова: *бізнес присутність та громадські зв'язки*.

Проблема «бізнес присутності» України в ЄС наразі полягає в необхідності урахування трьох ключових моментів:

1) *визначення цільової аудиторії товарів*. Для успішного виходу на зовнішній ринок український виробник повинен, насамперед, чітко розуміти цільову аудиторію свого товару в Європі;

2) *дотримання нормативної дисципліни*. Український виробник повинен дотримуватися всіх без винятку стандартів якості і сертифікації нового для себе ринку збуту в ЄС;

3) *формування довгострокових стратегій*. Український експортер повинен чітко усвідомлювати, що він не отримає моментального прибутку. Навпаки, торгові відносини з новим споживачем фактично повинні будуватися з «нуля», що принесе дохід, але в довгостроковій перспективі.

Важливість присутності українського бізнесу на сучасних ринках ЄС пояснюється також і гострою потребою держави в активізації роботи її лобі груп у провідних економічних та політичних структурах ЄС. Останнє має значно підвищити загальний торгово-економічний та політичний імідж України в Європі, сприяти захисту національних інтересів та безпеки держави.

Список використаних джерел:

1. Садловська І. Розвиток національної транспортної мережі України та її інтеграція до пріоритетних транспортних мереж ЄС // Збірник наукових праць ДЕГУТ. Серія «Економіка і управління». – 2015. Вип. 31. – С. 16 – 26.
2. Віткін Л. Стратегія реформування системи технічного регулювання в Україні // Міжнародна науково-практична конференція «Мехатронні системи: інновації та інжиніринг». 15 червня 2017 року. – С. 18 – 22.
3. Иванов Р. Сделано в Украине: почему европейцы не хотят наших товаров // «ЮАІ Медіа». – 2 июня, 2015 г.

НАНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК СІНГАПУРУ ЯК ОРІЄНТОВНИЙ НАПРЯМ ФОРМУВАННЯ ГЕОСТАРЕГІЧНИХ ПРІОРИТЕТІВ УКРАЇНИ

Остапенко Тетяна Геннадіївна,
к.е.н., доцент Національного авіаційного університету

Сінгапур, країна Південно-Східної Азії, активний розвиток якої почався у кінці 70-х та середині 80-х років ХХ століття. Це країна, яку називали одним з азійських драконів (чи тигрів), поряд з Гонконгом, Тайванем та Південною Кореєю. Такий термін був використаний, оскільки ці держави динамічно перетворювалися з країн, що розвиваються на країни розвинутою економікою. І такий розвиток покладався на активну інноваційну діяльність, коли з розвинутих країн залучалися технології та впроваджувалися на нових підприємствах цих країн. Ці країни створили такий напрям інноваційного розвитку, який почав називатися «прогресивне складання», коли імпортуючи вузли та деталі, підприємці цих країн складали готову, здебільшого машино-технічну, продукцію, а у подальшому почали виготовляти свою, автентичну, так створилися Хюндай та КІА, тощо.

Сінгапур – це маленька країна, яка побудувала за таким принципом свою інноваційну систему, яка складається з науково-технічного сектору, виробничого та управлінського. Розглянемо їх поступово.

Так, статистика Сінгапуру наводить данні про організацію виконання робіт з НДДКР за секторами з 1990 по 2014 роки.

У табл. 1 представлено інформацію про чисельність виконаних робіт в таких секторах, як: – Приватний (передбачає розвиток інноваційних підприємств), – Вищої освіти, – Урядовий, – сектор Публічних дослідницьких інститутів.

Таблиця 1

Організація виконання НДДКР за секторами (число випадків виконання робіт)*

<i>Сфера</i>	<i>1990</i>	<i>2000</i>	<i>2010</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>
Всього:	292	582	859	864	758	873	950
- Приватний сектор	266	539	799	804	699	812	882
- Вищі навчальні заклади	5	6	11	11	12	13	12
- Урядовий сектор	14	24	29	29	28	29	31
- Сектор Публічних дослідницьких установ	7	13	20	20	19	19	25

*Джерело: <http://www.tablebuilder.singstat.gov.sg>

Динаміка очевидна, коли саме сектор приватних підприємств є основним гравцем у інноваційній системі Сінгапуру, це позитивне явище, оскільки саме підприємства є авангардом технологічного розвитку в світі. Виробничий сегмент інноваційної системи Сінгапуру виконує ліву частку НДДКР цієї держави.

Дані статистики Сінгапуру засвідчують, що інноваційна система країни дійсно існує, адже виконуються всі види робіт на наявних всіх типах суб'єктів, які виконують інноваційну діяльність – науково-технічні суб'єкти, виробничі та управлінські суб'єкти.

Таким чином, інноваційна система Сінгапуру є забезпеченою науково-технічним персоналом з різним науковим рівнем (від професорів до лаборантів).

Ліва частина витрат у сфері НДДКР припадає на оплату робочої сили, адже науковці у всьому світі – це працівники з найвищими окладами. Проте науковці без матеріального забезпечення не спроможні здійснювати дослідження на високому рівні. Тому витрати

на обладнання та техніку є також основними статтями загальних витрат у сфері НДДКР Сінгапуру. Інші операційні витрати є також суттєвими.

Очевидно, що інноваційна система країни не може існувати без значних капіталовкладень і в Сінгапурі вони постійно зростають. Так загальні витрати на НДДКР та інноваційну систему країни зросли майже в тричі за чотирнадцять років з 2000 по 2014. Поліпшилося становище дослідників та аспірантів, яким поступово підвищують стипендії та оклади. Окрема людина-дослідник як основний суб'єкт наноекономіки в такій країні, як Сінгапур знаходиться у комфортному становищі і дослідника, і жителя держави з його потребами та вимогами.

Загальні показники підтверджуються показниками розвитку науково-технічного, виробничого та управлінського сегментів інноваційної системи Сінгапуру. У статистиці країни ці данні представляють: сектор вищої освіти (науково-технічний сегмент), приватний сектор (виробничий сегмент) та урядовий сектор (управлінський сегмент).

Вища освіта Сінгапуру активно здійснює інноваційні дослідження. Загалом витрати на НДДКР в університетах країни з 2000 по 2014 роки зросли у чотири рази. Найбільш активним сектором університетських досліджень є інженерія та технологія виробництва. Активно зростають витрати (у 6,5 раз) у дослідження у сфері біомедичних наук, країна намагається бути лідером у цій царині. Загалом тенденція розвитку системи вищої освіти відповідає загальнодержавним спрямуванням. Зауважимо, що витрати на біологічні дослідження зростають у всьому світі і формуються глобальні ринки біотехнологій, зокрема і нано. Сінгапур в цій сфері є однією з провідних країн світу.

Найбільша кількість витрат підприємців, як осередків виробничої сфери інноваційної системи Сінгапуру, припадає на оплату робочої сили, інші операційні витрати та на оплату вартості капіталу, а саме споруд та устаткування для проведення досліджень та впровадження їх у життя. Очевидно, що аспіранти не зайняті на підприємствах країни, але вони, за даними сінгапурських видань, практикуються та цих підприємствах та влаштовуються на працю до них після одержання наукового ступеня. Зауважимо також, що підприємницький сектор інноваційної системи Сінгапуру акумулює у 3,8 рази більше технологічних коштів ніж університетська складова. Підприємства залишаються провідною ланкою інноваційної системи країни.

Зауважимо, що урядовий сектор інноваційної системи Сінгапуру визначається збільшенням витрат майже у двічі. Традиційно інженерія та виробничі технології мають найвищий показник витрат, а науки про землю визначаються найактивнішим зростанням витрат урядового сектору інноваційної системи країни. Уряд апріорі керує системними перетвореннями в країні загалом та в інноваційній системі зокрема. І дуже актуальним питанням є можливості для такого керування. Кошти заведені у державному бюджеті витрачаються активно для проведення інноваційної політики та підтримки провідних галузей інноваційної системи (для підтримки аспірантів, як майбутнього цієї системи та для актуалізації інноваційних підприємств країни, які найбільше зацікавлені у новітніх перетвореннях).

Україна може використати досвід Сінгапуру у формуванні та розвитку наноекономіки. Практика цієї азійської країни може стати у нагоді для формування геостратегічних пріоритетів для України. Так, науковцям України необхідно орієнтуватися на вісь Південно-Східної Азії у розвитку сфери вищої освіти, підприємницького інноваційного сектору та урядової системи підтримки інноваційних починань на мікро- та нано-рівнях. Зокрема, для України має стати у нагоді практика підтримки провідних науковців (аспірантів та вчених з науковим ступенем) та виведення їх на міжнародний науковий та інноваційний рівень.

Список використаних джерел:

1. <http://www.tablebuilder.singstat.gov.sg>
2. Шумпетер Й. Теория экономического развития. – М.: 1982. – 560с.

ГЕОСТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ У ГЛОБАЛЬНИЙ РИНОК ПРАЦІ

Стаканов Р.Д.,

к.е.н., доцент, доцент кафедри світового господарства

і міжнародних економічних відносин,

Інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Світовий ринок праці розвивається разом зі зростанням кількості населення. Якщо в 1980 р. кількість робочої сили складала лише 1,7 млрд. осіб, до станом на 2010 р. даний показник сягнув уже 2,9 млрд. робітників, при чому левову частку приросту дали країни, що розвиваються (близько 900 млн.), серед яких 400 млн. зростання прийшло лише на дві країни – Китай та Індію. У багатих країнах, конкуренція з боку мільйонів нових, низькокваліфікованих робітників тиснула на заробітну плату для менш кваліфікованих робітників в країнах з розвинутою економікою. У той же час, ряд ТНК інвестували значні кошти в нові технології, завдяки чому підвищували попит на кваліфікованих робітників швидше, ніж місцеві учбові заклади могли б запропонувати. Комбінація таких тенденцій в глобальному попиті та пропозиції робочої сили збільшували нерівність в розвинених країнах, при цьому посилюючи відносну роль фактору капіталу порівняно з робочою силою. Свідченням цього є той факт, що частка заробітної плати робітників у загальному світовому доході скоротилась на 7% за період 1980-2010 рр.[6].

Глобальний ринок праці на сьогодні знаходиться лише на стадії свого формування. Численні перепони та рестрикції ні заходи економічної політики загалом та міграційної політики, зокрема, обмежують можливості повноцінної участі усієї робочої сили у задоволенні потреб глобального попиту на робочу силу. Якщо світовий ринок включає в себе усіх робітників в світі, повноцінними учасниками глобального ринку праці є лише ті робітники, які приймають участь у міжнародній міграції робочої сили, з одного боку, і ті працівники, які не є обмеженими кордонами і міграційною політикою приймаючих країн, з іншого. Зокрема, до таких працівників можна віднести робітників галузі, які мають справу з високими технологіями, мають можливість виконувати аутсорсингову роботу для великих іноземних ТНК.

Ринок праці в За даними Державної служби статистики України [2], кількість осіб працездатного віку в 2016 р. в Україні складала 17,3 млн. осіб (без урахування тимчасово окупованих та зони проведення антитерористичної операції), а рівень безробіття за методологією МОП складає 9,7%. Реальна заробітна плата в Україні скорочувалась в 2014 (на 6,5%) і 2015 р. (на 20,2%), середньомісячна заробітна плата в 2016 р. не перевищувала 200 дол. США., фактично знаходячись на рівні 2006 р., лише в червні 2017 р. вона перевищила 7300 грн. Складна ситуація в економіці загалом, а, відповідно, також і на національному ринку праці зумовлюють всезростаючу залежність України від міжнародної трудової міграції та участі в глобальному ринку праці.

Така залежність підтверджується зокрема і поступовим збільшенням офіційної частки грошових переказів у структурі ВВП України. Так, якщо в 2010 р. кількість фінансових надходжень від мігрантів з-за кордону сягала 5,8 млрд. дол., що складало 4,1% від ВВП, то в 2013 р. даний показник сягнув 8,5 млрд. (4,9% від ВВП). В 2014 та 2015 рр. спостерігалось суттєве зменшення абсолютних показників грошових переказів (6,5 млрд. та 5,1 млрд., відповідно), однак значення грошових переказів у ВВП зросло в 2015 р. до 5,7%. При цьому, зважаючи на те, що випереджаючими темпами в 2015 р. відбулось скорочення грошових переказів з Російської Федерації (падіння 42,5%, при середньому показнику зменшення – 20,6%, а по країнам ЄС – 16%) в силу політичних причин, можна

очікувати переорієнтування напрямків міграції і поступове відновлення попередніх обсягів грошових переказів вже в найближчі роки. [3; 4]. З високою долею імовірності можна стверджувати, що в короткостроковій перспективі частка міграційних надходжень лише зростатиме.

Зберігаючи високий рівень залежності від доходів українських робітників закордоном, структура як внутрішньої, так і закордонної зайнятості українських робітників залишається недосконалою та такою, яка консервує існуючу систему. В 2014 р. із 18 млн. зайнятих (без урахування Криму та Севастополя), близько 6 млн. (33% від їх загальної кількості) працювали в сфері сільського господарства та промисловості. При чому, кількість зайнятих у сільському господарстві значно перевищує аналогічні показники зайнятості у сільському господарстві в розвинених країнах. Наприклад, в Німеччині їхня кількість не перевищує 1,5% [5].

За даними Міжнародної організації з міграції, основною сферою зайнятості українських трудових мігрантів за кордоном є будівництво, сільське господарство, а також виробництво та сфера послуг [1]. Фактично, закордоном українські робітники виконують роботу, яка не є характерно переважаючою як у структурі зайнятості країн призначення, так і для України, як країни походження мігрантів.

Українська економіка на сьогодні є досить сильно залежною від грошових переказів мігрантів, оскільки вони є одним з небагатьох стабільних джерел отримання грошових коштів у вільноконвертованій валюті. Водночас, неефективний спосіб входження нашої держави у глобальний ринок праці дозволяє зробити висновок, що без ефективних заходів економічної політики Україна і надалі буде займати роль постачання сировинного ресурсу, тільки роль зерна і сталі в даному разі займає некваліфікована робоча сила. Вирішити проблему покращення участі України в міграційних процесах, а також зайняти достойне її потенціалу місце у системі міжнародних економічних відносин можливо лише за кардинальної зміни пріоритетів з сировинної економіки на економіку високих технологічних укладів, з високою долею доданої вартості, розвиненим людським капіталом, високими витратами на науку, ефективною боротьбою з корупцією і тіньовою економікою, а також значними витратами на освіту і науку, як на національному, так і на регіональному рівнях.

Список використаних джерел:

1. Де і ким у світі працюють українці: найцікавіше про заробітчанин / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://24tv.ua/de_i_kim_u_sviti_pratsyuyut_ukrayintsi_naytsikavishe_pro_zarobitchan_n677347
2. Державна служба статистики України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Огляд приватних грошових переказів в Україну в 2014 р. / Національний банк України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=73841>
4. Огляд приватних грошових переказів в Україну в 2015 р. / Національний банк України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=19208358>
5. Atypical employment. Statistisches Bundesamt // [Electronic source]. – Mode of access: <https://www.destatis.de/EN/FactsFigures/NationalEconomyEnvironment/LabourMarket/Employment/TablesLabourForceSurvey/AtypicalEmployment2012.html;jsessionid=590C64EB9269B153F49B518642DC720D.cae4>
6. The global labour market United workers of the world / Economist // [Electronic source]. – Mode of access: <http://www.economist.com/node/21556974>
7. Rüdiger K. Towards a Global Labour Market? Globalisation and the Knowledge Economy / K. Rüdiger // [Electronic source]. – Mode of access: http://www.theworkfoundation.com/downloadpublication/report/30_30_globalisation.pdf

ВПЛИВ БРЕНДУ ДЕРЖАВИ НА ЗОВНІШНЮ ТОРГІВЛЮ УКРАЇНИ

Чугаєв О.А.,

к.е.н., доцент, доцент кафедри світового господарства

і міжнародних економічних відносин,

Інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Хоча в міжнародних рейтингах брендів країн Україна посідає скромне місце, ці рейтинги охоплюють відносно відомі країни. Тому економічний імідж та м'яка економічна України близькі до середніх значень. Через це компанії України можуть користуватися перевагами бренду країни в обмеженому обсязі. Актуальним завданням залишається популяризація іміджу України та контроль якості вітчизняної продукції. Додаткова деталізація географічного походження товару має свої переваги, але зі спадною корисністю (принаймні для частини товарів, наприклад [1]), тому основні зусилля варто сконцентрувати саме на формуванні національного бренду Україна.

Базуючись на висновках інших дослідників [2; 3], можна сказати, що можливим виходом є також: продаж товарів під відомими світовими торговельними марками в умовах іноземних інвестицій або аутсорсингу з боку відомих міжнародних компаній; виробництво товарів, розроблених у більш рейтингових країнах; або використання вітчизняних брендів, стилізованих під закордонний ринок збуту.

На користь України грає закономірність, що товари з брендів країн купуються не так часто покупцями, як їм хотілося би, з міркувань фінансових можливостей (зазначена в [4]). За цим критерієм виробникам в Україні легше орієнтуватися на незаможних споживачів або середній клас.

В умовах посилення інформаційної прозорості виробникам якісних товарів, навіть з країн зі слабшим іміджем легше продавати товари. Тому впровадження європейських норм щодо якості в цій частині має зіграти на користь вітчизняних виробників якісних товарів. До того ж заможніші покупці більше звертають на якість ніж на країну походження. Але на ринках гедоністичних товарів, де доступність об'єктивної інформації про якість менша ([5]), Україні складніше завойовувати зовнішні ринки за рахунок бренду країни, а не нижчої ціни.

Базуючись на висновках інших досліджень ([6; 7]), можемо сказати, що акценти на кращій ознайомленості, фізичній доступності, загрозі іноземної конкуренції та міркуваннях патріотизму можуть сприяти популярності вітчизняних товарів серед населення України.

Ми також провели регресійно-кореляційний аналіз залежності зовнішньоекономічних зв'язків (за даними [8]) від сили національного бренду країни. Використано ранг у рейтингу репутації країн *CR* [9] та власний індекс м'якої економічної сили *SEP/GDP*, розрахований на основі кількості позитивної економічної інформації та її співвідношення з негативною, згідно пошукових результатів сервісу Google ([10]), і нормований відносно ВВП (за даними [11]).

Ці результати можливо екстраполювати на Україну. Покращання її місця у рейтингу репутації країн на 1 позицію (у 2016 р. це означало випередити Туреччину [9] – Україна знаходилася на 59-му місці серед 70 країн) могло би збільшити в середньостроковій перспективі експорт товарів приблизно на 40 млн дол. і покращити умови торгівлі на 1%. За збільшення кількості позитивної економічної інформації в інтернеті на 1,6% при незмінній кількості негативної інформації та незмінній частці у ВВП світу (це еквівалентно підняттю на 1 позицію у рейтингу за *SEP/GDP* або збільшенню *SEP/GDP* на 2,1%) можна очікувати у довгостроковому періоді приблизне зростання експорту послуг на 80 млн дол.

**Результати регресійного аналізу впливу показників сили бренду країни
на показники зовнішньої торгівлі**

<i>y</i>	<i>Зростання експорту товарів, % ВВП</i>	<i>Динаміка умов торгівлі, %</i>	<i>Експорт послуг, % ВВП</i>
<i>x</i>	CR	CR	LnSEP/GDP
b_0	1,15 (0,78)	1,58* (0,84)	8,81*** (1,93)
B_x	-0,046* (0,025)	-0,093*** (0,026)	4,10** (1,87)
R^2	0,07	0,20	0,12
<i>p</i>	0,073	0,001	0,035
<i>N</i>	50	53	37
Serial cor.	0,03	-0,16	-0,08

Примітка: значущі регресійні коефіцієнти * при $p < 0,10$. ** – $p < 0,05$, *** – $p < 0,01$. У дужках стандартні похибки.

Джерело: розраховано автором за даними [8; 9; 10].

Список використаних джерел:

- Menapace L. Consumer Preferences for Country-of-origin, Geographical Indication, and Protected Designation of Origin Labels : Working Paper № 09021 / Luisa Menapace, Gregory Colson, Carola Grebitus, Maria Facendola. – Ames, Iowa: Iowa State University, Department of Economics, 2009. – 34 p.
- Tjandra N. C. Runway Logic: “Y” Generation Y Prefer Fashion Brand over Country-of-origin / Nathalia C. Tjandra, Maktoba Omar, Robert L. Williams Jr., John Ensor // Transnational Marketing Journal. – 2013. – Vol. 1. – № 1. – P. 22–40.
- Jaffe E. National Image and Competitive Advantage – The Theory and Practice of Country-of-Origin Effect / Eugene D. Jaffe, Israel D. Nebenzahl. – Copenhagen: Copenhagen Business School Press, Handelshøjskolens Forlag, 2001. – 237 p. – Cited by: Papp-Váry Á. F. Sell the Country, Sell the Product! (The Role of Country of Origin Effect in the Global Competition) [Electronic source] / Árpád Ferenc Papp-Váry, 2004. – Access mode : <http://kgk.uni-obuda.hu/sites/default/files/PappVary.pdf>.5.
- Tamas A. Does the Country of Origin Matters for Hybrid Products / Anca Tamas // Proceedings of 2nd Business & Management Conference, Madrid, 06 October 2015. – P.199-214.
- Agrawal J. (1999). Country of Origin: A Competitive Advantage? / J. Agrawal, W. Kamakura // International Journal of Research in Marketing. – 1999. – № 16. – P. 255–267.
- Licsandru T. C. The Impact of Country-of-Origin, Ethnocentrism and Animosity on Product Evaluation: Evidence from Romania / Tana Cristina Licsandru, Leslie T. Szamosi, Nicolas Papadopoulos // Management Dynamics in the Knowledge Economy. – 2013. – Vol. 1. – № 2. – P. 259–277.
- Shimp T. A. Consumer Ethnocentrism: Construction and Validation of the CETSCALE / Terence A. Shimp, Subhash Sharma // Journal of Marketing Research. – 1987. – № XXIV. – P. 280–289.
- World Development Indicators [Electronic source] / The World Bank. – Access mode : <http://data.worldbank.org/data-catalog/world-development-indicators>.
- 2016 Country RepTrak. The Most Reputable Countries in the World [Electronic source]. – Reputation Institute, 2016. – 38 p. – Access mode : <https://www.reputationinstitute.com/Resources/Registered/External-URL-Resources/2016-Country-RepTrak-Webinar.aspx>.
- Google [Electronic source]. – Access mode : <https://www.google.com.ua>.
- World Economic Outlook Databases. April 2015 Edition [Electronic Resource] / International Monetary Fund. – Mode of Access: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2015/01/weodata/index.aspx>.

СТРАТЕГІЧНІ УМОВИ ВИХОДУ ВІТЧИЗНЯНИХ МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ЗАРУБІЖНІ РИНКИ

Мошковська О.А.,

к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування,
Київський національний торговельно-економічний університет

У структурі закупівель молока в Україні від населення найбільшу питому вагу має молоко другого та першого гатунку – 83,6 % та 11,8 % відповідно. У 2014–2015 рр. у структурі закупівель немає молока екстра-гатунку, а питома вага молока вищого гатунку становила лише 0,1 %. Що стосується закупівель молока від сільськогосподарських підприємств, то тут найбільшу частку має молоко першого (51,5 %) та вищого (33,8 %) гатунку, а найменшу – негатурне молоко – 0,2 %. Відповідно, сільськогосподарські підприємства поставляють більш високоякісну молоко-сировину, більшість якої вищого та першого гатунку [1, с. 171].

Проте подібна структура виробництва негативно впливає на якість продукції, що випускається, а також на конкурентні позиції вітчизняної продукції на світових ринках (табл. 1), оскільки Україна занижує стандарти якості, які не відповідають вимогам, що діють на європейському ринку.

Таблиця 1

Вимоги до стандартів якості молочної продукції в Україні та в європейських країнах (за даними [2, 3, 4])

Показник	Україна (ДСТУ 3662-97)			Другий гатунок	ЄС (Постанова ЄС № 853/2004)
	екстра	вищий гатунок	перший гатунок		
Загальна кількість КУО/см ³ , МАФАНМ	≤ 100 тис.	≤ 300 тис.	≤ 500 тис.	≤ 3 млн	≤ 100 тис.***
Температура, °С	≤ 6	≤ 8*	≤ 10	≤ 8	≤ 6**
Масова частка сухих речовин	> 12,2	> 11,8	> 11,5	> 10,6	–
Соматичні клітини на см ³	≤ 400 тис.	≤ 400 тис.	≤ 600 тис.	≤ 800 тис.	≤ 400 тис.****
Точка замерзання	Не контролюється				–0,52 °С (Директива 92/46 ЄС, доп. № 94/330/ЄС)

* – за термінів зберігання не більше ніж 12 год.;

** – 8 °С за щоденного збирання і 6 °С, якщо збір не щоденний;

*** – середнє геометричне значення за два місяці, з відбором двох зразків на місяць;

**** – середнє геометричне значення за три місяці, з відбором одного зразка на місяць за умови, якщо експерт не визначає іншої методології, щоб узяти до уваги сезонні зміни в рівнях виробництва

Наведені дані свідчать, що вимоги, які висуває європейське співтовариство до молочної продукції відповідно до законів ринку, значно ускладнюють положення вітчизняних виробників, переважна частина вітчизняної молочної продукції не має шансів потрапити на європейський ринок, тобто фактично випускається виключно для внутрішнього споживання.

Водночас варто наголосити, що не тільки згадані проблеми впливають на конкурентні позиції виробників на зовнішніх ринках. Експерти зазначають: для успішного конкурування із світовими виробниками молочної продукції українські молокопереробні

підприємства повинні провести модернізацію виробничих потужностей, яка потребує 400 млн. дол. інвестицій [5]. Однак нині українським виробникам не доводиться сподіватися на одержання такого обсягу фінансової підтримки, а отже, не варто чекати на різке підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції молокопереробної промисловості на світових ринках.

Крім того, не зважаючи на торгові преференції, надані Європою українським експортерам, існують і інші умови, які ускладнюють просування вітчизняної молочної продукції. Вітчизняні підприємства, що прагнуть вийти на ринки країн Європи з харчовими продуктами тваринного походження, мають бути занесені до офіційного переліку третіх країн, яким дозволено торгувати в ЄС своєю продукцією (ст. 11 регламенту № 854/2004); по-друге, підприємство з виробництва харчових продуктів також має бути в переліку (ст. 12 регламенту № 854/2004) [6]. Для того щоб потрапити в цей перелік, підприємство має довести, що його продукція відповідає: вимогам регламенту № 178/2002 (головний законодавчий акт ЄС, який регулює безпечність харчових продуктів); вимогам регламенту № 852/2004 щодо сертифікатів та документів; чинним законодавчим вимогам ЄС щодо контролю за імпортом харчових продуктів тваринного походження [7, с. 410]. Безумовно, що вищезазначена ситуація характерна для розвинутого європейського ринку, вона стимулює вітчизняного виробника докладати зусиль для підвищення якості та безпечності власної продукції.

При цьому слід зазначити, що відповідно до Рекомендації щодо імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у харчовій промисловості рекомендовано сконцентрувати зусилля у таких напрямках: а) запровадження державного ринкового нагляду; б) правового захисту географічного маркування української продукції згідно з європейською моделлю. Зокрема, йдеться про необхідність запровадити елементи європейської моделі державного ринкового нагляду на продовольчих ринках, розробити нормативні документи стосовно до реагування на випадки порушень виробниками вимог щодо продовольчої продукції, провести тестування лабораторно-діагностичних установ щодо проведення досліджень з безпечності та якості харчової продукції, залучити галузеві асоціації АПК, які мають власні кошти, до фінансування та участі в роботі технічних комітетів стандартизації й розробленні технічних регламентів на харчову продукцію тощо [8, с. 12].

Список використаних джерел:

1. Пономаренко А.С. Молочна галузь України: проблеми та перспективи розвитку // Молодий вчений. 2015. № 12(3). С. 169–175.
2. Директива ради 92/46/ЕЕС від 16 червня 1992 р., що встановлює медико-санітарні правила щодо виробництва та розміщення на ринку сирого молока, теплообробленого молока та продуктів на молочній основі [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://garmonia-kiev.narod.ru/Directivs/92_46.htm.
3. ДСТУ 3662–97. Молоко коров'яче незбиране [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.dnaop.com/html/34011/doc-ДСТУ_3662-97.
4. ДСТУ ISO 1211:2002. Молоко. Гравіметричний метод визначення вмісту жиру (Контрольний метод). К.: Держспоживстандарт України, 2004. 12 с.
5. Скибина О.О. Факторы, влияющие на формирование молокоперерабатывающей отрасли в Украине // Вісн. ХНУ, серія «Економічні науки». 2009. Вип. 6, т. 3. С. 284 – 286.
6. Керанчук Т.Л. Сучасні проблеми розвитку молочного бізнесу в Україні // Миколаївський нац. ун-т ім. В.О. Сухомлинського. 2015. № 4. С. 408–413.
7. Регламент № 854/2004 Европейского Парламента и Совета ЕС об установлении особых правил организации официального контроля над продукцией животного происхождения, предназначенной для потребления человеком в пищу [Электронный ресурс] // Страсбург, 29 апреля 2004 года – Режим доступа: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_a67.
8. Імплементація Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: рекомендації на основі досвіду країн Східної Європи: наукова доповідь / за ред. В.М. Гейця, А.І. Даниленка, Т.О. Осташко. К., 2015. 104 с.

ЕКОЛОГІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ТА ЕКОНОМІЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Бохан А.В.,

кандидат економічних наук, доцент,
докторант кафедри міжнародних економічних відносин,
Київський національний торговельно-економічний університет

Імперативи глобалізації в економічних трансформаціях набувають специфіки означення в екологічній залежності країн світу та спільній відповідальності за нинішнє і майбутнє людства, його безпеку і розвиток. В просторі міжнародних відносин простежуються імпульси до оновлення геополітичної системи і посилення комунікативної активності її суб'єктів. Залучення до діалогу представників політикуму, експертних спільнот, бізнес-аналітиків, публічних діячів і громадськості свідчить про новий формат дипломатії в реагуванні на екологічні виклики для суспільства.

У контексті зазначених тенденцій, екологічна дипломатія набуває свого визнання як прогресивного напрямку діяльності через можливість поєднання різних інтенцій суспільства: захист екологічних інтересів країн та інших спільнот з огляду потенціалу розвитку, безпеки та економіки; формування й лобювання країнами комерційних, торговельних і політичних інтересів екологічного характеру на світових ринках; виявлення специфіки включення екологічних компонентів у торговельну політику іноземних держав і механізмів її реалізації; сприяння ринковим агентам у здійсненні екологізації зовнішньоекономічної діяльності; врегулювання політичних і торговельно-економічних конфліктів, ескалація яких може спричинити екологічні ризики; досягнення взаємоприйнятних бізнес-компромісів задля поліпшення еколого-економічної ситуації в країнах, групах країн і регіонах світу; проведення ратифікації міжнародних угод та їх інкорпорація в систему національного екологічного законодавства тощо.

Актуалізація дипломатії еко-сприяння пов'язується з необхідністю консолідації країн у сфері глобальної економічної безпеки [1]. Для України розвиток екологічної дипломатії наразі потребує підсилення в політичних ініціативах через модернізацію національної економіки та її підтримки в рамках міжнародної співпраці. Зокрема, в основних положеннях «Стратегії екологічної політики України до 2020 року»* та «Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом»** містяться цілі, що мають відповідну кореляцію в контексті заохочення суспільства до проведення заходів на міжнародному рівні, спрямованих на вирішення регіональних і глобальних проблем навколишнього середовища у різних сферах співпраці:

- *Ціль 1* «Підвищення рівня суспільної екологічної свідомості»* → *сфера співробітництва***: екологічна освіта, доступ до інформації з питань навколишнього природного середовища та прийняття рішень**;
- *Ціль 2* «Поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки»* → *сфера співробітництва***: зміна клімату, якість атмосферного повітря, якість водних ресурсів і управління водними ресурсами; управління відходами і ресурсами; промислове забруднення, хімічні речовини, генетично-модифіковані організми, в т.ч. у сільському господарстві та ін.**;
- *Ціль 3* «Досягнення безпечного для здоров'я людини стану довкілля»* → *сфера співробітництва***: генетично-модифіковані організми, в т.ч. у сільському господарстві; цивільний захист (антропогенні загрози, стихійні лиха); міське середовище та ін.;
- *Ціль 4* «Інтеграція екологічної політики та вдосконалення системи інтегрованого екологічного управління»* → *сфера співробітництва***: торгівля, прямі іноземні

інвестиції в екологічно чисті товари, послуги та технології, у т.ч. екологічне маркування товарів; екологічні збори; інституційні реформи; інтеграція природоохоронної політики; фінансові стратегії інвестування в інфраструктуру і технології;

- *Ціль 5* «Припинення втрат біологічного та ландшафтного різноманіття і формування екологічної мережі»* → *сфера співробітництва***: охорона природи, збереження і захист біологічного та ландшафтного різноманіття, екологічної мережі;
- *Ціль 6* «Забезпечення еко-збалансованого природокористування»* → *сфера співробітництва***: раціональне використання природних ресурсів відповідно до завдань стійкого розвитку, зміцнення зв'язків у сфері торговельних і екологічних політик; розвиток галузевих стратегія; імплементація та ін.;

*Ціль 7**«Удосконалення регіональної екологічної політики»*→ *сфера співробітництва ***: розвиток всеосяжної стратегії охорони довкілля, яка включає розподіл повноважень природоохоронних органів на національному, регіональному та муніципальному рівнях [2], [3].

Доцільно зауважити, що серед вище зазначених напрямів міжнародної співпраці можна виокремити сектори екологічної дипломатії (інвестиційні, інформаційні, безпекові, кліматичні та ін.), які мають свою специфіку представлення в контексті використання ресурсного потенціалу країн та задіяння в механізмах економічних трансформацій. Дипломатія в настановах утвердження пріоритету міжнародної екологічної безпеки змінює розуміння сутності прогресивних досягнень людства – вони оцінюються дедалі через призму не лише матеріальних квінтесенцій, а еко-соціальних і відповідальних дій суб'єктів господарювання й підприємництва.

Наприклад, Україна співпрацює з міжнародними організаціями та фінансовими інституціями, які відповідають за питання спільної боротьби зі зміною клімату: підрозділи ООН (Секретаріат Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, Програма ООН з навколишнього середовища), відповідні програми GIZ, Європейську Комісію, USAID, які надають як технічну, так і фінансову допомогу для розробки і стратегічних документів, і конкретних механізмів, спрямованих на боротьбу зі зміною клімату. Але наразі констатується низький рівень взаємодії між Міністерством екології та природних ресурсів України з іншими міністерствами та відомствами в процесі розробки стратегії низьковуглецевого розвитку країни. Особливою проблемою є формування інституційних умов для використання ринкових фінансових інструментів та механізмів, які дають змогу акумулювати ресурси, потрібні для досягнення визначених кліматичних та енергетичних цілей. Впродовж 2016 р. Президент України, представники законодавчої та виконавчої влади долучилися до процесу підписання та ратифікації Паризької кліматичної угоди, яка має замінити Кіотський протокол до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату. Разом з цим, на думку аналітиків, найбільшою загрозою для українських компаній та економіки є відсутність необхідної інфраструктури і умов для звітування за нефінансовими ризиками (екологічними), що у зв'язку із запровадженням у Європейському Союзі з 2017 р. обов'язку звітувати не тільки за власними ризиками, а й за ризиками контрагентів, може створити перепони для розвитку зовнішньоторговельних відносин із ЄС. Співпраця між владою та громадськими організаціями через відсутність інформації про наявні можливості кліматичних фінансів не дає можливості запровадити дієві інструменти досягнення визначених у міжнародних договорах зобов'язань. Відкритими позиціями для екологічної дипломатії залишаються і питання організаційно-технічного забезпечення цього процесу [4].

Отже, це дає підстави стверджувати про необхідність створення нової мережі агентування екологічної дипломатії в Україні як передумови здійснення економічних трансформацій, диверсифікації міжнародної співпраці країн та забезпечення транспарентності суспільних реформ.

Список використаних джерел:

1. Економічна безпека України в умовах глобалізаційних викликів: монографія / за заг. ред. А.А. Мазаракі. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. 718 с.
2. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» №2818-VI від 21.12.2010.
3. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. 01.09.2017.
4. Українська призма: Зовнішня політика 2016. Аналітичне дослідження // ГО «Рада зовнішньої політики «Українська призма», Фонд ім. Ф. Еберта. – Київ, 2017. С. 175-178.

КЛАСИФІКАЦІЯ РОЗВИНЕНИХ КРАЇН У СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ В СИСТЕМІ ООН

Хватов Ю.Ю.,

кандидат економічних наук, доцент, Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Розвинені країни – це держави, які мають високий рівень соціально-економічного розвитку. Але наразі немає жодного загальновизнаного критерію поділу країн на розвинені країни і країни, що розвиваються. Якщо Ефіопію з рівнем ВВП на душу населення в \$550, очікуваною тривалістю життя 64 роки і 33,5% населення за межею бідності цілком логічно віднести до країн, що розвиваються, то Францію з ВВП на душу населення в \$42 950, очікуваною тривалістю життя 82 роки і низьким відсотком населення за межею бідності – до розвинених країн. Складніше класифікувати такі країни як Китай, Чехія, Мексика, Саудівська Аравія та ін. Де саме треба визначити межу між розвиненими та країнами, що розвиваються не є очевидним.

Розподіл країн на розвинені і країни, що розвиваються набув особливої актуальності в 1960-ті роки ХХ століття, коли в практичній площині розвитку світової економіки постало питання про передачу частини ресурсів від багатих країн бідним. За відсутності єдиної методології класифікації країн за рівнем їх розвитку міжнародні організації почали використовувати участь країн в Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) в якості основного критерію для визначення статусу країни як розвиненої. Членами ОЕСР в 2016р. були 35 держав, при цьому класифікація Мексики, Туреччини та Чилі в якості розвинених країн не видається безперечною. Розглянемо поширені системи класифікації країн за рівнем їх розвитку, які використовуються найбільш впливовими міжнародними організаціями.

В першу чергу треба зазначити, що в системі ООН немає встановленого поділу країн на "розвинені" та "країни, що розвиваються". Так статистичний відділ ООН (UN Statistics Division) до «розвинених» регіонів відносить: всі країни Європи, включаючи їх заморські території, Японію в Азії, Канаду, США в Північній Америці, Австралію, Нову Зеландію в Океанії. При цьому підкреслюється, що поділ країн на «розвинені» і ті «що розвиваються» призначений для статистичних цілей і не обов'язково відображає думку про стадії, досягнуті конкретною країною або її районом в процесі розвитку. Єдиною групою країн, що офіційно класифікується Генеральною Асамблеєю ООН за стадією розвитку, є група "найменш розвинених країн" (Least Developed Countries – LDCs), яка вперше була визначена в 1971р.

Починаючи з 1990р., в рамках Програми розвитку ООН (ПРООН, UNDP) щорічно оприлюднюється Доповідь про людський розвиток країн світу, в основі якої лежить Індекс людського розвитку (Human Development Index). Цей індекс є сумарним показником досягнень країни в трьох ключових вимірах людського розвитку: довголітті, рівні грамотності населення і гідному рівні життя. Довголіття вимірюється за очікуваною тривалістю життя при народженні, рівень грамотності – шляхом об'єднання середньої тривалості навчання та очікуваної тривалості навчання, а рівень життя – ВНД на душу населення за паритетом купівельної спроможності. В Доповіді про розвиток людства (1990р.), використовуючи, порогові значення індексу від 0,5 до 0,8, виокремлювалося три категорії країн: з низьким, середнім і високим індексом людського розвитку. Починаючи з 2009р., до них додалась категорія країн з дуже високим рівнем людського розвитку (значення індексу від 0,800 і вище). Останні утворюють категорію "розвинених" за версією Програми розвитку ООН: «Країни, що входять до дуже високої категорії Індексу людського розвитку відносяться до розвинених, а інші – до країн, що розвиваються».

В Доповіді про розвиток людства (2016 р.) до цієї категорії увійшла 51 країна з Норвегією, Австралією і Швейцарією на чолі списку і з Румунією та Кувейтом наприкінці (див. табл. 1.). При цьому, в категорію країн з дуже високим рівнем людського розвитку потрапили 4 країни Західної півкулі (США, Канада, Аргентина і Чилі), 34 європейські країни і 13 країн з інших регіонів світу (Австралія, Нова Зеландія, Сінгапур, Гонконг (Сяньгань), Республіка Корея, Ізраїль, Японія, Бруней, Катар, Саудівська Аравія, ОАЕ, Бахрейн, Кувейт).

Таблиця 1

Індекс розвитку людського потенціалу та його складові частини, 2016 р.

<i>Групи країн</i>	<i>Індекс людського розвитку</i>	<i>Очікувана тривалість життя в роках</i>	<i>Середня тривалість навчання в роках</i>	<i>ВНД на душу населення (2011р. \$ ПКС)</i>
Розвинуті країни	0,892	79,4	12,2	39 605
Країни, що розвиваються	0,668	70,0	7,2	9 257
Увесь світ	0,717	71,6	8,3	14 447

Джерело: Human Development Report 2016, UNDP.

Конференція ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД, UNCTAD) поділяє країни світу на три групи: розвинені економіки, економіки, що розвиваються і транзитивні (перехідні) економіки, при цьому перші дві групи в подальшому поділяються ще й за регіональною ознакою. До розвинених економік відносяться 40 країн: по дві країни Північної Америки (США, Канада), Азії (Японія, Ізраїль), Океанії (Австралія, Нова Зеландія) та 34 країни Європи (28 країн ЄС, Норвегія, Ісландія, Швейцарія, Андорра, Ватикан і Сан Марино).

Основним принципом, що знаходиться в основі класифікації країн **Організації ООН з промислового розвитку** (ЮНІДО, UNIDO) є їх диференціація за стадіями промислового розвитку. ЮНІДО поділяє країни на дві категорії: промислово розвинені країни і країни, що розвиваються. Класифікацію країн, які використовувала ЮНІДО до 2012р., формувалася історично і без спеціального статистичного критерію. Наразі ЮНІДО повністю переглянула колишню класифікацію і розробила нові групи країн на основі чітко визначених критеріїв. Основною мірою, що лежить в основі поділу країн на групи в статистиці ЮНІДО, є ринкова додана вартість (MVA) на душу населення за паритетом купівельної спроможності. Економіка вважається промислово розвинутою, якщо MVA на душу населення перевищує 2500 дол. Аналіз свідчить, що після того, як економіка досягла найвищого рівня індустріалізації, частка MVA в ВВП не зростає з тією ж швидкістю, як і раніше. На цьому етапі інші види діяльності (наукові дослідження, маркетингові, рекламні, інформаційні та інші послуги) відіграють зростаючу роль в економіці. Згодом в промислово розвиненій економіці частка MVA в ВВП повільно знижується. У таких випадках MVA на душу населення може навіть впасти нижче рівня, визначеного раніше. Однак, це не означає, що економіка втрачає свою класифікацію як промислово розвинена. Будь-яка економіка з ВВП на душу населення вище 20000 дол. відноситься ЮНІДО до групи промислово розвинених країн, незалежно від її MVA на душу населення.

В теперішній час до групи промислово розвинених країн входять 42 країни: 26 країн Європи (21 країна ЄС (Польща, Румунія, Болгарія, Латвія, Кіпр, Греція та Хорватія не входять), а також Ісландія, Ліхтенштейн, Норвегія, Швейцарія, Росія), 7 країн Східної Азії (Японія, Республіка Корея, Сінгапур, Гонконг, Макао, Тайвань, Малайзія), 4 країни Західної Азії (Бахрейн, Катар, Кувейт, ОАЕ), а також США, Канада, Австралія, Нова Зеландія, Ізраїль

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Цимбаленко Н.В.,

к.е.н., доц., доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки,
Київський національний університет технологій та дизайну

Для України забезпечення умов розвитку вищої освіти є одним із основних державних пріоритетів в контексті забезпечення економічної безпеки, оскільки освіта виконує важливу соціальну функцію – збереження та примноження людського капіталу. Аналіз сучасних тенденцій розвитку освітньої системи, як складової соціально-економічних процесів в Україні, показав, що освітній простір не є винятком із сукупності сфер, які потрапляють під вплив глобалізаційних та інтеграційних процесів. Зазначені процеси стимулюють розвиток вищої освіти і, водночас, вимагають вирішення ряду завдань як на макро-, так і на мікроекономічному рівні. Одним з важливих завдань, що постають перед окремими суб'єктами економіки, в т.ч. вищими навчальними закладами, є забезпечення високого рівня людського капіталу нації як одного з основних чинників економічної безпеки держави.

Метою дослідження є виявлення основних напрямів розвитку людського капіталу в процесі здобуття вищої освіти.

Економіка України переживає об'єктивно важкий і суперечливий процес формування нових соціально-економічних відносин. Поряд з певними позитивними результатами в проведенні економічних перетворень, чітко прослідковуються і серйозні негативні тенденції в динаміці соціально-економічного розвитку суспільства та економіки, що ведуть до виникнення реальних загроз економічній безпеці країни, перш за все, в реальному та фінансово-банківському секторах економіки, в соціальній сфері.

Зазначене обумовлює необхідність пошуку додаткових джерел економічного зростання та підвищення рівня економічної безпеки країни. Слід зазначити, що людина в сукупності своїх психологічних якостей як суб'єкт економічної діяльності є невід'ємним чинником економічної безпеки і безпеки соціально-економічних систем, в т.ч. ВНЗ. Тобто рівень людського капіталу є одним із найважливіших індикативних складових економічної безпеки і сталого розвитку.

Теорія людського капіталу розглядає знання, навички і здібності, природні та набуті якості людини як капітал, використання якого призводить до отримання додаткових доходів та соціальних вигід. Крім того, теорія людського капіталу дає можливість підкреслити роль вищої освіти, оскільки передбачає, що діяльність, спрямована на підвищення рівня людського капіталу, сприяє зростанню конкурентоспроможності та доходів на особистісному, мікро- та макроекономічному рівнях, що забезпечує підвищення рівня економічної безпеки особистості, суб'єкта господарювання і держави в цілому. Інвестиції в освіту є в сучасних умовах одним із найбільш ефективних інструментів формування людського капіталу і, таким чином, забезпечення економічної безпеки держави.

Таким чином, можна встановити залежність між розвитком системи освіти, рівнем її фінансування, та розміром ВВП, соціально-економічним розвитком країни, рівнем її конкурентоспроможності на світовому рівні. З огляду на це, забезпечення конкурентоспроможності та сталого розвитку держави вимагає підвищення рівня якості освіти, що призводить до зростання доходів від інтелектуальної праці і, як результат, підвищення рівня економічної безпеки на всіх рівнях.

Слід зазначити, що в законі України «Про основи національної безпеки України» серед загроз національним інтересам і національній безпеці України в сфері освіти зазначено

«зниження можливостей здобуття якісної освіти представниками бідних прошарків суспільства». З огляду на це, одним із головних напрямів забезпечення економічної безпеки держави має бути інвестування в систему вищої освіти з метою підвищення рівня її доступності для всіх верств населення та інтелектуального потенціалу на макроекономічному рівні, що, в свою чергу, сприятиме створенню інноваційних ідей з наступною їх реалізацією і комерціалізацією. Розвиток інновацій дозволить активізувати економічну діяльність і покращити макроекономічні показники, зокрема: знизити рівень інфляції, підвищити рівень ВВП тощо. Зазначене сприятиме економічному розвитку держави і підвищенню рівня її економічної безпеки.

Отже, людський капітал – важливий ресурс економічного розвитку та економічної безпеки, а освіта – головний чинник розвитку людського капіталу. Якість освіти в даному контексті слід розглядати як один з найважливіших індикаторів економічної безпеки соціально-економічної системи відповідного рівня; комплексний показник, визначення якого потребує розрахунку системи індикаторів, що характеризують підвищення рівня людського капіталу шляхом отримання освіти.

Для формування і підвищення рівня людського капіталу в процесі здобуття освіти необхідними є: інтелектуальний потенціал; доступність освіти; результативність освіти. Існує ряд загроз економічній безпеці України і, зокрема, системі вищої освіти в контексті розвитку людського капіталу (табл. 1).

Таблиця 1

Загрози економічній безпеці системи освіти і держави в цілому

<i>Аспекти формування і підвищення людського капіталу в процесі здобуття освіти</i>	<i>Загрози розвитку людського капіталу в контексті забезпечення економічної безпеки України</i>	<i>Основні напрями подолання загроз</i>
Інтелектуальний потенціал	Відтік талановитої молоді закордон Вийзд закордон кваліфікованих спеціалістів	на особистісному рівні – адекватна оцінка і ефективне використання інтелектуального потенціалу, освіта впродовж життя на мікроекономічному рівні – підвищення рівнів конкурентоспроможності та економічної безпеки ВНЗ, зокрема на основі підвищення якості освіти, співпраці ВНЗ з роботодавцями, орієнтації на потреби абітурієнтів
Доступність освіти	Обмеженість бюджетного фінансування вищої освіти Зниження платоспроможності домогосподарств	на макроекономічному рівні – розробка і реалізація стратегії розвитку вищої освіти в Україні для забезпечення доступності вищої освіти для всіх верств населення; фінансування непопулярних освітніх напрямів; забезпечення відповідності системи освіти потребам ринку праці
Результативність освіти	Невідповідність структури і якості вищої освіти ринку праці Недостатній рівень економічного розвитку України	на глобальному і макроекономічному рівнях – надання стипендій і грантів перспективним студентам, аспірантам і науково-педагогічним працівникам

Визначено, що загрози економічній безпеці національної системи освіти і економічній безпеці України в цілому (табл. 1) є наслідками фінансово-економічної та соціально-політичної кризи і мають системний характер. Це дозволяє зробити висновок, що заходи, спрямовані на подолання зазначених загроз також повинні бути системними і здійснюватися на всіх рівнях формування та розвитку людського капіталу: особистісному, мікроекономічному, макроекономічному, глобальному.

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ЛОГІСТИЗАЦІЇ АГРОПРОДОВОЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Нікішин Є.В.,

кандидат економічних наук,
Університет економіки та права «КРОК»

Сучасна світова економіка являє собою єдину глобальну систему, яка об'єктивно функціонує відповідно до законів загальної теорії систем, проте суб'єктивно спрямовується і уніфікується світовими транснаціональними корпораціями, світовими інститутами та країнами «світового центру» з метою отримання глобальної ренти для вузького кола країн.

Україна, будучи залученою в світову економічну систему, знаходиться в числі країн світу з економікою, що розвивається, зазнає негативних наслідків глобалізації, які є загрозами для її економічної безпеки і обмежують можливості побудови конкурентної економіки.

Проведений аналіз сучасних економічних тенденцій виявив основні характерні особливості глобалізації, які, на відміну від існуючих уявлень, полягають у наступному:

1. Глобалізація не має характеру загальної якісної зміни світового економічного господарства. Такі зміни обмежені вузьким клубом країн. Нав'язані країнам, що розвиваються, принципи побудови економік призводять до нерівномірного розвитку окремих регіонів і країн.

2. Глобалізація не виражає дійсних інтересів світової економіки. Переважання наднаціональних інтересів над державними здійснюється у вигляді перерозподілу глобальної ренти на користь розвинених країн.

3. Глобалізація це суб'єктивний некерований процес, в основу якого покладена нерівна конкурентоспроможність країн, яка здійснюється в інтересах світових еліт. Єдиної управлінської стратегії немає.

4. Глобалізація сприяє наростанню технологічного та економічного розриву між групою постіндустріальних країн і країнами, що розвиваються, невідповідності державних і приватних інтересів. Ця нерівномірність сприяє криз, нерівності між країнами.

5. Глобалізація сприяє посиленню регіональної і національної спеціалізації і кооперації виробництва товарів і послуг, створення єдиної ринкової і транспортно-комунікаційної інфраструктури. Всі ці умови, призводять до високого рівня конкуренції між учасниками агропродовольчого комплексу (АПрК), роблять актуальною проблему побудови сучасної логістичної організації ведення аграрного бізнесу. Україна, як країна унікальних ресурсних можливостей в цьому секторі, за умови побудови високоефективної логістичної структури має змогу конкурувати в виробництві продовольства з лідируючими державами світу.

Для цього необхідно встановлення стратегічних орієнтирів проведення логістизації АПрК. Об'єктивність та реалістичність стратегічних напрямків визначається шляхом виявлення світових економічних тенденцій, розумінням економічних реалій країни, її ресурсного потенціалу та розвитку нових галузей і їх логістизації.

На шляху впровадження стратегічних орієнтирів Україна має дотримуватись жорсткої авторитарної моделі управління логістикою. Це обумовлено геостратегічним положенням країни та важливістю обслуговування транзитних вантажопотоків. Для визначення орієнтирів розвитку на основі логістизації, фактори, що його обумовлюють, групуються у три гурти:

- вплив глобалізованого економічного середовища;
- умови соціально-економічного розвитку України;

– логістизація економіки України.

Створення таких орієнтирів виходить з розуміння, що логістизація АПрК України є об'єктивно обумовленим процесом, який створений глобалізацією світової економічної системи.

Інтеграційні процеси України характеризуються переважанням політичних критеріїв відбору над економічними, дублюванням участі у регіональній інтеграції, наявність дезінтеграційних факторів, відсутність глибоких структурних зрушень в економіці.

Найбільш складними проблемами адаптації економіки України у світовий економічний простір є несприятливий інвестиційний клімат, який заважає залученню інвестицій в АПрК. Це обумовлює низький рівень інвестиційних витрат у становлення науково-методичних розробок. Фактично припинено створення новітніх технологій, промислових зразків, обладнання тощо. Внутрішній ринок інновацій не має тенденції до розвитку. Спостерігається невідповідність освітніх програм вимогам інноваційного розвитку логістизації АПрК, що особливо небезпечно в умовах глобалізації[1]. Це не сприяє створенню економіки знань та корпусу високоосвіченого корпусу логістів різного рівня.

Несприятливою залишається податкова політика держави, що стримує розвиток АПрК України.

Тому визначення стратегічних орієнтирів створення системи логістизації АПрК, формується під дією наступних факторів [2].

Наявність світового ринку логістичних послуг, що створений інтенсифікацією міжнародних економічних відносин, потребує розвитку аутсорсінгу логістики, надання пріоритету ключовим виробничим компетенціям, оптимізації витрат в усьому логістичному ланцюгу, інновації логістичних процесів, маркетингу та дистрибуції.

Фактором розбудови АПрК на засадах логістизації є необхідність потокової організації та синхронізації логістичних процесів, до яких належать: розвиток транспортної інфраструктури АПрК, основою якої має стати включення в міжнародні транспортні коридори для забезпечення міжнародних перевезень та забезпечення імпорто-експортних операцій; розвиток інформаційно-комунікаційної інфраструктури; науково-методичне та правове забезпечення логістизації АПрК на усіх рівнях господарювання з вибором моделі розвитку.

Фактором логістизації є розвиток організаційних форм та інституціонального забезпечення (логістичні системи, кластери, різні види партнерства, мережеві підприємницькі структури).

Це обумовлює стратегічні орієнтири логістизації агропродовольчого комплексу України, з яких потрібно визначити основні:

- становлення інститутів економіки знань;
- визначення моделі управління логістикою;
- перехід до інноваційного типу розвитку АПрК;
- розвиток ресурсно-кластерної структури економіки;
- логістизація економічних процесів АПрК за світовими вимогами;
- формування кадрового корпусу логістів. Стратегічні орієнтири логістизації забезпечать розробку завдань та методів їх вирішення для ефективного функціонування АПрК України в умовах глобалізованого світового середовища.

Список використаних джерел:

1. Вахович І.М. Стан і проблеми вищої освіти в Україні / І.М. Вахович, Л.І. Ішук, С.О. Пиріг // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 1. – С. 63-69.
2. Смерічевська С.В. Формування освітньо-інноваційного потенціалу логістизації національної економіки: стратегічні імперативи : монографія / С.В. Смерічевська. – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2015. – 320 с.

СТРАТЕГІЧНИЙ БРЕНДИНГ УКРАЇНИ

Зимбалецька Ю.В.,

к.е.н., доцент кафедри економічної кібернетики та маркетингу,
Київський національний університет технологій та дизайну

Правильно вибудована й проведена національна кампанія з брендингу України може вплинути на економічний розвиток держави – інвестиції, обсяг експорту, показники туризму тощо.

Більшість українців підтримують ідею створення програм національного брендингу. Причому, майже 50% опитаних згодні із твердженням, що така програма першочергово повинна бути націлена на зміну ставлення до країни самих українців. У свідомості 30% мешканців України, вона асоціюється з політичними скандалами. Для того, щоб бренд «Україна» отримав презентаційну форму, потрібно, щоб громадяни стали його «носіями»: виїжджаючи за кордон, активно і з повагою поширювали, а, залишаючись у межах власної країни, розповсюджували та передавали у спадок.

Більшість респондентів вважають, що при створенні образу країни акцент варто робити саме на красу її жінок, а також на природні та людські ресурси, працьовитість і гостинність українців. Тільки 9 чоловік зі 100 пропонують при просуванні бренду України звернути увагу на її науковий потенціал.

На думку іноземців, Україну від демократичного ідеалу відрізняють: політична й економічна нестабільність (43%), корумпованість державного апарату (22%), неякісний менеджмент (23%), відсутність правової культури (12%). Подолання цих проблем може стати інформаційним приводом для початку кампанії щодо формування бренду «Україна» шляхом проведення міжнародних конференцій, «круглих столів» і самітів.

Паралельно з інформаційною кампанією можна використовувати PR: проведення днів українського кіно, ознайомлення іноземців з багатонаціональною культурною спадщиною України, публікації про українські туристичні центри тощо. Зараз в Україні реалізуються такі програми: «Великі українці», Дні України у Франції, Рік України в Росії, акція «Welcome to Ukraine». Необхідно також цілеспрямовано й послідовно працювати з українськими журналістами, насамперед, оглядачами та кореспондентами, які спеціалізуються на міжнародній тематиці.

Складність роботи з брендом «Україна» пов'язана з неможливістю вплинути на минуле: не можна вигадати щось, чого не було, чи позбутися того, що вже відбулося. Дослідження сприйняття України та її жителів іноземцями, проведене Міжнародною соціологічною асоціацією у країнах ЄС і США, показало, що Україну вважають нестабільною, кризовою й корумпованою (62%). У той час українців сприймають, як людей веселих (27%), освічених (16%), добрих (15%). Вимальовується образ безжурних невдах, які постійно живуть в кризових умовах. Асоціації з політичною нестабільністю та невизначеністю зовнішньополітичного курсу України лякає іноземних інвесторів та закріплює імідж несамоїсної держави, якою маніпулюють більш впливові країни (Росія, США).

Бренд «Україна» може зберігатися у свідомості споживачів у вигляді візуальних і словесних образів, звуків, кольорів. Ними виступають державні символи (герб, прапор, гімн, символи міст та регіонів), архітектурні пам'ятники (Золоті ворота, Ластівкино гніздо, Майдан Незалежності, Лівадія, Святі гори), туристичні об'єкти (Карпати, Кушавель, Трускавець, Миргород), географічні назви – символи (Подол, Хрещатик, Хортиця, Говерла) й історична пам'ять народів – культурні символи України (кіностудія Довженка, «Кобзар», вертепи, рушник й національний одяг). Вони транслиують національну ідею, маючи одне тлумачення та функціонують як ідентифікаційні показники України.

Досягнення окремих підприємств (корпорація «Рошен») віддзеркалюються на репутації України. Під єдиною назвою «українське» чи «Зроблено в Україні» можуть випускатися різні товари. Презентації «українського» на офіційних прийомах та при залученні перших персон країни або тих, з ким світ уже асоціює країну (Андрій Шевченко, брати Кличко, Микола Амосов, Леді Ю, Рінат Ахметов, Руслана, Оксана Байрак, Савік Шустер), можуть ознайомити іноземного споживача із українськими товарами.

Посилити варіативність представлення України в світі можуть символи–ідеї (наприклад, серце БЮТ зі слоганами – «Весна переможе!» та «Справедливість є! За неї варто боротися!»), символи–персони (В'ячеслав Чорновіл, Леся Українка, Іван Франко), економічні брендові українські товари (горілка, трактори, сало, борщ із пампушками, Артемівське шампанське). Усі перераховані вербальні політичні та економічні товари несуть собою презентаційну, агітаційну та мобілізаційну функції, розкриваючи зміст бренду «Україна».

Динамічність, життєздатність та перспективність основних показників бренду «Україна» можуть забезпечити нові імена в культурі, мистецтві, спорті, політичному полі (Яна Клочкова, Ганна Безсонова, Олег Лісогор, Кузьма Скрябін, Святослав Вакарчук), показові події та стратегічні об'єкти (Мотор Січ, Южмаш, АНТК «Антонов», Криворіжсталь, Нікопольський завод феросплавів) тощо.

Спираючись на вже накопичений національний досвід і новітні досягнення в сфері світового маркетингу, українці можуть вибрати сильну тактику, що здатна змусити світ прийняти бренд «Україна».

ПОРІВНЯЛЬНА СТРУКТУРА ЕЛЕМЕНТІВ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ: НОРМАТИВНИЙ ЧИ АВТОРСЬКИЙ ПІДХІД?

Безверхий К.В.

к.е.н., докторант кафедри обліку і оподаткування,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьма»

Порівняння структури інтегрованої звітності підприємства, що визначається Міжнародними основами інтегрованої звітності (надалі – МО «ІЗ») [1] та пропонується вченими дозволило побудувати структурну схему елементів інтегрованої звітності підприємства, що наведена на рис. 1.

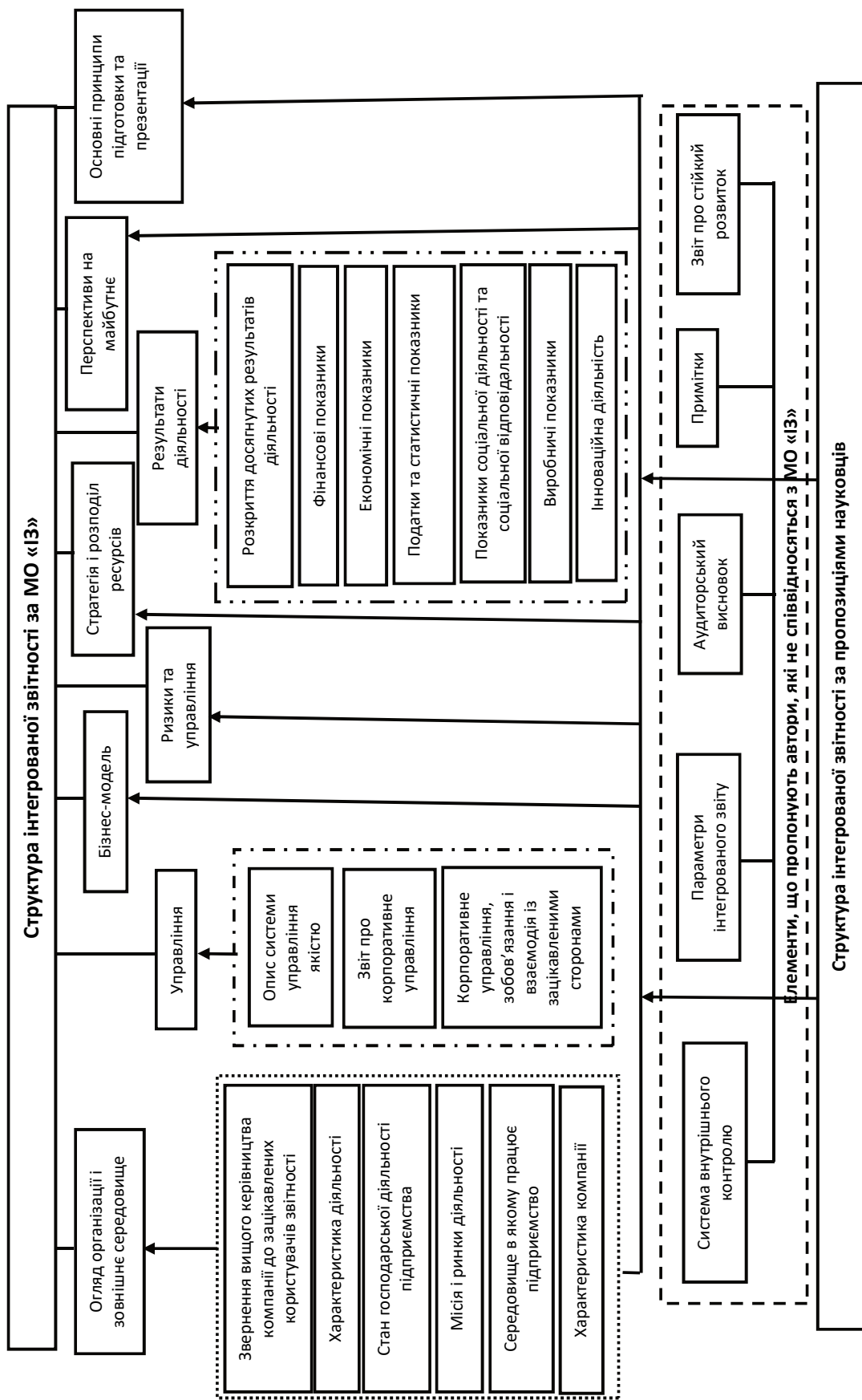
З представленої структури, випливає, що більшість її елементів повторює позицію МО «ІЗ», натомість п'ять елементів, що виділяються вченими, є відмінними від сталого підходу, зокрема: 1) система внутрішнього контролю; 2) параметри інтегрованого звіту; 3) аудиторський висновок; 4) звіт про стійкий розвиток; 5) примітки.

Такі складові елементи структури інтегрованої звітності як бізнес-модель, ризики та управління, стратегія і розподіл ресурсів, перспективи на майбутнє та основні принципи підготовки та презентації, що наводять автори співпадають з тими, що наводяться в МО «ІЗ».

Зокрема, на нашу думку, такий елемент інтегрованої звітності як система внутрішнього контролю до складу інтегрованої звітності додавати недоцільно, оскільки процедури внутрішнього контролю і його результати є конфіденційною інформацією суб'єкта господарювання. Як визначає МСА 315 «Ідентифікація та оцінка ризиків суттєвих викривлень через розуміння суб'єкта господарювання і його середовища» аудитор повинен отримати розуміння внутрішнього контролю, доречного для аудиту [2, п. 12]. Відповідно до МСА 315 аудитор повинен оцінити структуру внутрішнього контролю та визначити, чи були процедури такого контролю впроваджені, через виконання відповідних процедур на додаток до подання запиту до персоналу суб'єкта господарювання [2, п. 13]. Крім цього, так інформація окремо оцінюється, при проведенні аудиту. Відповідно результати оцінки системи внутрішнього контролю суб'єкта господарювання будуть відобразитися в аудиторському висновку, який оприлюднюється.

Параметри інтегрованого звіту, як елемент структури інтегрованої звітності, що пропонують П.Й. Атамас та О.П. Атамас [3, с. 82], а саме: звітний період; дата опублікування попереднього звіту; цикл інтегрованої звітності (щорічний, дворічний); методичні підходи і процедури складання звіту; способи оприлюднення звітної інформації (повний, скорочений варіанти, якими засобами); контактна інформація, з нашої точки зору, наводити недоцільно, оскільки інформаційні показники є невід'ємними і обов'язково наводяться в його адресній частині будь-якого звіту.

Розглядаючи такий елемент інтегрованої звітності, як примітки М. Проданчук зазначає, що вони відображають сукупність інформації, даних та пояснень, які забезпечують деталізацію й обґрунтованість статей корпоративної звітності, а також іншу інформацію у якісних та вартісних показниках, розкриття яких передбачається відповідними національними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку та сталого розвитку [4, с. 26]. Автор слушно, наголошує, що розкриття інформації передбачається відповідними стандартами, тому доцільно зазначити, які саме стандарти міжнародні чи національні використовує суб'єкт господарювання для розкриття інформації у примітках до інтегрованої звітності.

Умовні позначення: – структурні елементи інтегрованої звітності, що пропонують науковці, який входить до елемента структури «Огляд організації і зовнішнє середовище»; — — — — — структурні елементи інтегрованої звітності, що пропонують автори, який входить до елемента структури «Управління»; - - - - - структурні елементи інтегрованої звітності, що пропонують науковці, які не співвідносяться з МО «ІЗ» до елемента структури «Результати діяльності»;

Рис. 1. Порівняльна структура елементів інтегрованої звітності за МО «ІЗ» та пропозиціями науковців

Такий елемент структури, як аудиторський висновок доцільно додати до інтегрованого звіту, для того, щоб була впевненість у тому, що інформація яка наводиться в інтегрованому звіті була достовірною. Як зазначено у МО «ІЗ» достовірність (яку часто називають точним поданням) посилюється такими механізмами, як повноцінні системи внутрішнього контролю та інтегрованої звітності, взаємодія із зацікавленими сторонами, внутрішній аудит або аналогічні функції, а також незалежне зовнішнє підтвердження [1, п. 3.40]. Тому, погоджуємось з тим, що аудиторський висновок доцільно включити до структури елементів інтегрованої звітності підприємства.

Автори Ю.В. Домашенко [5, с. 68] та Р.О. Костирко [6, с. 307] рекомендують включати до складу інтегрованої звітності такий елемент як Звіт про стійкий розвиток. З нашої точки зору, Звіт про стійкий розвиток є самостійним типом звітності підприємства і у складі інтегрованої звітності він недоцільний, адже це перевантажує інтегровану звітність.

Список використаних джерел:

1. The International <IR> Framework [Electronic resource]. – Mode of access: <https://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2013/12/13-12-08-THE-INTERNATIONAL-IR-FRAMEWORK-2-1.pdf>.
2. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг: частина 1. К.: Міжнародна федерація бухгалтерів; Аудиторська палата України, 2015. 997 с.
3. Атамас П.Й., Атамас О.П. Інтегрована корпоративна звітність: проблеми впровадження // Академічний огляд. 2015. № 1 (42). С. 78 – 85.
4. Проданчук М. Інтегрована звітність – інструмент управління підприємством // Бухгалтерський облік і аудит. 2014. № 2. С. 24 – 31.
5. Домашенко Ю.В. Інтегрована звітність: вдосконалений облік операцій як показник ефективності діяльності // Економічний вісник Національного гірничого університету. 2013. № 1. С. 65 – 72.
6. Костирко Р.О. Інтегрована звітність у забезпеченні корпоративної соціальної відповідальності компанії // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія економіка. 2015. Вип. 1 (45). Т. 2. С. 305 – 310.

ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У СТРАТЕГІЧНОМУ РОЗВИТКУ ХАРЧОВОЇ СФЕРИ РЕГІОНУ

Гришина Л.О.,

к.е.н., доцент кафедри економіки та організації виробництва

Камінська Т.П.,

Первомайська філія Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова

Останнім часом спостерігається активізація інтеграційних процесів між сільськогосподарськими виробниками та підприємствами харчової промисловості. Як правило, співпраця між виробниками, переробниками сільгосппродукції та іншими структурами, що мають відношення до АПК, в будь-якій формі, заснованої на повазі інтересів один одного, призводить до значного посилення позицій всіх сторін на ринку і зростанню їх економічної ефективності. В цілому розвиток інтеграційних процесів оцінюється як ключовий фактор, який дозволяє зупинити спад виробництва в с/г і створити передумови для його зростання.

Процес інтеграції – досить трудомісткий і вимагає значних витрат і ресурсів. Основною умовою активізації діяльності підприємств харчової галузі може стати розвиток інтеграційних зв'язків як найважливішого чинника стабілізації економіки. Важливо розглядати інтеграційні зв'язки не тільки як засіб стабілізації економічного становища регіону або окремого підприємства, але і як фактор розвитку виробничої і збутової бази підприємства або комплексу підприємств.

Прямий зв'язок харчової галузі з аграрним сектором останніми роками негативно відображається на підприємствах харчової промисловості, що є загрозою для їх перспективного розвитку. Одним із дієвих напрямів підвищення ефективності функціонування харчової промисловості Миколаївського регіону є стратегічний розвиток інтеграційних зв'язків на основі використання кластерних моделей.

В економічну літературу поняття «кластер» було введено Майклом Портером (1990 р.), згідно з яким кластери – це сконцентровані за географічною ознакою групи взаємопов'язаних компаній, спеціалізованих постачальників, постачальників послуг, фірм у відповідних галузях, а також пов'язаних з їх діяльністю організацій в певних галузях, що конкурують, але разом з тим ведуть спільну роботу.

На нашу думку, головною причиною формування кластерів підприємств харчової промисловості в регіоні є наявність виробничих потужностей, власної сировини, заготівельних пунктів, ринків збуту та кваліфікованих кадрів. Завдяки спільній технологічній, технічній, організаційно-управлінській кооперації, учасники кластера мають можливість скорочувати свої витрати, залучати капіталовкладення для покращення якості продукції та посилення конкурентних переваг, а також можуть більш ефективно поділяти ризики.

Мотивами створення кластерних об'єднань в харчовій галузі можуть бути:
ефективне застосування новітніх технологій виготовлення харчової продукції;
підвищення інноваційно-інвестиційної активності регіону;
сприяння здоровій конкуренції;
підготовка кваліфікованих фахівців;
підтримка експорту харчової продукції;
протидія тінізації економіки.

На нашу думку, з точки зору економічної ефективності та врахування соціально-економічних пріоритетів розвитку харчової промисловості Миколаївського регіону, найбільш перспективним є формування кластерних структур, пов'язаних з виробництвом виноградних вин, плодово-овочевої та молочної продукції (рис. 1).

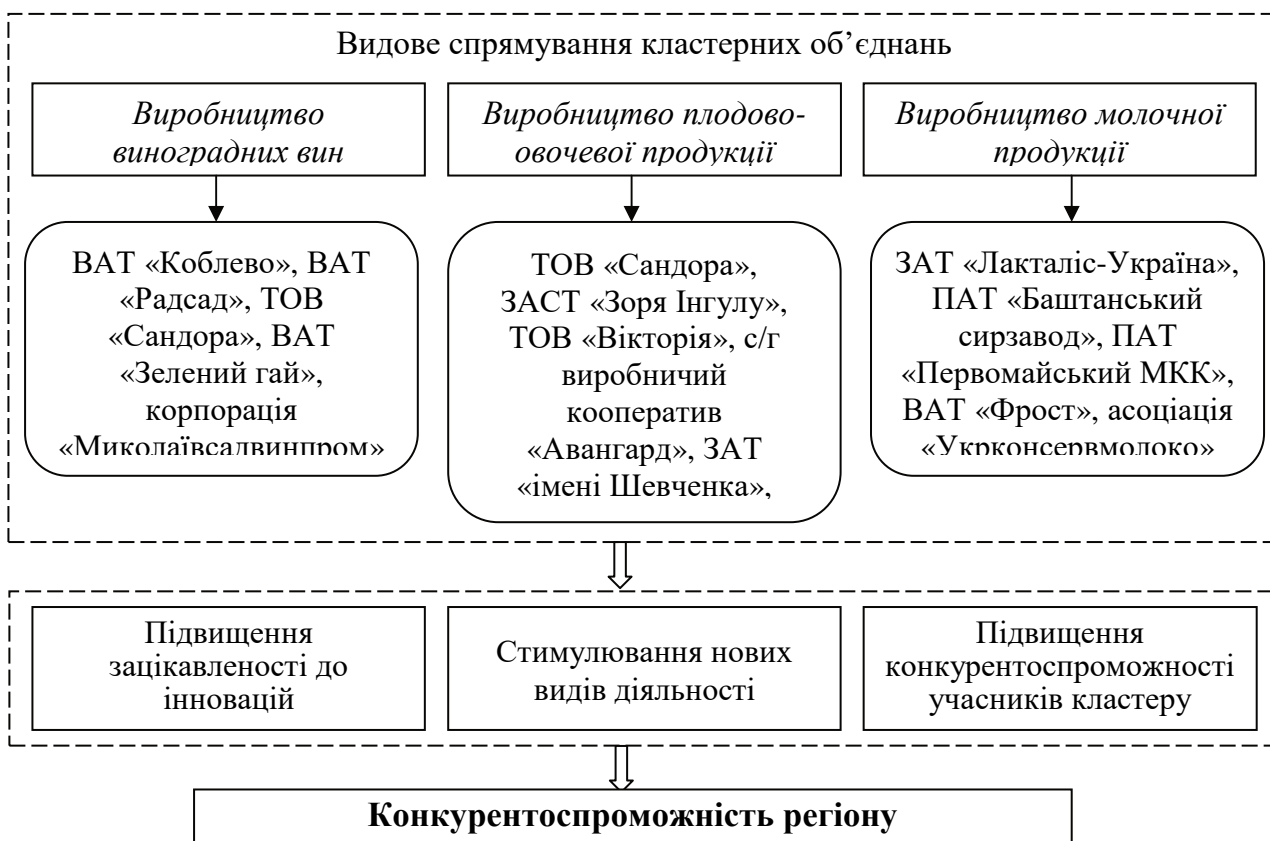

Рисунок 1. Структурна модель кластерних об'єднань у харчовій галузі Миколаївського регіону

Характерними ознаками такого кластерного об'єднання є:

конкурентні переваги території базування для розвитку кластера;

географічна концентрація, близькість розташування підприємств і організацій кластера, що забезпечує можливість для активної взаємодії;

високий експортний потенціал учасників кластера та сильні конкурентні позиції на ринках;

широкий набір учасників, кількість яких достатня для виникнення позитивних ефектів кластерної взаємодії;

ефективна взаємодія учасників кластера.

Отже, кластерний підхід є потужним інструментом для стимулювання стратегічного розвитку регіону, що сприяє реструктуризації господарського комплексу, посиленню його інноваційної спрямованості, покращенню торговельного балансу регіону, забезпеченню раціональної зайнятості, зростанню заробітної плати, підвищенню стійкості і конкурентоспроможності регіональної соціально-економічної системи.

Створення вище зазначених кластерних структур підвищить інвестиційну привабливість підприємств, розширить ринки збуту, збільшить можливості до підвищення продуктивності, налагодить систему постачання, підвищить не тільки конкурентоспроможність всього об'єднання, а й кожного окремого підприємства, яке в нього входить. Одним словом, дозволить харчовій промисловості регіону посісти належне місце як на внутрішньому, так і на світовому ринках харчової продукції.

Список використаних джерел:

1. Bergman E.M. Industrial and Regional Clusters: Concepts and Comparative Applications / E. M. Bergman, E. J. Feser. – Regional Research Institute, WVU, 1999 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.rr.i.wvu.edu/WebBook/Bergman-Feser/chapter3.htm>

2. Крайник О. Кластери як інструмент економічного розвитку регіону / О. Крайник // Науковий вісник «Демократичне врядування». – 2010. – № 5. – С. 14-15.
3. Портер М. Конкуренція : [пер. з англ.] / М. Портер. – М., 2005. – 608 с.
4. Пуліна Т.В. Особливості створення кластера підприємств харчової промисловості [Текст] / Т.В. Пуліна // Бізнес Інформ. – 2015. – № 1. – С. 172-177.

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Демчук Н.І.,

д.е.н., професор, професор кафедри фінансів та банківської справи

Коваль А.М.,

студентка 2 курсу магістратури факультету обліку і фінансів,
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

Національна банківська система України історично формувалась на принципах залучення національного капіталу в ресурсну базу банків і трансформації цього капіталу на потребу економіки. Відповідно до цього формувались і системні відносини між банками і реальним сектором економіки. Внаслідок того, що вітчизняна економіка розвивається за моделлю сировинного приросту глобальної економіки і має нерозвинений внутрішній ринок, банківський сектор має глибокі системні проблеми, які відображують структурні диспропорції. У періоди несприятливої кон'юнктури зовнішньоекономічних цін або відтоку капіталу ці проблеми загострюються[1].

У розвинених країнах внаслідок необхідності подолання впливу глобальної фінансово-економічної кризи відбувається фундаментальна зміна філософії центрального банкінгу, яку називають новою ерою монетарної політики. Її сутність в інтенсивному проведенні продуктивної грошової емісії (тобто емісії, яка використовується сектором реального виробництва товарів) і переорієнтації емісійних каналів на стимулювання кредитування реального сектору, зокрема високих технологій, малого і середнього бізнесу. Європейські тенденції у реформуванні Базельських стандартів спрямовані, з одного боку, на підвищення прозорості і урегульованості операцій з деривативами, зниження левереджу банків (тобто частки позикових коштів в структурі капіталу), з іншого – на пом'якшення монетарної політики і впровадження заходів для стимулювання кредитування банками реального сектору, малого і середнього бізнесу. За Європейськими директивами мінімальний рівень стартового капіталу для банків встановлено на рівні 5 млн. євро, проте у разі особливої важливості банку для економіки допускається 1 млн. євро. Для банків, які кредитують малий і середній бізнес, введено коефіцієнт підтримки (supporting factor) 0,76 для пом'якшення вимог до капіталу[1].

В цілому, глобальним трендом є інтенсивне впровадження економічних і монетарних стратегій, спрямованих на активне стимулювання економік, державну підтримку інноваційної активності, підтримку кредитування реального сектору засобами монетарної і структурної політики.

Для економіки України, яка є малою відкритою економікою (small open economy), що розвивається за сировинною моделлю (експорт сировини і товарів з низькою доданою вартістю – імпорт споживчих товарів), основою для стабільності цін є стабільність валютного курсу. Нестабільність валютного курсу протягом 2014-2015 року призвела до глибокої валютної кризи і галопуючої інфляції.

В умовах погіршення фінансового становища банків внаслідок девальвації та різкого скорочення обсягу депозитів значно збільшив обсяги рефінансування. Це було зроблено як за рахунок активнішого використання стандартних процедур, так і через запровадження тимчасових механізмів підтримання ліквідності, а також пом'якшення умов доступу банків до ресурсів[1].

Домінуючу частку на банківському ринку і з боку акумуляції ресурсів економіки, і з боку розміщення їх в активах займають банки з іноземним капіталом. Що негативно впливає на розвиток національної економіки.

Головною метою реалізації стратегії розвитку банківської системи України є розбудова фінансово потужної, прибуткової і стабільної банківської системи, яка ефективно виконує свою основну функцію – оптимальний перерозподіл капіталу в економіці для фінансування інтенсивного стійкого економічного зростання на основі високотехнологічної індустріалізації, розвитку інфраструктури, науки, освіти і добробуту населення в цілому[1].

Досягнення поставленої мети передбачає виконання наступних стратегічних цілей[1]:

1. Підвищення якості політики Національного банку України, зокрема:

реалізація реформи монетарної політики через розвиток її операційної системи для вирівнювання накопичених монетарних дисбалансів, оптимального управління ліквідністю, оптимізації процентної політики.

оптимізація валютного регулювання і валютно-курсової політики для забезпечення валютної стабільності.

вдосконалення банківського регулювання і банківського нагляду.

створення ефективної та дієвої Ради НБУ і розвиток при Раді НБУ потужного науково-дослідницького і експертно-аналітичного центру для розробки і моніторингу реалізації стратегії монетарної політики, спрямованої на забезпечення валютної стабільності і помірних темпів інфляції, та створення монетарних передумов переходу від моделі сировинного приросту до високотехнологічної промислової економіки.

2. Підвищення довіри суспільства до Національного банку України, банківської системи і національної валюти.

3. Розбудова банківської системи як комплексу рівноправних, різних за розмірами, спеціалізацією і бізнес-моделями банків, які є фінансово здоровими, конкурентоздатними, стабільними, спрямованими на довгострокову перспективу розвитку в Україні, кредитування реального сектору економіки, інноваційний та інвестиційний розвиток.

4. Розвиток цивілізованого конкурентного ринку банківських послуг на базі сучасної ринкової інфраструктури, нових технологій, дотримання антимонопольного законодавства, недопущення рейдерства.

5. Розвиток процесів банківського кредитування реального сектору, зокрема високотехнологічного виробництва, малого та середнього бізнесу, мікрофінансування для сприяння зростанню економіки і підвищенню зайнятості.

6. Розвиток державних банків як банків розвитку і структурної перебудови економіки.

На основі вище зазначеного можна зробити висновок, що банківська система України потребує кардинальних змін, на сьогодні існує чимало факторів, які сприяють розбалансуванню та занепаду ринку банківських послуг. Для того, щоб вивести банківську систему на якісно новий рівень, необхідно: оптимізувати валютне регулювання, реформувати монетарну політику, оптимально управляти ліквідністю, використати новий підхід до кредитування реального сектора економіки, що сприятиме розвитку економіки в цілому, запровадити інновації та підтримувати сприятливий інвестиційний клімат у державі.

Список використаних джерел:

1. Комітет ВРУ/ Стратегія розвитку банківської системи 2016-2020: «синергія розвитку банків та індустріалізації економіки» / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kneu.edu.ua/userfiles/Credit_Economics_Department/afedra+bankspravi/proekt_strategi.pdf (дата звернення 08.10.17)

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ТЕОРІЙ ГЛОКАЛЬНОГО МАРКЕТИНГУ

Бех К.А.,

аспірант кафедри міжнародного бізнесу,

Інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Поняття «глокалізація» сформувалося в результаті діалектичного закону єдності та боротьби протилежностей – глобалізації та локалізації. Глокалізація – це феномен взаємодії та взаємовпливу загальносвітових тенденцій і місцевих особливостей різних країн, глобалізації та локалізації. Згідно з Оксфордським словником англійської мови 2010 року видання, глокалізація – це «практика ведення бізнесу з міркувань уваги і до локальних, і до глобальних питань» [1, с. 744]. Відповідно глокальний маркетинг – це «маркетинг, який поєднує переваги глобального та локального підходів, враховує тенденції та зміни маркетингового середовища, породжені діалектикою єдності та боротьби глобального та локального» [2, с. 11]. Суть глокального маркетингу пов'язана з реалізацією ідеї «Думай глобально, дій локально». Незважаючи на те, що поняття «глокальний маркетинг» почало активно використовуватися тільки на початку XXI століття, ідеї, які лежать в основі глокального маркетингу, зародились у більш ранніх роботах учених, які досліджували людину як суб'єкта економічних відносин. Ідеї глокального маркетингу простежуються і в роботах лауреатів Премії Шведського центрального банку з економічних наук пам'яті Альфреда Нобеля. Д. Мак-Фадден, Д. Канеман, В. Сміт, П. Кругман, А. Дітон і Р. Тейлер результатами своїх наукових досліджень доводять, що діяльність людини як споживача не зводиться лише до поняття «людина економічна», поведінка якої є винятково раціональною.

Деніел Мак-Фадден отримав Нобелівську премію з економіки в 2000 році за розвиток теорії та методів аналізу дискретних вибірок. У своїх роботах він визначає не тільки вплив економічних факторів (наприклад, обмеженості грошових ресурсів і часу) на процес вибору споживачів, а і враховував неекономічні мотиви психологічного характеру (наприклад, досвід, мотивацію, вподобання тощо), які пояснюють складність процесу вибору товару чи послуги споживачами [3]. Зрозуміло, що сила впливу кожного з факторів може відрізнятися в різних країнах, а отже, популярність одного й того ж товару (або послуги) може бути різною залежно від географічного регіону. Тому транснаціональні корпорації (ТНК) змушені враховувати цілий комплекс факторів впливу на купівельну поведінку жителів тієї чи іншої країни.

Деніел Канеман – лауреат Нобелівської премії з економіки 2002 року за розуміння комплексного підходу до психологічних досліджень в економіці, особливо відносно суджень і прийняття рішень в умовах невизначеності. Д. Канеман створив новий напрям в економіці – поведінкову економіку. Вчений вважає, що більшість людей у своїх рішеннях покладаються на інтуїтивне мислення, основане на стереотипах і попередньому досвіді, з чого випливають ірраціональні вчинки в поведінці споживачів. Д. Канеман пояснює це ефектом доступності (коли люди схильні притримуватися доступних ідей, тобто ідей, які першими спали їм на думку), ефектом закріплення (закріплення доступних ідей у свідомості людини, що обмежує її подальший вибір) та ефектом рамкового мислення (коли контекст виконує роль рамок у рішеннях людини) [4]. У глокальному маркетингу це означає, що жителі різних країн мають як спільні, так і відмінні риси в споживанні товарів і послуг, що і визначає необхідні зміни в маркетингу ТНК залежно від традицій, звичок і стереотипів, які закріпилися серед споживачів у тій чи іншій країні.

Вернон Сміт отримав Нобелівську премію з економіки в 2002 році за створення лабораторних експериментів як інструменту емпіричного економічного аналізу, особливо при вивченні альтернативних ринкових механізмів. Учений є засновником

експериментальної економіки. За допомогою експериментів з реальними людьми В. Сміт вивчав у тому числі раціональне та ірраціональне в економічній поведінці людини. Більш того, вчений визначив і дослідив механізми впливу Реформації на економіки різних країн, а саме: релігійну свободу, освіту, трудову етику, підприємництво, соціальну етику, громадянське суспільство та інституційні зміни [5]. Теорії глокального маркетингу розглядають вплив даних механізмів на різні країни через такі глокальні виміри маркетингового середовища діяльності ТНК, як: соціальний, технологічний, економічний, екологічний, політичний, правовий і етичний.

Пол Кругман – лауреат 2008 року за аналіз торговельних моделей і місць розташування економічної активності. Вчений також притримувався думки, що люди ірраціональні, а його теорія пояснювала, чому більша частина міжнародної торгівлі припадає на товарообіг між розвиненими країнами, що імпортують товари, які у них і так виробляються, а бідні країни залишаються на периферії глобальних потоків [6]. Для ТНК, які спеціалізуються на FMCG (англ. «fast moving consumer goods» – товари масового споживання), особливо важливо враховувати економічні можливості споживачів у різних країнах і за потреби застосовувати маркетингові засоби, спрямовані саме на основу/дно економічної піраміди (англ. «base of the pyramid», «bottom of the pyramid»).

Ангус Дітон отримав Нобелівську премію з економіки в 2015 році за дослідження споживання, бідності та добробуту. Вчений відомий своїми дослідженнями щодо оцінки попиту на різні товари, взаємозв'язку між доходом і споживанням і вимірювання рівня життя та бідності. А. Дітон навіть визначив залежність релігійності від віку та статі, а також залежність здоров'я населення окремих країн від рівня релігійності [7]. Подібні кількісні та якісні дослідження дуже важливі і для глокального маркетингу.

Річард Тейлер – лауреат Нобелівської премії з економіки 2017 року за внесок у поведінкову економіку. Дослідження вченого пояснюють багато особливостей сучасного маркетингу.

Українським компаніям, які збираються виходити на ринок тієї чи іншої країни, для досягнення успіху на закордонних ринках варто враховувати і теорії вищезгаданих учених, і використовувати успіхи закордонних ТНК у сфері глокального маркетингу на основі бенчмаркінгу.

У підсумку зазначимо, що кожна економічна теорія становить більшу цінність для суб'єкта економічної діяльності, якщо цю теорію поєднувати з іншими теоріями на основі діалектичного закону єдності та боротьби протилежностей, зокрема знаходити оптимальне поєднання глобального та локального для тих умов, які вимагають застосування саме глокального маркетингу.

Список використаних джерел:

1. Oxford Dictionary of English / Edited by A. Stevenson. – Oxford: Oxford University Press, 2010. – 3rd ed. – 2112 p.
2. Bekh K. A Company's Marketing Mix in Terms of Glocal Marketing / K. Bekh // Baltic Journal of Economic Studies. – Riga: Baltija Publishing, 2016. – Vol. 2. No. 5, November. – P. 10-15.
3. McFadden D.L. Economic Choices / D.L. McFadden // The American Economic Review. – Pittsburgh: AEA Publications, 2001. – Vol. 91, No. 3 (June 2001). – P. 351-378.
4. Kahneman D. Maps of Bounded Rationality: Psychology for Behavioral Economics / D. Kahneman // The American Economic Review. – Pittsburgh: AEA Publications, 2003. – Vol. 93, No. 5 (December 2003). – P. 1449-1475.
5. Сміт В.Л. Вплив Реформації на економічний розвиток Західної Європи / В.Л. Сміт, Р.М. Шеремета // Реформація: успіх Європи і шанс для України / Р.М. Шеремета, О. Романенко, В.Л. Сміт [та ін.]; Університет менедж. освіти. – К.: Самміт-Книга, 2017. – С. 13-33.
6. Krugman P. The Increasing Returns Revolution in Trade and Geography / P. Krugman // The American Economic Review. – Pittsburgh: AEA Publications, 2009. – Vol. 99, No. 3 (June 2009). – P. 561-571.
7. Deaton A. Aging, Religion, and Health / A. Deaton // Explorations in the Economics of Aging / Edited by D.A. Wise. – Chicago: The University of Chicago Press, 2011. – P. 237-262.

ВИКОРИСТАННЯ КОНЦЕПЦІЇ БЕЗПЕРЕРВНОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ПРАКТИЦІ

Піскульова І.В.,

аспірант,

ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»

У ринкових умовах собівартість готової продукції значною мірою впливає на її конкурентоспроможність. А оскільки сировинні та паливно-енергетичні ресурси складають переважну частку у собівартості промислової продукції, раціональне використання природного газу, електроенергії, води, коксу та інших складових забезпечить стійке положення промислових підприємства у сфері збуту. Особливо важливим цей процес є у складних фінансово-економічних умовах, коли на функціонування суб'єктів господарювання та їх об'єднань впливають турбулентні зовнішні та внутрішні чинники. У цьому контексті використання ощадних технологій в управлінні процесом виробництва є передумовою стабілізації та подальшого розвитку підприємства [1].

Потрібно розділяти вітчизняне поняття «безперервне вдосконалення» та глибоке японське «кайдзен» (рис.1). Під першим розуміється процес постійних поліпшень в організації, що реалізується працівниками усіх рангів – робітниками на своїх робочих місцях і керівниками у процесі управління, тобто поняття не пов'язане з філософією, а механізм його функціонування складається з відлагодженої системи управління, мотивації та контролю. У свою чергу, поняття «кайдзен» слід розглядати як філософію безперервних поліпшень, що формуються серед персоналу компанії та стосується таких аспектів як вдосконалення особистих якостей, знань і навчань [2].

Серед українських підприємств, що успішно впровадили систему безперервних вдосконалень та ощадні технології зокрема слід відмітити підприємства компанії «Систем Кепітал Менеджмент» (металургійної направленості – групи «Метінвест» – ПрАТ «МК»Азовсталь», ПрАТ «ММК ім. Ілліча», ПрАТ «Авдіївський коксохімічний завод, ПрАТ «Харцизький трубний завод», ПрАТ «Єнакієвський металургійний завод»; енергетичної направленості – ДПЕК), групи Євраз (ПрАТ «ЄВРАЗДніпровський металургійний завод», ПрАТ «Євраз Южкокс»), ПрАТ «Дніпроспецсталь», ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» та ін [3].

Деякі вітчизняні підприємства об'єднують систему безперервного вдосконалення із системою енергоменеджменту (як, наприклад, ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь»). У даному випадку це дозволило підприємству у три рази скоротити природного газу на фоні зростання виробництва. Зараз «Запоріжсталь» є одним із лідерів у впровадженні системи енергоменеджменту в Україні.

У ДПЕК у 2013 році також стартував пілотний проект щодо побудови системи безперервного вдосконалення, що мала назву «Новатор». Як і в попередньому випадку, підприємства компанії впроваджують систему економії електроенергії згідно із міжнародним стандартом [1].

На ПрАТ «МК»Азовсталь» групи «Метінвест» продовжується робота з розвитку рівня зрілості системи безперервного вдосконалення. Пріоритетними напрямками розвитку вибрані наступні: навчання персоналу, стовідсоткове залучення персоналу в процес сфокусованих поліпшень через участь в командах, стандартизація інструментів і системна робота по обміну досвідом і кращими практиками [4]. У свою чергу за час реалізації «Ощадного підприємства» на іншому підприємстві групи «Метінвест» ПрАТ «Харцизький трубний завод», були досягнуті позитивні результати у багатьох сферах діяльності заводу: підвищилася культура виробництва, удосконаляться робочі місця і система

обслуговування устаткування, візуалізовані виробничі показники, збільшується працездатність і продуктивність устаткування [5].

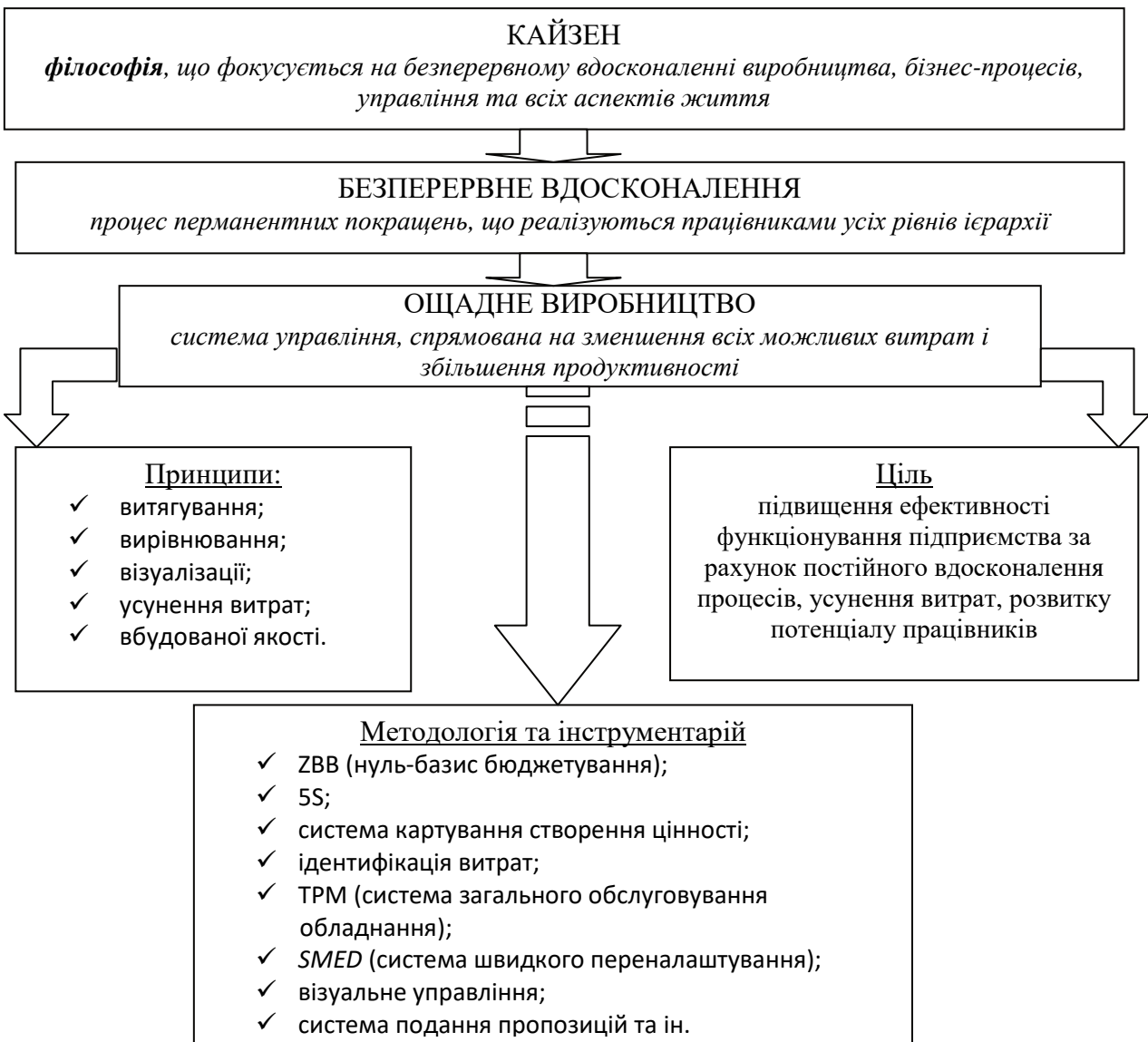

Рис.1. Концептуальна схема побудови системи безперервного вдосконалення на виробництві (авторська розробка)

У цілому в Україні зараз підвищується інтерес до ощадних технологій. Але, треба відмітити, що менталітет японців, родоначальників цих методів, суттєво відрізняється від менталітету народів інших країн, у т.ч. і українців. Тому дуже важливо вносити корективи в методологічну та дисциплінарну складову впроваджуваних заходів. Але усі зміни не повинні торкатися основних концепцій ощадного виробництва, без яких усі зусилля та фінансові ресурси набудуть статус марних витрат.

Підводячи підсумок, необхідно сказати, що в сучасних економічних реаліях підприємства повинні орієнтуватися на виконання вимог споживача з найменшими витратами. Цим вимогам повністю відповідає концепція ощадного виробництва, оскільки в її основу покладений принцип створення цінності для споживача, виявлення і усунення витрат в процесі створення і реалізації готової продукції, що дозволяє підприємству забезпечувати стабільне функціонування вдосконаленого процесу.

Список використаних джерел:

1. Энергетики «Киевэнерго» перенимают опыт «Запорожсталь» по экономии энергии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.segodnya.ua/economics/enews/energetiki-kiyenergo-perenimayut-opyt-zaporozhstali-po-ekonomii-energii-777621.html>
2. Непрерывное совершенствование [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://leanbase.ru/public/improvement.html>
3. Бережливое предприятие. Система 5С [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.dmkd.dp.ua/1856>
4. Офіційний сайт Металургійного комбінату «Азовсталь» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://azovstal.metinvestholding.com/ua>
5. Офіційний сайт Харцизького трубного заводу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pipe.metinvestholding.com/ru>

ПРИВАБЛИВІСТЬ ІНВЕСТИВАННЯ В ЦІННІ ПАПЕРИ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ

Харченко Н.В.,

здобувач кафедри «Фінанси і банківська справа»,
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»

З розвитком фондового ринку у економічних суб'єктів збільшуються можливості інвестування коштів в цінні папери. Вибір ефективних інструментів фінансового інвестування сприяє формуванню і підтриманню збалансованого портфеля фінансових інструментів. Інвестиційна привабливість цінних паперів проявляється через комбінацію інвестиційних властивостей, що визначаються інвесторами залежно від цілей інвестування.

Мета інвестування в цінні папери пов'язана з конкретними їх видами. При купівлі акцій це може бути: контроль над акціонерним капіталом, участь в управлінні акціонерним товариством, отримання дивідендного доходу, отримання спекулятивного доходу при перепродажу акцій, здійснення диверсифікації вкладень, вигідне вкладення тимчасово вільних коштів, проведення спільної політики з іншими акціонерами, участь у підприємницькій діяльності, отримання інформації про емітента.

При купівлі облігацій пріоритетами є: вигідне вкладення тимчасово вільних коштів, отримання процентного доходу, отримання дисконтного доходу, кредитування позичальника, диверсифікація вкладень.

При купівлі векселів цілі можуть бути однакові для купівлі будь-яких боргових цінних паперів, а також купівля боргів позичальника з метою його банкрутства, отримання процентного доходу.

Цінні папери купують у випадку: формування портфелю цінних паперів; оновлення портфелю, наявності достовірних позитивних відомостей про емітентів, появу у них великих замовлень, реальних надій на виплати дивідендів за ними, а також на приріст їх курсів, наявності довготривалих господарських зв'язків з емітентом, коригування курсів при загальній тенденції до підвищення, виникненні тенденції до підвищення цін, наявності значного обсягу даних паперів у емітента.

Виділяють чотири інвестиційні якості – дохідність, зростання капіталу, надійність та ліквідність. Дохідність характеризує рівень доходу, який генерується фінансовим активом на одиницю інвестованих коштів у цей актив. В якості доходів за фінансовим інструментом можуть виступати дивіденди, відсотки, приріст капіталізованої вартості. Для інвестора в процесі прийняття рішення щодо доцільності вкладень важливим є розрахунок саме очікуваної дохідності на підставі прогнозних даних.

Наступною інвестиційною якістю цінного паперу є надійність, яку також називають безпекою вкладень. Під безпекою вкладень в цінні папери розуміють певним чином визначену захищеність в умовах змін на ринку та стабільність одержання прибутку. Безпека і дохідність вкладень в цінні папери перебувають в оберненій залежності. Відповідно до «золотого правила» інвестування: чим більша дохідність, тим більша ризикованість та менша надійність вкладень. Ризик слід є однією з умов максимізації доходу, адже дохід є винагородою за прийняття ризику. Ризик інвестування коштів у цінні папери – це вірогідність отримання збитків або недоотримання очікуваного доходу.

Третьою інвестиційною якістю цінного паперу є ліквідність. Під ліквідністю активу розуміють можливість його швидкого перетворення на готівку без значних втрат. До фінансових збитків, пов'язаних із трансформацією фінансового інструменту в гроші, можна віднести часткову втрату первинного капіталу в разі продажу цінних паперів у період зниження ринкового курсу їх та інфляційне знецінення. До фінансових втрат, пов'язаних із ліквідністю, можуть бути віднесені суми податків, а також мито під час

реалізації цінних паперів, сплата комісійних посередникам, операційні витрати, зумовлені придбанням цінних паперів

Різні види фінансових активів мають різну ліквідність. Існують суперечності щодо визначення цінних паперів, які є найбільш та найменш ліквідними. Так деякі науковці вважають, що найбільш ліквідними є прості акції, інші, що акції вважаються менш ліквідними, ніж облігації, довгострокові цінні папери – менш ліквідними, ніж короткострокові, корпоративні цінні папери – менш ліквідними, ніж державні.

Ліквідність цінних паперів залежить від рівня розвитку інфраструктури фондового ринку, кількості інвесторів, емітентів та інших учасників ринку, тобто визначається можливостями інвестора швидко продати цінні папери й отримати гроші.

Термін окупності вкладень – це період часу, протягом якого забезпечується повернення вкладених в інвестиційний проект коштів. Він є одним з найбільш важливих і поширених показників ефективності інвестицій. Термін окупності можна визначити як відношення суми вкладень до суми річного чистого грошового потоку (дисконтованого доходу або річної суми амортизаційних відрахувань і прибутку): чим менший цей показник, тим більшою мірою він буде влаштовувати інвестора, чим вище термін окупності, тим ризикованіше проект.

Вибір інвестиційних рішень одна з найскладніших проблем на підприємстві в ринкових умовах господарювання. Нові тенденції розвитку вітчизняної економіки розширили можливості інвесторів використовувати сучасні фінансові інструменти та максимізувати прибуток шляхом формування портфелів цінних паперів. Акумуляуючи кошти диверсифікується портфель фінансових інструментів, ефективно розв'язуючи завдання стабілізації співвідношення ризику й доходності фінансових інструментів, що дає можливість забезпечити оптимальний вибір об'єкту інвестування.

Список використаних джерел:

1. Ватаманюк, З. Г. Перспективи розвитку ринку цінних паперів в Україні [Текст] / З.Г. Ватаманюк, О. В. Баула // Фінанси України. – 2008. – № 3. – с. 87 – 94.
2. Ватаманюк, З. Г. Інституціональна ефективність ринку цінних паперів в Україні [Текст] / З.Г. Ватаманюк, О. В. Баула // Фінанси України. – 2007. – № 9 – с. 65 – 77.
3. Долинський, Л.Б. Теоретичні основи інвестиційної оцінки цінних паперів в Україні [Текст] / Л.Б. Долинський // Фінанси України. – 2010. – № 2 – с. 37 – 45.
4. Леонов, Д.А. Перспективні напрямки розвитку інформаційної інфраструктури ринку акцій в Україні [Текст] / А.Д. Леонов, Е.М. Смаглюк // Фінанси України. – 2009. – № 5 – с. 41 – 47.
5. Терещенко, Г. М. Проблеми становлення і напрямку вдосконалення функціонування ринку цінних паперів в Україні [Текст] / Г. М. Терещенко // Фінанси України. – 2010. – № 7 – с. 94 – 107.
6. Ястремська, О.М. Інвестиційна діяльність промислових підприємств [Текст] / О. Ястремська – Х.: Інжек, 2004. – 486 с.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ МФО ЯК ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР ГЕОСТРАТЕГІЧНИХ ПРІОРИТЕТІВ УКРАЇНИ

Кульбіда М. В.,

аспірант кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу,
Інститут міжнародних відносин
Національного авіаційного університету

У нинішніх реаліях Україна неспроможна забезпечити надходження суттєвих коштів від зовнішньоекономічної діяльності. Найреальнішими джерелами інвестування української економіки, слід вважати: підприємницьку діяльність, прямі іноземні інвестиції, а також кредити від МФО та інших кредиторів та донорів, окремих держав та суб'єктів господарювання. Певною мірою тут можна розраховувати також на надходження від приватизації та на повернення коштів, що перебувають за кордоном, якщо для цього будуть створені відповідні умови.

Безповоротній вибір України в сторону західноєвропейських цінностей як пріоритетного напрямку інтеграції України, кардинальна переорієнтація ринків збуту, виклики, що змушують приділяти значну увагу до національної безпеки, а також різке падіння ВВП зумовлюють нагальну потребу до більш тісної інтеграції нашої країни у світове господарство та міжнародні економічні відносини.

У сучасних реаліях, МФО є практично єдиним джерелом залучення зовнішніх ресурсів, оскільки вони пропонують найвигідніші умови. Однак співробітництво України з МФО характеризується цілим рядом суттєвих недоліків, серед яких недосконалість організаційних механізмів співробітництва, а також неефективність використання коштів.

Світова практика залучення кредитів від МФО має різні приклади як ефективного, так і неефективного використання коштів. Однак, у будь-якому випадку, виважене та обґрунтоване поєднання внутрішніх та зовнішніх джерел фінансування видаткової частини бюджету є передумовою сталого економічного розвитку. Більше того, забезпечення фінансової прозорості та підзвітності видатків бюджету має стати обов'язковим аспектом участі країни у світовому господарстві без негативних наслідків для макроекономічної стабільності держави, особливо в умовах соціально-економічної нестабільності [2].

На жаль, в Україні планування більшості бюджетів, зокрема і міністерських, сформовані так, що індикатором ефективності є виконання роботи, а не досягнення певного позитивного результату. Теперішній структурний розвиток національної економіки України не відповідає ні сучасним викликам, ні найважливішим світовим трендам. Крім того, механізми регулювання зовнішньоекономічної діяльності в нашій країні спотворюють бізнес-середовище, що призводить до стримування розвитку експортного потенціалу країни. Виправлення зазначених невідповідностей має стати одним із головних пріоритетів економічної політики України [1].

Забезпечення економічної стабільності та економічного зростання має розглядатися в контексті загальної макроекономічної політики держави – органічного поєднання фінансової політики, функціонування фінансових ринків, грошово-кредитної політики, зовнішньоекономічної діяльності та заходів, спрямованих на структурну перебудову економіки та підвищення добробуту населення.

По-перше, чіткий розподіл функцій та відповідальності поміж державними організаційними структурами: Мінфіном, НБУ, Міністерством економічного розвитку і торгівлі України та його підрозділами є важливим задля здійснення загальнодержавної регуляції зовнішньоекономічної діяльності. Для організаційних структур, від яких залежить розвиток співпраці з МФО, доцільним є дотримання визначеної програми

діяльності, яка в свою чергу, потребуватиме постійної координації відповідно до визначених стратегічних пріоритетів.

По-друге, співробітництво нашої країни з МФО мають будуватися в контексті оптимізації моделі соціально-економічного розвитку і зміни відповідних акцентів. У процесі такого співробітництва потрібно враховувати всю палітру внутрішньо-політичних факторів, які не завжди враховані МФО, зокрема стабільність та передбачуваність політичних процесів, включаючи структуру парламенту та органів державної влади та управління, визначеність збалансованого курсу соціально-економічного зростання і його обґрунтована довгострокова реалізація тощо.

По-третє, нагальне та ефективне проведення структурних реформ в Україні є обов'язковою передумовою поліпшення ситуації з використанням ресурсів від МФО, які можуть відкрити шлях до більш повного використання потенціалу держави.

По-четверте, формування реальної ринкової системи економіки, більш тісна інтеграція національної економіки у світове господарство є необхідною умовою повноцінного розвитку та зростання України, зокрема за допомогою ресурсів МФО. Однак, досить високий рівень зовнішньої заборгованості характеризує країни з негативного боку, а саме можливість країни до повноцінного розвитку за рахунок внутрішніх джерел та щодо обслуговування зовнішнього боргу [3].

Зокрема, на сьогодні кошти МВФ було спрямовано на латання дірок, але не на сталий розвиток. Задля підвищення ефективності залучення та використання позичкових ресурсів Банку, особливо в умовах економічної кризи, має стати розробка та впровадження дієвої системи підготовки та управління запозиченнями. Основою такої стратегії повинні стати середньо- та довгострокові державні програми соціально-економічного розвитку України

Крім того, відмова від подальшої співпраці з міжнародними валютно-фінансовими інституціями та іноземними кредиторами є не доцільною, а стосовно України є неможливою за відсутності реальної альтернативи. Світовий досвід показує, що "агресивна" стратегія може негативно позначитися на економічному та соціальному розвитку країни-боржника. Зокрема, досвід країн Латинської Америки за часів боргової кризи у 1980-х та 1990-х роках засвідчує, що подібні дії не дають можливості країні мати сприятливу позицію на світових фінансових ринках і, таким чином, негативно впливають на розвиток країни в майбутньому.

Таким чином, гнучкість та раціональність ведення взаємовідносин з МФО може принести значно більше успіхів у середньо- та довгостроковій перспективі. У сучасних умовах, модель розвитку держави повинна мати тенденцію до широкої інтеграції в міжнародні економічні та політичні відносини. Держава, що широко залучена в міжнародну кооперацію та розподіл праці, отримує значно більше дивідендів для соціально-економічного зростання, доступу до технологічних інновацій, додаткові переваги у підвищенні ефективності та зниженні вартості одиниці продукції, а також насичення внутрішнього споживчого ринку.

Список використаних джерел:

1. Kulbida M. Analysis of the Relationships Between International Financial Organizations and Ukraine / М. В. Кульбіда // Нац. економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі: матеріали міжн. наук.-прак. конф., (ІМВ НАУ, Київ, Україна, 8 квітня 2015). – К.: Вид-во НАУ «НАУ-друк», 2015. – С. 96-98.
2. Колосова В. П. Фінанси міжнародних інституцій в Україні : монографія / В. П. Колосова. – К.: КНТЕУ, 2016. – С. 309.
3. Юрій Е. О., Грицак А. В. Практика оцінювання рівня боргової безпеки держави. «Молодий вчений» – № 12.1 (40) – грудень, 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/12.1/239.pdf>

ВИКОРИСТАННЯ КОНЦЕПЦІЇ БЕЗПЕРЕРВНОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ПРАКТИЦІ

Піскульова І.В.,

аспірант,

ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»

У ринкових умовах собівартість готової продукції значною мірою впливає на її конкурентоспроможність. А оскільки сировинні та паливно-енергетичні ресурси складають переважну частку у собівартості промислової продукції, раціональне використання природного газу, електроенергії, води, коксу та інших складових забезпечить стійке положення промислових підприємства у сфері збуту. Особливо важливим цей процес є у складних фінансово-економічних умовах, коли на функціонування суб'єктів господарювання та їх об'єднань впливають турбулентні зовнішні та внутрішні чинники. У цьому контексті використання ощадних технологій в управлінні процесом виробництва є передумовою стабілізації та подальшого розвитку підприємства [1].

Потрібно розділяти вітчизняне поняття «безперервне вдосконалення» та глибоке японське «кайдзен» (рис.1). Під першим розуміється процес постійних поліпшень в організації, що реалізується працівниками усіх рангів – робітниками на своїх робочих місцях і керівниками у процесі управління, тобто поняття не пов'язане з філософією, а механізм його функціонування складається з відлагодженої системи управління, мотивації та контролю. У свою чергу, поняття «кайдзен» слід розглядати як філософію безперервних поліпшень, що формуються серед персоналу компанії та стосується таких аспектів як вдосконалення особистих якостей, знань і навчань [2].

Серед українських підприємств, що успішно впровадили систему безперервних вдосконалень та ощадні технології зокрема слід відмітити підприємства компанії «Систем Кепітал Менеджмент» (металургійної направленості – групи «Метінвест» – ПрАТ «МК»Азовсталь», ПрАТ «ММК ім. Ілліча», ПрАТ «Авдіївський коксохімічний завод, ПрАТ «Харцизький трубний завод», ПрАТ «Єнакієвський металургійний завод»; енергетичної направленості – ДПЕК), групи Євраз (ПрАТ «ЄВРАЗДніпровський металургійний завод», ПрАТ «Євраз Южкокс»), ПрАТ «Дніпроспецсталь», ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» та ін [3].

Деякі вітчизняні підприємства об'єднують систему безперервного вдосконалення із системою енергоменеджменту (як, наприклад, ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь»). У даному випадку це дозволило підприємству у три рази скоротити природного газу на фоні зростання виробництва. Зараз «Запоріжсталь» є одним із лідерів у впровадженні системи енергоменеджменту в Україні.

У ДПЕК у 2013 році також стартував пілотний проект щодо побудови системи безперервного вдосконалення, що мала назву «Новатор». Як і в попередньому випадку, підприємства компанії впроваджують систему економії електроенергії згідно із міжнародним стандартом [1].

На ПрАТ «МК»Азовсталь» групи «Метінвест» продовжується робота з розвитку рівня зрілості системи безперервного вдосконалення. Пріоритетними напрямками розвитку вибрані наступні: навчання персоналу, стовідсоткове залучення персоналу в процес сфокусованих поліпшень через участь в командах, стандартизація інструментів і системна робота по обміну досвідом і кращими практиками [4]. У свою чергу за час реалізації «Ощадного підприємства» на іншому підприємстві групи «Метінвест» ПрАТ «Харцизький трубний завод», були досягнуті позитивні результати у багатьох сферах діяльності заводу: підвищилася культура виробництва, удосконаляться робочі місця і система

обслуговування устаткування, візуалізовані виробничі показники, збільшується працездатність і продуктивність устаткування [5].

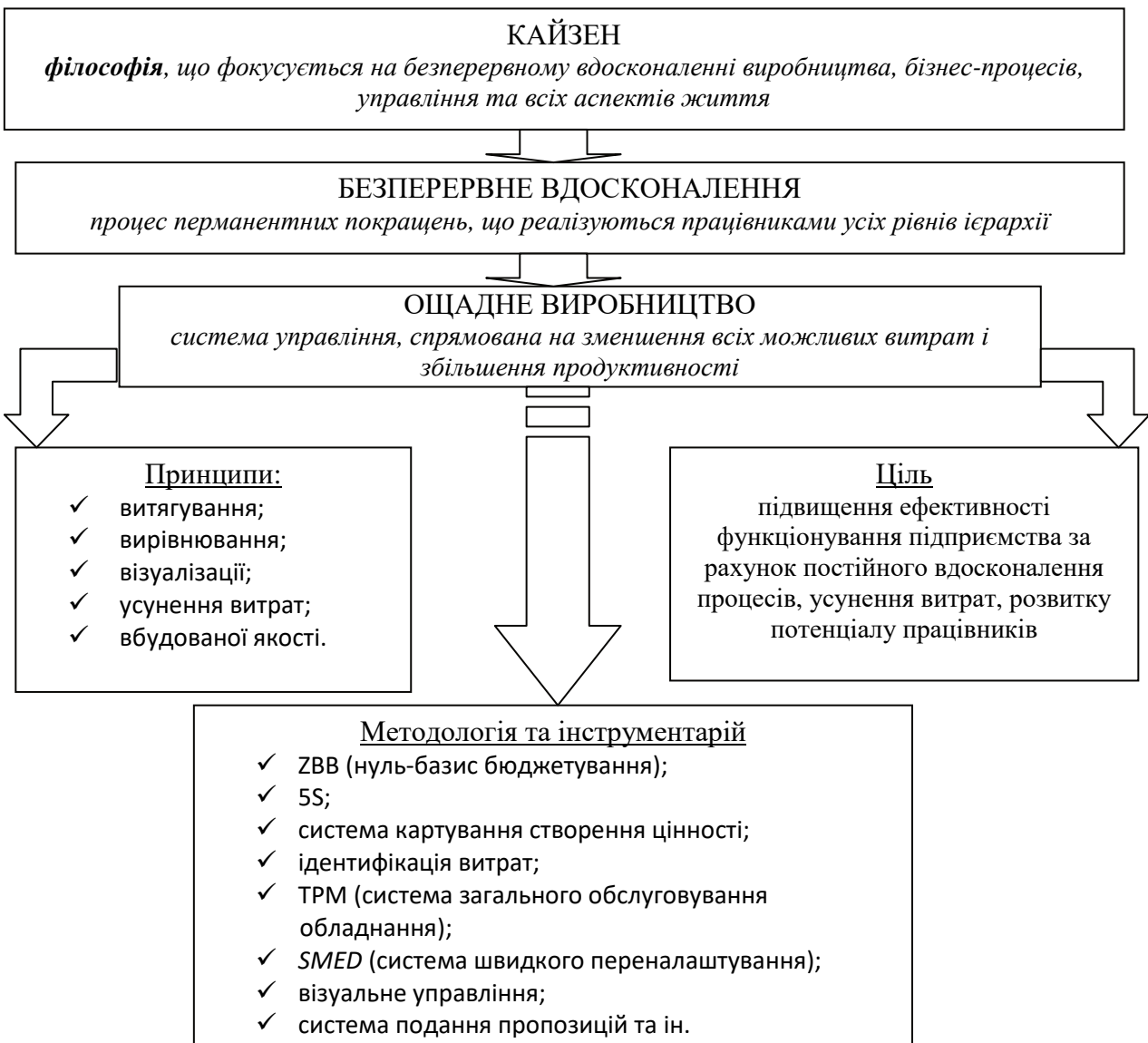

Рис.1. Концептуальна схема побудови системи безперервного вдосконалення на виробництві (авторська розробка)

У цілому в Україні зараз підвищується інтерес до ощадних технологій. Але, треба відмітити, що менталітет японців, родоначальників цих методів, суттєво відрізняється від менталітету народів інших країн, у т.ч. і українців. Тому дуже важливо вносити корективи в методологічну та дисциплінарну складову впроваджуваних заходів. Але усі зміни не повинні торкатися основних концепцій ощадного виробництва, без яких усі зусилля та фінансові ресурси набудуть статус марних витрат.

Підводячи підсумок, необхідно сказати, що в сучасних економічних реаліях підприємства повинні орієнтуватися на виконання вимог споживача з найменшими витратами. Цим вимогам повністю відповідає концепція ощадного виробництва, оскільки в її основу покладений принцип створення цінності для споживача, виявлення і усунення витрат в процесі створення і реалізації готової продукції, що дозволяє підприємству забезпечувати стабільне функціонування вдосконаленого процесу.

Список використаних джерел:

1. Энергетики «Киевэнерго» перенимают опыт «Запорожсталь» по экономии энергии [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<https://www.segodnya.ua/economics/enews/energetiki-kievenergo-perenimayut-opyt-zaporozhstali-po-ekonomii-energii-777621.html>
2. Непрерывное совершенствование [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<http://leanbase.ru/public/improvement.html>
3. Бережливое предприятие. Система 5С [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<http://www.dmkd.dp.ua/1856>
4. Офіційний сайт Металургійного комбінату «Азовсталь» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://azovstal.metinvestholding.com/ua>
5. Офіційний сайт Харцизького трубного заводу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pipe.metinvestholding.com/ru>

ІНДИКАТОРИ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ

Тарасенко О.С.,

аспірант,

Київський національний університет технологій та дизайну

Законами України «Про освіту» [1], «Про вищу освіту» [2] та Національною доктриною розвитку освіти [3] освіту визначено важливим чинником політичної, соціально-економічної, культурної та наукової життєдіяльності суспільства; стратегічним ресурсом поліпшення добробуту громадян, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету і конкурентоспроможності держави на міжнародній арені. В зазначених документах до основних напрямів реалізації політики держави в освітній сфері віднесено: забезпечення пріоритетного розвитку освіти та її доступності для широких верств населення, підвищення її якості відповідно до міжнародних стандартів у сфері освіти, яка є основою розвитку особистості, суспільства, нації та держави в цілому.

Аналізуючи сучасні тенденції еволюції освітньої системи, як складової соціально-економічного розвитку України, необхідно відзначити, що освітній простір не є винятком із сукупності сфер, які потрапляють під вплив глобалізаційних та інтеграційних процесів. Загострення конкурентної ситуації на ринку освітніх послуг обумовлює підвищення вимог до освітньої та іншої діяльності ВНЗ й визначає актуальність завдання відновлення потенціалу національної системи вищої освіти, підвищення рівня її економічної безпеки.

Глибокі та широкомасштабні економічні, політичні та соціальні трансформації, викликані як науково-технічним прогресом, так і системними та структурними перетвореннями, обумовлюють необхідність застосування системного підходу до вирішення завдань забезпечення стійкого функціонування та стратегічного розвитку національної системи вищої освіти як однієї з провідних складових національної безпеки та сталого розвитку України. В сучасних реаліях термін «економічна безпека» застосовується до різних економічних систем і суб'єктів господарювання. Найбільш повно розвинута теорія економічної безпеки на макроекономічному рівні. В науковій літературі також наведено розробки, присвячені аналізу економічної безпеки господарюючих суб'єктів на мезо- та мікрорівнях, започатковуються основи для дослідження цієї категорії на рівні вищих навчальних закладів та системи освіти загалом.

Аналіз статистичних даних показав зміну тенденцій розвитку системи вищої освіти [4]. Як свідчать дані табл. 1, починаючи з 2012 року кількість навчальних закладів III-IV рівня акредитації почала зменшуватися, на що вплинула низка об'єктивних чинників системної дії (ринкових, демографічних, соціально-економічних, політичних, в тому числі подій, пов'язаних з ситуацією в Криму та на Сході України).

До причин загострення ситуації на ринку освітніх послуг, наслідком яких є зниження конкурентоспроможності та рівня економічної безпеки ВНЗ, необхідно віднести такі: несприятлива демографічна ситуація, наслідком якої є зменшення кількості абітурієнтів, та повільне зростання попиту на освітні послуги; диспропорція в тенденціях зміни кількості закладів I-II і III-IV рівнів акредитації та, як наслідок, випускників; зниження купівельної спроможності населення, що призводить до зміни попиту на освітні послуги; зростання витрат на вихід з ринку та зміцнення вхідних бар'єрів; входження України в Європейський освітній і науковий простір та, як результат, конкуренція із зарубіжними ВНЗ.

До економічних проблем, які потрапляють до групи небезпек за впливом на рівень економічної безпеки та визначають перспективи розвитку вищої освіти необхідно віднести [5]: недостатній рівень фінансового забезпечення закладів вищої освіти та, як наслідок,

**Динаміка показників розвитку вищих навчальних закладів III-IV рівня акредитації
(розраховано автором за даними [4])**

Назва показника	Значення показника / навчальний рік								
	1990/ 1991	2000/ 2001	2010/ 2011	2011/ 2012	2012/ 2013	2013/ 2014	2014/ 2015*	2015/ 2016*	2016/ 2017*
Кількість ВНЗ III-IV рівня акредитації, од.									
	149	315	349	341	334	325	277	288	287
Темп зростання до попереднього року, коеф.	-	1,01	0,99	0,99	0,97	0,97	0,85	1,04	1,00
Темп зростання до базового року, коеф.	-	2,11	2,34	2,32	2,24	2,18	1,86	1,93	1,93
Чисельність студентів, тис. осіб									
	881,3	1402,9	2129,8	1954,8	1824,9	1723,7	1438,0	1375,2	1369,4
Темп зростання до попереднього року, коеф.	-	1,09	0,95	0,92	0,93	0,94	0,83	0,96	0,99
Темп зростання до базового року, коеф.	-	1,59	2,42	2,22	2,07	1,96	1,63	1,56	1,55
Прийнято студентів до ВНЗ, тис. осіб									
	174,5	346,4	392,0	314,5	341,3	348,0	291,6	259,9	253,2
Темп зростання до базового року, коеф.	-	1,99	2,25	1,80	1,96	1,99	1,67	1,49	1,45
Випускники ВНЗ, тис. осіб									
	136,9	273,6	543,7	529,8	520,7	485,1	405,4	374,0	318,7
Темп зростання до базового року, коеф.	-	2,0	3,97	3,87	3,80	3,54	2,96	2,73	2,33
Коефіцієнт відставання за темпами зростання прийнятих до ВНЗ по відношенню до кількості випускників									
	-	0,99	0,57	0,47	0,51	0,56	0,56	0,55	0,62

Примітка: *Показники наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

зниження обсягів і якості ресурсів; матеріально-технічна база ВНЗ, яка характеризується високим рівнем зношеності основних засобів, унеможливує проведення наукових досліджень на сучасному рівні та позначається на кваліфікаційних характеристиках випускників; недостатній рівень інвестування в поліпшення матеріально-технічної бази, інформатизацію освіти та інноваційний розвиток ВНЗ; низький рівень оплати праці працівників вищої кваліфікації у ВНЗ та, як наслідок, зниження рівня якісного складу

науково-педагогічних працівників через плинність; регіональні диспропорції у фінансуванні підготовки студентів в різних регіонах України.

Зазначене дозволяє зробити висновок про необхідність створення механізму протидії загрозам і небезпекам розвитку вищої освіти як системи, важливою складовою якого є державна політика щодо розвитку та модернізації системи освіти в цілому та вищої освіти зокрема з метою підвищення конкурентоспроможності ВНЗ як на національному, так і міжнародному рівнях.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту» (остання редакція 26.01.2016 року) [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/ru/1060-12> (дата звернення 03.04.2017)
2. Закон України „Про вищу освіту" від 01.07.2014 року № 1556-VII [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua> (дата звернення 03.04.2017)
3. Національна доктрина розвитку освіти [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (дата звернення 03.04.2017)
4. Державна служба статистики України. Офіційний сайт [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 03.04.2017)
5. Вахович І.М. Стан і проблеми вищої освіти в Україні / І.М. Вахович, Л.І. Іщук, С.О. Пиріг // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 1(151). – С. 63-69.

ІНСТИТУЦІЙНІ ВИМІРИ РОЗВИТКУ РИНКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОСЛУГ В КРАЇНАХ ЄС

Засенко О.Ю.,

здобувач кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник – д.е.н., професор **Шнирков О.І.**

Сучасний етап розвитку світового господарства знаменується мобільністю, динамічним розвитком та інформаційною насиченістю. Економічна система та світовий соціум знаходяться під значним впливом інформаційних технологій, що стрімко розвиваються, та їх динамічним використанням в моделюванні економічного середовища. Розвиток інформаційних і телекомунікаційних технологій забезпечив перехід економік низки країн від індустріального до постіндустріального типу, що і визначило рух світової спільноти по шляху масової комп'ютеризації та інформатизації. Дане відбилося на темпах зростання та обсягах інформаційних послуг.

Сучасні реалії економічного та соціального розвитку Європейського Союзу демонструють високі темпи адаптації та використання інформаційних технологій, збільшення числа користувачів Інтернету, підвищення рівня комп'ютеризації в організаціях, що говорить про те, що ринок інформаційних продуктів і послуг ЄС розвивається досить швидкими темпами. Сучасний етап інформаційної політики Європейського Союзу спрямований на інтеграцію європейської спільноти у політичній та економічній сферах через використання інноваційних технологій, створення ефективної системи економічної взаємодії членів-учасників та всеосяжного вільного доступу та обміну інформацією.

В кінці ХХ – початку ХХІ ст. ринок інформаційних послуг Європейського Союзу швидко розвивався, збільшувалися обсяги інформаційних послуг, удосконалювалася їх номенклатура, змінювався склад їх виробників, відбувалися злиття і поглинання в інформаційній індустрії, посилювалася роль інформаційних мереж в наданні інформаційних послуг.

Інституціональна структура Європейського Союзу, її еволюція й адаптація до змін, що відбуваються в ЄС, насамперед, до поглиблення і розширення інтеграції, стала останнім десятиліттям об'єктом пильної уваги як закордонних, так і вітчизняних дослідників [1].

У грудні 2012 року Європейська Комісія презентувала модернізований варіант «семи стовпів», розроблений з урахуванням найперспективніших трендів глобального розвитку ІТ і актуальних потреб інституційного та нормативно-проектного забезпечення галузевої регуляторної політики ЄС. Зокрема, серед «оновлених пріоритетів» розвитку містяться завдання щодо розробки панєвропейської стратегії з кібернетичної безпеки у комплексі з відповідною Директивою [4], а також спеціальної програми з розвитку індустрії хмарових обчислень в ЄС та відповідного координаційно-консультативного органу [5]. Як і завжди, мають місце макроекономічні розрахунки проектної результативності всіх цих заходів. Так, за прогнозами Комісії, реалізація цілей оновлених «семи стовпів» до 2020 року збільшить ВВП Євросоюзу на 5 % і дозволить створити 1,2 млн. робочих місць (у довгостроковій перспективі – 3,8 млн.). Такого ефекту планується досягти за рахунок збільшення інвестицій в ІКТ, підвищення рівня цифрової грамотності населення, впровадження інновацій (у тому числі в державному секторі), подальшого розвитку е-інфраструктури та Інтернет-економіки [3].

Одною з основних організаційних форм координації наукових досліджень і розробок технологій у країнах Євросоюзу (ЄС) є так звані «Рамкові програми» (РП). Країни ЄС створюють спільний фонд РП, визначають пріоритетні напрямки розвитку науки і фінансують багатобічні міжнародні проекти на конкурсній основі. У 8 рамкових програмах, які реалізуються дотепер, беруть участь три групи країн: країни-члени ЄС, країни асоційовані і неасоційовані члени. Країни з двох перших груп беруть участь у фінансуванні РП, однак асоційовані країни мають обмежені, порівняно з країнами-членами ЄС, права. Неасоційовані країни, у свою чергу, поділяються на дві підгрупи: індустриальні країни, вчені з яких не фінансуються Єврокомісією, і країни-партнери міжнародного співробітництва (ICPC – International Cooperation Partner Countries), вчені з яких фінансуються Єврокомісією.

На сучасному етапі розвитку світової економіки вагоме значення має рівень інформатизації суспільства та бізнесу. Економіку, що активно абсорбує і застосовує цифрові технології, називають «цифровою».

Європейська комісія виділяє п'ять вимірів цифрового розвитку: а) цифрові знання; б) людський капітал; в) використання Інтернету; г) інтеграція цифрових технологій; д) цифрові громадські послуги.

За індексом DESI (інтегральний показник – індекс розвитку цифрової економіки та суспільства (Digital Economy and Society Index – DESI) як ЄС в цілому, так і окремі його члени удосконалюються на шляху до цифрових економіки та суспільства. Однак існує досить великий розрив між рівнем розвитку та швидкістю абсорбції технологій серед різних країн – членів [2].

Розвиток єдиного цифрового ринку ЄС є необхідним завданням в силу того, що всі галузі економіки тісно пов'язані з елементами цього ринку. Наявні в даний час регуляторні бар'єри всередині ЄС гальмують не тільки розширення торгівлі товарами і послугами з групи ІКТ, а й обмежують розвиток всієї економіки Євросоюзу.

Стратегія ЄЦР націлена на зняття цих бар'єрів. При її успішній реалізації дане має стати імпульсом для розширення ринків, надання послуг кращої якості за нижчими цінами, реалізації нових проектів і збільшення числа робочих місць. Побудова єдиного без бар'єрного інформаційного простору, створення умов для розширення електронної торгівлі товарами, технологіями і послугами можна вважати факторами стимулювання економіки. Довгостроковим вектором розвитку єдиного цифрового ринку в ЄС є застосування ІКТ для підвищення якості освіти та медичного обслуговування, вирішення соціальних проблем населення, підвищення доступності культурних цінностей.

Список використаних джерел:

1. Савич А. С. Європейські програми формування інформаційного простору ЄС [Електронний ресурс] / А. С. Савич. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.kyumu.edu.ua/vmv/v/p09/12.pdf>.
2. DESI 2016 Digital Economy and Society Index [Електронний ресурс] // European commission Directorate-General for Communications Networks, Content and Technology – Режим доступу до ресурсу: http://ec.europa.eu/information_society/newsroom/cf/dae/document.cfm?doc_id=8846.
3. Digital "to-do" list: new digital priorities [Електронний ресурс] // European Commission. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-1389_en.htm.
4. EU cyber security strategy [Електронний ресурс] // EU International Cyberspace Policy – Режим доступу до ресурсу: http://eeas.europa.eu/policies/eu-cyber-security/index_en.htm.
5. Unleashing the Potential of Cloud Computing in Europe [Електронний ресурс] // European Commission. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: http://ec.europa.eu/information_society/activities/cloudcomputing/docs/com/cloud.pdf.

Правова сфера

ПРАВО МИРНОГО ПРОХОДУ ТА ПИТАННЯ ОХОРОНИ МОРСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНИ

Короткий Т. Р.,

професор кафедри міжнародного права та міжнародних відносин,
Національний університет «Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук, доцент

Територіальне море належить до морських просторів, що знаходяться під суверенітетом прибережної держави. Право прибережної держави на суверенітет над територіальним морем засноване на звичайних і договірних нормах міжнародного морського права. Останні кодифіковані в Конвенції ООН з морського права 1982 р. На територіальне море, встановлене прибережною державою відповідно до положень Конвенції 1982 р (Розділ 2. Межі територіального моря Частина II. Територіальне море і прилегла зона), поширюється правовий статус, визначений у ст. 2 Конвенції 1982 р. Згідно п. 3 ст. 2, суверенітет над територіальним морем здійснюється з дотриманням Конвенції 1982 р. та інших норм міжнародного права. Ці положення пов'язані з особливостями здійснення міжнародного судноплавства, і включають перш за все інститут мирного проходу в територіальному морі. В іншому правовий режим територіального моря не містить вилучень з територіальної юрисдикції прибережної держави, включаючи законодавчу, судову та адміністративну юрисдикції.

Особливістю реалізації суверенітету прибережної держави над територіальним морем є забезпечення суднам під іноземним прапором мирного проходу у територіальному морі. Фактично, мирний прохід у територіальному морі є вилученням з юрисдикції прибережної держави. Суб'єктом права мирного проходу у територіальному морі є виключно судна, що плавають під прапором іноземної держави (ст. 19 Конвенції 1982 р.). На прибережну державу покладено обов'язок не перешкоджати мирному проходу іноземних суден у територіальному морі, за винятком випадків, коли вона діє так відповідно до Конвенції 1982 р. (п. 1 ст. 22).

Суверенітет України над територіальним морем встановлений відповідно до положень Конвенції 1982 р. (ст. 3, 5 Закону України «Про державний кордон України»). Таким чином, Україна здійснює суверенітет над територіальним морем України, з дотриманням положень Конвенції 1982 р. та інших норм міжнародного права. Україна є учасником Конвенції 1982 р.¹, і виходячи з територіальної юрисдикції, Конвенція 1982 р. поширюється на всю територію України, включаючи територіальне море України. Положення Конвенції 1982 р. у силу територіальної юрисдикції, є обов'язковими для всіх суден під іноземним прапором, що знаходяться у територіальному морі України, незалежно від участі держави прапора у зазначеній Конвенції 1982 р. Положення Конвенції 1982 р. про мирний прохід у територіальному морі імплементовані в законодавство України (ст. 13, 15, 16 Закону України «Про державний кордон України»). Таким чином, іноземні судна мають право на здійснення мирного проходу через

¹ Закон України «Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй з морського права 1982 року та Угоди про імплементацію Частини XI Конвенції Організації Об'єднаних Націй з морського права 1982 року (Відомості Верховної Ради України, 1999, № 31, ст. 254).

територіальне море України на підставі і відповідно до Конвенції 1982 року і Закону України «Про державний кордон України».

В п. 1 ст. 21 Конвенції 1982 р. вказано перелік питань, з якого прибережна держава може приймати закони та правила щодо мирного проходу у територіальному морі. До них відносяться питання а) безпеки судноплавства і регулювання руху суден; б) захисту навігаційних засобів і обладнання, а також інших споруд або установок; в) захисту кабелів і трубопроводів; г) збереження живих ресурсів моря; д) запобігання порушенню рибальських законів і правил прибережної держави; е) збереження навколишнього середовища прибережної держави і відвернення, скорочення і збереження під контролем її забруднення; ж) морських наукових досліджень і гідрографічних зйомок; з) запобігання порушенню митних фіскальних, імміграційних або санітарних законів і правил прибережної держави. Тобто, з усіх цих питань або з окремих з них прибережна держава може приймати закони та правила, які будуть діяти у відношенні іноземних суден, що здійснюють мирний прохід у територіальному морі. Підкреслюємо, що ці закони і правила повинні прийматися відповідно до положень Конвенції 1982 р. та інших норм міжнародного права (п. 1 ст. 21 Конвенції 1982 р.). Ці закони та правила повинні бути належним чином опубліковані (п. 3 ст. 21 Конвенції 1982 р.).

Правовий режим мирного проходу в територіальному морі України визначається як Конвенцією 1982 року, так і законами України. При цьому, виходячи з ст. 9 Конституції України, чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Тобто, зміст та умови мирного проходу у територіальному морі України визначається як Конвенцією 1982 року, так і Законом України «Про державний кордон України». На це вказує також ч. 2 ст. 13 Закону України «Про державний кордон України», відповідно до якої іноземні невійськові судна та військові кораблі користуються правом мирного проходу у територіальному морі України відповідно до законодавства України і міжнародних договорів України.

Закон України «Про державний кордон України» в частині визначення порядку та умов мирного проходу у територіальному морі України не суперечить положенням Конвенції 1982 р., але містить менше деталізовані формулювання. Пункт 2 ст. 19 Конвенції 1982 р. містить перелік умов, за яких прохід у територіальному морі не є мирним. У Законі України «Про державний кордон України» цей перелік відсутній, але у ч. 1 ст. 13 Закону «Про державний кордон України» вказано, що «Прохід вважається мирним, якщо при цьому не порушується мир, а також правопорядок або безпека України». Тобто, Закон України «Про державний кордон України» містить загальні положення про заборону порушення миру, а також правопорядку або безпеки України при здійсненні мирного проходу у територіальному морі України. Щодо «мирного» характеру мирного проходу у територіальному морі, Конвенція містить вказівку, що «Прохід є мирним, якщо тільки ним не порушується мир, добрий порядок або безпека прибережної держави. Такий прохід повинен здійснюватися відповідно до цієї Конвенції та інших норм міжнародного права» (ч. 1 ст. 19 Конвенції 1982 р.).

Частина 2 ст. 19 Конвенції 1982 р. містить перелік умов, при яких прохід не є мирним. Бункерування іноземних суден у територіальному морі є умовою, згідно з якою прохід такого судна у територіальному морі не є мирним згідно п.п. г) навантаження або розвантаження будь-якого товару або валюти, посадку або висадку будь-якої особи всупереч митним, фіскальним, імміграційним або санітарним законам і правилам прибережної держави; п.п. і) будь-яку іншу діяльність, що не має прямого відношення до проходу (Частина 2 ст. 19 Конвенції 1982 р.).

На нашу думку, наявність закритого чи відкритого кордону не змінює кваліфікацію порушення мирного проходу у територіальному морі України у разі бункерування суднами (судном) під іноземним прапором, як щодо діяльності, що не має відношення до проходу, але змінює кваліфікацію щодо порушення митних правил у разі відсутності таких порушень (тобто п.п. г) ч. 2 ст. 19 Конвенції 1982 р. не застосовується). У двох випадках

бункерування іноземних суден у територіальному морі не буде порушенням мирного проходу. У разі наявності дозволу компетентних органів; у разі обставин, викладених у ст. 15 Закону України «Про державний кордон України»: «Іноземні невійськові судна... в разі вимушеного заходження в територіальне море, внутрішні води України або у разі вимушеного недодержання правил плавання і перебування в цих водах зобов'язані негайно повідомити про це адміністрацію найближчого порту України».

Конвенція 1982 р. містить положення щодо права прибережної держави вживати в своєму територіальному морі заходів, необхідних для недопущення проходу, що не є мирним (п. 1 ст. 25 Конвенції 1982 р.). Відповідно до ст. 13 Закону України «Про державний кордон України», у разі недодержання законодавства України, що стосується проходу іноземного невійськового судна через територіальне море України, та нехтування звернутою до них вимогою про необхідність додержання законодавства, компетентні органи України вправі вимагати від судна негайно залишити територіальне море України.

Висновки: (1) перевалка бункеру (вантажу) іноземними (з/на іноземне судно) у територіальному морі України є, у будь-якому разі, порушенням мирного проходу у територіальному морі України згідно норм міжнародного права та законодавства України. (2) Діюче законодавство України не в повному обсязі імплементує положення Конвенції 1982 р. щодо мирного проходу у територіальному морі та потребує удосконалення.

РОЗСЛІДУВАННЯ НАЙБІЛЬШ ТЯЖКИХ ЗЛОЧИНІВ, СКОЄНИХ ПІД ЧАС ОКУПАЙЦІ КРИМУ ТА ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ НА ДОНБАСІ, ЯК ПРІОРИТЕТ ДЛЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Кориневич А.О.,

К.ю.н., доцент кафедри міжнародного права

Інституту міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

За свідченнями багатьох очевидців, правозахисників, неурядових організацій та моніторів порушень прав людини, на сьогодні в умовах збройного конфлікту на території окремих районів Донецької та Луганської областей та під час окупації Криму зібрано багато матеріалів, які свідчать про можливе вчинення міжнародних злочинів (зокрема, злочинів проти людяності та воєнних злочинів) на цих територіях. Вважаємо, що у такій ситуації ратифікація Україною Римського статуту Міжнародного кримінального суду є одним із найефективніших механізмів забезпечення незалежного, неупередженого і кваліфікованого розслідування потенційних міжнародних злочинів, скоєних на території України.

Незважаючи на те, що наразі Україна не є учасницею Римського статуту Міжнародного кримінального суду (МКС), наша держава двічі скористалася статутним механізмом початку розгляду ситуації у Суді щодо держави, яка не є учасником Римського статуту, на основі положень п. 3 статті 12 Римського статуту. Вперше це було зроблено щодо злочинів проти «Євромайдану», які, як вважає Україна, підпадають під категорію злочинів проти людяності. 17 квітня 2014 року секретар Міжнародного кримінального суду отримав заяву від імені України щодо визнання нашою державою юрисдикції Міжнародного кримінального суду щодо злочинів, які були скоєні на території України з 21 листопада 2013 року по 22 лютого 2014 року [1].

В якості реакції на напади на цивільне населення з боку організованих збройних груп, зокрема обстріл з реактивних систем залпового вогню БМ – 21 «Град» рейсового автобусу під Волновахою 13 січня 2015 р. і обстріл за допомогою тієї ж зброї житлового мікрорайону Східний у м. Маріуполі 24 січня 2015 р., 4 лютого 2015 р. Верховна Рада України ухвалила Постанову «Про Заяву про визнання Україною юрисдикції Міжнародного кримінального суду щодо скоєння злочинів проти людяності та військових злочинів вищими посадовими особами Російської Федерації та керівниками терористичних організацій ДНР і ЛНР, які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян» [2]. Згідно з постановою, від імені Українського народу Верховна Рада України як єдиний орган законодавчої влади України, визнаючи юрисдикцію, звертається до Міжнародного кримінального суду з метою притягнення до кримінальної відповідальності у Міжнародному кримінальному суді щодо передбачених статтею 7 та статтею 8 Римського статуту Міжнародного кримінального суду злочинів проти людяності, воєнних злочинів, вчинених на території України, починаючи з 20 лютого 2014 року і по теперішній час, вищих посадових осіб Російської Федерації та інших осіб, яких визначить прокурор Міжнародного кримінального суду.

В результаті подання двох вищезгаданих звернень (заяв) про визнання Україною юрисдикції Міжнародного кримінального суду на основі положень п. 3 статті 12 Римського статуту, Офіс Прокурора МКС об'єднав два звернення та сьогодні проводить попереднє вивчення (попереднє розслідування) справи «Ситуація в Україні». Ця ситуація складається з трьох елементів:

1. Злочини, вчинені проти Майдану;
2. Злочини, вчинені в Криму;
3. Злочини, вчинені на Донбасі.

Особливо важливо підкреслити, що друге звернення України щодо визнання юрисдикції МКС не містить фінальної дати, тому надає Міжнародному кримінальному суду право реагувати на будь-які події, що сьогодні або у майбутньому відбуваються або будуть відбуватися на території України.

З одного боку залучення Міжнародного кримінального суду як постійнодіючого органу міжнародного кримінального правосуддя до участі у розгляді ситуацій на Майдані, в Криму та на Донбасі можна вітати, але, з іншого боку, це не знімає з України першочергову відповідальність за розслідування всіх злочинів, вчинених на її території, включно з найбільш тяжкими злочинами, вчиненими під час окупації Криму та збройного конфлікту на Донбасі. Міжнародний кримінальний суд діє на основі принципу комплементарності, тобто він доповнює органи національної кримінальної юрисдикції, а не замінює їх. Таким чином, саме правоохоронні органи України повинні розслідувати найбільш тяжкі злочини, вчинені в Криму та на Донбасі, а відповідальність за них має наставати на основі рішень національних судів України. МКС, якщо розпочне повноцінне розслідування ситуації в Україні, очевидно, зверне свою увагу на невелику групу справ, пов'язаних з ключовими дійовими особами, тими, хто знаходиться «on top of the tree», а також на ті справи, де будуть міститися елементи небажання або нездатності України забезпечити правосуддя. Всі інші злочини повинні розглядатися в межах правової системи України. Вважаємо, що, з метою гарантування верховенства права, і забезпечення справедливості заради досягнення миру, розслідування найбільш тяжких злочинів, скоєних під час окупації Криму та під час збройного конфлікту на Донбасі, має бути першочерговим пріоритетом для правової системи України. Адже будь-який мир ґрунтується на гарантуванні поваги до прав людини і притягненні до відповідальності осіб, винних у скоєнні найбільш тяжких злочинів.

Список використаних джерел

1. Заява Верховної Ради України до Міжнародного кримінального суду про визнання Україною юрисдикції Міжнародного кримінального суду щодо скоєння злочинів проти людяності вищими посадовими особами держави, які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян під час мирних акцій протестів у період з 21 листопада 2013 року по 22 лютого 2014 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/790-vii>
2. Постанова Верховної Ради України «Про Заяву про визнання Україною юрисдикції Міжнародного кримінального суду щодо скоєння злочинів проти людяності та військових злочинів вищими посадовими особами Російської Федерації та керівниками терористичних організацій ДНР і ЛНР, які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/145-19>

ПРОТИДІЯ РОСІЙСЬКІЙ АГРЕСІЇ В УМОВАХ НЕПРАВОМІРНОЇ ОКУПАЦІЇ ТА АНЕКСІЇ КРИМУ: РОЛЬ ПРЕДСТАВНИЦТВА ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ В АР КРИМ

Бабін Борис Володимирович,
доктор юридичних наук, професор,
Постійний Представник Президента України в Автономній Республіці Крим

Питання правового статусу Представництва Президента України в Автономній Республіці Крим (Представництво) як складової механізму протидії російській агресії сьогодні набуває виключного значення. Вбачається що одною з ключових форм такої діяльності є правозахисна складова, із посиленням ролі зовнішніх зв'язків Представництва, тому важливим вбачається аналіз розвитку цих функцій за період існування цього органу. Перша згадка про Представництво міститься у ст. 18 закону України від 5 березня 1992 р. № 2167-ХІІ «Про Представника Президента України», за якою в Республіці Крим Президент України має своє Представництво, статус якого має визначатися окремим законом. Примітно що у законі № 2167-ХІІ права людини у вимірі повноважень Представників Президента не згадувалися узагалі [1].

На відміну від цього спеціальний закон від 17 грудня 1992 р. № 2875-ХІІ «Про Представництво Президента України в Республіці Крим» у ч. 4 ст. 6 до завдань Представництва відносив «здійснення передбачених Конституцією України повноважень щодо забезпечення прав і свобод громадян». Для виконання завдань Представництва Постійний Представник Президента України в Республіці Крим мав право входити «з поданням з питань, що належать до відання України, в органи законодавчої і виконавчої влади Республіки Крим у разі прийняття ними актів, що суперечать Конституції і законам України чи ущемлюють конституційні права і свободи громадян» та інформувати з цих питань Президента України [2].

31 березня 1994 р. указом Президента України № 119/94 в Криму було утворено вже постійно діюче Представництво Президента України та призначено Постійного Представника Президента України. Розпорядженням Президента України № 119/94 від 12 травня 1994 р. було затверджено структуру та граничну чисельність апарату Представництва, які у наступному неодноразово корегувалися, зокрема – постійно змінювалася кількість заступників Постійного Представника [3; 4].

Указом Президента України від 31 січня 1996 р. № 100/96 було запроваджено нинішню назву Представництва Президента України в Автономній Республіці Крим, продовжено його повноваження та затверджено Положення про Представництво, на період до прийняття нової Конституції України 1996 р. Згідно ст. 4 Положення Представництво серед іншого в межах своїх повноважень захищає на території Автономної Республіки Крим (АРК) права та законні інтереси громадян. Хоча серед встановлених у ст. 5 Положення засад діяльності Представництва права людини не згадувалися, згідно п. «ж» ст. 9 цього акту на виконання основних завдань, визначених законом № 2875-ХІІ Представництво мало сприяти здійсненню конституційних прав і свобод громадян, досягненню громадянського миру і міжнаціональної злагоди [5].

В розділі Х Конституції України 1996 року «Автономна Республіка Крим», було запроваджено окрему статтю 139 за якою в АРК діє Представництво Президента України, статус якого визначається окремим законом. Представництво стало конституційним органом влади України, але без визначених в Основному Законі завдань та повноважень які, втім, вочевидь мали впливати із конституційних повноважень Президента України. Втім, конституційний та адміністративно-правовий статус Представництва у вітчизняній науці досі не став предметом спеціальних комплексних досліджень.

Діяльність Представництва як органу контролю держави та кадрові повноваження Постійного Представника були закріплені в ч. 4 ст. 5 та ч. 3 ст. 37 чинної Конституції АРК, прийнятій Верховною Радою АРК 21 жовтня 1998 р. та затвердженій законом України від 23 грудня 1998 р. № 350-XIV [6].

Згідно розпорядження Президента України від 11 квітня 1997 р. № 162/97-рп штат представництва було скорочено з 70 до 35 осіб (у подальшому чисельність апарату Представництва коливалася між 26 та 29 особами). Серед функціональних структур Представництва варто вказати на юридичний та інформаційно-аналітичний відділи, відділи з економічних питань та з гуманітарних питань [7]. Розпорядженням Президента України від 27 березня 1998 р. № 68/98-рп в апараті Представництва було утворено відділ з питань міжнаціональних відносин у складі чотирьох осіб [8]. На виконання Указу Президента України від 7 квітня 2000 р. № 573/2000 у складі апарату Представництва було утворено Секретаріат Ради представників кримськотатарського народу (РПКТН), як форми визнання Україною Меджлісу кримськотатарського народу. Цей Секретаріат (дві особи штату) був утвореним за поданням голови РПКТН та існував в штаті Представництва до 2014 р. [4; 9].

Нинішній конституційний статус Представництва було визначено спеціальним законом України від 2 березня 2000 року № 1524-III у чинній редакції. Закон України № 1524-III визначив, що Представництво є державним органом влади, утвореним з метою сприяння виконанню в АРК повноважень, покладених на Президента України і безпосередньо йому підпорядкованим, цей акт встановив функції Представництва. За п. «б» ст. 6 закону № 1524-III Представництво має сприяти додержанню конституційних прав і свобод людини і громадянина та досягненню міжнаціональної злагоди в АРК.

Згідно п. «а» ст. 10 цього закону Постійний Представник має виконувати доручення Президента України, спрямовані на забезпечення виконання повноважень Президента України як гаранта прав і свобод людини і громадянина. Відповідно до п. «в» ст. 10 вказаного акту Постійний Представник серед іншого уповноважений входити з поданням у Верховну Раду та Раду міністрів АРК, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування в АРК у разі прийняття ними нормативно-правових актів, що порушують права і свободи громадян, з вимогою про усунення цих порушень, про що інформує Президента України; таке подання підлягає обов'язковому розгляду у позачерговому порядку; у разі неналежного реагування на подання Постійного Представника щодо незаконності прийнятих нормативно-правових актів Постійний Представник вносить пропозиції про скасування чи зупинення дії таких актів безпосередньо Президентові України [10]. Таким чином закон № 1524-III визначив суттєву правозахисну компетенцію Представництва на регіональному рівні.

Указом Президента України від 12 жовтня 2005 р. № 1433/2005 було затверджено нову структуру Представництва, із включенням в неї аналітичної служби, юридичної служби (з 2007 р. – служби правового аналізу), організаційної (з 2007 р. – організаційно-контрольної) служби та Секретаріату Ради представників кримськотатарського народу [11]. Таким чином правозахисний функціонал був у той період розпорошений між службами Представництва. Закони та підзаконні акти до 2014 р. не передбачали реалізації завдань Представництва у сфері взаємодії з органами влади України, іноземних держав та міжнародних організацій.

Після збройного захоплення державою-агресором Кримського півострову у лютому 2014 р. діяльність Представництва у місті Сімферополь було вимушено припинено, керівництво Представництва залишило окуповану АРК. Світове співтовариство цивілізованих націй та українська влада не визнали неправомірну окупацію та злочинну анексію Кримського півострову державою-агресором. Масове та цинічне порушення Росією в Криму норм міжнародного гуманітарного права та міжнародного права прав людини, визнані на рівні правових документів Генеральної Асамблеї ООН, органів Ради Європи, ОБСЄ та Європейського союзу, поставили перед українською владою принципово нові завдання щодо захисту прав людини в АРК [4].

Розпорядженням Президента України від 16 травня 2014 р. № 865/2014-рп, з метою забезпечення відновлення діяльності Представництва в умовах тимчасової окупації території України, Представництво було розміщено у місті Херсон, територіально наближеному до адміністративного кордону з тимчасово окупованою територією (ТОТ) України в АРК [4; 12]. 24 травня 2014 р. указом Президента України № 487/2014 було затверджено структуру Представництва, що мала забезпечити його роботу Представництва в умовах тимчасової окупації Криму. Поруч із вже традиційними для Представництва аналітично-інформаційною службою та службою правового аналізу до складу органу було запроваджено службу з питань ТОТ та службу по роботі з громадянами, які переселилися з ТОТ, при цьому не згадувався Секретаріат РПКТН [13]. Повноваження Представництва ці акти 2014 р. не змінювали; пізніш, указом Президента України від 3 квітня 2015 р. № 194/2015 Представництво було остаточно позбавлено функції забезпечення діяльності РПКТН, яка мала розміщуватися у Києві.

Новий етап реалізації правозахисної функції Представництва настав після схвалення указу Президента України від 20 січня 2016 р. № 16/2016, затвердженим «з метою забезпечення додержання конституційних прав і свобод громадян України, які проживають на ТОТ або переселилися з неї та перебувають на території України» [14].

Представництву указом № 16/2016 приписувалося активізувати, у взаємодії з центральними органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, роботу щодо:

- сприяння додержанню прав і свобод людини та громадянина, передбачених Конституцією та законами України, міжнародними договорами, стосовно громадян України, які проживають на ТОТ або переселилися з неї та перебувають на території України на законних підставах, зокрема вживати заходів щодо підтримки і забезпечення політичних, соціальних, інформаційних, культурних та інших зв'язків з громадянами України, які проживають на ТОТ;

- здійснення моніторингу додержання прав і законних інтересів громадян України, які переселилися з ТОТ та перебувають на території України на законних підставах, внесення в установленому порядку пропозицій щодо припинення, усунення та запобігання обмеженню та порушенню прав і законних інтересів таких осіб;

- вивчення соціально-економічних та політичних процесів на ТОТ, підготовки відповідних аналітичних матеріалів та подання їх на розгляд Президентів України;

- внесення пропозицій щодо підготовки проектів законів, актів Президента України з питань захисту прав та законних інтересів осіб, які переселилися з ТОТ і перебувають на території України на законних підставах, з інших питань компетенції Представництва;

- участі у розробленні стратегічних програм повернення ТОТ під загальну юрисдикцію України;

- інформування громадськості про здійснення Президентом України повноважень щодо забезпечення додержання конституційних прав і свобод громадян України, які проживають на ТОТ та які переселилися з ТОТ і перебувають на території України на законних підставах.

Указом № 16/2016 було затверджено нову структуру Представництва та граничну чисельність працівників у кількості 28 штатних одиниць, запроваджено службу міжнародних зв'язків, та залишено у складі службу по роботі з громадянами, які переселилися з ТОТ; службу з ТОТ було реорганізовано у службу з питань реінтеграції та деокупації АРК. Цим актом було визнано за доцільне подовження тимчасового розміщення Представництва у Херсоні, але із розташуванням його окремих структурних підрозділів у Києві, для «забезпечення оперативної взаємодії» з центральними органами виконавчої влади, допоміжними органами і службами, утвореними при Президентів України. Передбачалося розташування у Києві персоналу служб правового аналізу та міжнародних зв'язків на чолі із заступником Постійного Представника – керівника Служби міжнародних зв'язків.

Пізніш, указом Президента від 17 серпня 2017 року № 221/2017 було передбачено особливі посадові обов'язки першого заступника Постійного Представника стосовно питань кримськотатарського народу, із скасуванням ув'язування посад заступника Постійного Представника та керівника Служби міжнародних зв'язків. У штаті Представництва у відповідності до нового законодавства України про державну службу було запроваджено посаду Керівника апарату Представництва [15]. Таким чином у 2014-2017 рр. на підзаконному рівні було створено передумови для істотного посилення правозахисної функції Представництва із можливістю її реалізації як на підконтрольній частині території України, так і на міжнародному рівні. Водночас із змін підзаконних актів 2014-2017 рр. вбачається певна нормативна невизначеність як формату зовнішньої діяльності Представництва на міжнародному рівні, так і роль Представництва з питань захисту прав кримськотатарського народу, зокрема у контексті взаємодії з РПКТН та із Уповноваженим Президента України у справах кримськотатарського народу.

Список використаних джерел:

1. Про Представника Президента України : Закон України від 5 березня 1992 р. № 2167-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 23. – Ст. 335.
2. Про Представництво Президента України в Республіці Крим : Закон України від 17 грудня 1992 р. № 2875-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 9. – Ст. 58.
3. Про затвердження структури та граничної чисельності апарату Представництва Президента України в Республіці Крим : розпорядження Президента України від 12 травня 1994 р. № 36/94-рп ; URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ru/36/94-rp/ed19940512>
4. Історія Представництва Президента України в Автономній Республіці Крим ; URL : <http://www.ppu.gov.ua/1854-2/>
5. Питання Представництва Президента України в Автономній Республіці Крим : Указ Президента України від 31 січня 1996 р. № 100/96 // Урядовий кур'єр. – 1996. – 3 лютого. – С. 4-5.
6. Про затвердження Конституції Автономної Республіки Крим : Закон України від 23 грудня 1998 р. № 350-ХІV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 5-6. – Ст. 43.
7. Про структуру та штати Представництва Президента України в Автономній Республіці Крим : розпорядження Президента України від 11 квітня 1997 р. № 162/97-рп // Офіційний вісник України. – 1997. – № 16. – С. 21.
8. Про утворення в апараті Представництва Президента України в Автономній Республіці Крим відділу з питань міжнаціональних відносин розпорядження Президента України від 27 березня 1998 р. № 68/98-рп ; URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/68/98-rp/ed19980327>
9. Про Положення про Раду представників кримськотатарського народу : Указ Президента України від 7 квітня 2000 р. № 573/2000 // Офіційний вісник України. – 2005. – № 15. – С. 45.
10. Про Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим : Закон України від 2 березня 2000 р. № 1524-ІІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 21. – Ст. 158.
11. Питання Представництва Президента України в Автономній Республіці Крим : Указ Президента України від 12 жовтня 2005 р. № 1433/2005 // Офіційний вісник України. – 2005. – № 41. – С. 25.
12. Про невідкладні заходи щодо відновлення діяльності Представництва Президента України в АРК: розпорядження Президента України від 16 травня 2014 р. № 865/2014-рп // Офіційний вісник України. – 2014. – № 41. – С. 67.
13. Про невідкладні питання Представництва Президента України в Автономній Республіці Крим : Указ Президента України від 24 травня 2014 р. № 487/2014 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 43. – С. 40.
14. Питання Представництва Президента України в Автономній Республіці Крим : Указ Президента України від 20 січня 2016 р. № 16/2016 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 7. – С. 8.
15. Про внесення змін до Указу Президента України від 20 січня 2016 року №16 : Указ Президента України від 17 серпня 2017 р. № 221/2017 // Офіційний вісник України. – 2017. – № 68. – С. 21.

ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ТА ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИХ ПРІОРИТЕТІВ УКРАЇНИ

Медведєва М.О.,

д.ю.н., доцент, професор кафедри міжнародного права
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» 2010 р. визначає метою національної екологічної політики стабілізацію і поліпшення стану навколишнього природного середовища України шляхом інтеграції екологічної політики до соціально-економічного розвитку України для гарантування екологічно безпечного природного середовища для життя і здоров'я населення, впровадження екологічно збалансованої системи природокористування та збереження природних екосистем. Основними інструментами реалізації національної екологічної політики є, серед іншого, міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки, для здійснення якого необхідне «безумовне виконання міжнародних зобов'язань відповідно до багатосторонніх та двосторонніх міжнародних договорів України» (Розділ 4)¹. Втім, Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» 2010 р. не визначає серед засад зовнішньої політики екологічних пріоритетів, на відміну від засад внутрішньої політики. Натомість Закон України «Про основи національної безпеки України» 2003 р. об'єктом національної безпеки визначає навколишнє природне середовище та природні ресурси, а стаття 6 серед пріоритетів національних інтересів вказує забезпечення екологічно та техногенно безпечних умов життєдіяльності громадян і суспільства, збереження навколишнього природного середовища та раціональне використання природних ресурсів.² Указом Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» 2015 р. визначено першочергові пріоритети реалізації Стратегії за вектором безпеки, серед них – збереження навколишнього природного середовища.³ 12 вересня 2017 р. О. Семерак, Міністр екології та природних ресурсів України, презентував проект нової екологічної стратегії для України до 2030 р., яка, зокрема, ґрунтується на Угоді про асоціацію з ЄС та концепції сталого розвитку та передбачає здійснення екологічної політики України, в тому числі, на засадах, міжнародної співпраці та євроінтеграції.⁴

Безперечно, в умовах сьогодення екологічна політика має бути визнана серед пріоритетів національних інтересів та одним з пріоритетів зовнішньополітичної діяльності будь-якої держави. Для України актуальність цього твердження обумовлюється такими факторами.

По-перше, значна шкода навколишньому середовищу України була спричинена внаслідок агресії Російської Федерації (анексія та окупація Криму, а також збройний конфлікт на сході України). Доказова база та методологія оцінки спричиненої екологічної шкоди внаслідок збройного конфлікту між Україною і Росією поступово формується,

¹ Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» від 21 грудня 2010 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 26. – Ст. 218.

² Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 351.

³ Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» від 12 січня 2015 р. // Офіційний вісник України. – 2015. – № 4. – С. 8. – Ст. 67.

⁴ Екологічна політика та право: Інформаційно-аналітичний огляд. – №12 (2017). – 21 вересня 2017. – Режим доступу: http://www.rac.org.ua/uploads/reviews_archive/2017/uk/2017_Sep_1_ukr.pdf.

а вітчизняні правники та політики працюють над обґрунтуванням відповідальності РФ за цю шкоду¹. З метою забезпечення національних інтересів необхідним вбачається формування доказової бази для обґрунтування включення спричинення шкоди до складу злочину “руйнування цивільних об’єктів” в контексті співпраці України з Міжнародним кримінальним судом, а також представлення істотних доказів спричинення екологічної шкоди та незаконного використання природних ресурсів морських просторів України в контексті арбітражного провадження за Конвенцією з морського права.

По-друге, згідно з чинною Угодою про асоціацію Україна зобов’язана привести своє екологічне законодавство у відповідність до екологічного законодавства Європейського Союзу. Імплементация саме “екологічних директив”, як відомо, є одним із каменів спотикання для української влади та суспільства. Виконання жорстких європейських стандартів в сфері охорони довкілля вимагає надання екологічній політиці держави статусу внутрішньо- та зовнішньополітичного пріоритету, а також забезпечення ефективних інструментів для реалізації такого статусу. Глава 6 “Навколишнє середовище” Розділу 5 “Економічне і галузеве співробітництво” та Додатки 30 та 31 Угоди про асоціацію закладають засади екологізації економічної політики України.

По-третє, здійснення ефективної екологічної політики є запорукою попередження ініціювання процедур з питань недотримання в рамках багатосторонніх природоохоронних угод. Проти України свого часу було порушено декілька справ про недотримання нашою державою положень Кіотського протоколу, Орхуської конвенції, Конвенції Еспо, а також в рамках Енергетичного Співтовариства. Деякі процедури недотримання було закрито, питання санкцій вирішено на користь України, не в останню чергу завдяки прийняттю Закону України “Про оцінку впливу на довкілля” (введення в дію відбудеться 18.12.2017), проте деякі справи все ще перебувають на розгляді відповідних комітетів та нарад сторін цих договорів.

Україна сьогодні намагається бути залученою до формування порядку денного екологічної політики на світовому рівні. Свідченням цьому є, наприклад, схвалення за ініціативою України у 2016 р. Асамблеєю ООН з навколишнього середовища резолюції “Захист довкілля в районах, уражених збройним конфліктом” або всебічна підтримка ініціативи Президента Франції з ухвалення Глобального пакту для довкілля, презентованого на Генеральній Асамблеї ООН у вересні 2017 р.

Таким чином, хоча екологічна політика не визначена пріоритетом зовнішньополітичної діяльності України на законодавчому рівні, однак визнано, що міжнародне природоохоронне співробітництво є інструментом реалізації національної екологічної політики. Реалізація ефективної екологічної політики є одним з пріоритетів національних інтересів України. На підзаконному рівні охорона довкілля пов’язується із забезпеченням безпеки України.

В умовах сьогодення екологічна політика має бути визнана серед пріоритетів національних інтересів та одним з пріоритетів зовнішньополітичної діяльності нашої держави. Актуальність цього твердження обумовлюється тим, що довкіллю України спричинено значну екологічну шкоду внаслідок агресії Росії, водночас наша держава повинна виконувати свої міжнародно-правові зобов’язання згідно з природоохоронними угодами, включаючи угоди про зміну клімату, Орхуську конвенцію, Конвенцію Еспо, а також природоохоронні положення Угоди про асоціацію. Війна не є тією підставою, яка звільняє державу від виконання її міжнародно-правових зобов’язань.

¹Воєнні дії на сході України – цивілізаційні виклики людству. – Львів: Екологія-Право-Людина, 2015. – 136 с.; На межі виживання: знищення довкілля під час збройного конфлікту на сході України. – Київ, КИТ, 2017. – 88 с.

ЗАХИСТ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ НА ТИМЧАСОВО НЕПІДКОНТРОЛЬНИХ УКРАЇНІ ТЕРИТОРІЯХ

Криволапов Б.М.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного приватного права
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

1. Захист культурних цінностей під час збройних конфліктів на сьогодні є вкрай актуальним питанням для України. Окупація Криму і конфлікт на сході країни створили багато проблем, пов'язаних з розкраданням і привласненням культурних цінностей, знищенням пам'яток культури.

2. Дослідження проблеми захисту культурних цінностей під час збройних конфліктів займалися такі представники вітчизняної та зарубіжної науки міжнародного права як В. Акуленко, М. Богуславський, К. Бусол і ряд інших науковців.

3. За даними Міністерства культури на даний момент на непідконтрольних Україні територіях перебуває близько 2 мільйони об'єктів, що становлять культурну спадщину країни. На території Криму до окупації діяло 34 музеї та нараховувалось 917 477 предметів державної частини Музейного фонду України. За даними статистики на території Криму знаходилося 3772 пам'ятки історії, археології, архітектури та містобудування України. У Севастополі перебуває 5 музейних установ, в яких зберігається 320 163 предмета, що становлять державну частину Музейного фонду України. У Донецькій області на момент початку конфлікту всього нараховувалося 59 державних музеїв. Зараз на підконтрольній Україні території знаходяться 30 музеїв. У Луганській області всього нараховується 34 державних музеї, а на підконтрольній території знаходиться тільки 14.

4. Оскільки більшість авторитетних міжнародних інституцій кваліфікували дії Російської Федерації як акт агресії, то для культурних цінностей, що знаходяться на непідконтрольних Україні територіях, застосовується міжнародно-правові норми для захисту даних об'єктів в умовах окупації. Ця точка зору відображається в п. 7 статті 5 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», де передбачено, що на Росію покладається відповідальність за охорону культурної спадщини на тимчасово окупованій території як на державу, що здійснює окупацію, відповідно до норм і принципів міжнародного права.

5. Абсолютно очевидним є можливість застосування Гаазької конвенції про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту 1954 року і протоколів до неї. Ця конвенція застосовується до будь-якого збройного конфлікту, будь то офіційно проголошена війна, будь-який локальний конфлікт, громадянська війна чи антитерористична операція. Крім того, на думку деяких експертів можливо застосувати Ст. 56 Гаазької конвенції 1907 року про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі, згідно якої власність муніципалітетів, релігійних, благодійних, освітніх, мистецьких і наукових установ, навіть якщо вона належать державі, визнається як приватна власність. Будь-яке захоплення, знищення чи навмисне пошкодження установ такого типу, історичних пам'яток, творів мистецтва та науки забороняється та повинно підлягати судовому переслідуванню. Пп. а) та с) ст. 53 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I, від 8 червня 1977 року), за яким забороняється здійснювати будь-які ворожі акти, спрямовані проти історичних пам'яток, творів мистецтва або місць відправлення культів, які є культурною або духовною спадщиною народів та робити їх об'єктами репресалій.

6. Предмети державної частини вітчизняного музейного фонду є власністю України і мають бути знаходитись в нашій державі. Це передбачено в ст. 15 Закону України «Про музеї та музейну справу», згідно якої музейні предмети Музейного фонду України є культурними цінностями, що постійно зберігаються на території України та за її межами або згідно з міжнародними договорами підлягають поверненню в Україну, а музейні предмети, музейні колекції та музейні зібрання державної частини Музейного фонду України закріплюються за музеями на праві оперативного управління. Це також передбачено в багатьох міжнародних договорах і конвенціях. Рішення суду Амстердама про передачу Україні музейних експонатів виставки «Крим – золотий острів в Чорному морі» є наочним прикладом такої позиції.

Висновки

Враховуючи все вищеназване можна зробити такі висновки та пропозиції:

1. Події, які мали місце за останні три роки в Донецькій і Луганській областях, а також на території Криму свідчать про неодноразове порушення на даних непідконтрольних Україні територіях норм Гаазької конвенції 1954 року і двох додаткових протоколів до неї.

2. Захоплення і розграбування культурного центру «Ізоляція» в Донецьку, напад на Донецький краєзнавчий музей з метою заволодіння військовою технікою, що експонувалася, організація вибуху біля Донецького обласного художнього музею суперечать п.1 статті 19, яка гарантує повагу до культурних цінностей у разі неміжнародних конфліктів. Вивіз у липні 2016 року картин Івана Айвазовського з Феодосійської галереї в Москву суперечить пп. а) п.1 статті 9 Другого протоколу 1999 року, яка передбачає, що сторони забороняють і попереджають будь-який незаконний вивіз з окупованої території, а також інше вилучення або передачу права власності на культурну цінність. Часткове руйнування вежі № 19 Генуезької фортеці в Криму означає, що окупаційна влада в Криму порушує п. 1 статті 5 Гаазької конвенції, згідно з якою одна сторона, що окупує повністю або частково територію іншої сторони, повинна, в міру можливості, підтримувати зусилля компетентних національних органів влади окупованій території, щоб забезпечити охорону і збереження її культурних цінностей.

3. Україна зіштовхнулася з новою формою іноземної агресії, яка називається «гібридна війна». Даний факт суттєво ускладнює застосування Гаазької конвенції 1954 року і двох Протоколів до неї. Цілком очевидно, що деякі положення Конвенції необхідно конкретизувати. Мабуть, вже давно настав час для суттєвого удосконалення Гаазької конвенції 1954 року і двох Протоколів до неї, враховуючи існуючі реалії і нові виклики.

4. Проте, незважаючи на всі прогалини вищевказаної Конвенції, цілком очевидно, що Російська Федерація та представники незаконних збройних формувань її грубо порушують. У зв'язку з цим, Україні необхідно вжити всіх заходів для повернення незаконно вивезених культурних цінностей та вимагати притягнення до відповідальності винних у навмисному пошкодженні об'єктів культурної спадщини.

МІЖНАРОДНИЙ ДОГОВІР ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ МИРНИХ ЗАСОБІВ ВИРІШЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СПОРІВ

Тропін З.В.,

к.ю.н., доцент,

доцент кафедри міжнародного права

Інституту міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

При всій критиці реалізації мирних засобів вирішення міжнародних спорів в сучасному міжнародному праві, варто зазначити що наразі інших варіантів врегулювання міжнародних суперечок не існує. В умовах загострення міжнародних відносин стає очевидним, що саме мирні засоби вирішення міжнародних спорів повинні стати тим інструментом, який має забезпечити міжнародний мир та безпеку. Тому доволі дивно, що такому важливому аспекту міжнародних відносин вітчизняна наука міжнародного права майже не приділяє уваги. Існують лише поодинокі дослідження окремих засобів мирного вирішення міжнародних спорів, натомість системні теоретичні дослідження з цієї тематики не проводяться.

Важливим теоретичним аспектом необхідним для розуміння сучасних мирних засобів вирішення міжнародних спорів є їх інституціоналізація. Зазначимо, що під інституціоналізацією мирних засобів вирішення міжнародних спорів розуміється процес їх формалізації в міжнародно-правових відносинах у будь-якому вигляді, що означає регламентацію та юридичну легалізацію мирних засобів вирішення міжнародних спорів в міжнародних відносинах. Із зазначеного очевидно, що інституціоналізація може відбуватись двома шляхами: договірним та організаційним. В першому випадку мова йде про формалізацію мирних засобів вирішення міжнародних спорів шляхом їх закріплення в міжнародному договорі. В другому випадку мова йде про формалізацію мирних засобів вирішення міжнародних спорів через створення певної міжнародно-правової установи. І хоча другий випадок передбачає міжнародну договірну основу створення такої установи, все ж таки він не може називатись договірним оскільки в цьому випадку мирний засіб вирішення міжнародних спорів реалізується лише через спеціально створену та організаційно-відокремлену установу. У випадку ж договірної інституціоналізації мирних засобів вирішення міжнародних спорів йдеться про юридичну легітимізацію будь-яких мирних засобів вирішення міжнародних спорів до яких можуть вдатись сторони такого договору у випадку виникнення суперечки між ними. Практика засвідчує, що сучасне міжнародне право в частині закріплення мирних засобів вирішення міжнародних спорів надає перевагу саме договірній інституціоналізації.

Іншими словами саме міжнародний договір став тим інструментом сучасного міжнародного права, що через договірну інституціоналізацію мирних засобів вирішення міжнародних спорів забезпечив розширення можливостей їх використання у міжнародних відносинах. Окремо слід зазначити про певні особливості цього процесу.

Так, міжнародні засоби ад'юдикації стали основним засобом врегулювання міжнародних спорів, що використовується в процесі договірної інституціоналізації мирних засобів вирішення міжнародних спорів. Кількість міжнародних засобів ад'юдикації, які застосовуються в міжнародних відносинах, постійно збільшується. Зараз майже кожний міжнародний договір передбачає міжнародні засоби ад'юдикації як засіб вирішення можливих спорів з приводу предмета такого договору. Велика кількість міжнародних засобів ад'юдикації, що вже існують в міжнародному праві, призвела до нової тенденції – посилення саме договірної, а не організаційної інституціоналізації мирних засобів вирішення міжнародних спорів. Проявом цього є те, що сучасні міжнародні договори

намагаються не створювати нові засоби ад'юдикації, а розповсюджувати юрисдикцію вже існуючих відсильним порядком. У випадку ж міжнародних договорів із складним предметом регулювання така відсильна система призводить до появи розгалуженого механізму вирішення міжнародних спорів, в якій би кожному аспекту предмета регулювання відповідного міжнародного договору відповідав свій окремий засіб чи окрема система засобів вирішення спорів. Причому такий підхід до побудови засобів вирішення спорів є саме механізмом, а не системою, оскільки в ньому засоби вирішення спорів перебувають не у вертикальному підпорядкуванні один з одним (що є притаманним для системи засобів вирішення спорів), а є лише взаємопов'язаними завдяки чіткому розмежуванню їх юрисдикцій. Одним з перших міжнародних договорів, що застосував цей підхід, став договір про утворення Північноамериканської зони вільної торгівлі, що був укладений між США, Канадою та Мексикою. Розвинув цей підхід Договір до Енергетичної Хартії, який багато фахівців називають одним з найбільш вдалих прикладів договірної механізму вирішення міжнародних спорів.

В світлі останніх подій теренами України не можна не згадати Угоду про асоціацію між Україною та ЄС, тим паче що вона також є вдалим прикладом договірної інституціоналізації мирних засобів вирішення міжнародних спорів. Угода про Асоціацію фактично наслідувала зазначену інноваційність ДЄХ в частині створення окремих засобів вирішення міжнародних спорів щодо кожного аспекту предмету її регулювання. В свою чергу Угода про Асоціацію враховуючі попередній досвід спробувала покращити деякі недоліки, які були виявленні при побудові такого складного механізму вирішення спорів в попередніх договорах.

Перш за все треба наголосити, що складовою частиною Угоди про асоціацію є Угода про зону вільної торгівлі між Україною та ЄС яка відповідно є 4 розділом Угоди про асоціацію. Таким чином, структурно в механізм вирішення спорів за Угодою про Асоціацію закладено ще один механізм вирішення торгівельних спорів. Механізм вирішення торгівельних спорів хоча і є текстуально відокремленим від решти угоди але з огляду на внутрішні перехресні посилання повинен розглядатись як складова частина загального механізму вирішення спорів за Угодою про Асоціацію.

Розглядаючи ж структуру механізму вирішення спорів за Угодою про Асоціацію фактично він поділяється на дві великі складові: вирішення спорів щодо торгівлі і пов'язаних з торгівлею питань (Розділ 4) та вирішення спорів щодо загальних питань застосування Угоди про Асоціацію (стаття 477). Перша ж складова поділяється на: вирішення спорів щодо засобів захисту торгівлі (Глава 2 Розділу 4); вирішення спорів щодо телекомунікаційних послуг (Підрозділ 5 Частини 5 Глави 6 Розділу 4); вирішення спорів щодо антиконкурентних питань (Глава 10 Розділу 4); вирішення спорів щодо питань сталого розвитку (Глава 13 Розділу 4); та загальна процедура вирішення спорів щодо торгівлі і пов'язаних з торгівлею питань (Глава 14 Розділу 4). Втім, як і у випадку ДЄХ, основою засобів вирішення міжнародних спорів за Угодою про Асоціацію є дипломатичні засоби вирішення міжнародних спорів та ад'юдикаційні засоби без їх перетворення в окремі установи, що є відтворенням загального підходу договірної інституціоналізації мирних засобів вирішення міжнародних спорів.

Таким чином, зазначене підтверджує існування в сучасному міжнародному праві такого явища як договірної інституціоналізації мирних засобів вирішення міжнародних спорів, яка істотно відрізняється від організаційної інституціоналізації мирних засобів вирішення міжнародних спорів і реалізовується через специфічне використання міжнародних договорів як інструменту привнесення мирних засобів вирішення міжнародних спорів в міжнародні відносини. Більш того практика сучасного міжнародного права (зокрема договірної практика України) свідчить про те, що основною тенденцією закріплення мирних засобів вирішення міжнародних спорів є саме їх договірної інституціоналізації.

ПРАВО НА ЗДОРОВ'Я ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ПРАКТИКИ ЄСПЛ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З ПОРУШЕННЯМ РЕПРОДУКТИВНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ

Терзі О.,

старший викладач кафедри соціальної медицини, медичного права і менеджменту,
Одеський національний медичний університет,
кандидат юридичних наук

У ХХІ столітті не визиває сумнівів визнання права на здоров'я як одного з основоположних. Право на здоров'я знайшло своє закріплення в універсальних договірних нормах, а також в регіональних, таких як Статуті Всесвітньої організації охорони здоров'я 1946 р., Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права 1966 р., Конвенції про права дитини 1989 р., Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 р., Конвенції про права людини та біомедицину 1997 р., Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1965 р., Європейської конвенції про соціальну та медичну допомогу 1972 р., Африканській Хартії прав і соціального благополуччя дитини 1990 р. та інших. Є різні компоненти права на здоров'я у сфері репродуктивних прав людини це, перш за все, гендерна рівність у доступі до системи громадської охорони здоров'я. У щорічних доповідях Спеціального доповідача ООН приділяється особлива увага праву на сексуальне і репродуктивне здоров'я, як одного з компонентів права на здоров'я [1]. Як вказує Н. В. Сажієнко, гендерна рівність є однією зі складових щодо реалізації права на здоров'я та вирішення існуючих глобальних проблем людства (дитяча та материнська смертність), її реалізація можлива шляхом усунення пробільності в регламентації репродуктивних прав людини [2, с. 157].

У рішенні по справі А.К. проти Латвії [А.К. v. Latvia] (№ 33011/08) від 24 червня 2014 р. була передбачувана відмова для пацієнтки на передпологові обстеження і неналежне судові розслідування у цивільному судочинстві, що спричинило до порушення статті 8 (право на недоторканність приватного і сімейного життя та житла) Конвенції з прав людини та основоположних свобод 1950 р. в її процедурному аспекті [4].

Заявниця, якій на момент подій справи було сорок років, і у якій вже було двоє дітей, заявила, що під час її вагітності лікар не направив її на аналіз на алфа-фетопротеїн, який здійснюється при передродовому обстеженні. Надалі вона народила дочку з синдромом Дауна. Відповідно до законодавства Латвії, аналіз алфа-фетопротеїн повинен проводитися у всіх жінок старше тридцяти п'яти років. При розгляді цивільної справи заявниці було відмовлено в будь-якої компенсації. Спираючись на статтю 8 Конвенції з прав людини та основоположних свобод 1950 р., заявниця поскаржилася на те, що через халатність лікаря їй було відмовлено в адекватній та своєчасній медичній допомозі в вигляді аналізу в рамках передпологового обстеження. Аналіз вказав би на ризик генетичних порушень у плода та дозволив би їй прийняти рішення про збереження або переривання вагітності [4].

Вказавши на значну свободу розсуду держав-учасниць у цьому важливому питанні, Європейський суд з прав людини тим не менше зробив оцінку в першу чергу на дотриманні процесуальних прав заявниці.

Були відзначені наступні аспекти, які були з'ясовані національними судами:

- 1) фактичні розбіжності в рішеннях судів, що стосуються, серед іншого, віднесення заявниці до групи ризику;
- 2) розбіжності в медичній документації щодо дати, коли заявниця нібито була спрямована на аналіз алфа-фетопротеїн;
- 3) зникнення в період слідства записів з медичної карти заявниці за кілька місяців;
- 4) відсутність будь-якої реакції лікаря заявниці на те, що вона не з'явилася на нібито призначений аналіз;

5) відсутність оцінки судом права заявниці на компенсацію моральної шкоди[4]. Взявши до уваги всі ці обставини, Європейський суд з прав людини постановив, що національний суд діяв на довільній основі і не провів належного розслідування скарги заявниці. Таким чином була порушена стаття 8 Конвенції з прав людини та основоположних свобод 1950 р. в її процедурному аспекті[4].

У іншій справі у постанові Тисяк проти Польщі [Tysiąc v. Poland](№ 5410/03) від 20 березня 2007 р. Європейський суд з прав людини визнав обмеження права на медичний аборт, як серйозні збитки здоров'ю матері, викликані вагітністю, що є порушенням статті 8 (право на недоторканність приватного і сімейного життя та житла) Конвенції з прав людини та основоположних свобод 1950 р.

Список використаних джерел:

1. The right of every one to the enjoyment of the highest attainable standard of physical and mental health // Report of the Special Rapporteur, Paul Hunt // E/CN.4/2004/49 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.unhchr.ch/Huridocda/Huridoca.nsf/\(Symbol\)/E.CN.4.2004.49.En](http://www.unhchr.ch/Huridocda/Huridoca.nsf/(Symbol)/E.CN.4.2004.49.En)
2. Сажієнко Н. В. Гендерна рівність як основа реалізації права на здоров'я в міжнародному правопорядку / Н. В. Сажієнко/ Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. / гол. ред. С.В. Ківалов ; відп. за вип. Л.І. Кормич. – Одеса : Національний університет «Одеська Юридична академія» : Південноукраїнський центр гендерних проблем, 2012. – Вип. 46. – С. 149-157.
3. Проблемы биоэтики в свете судебной практики Европейского Суда по правам человека: отчет о проведении исследования [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.echr.coe.int/Documents/Research_report_bioethics_RUS.pdf
4. Case of A.K. v. Latvia (Application no. 33011/08), 24 June 2014, Judgment [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-145005"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{)

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ПРАВА НА ЗДОРОВ'Я УВ'ЯЗНЕНИХ

Хендель Н. В.

доцент кафедри міжнародного права та міжнародних відносин,
Національний університет «Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук

Історичний, філософський та концептуальний аналіз природних прав людини (право на життя, право на здоров'я) приводить до уявлення про ці права як похідні від людської природи, які належать людині за її сутністю внаслідок того, що вона наділена суто людськими якостями та ознаками роду людського. Характеристикою природних прав є те, що вони є природжені, невідчужувані, невід'ємні, універсальні, походять від концепції зв'язку між природою людини та її правами, які необхідні їй для оптимального функціонування та реалізації похідних прав.

На сучасному етапі розвитку людства природні права людини стали невід'ємною складовою системи права держав завдяки конституційній регламентації та визнання їх та похідних прав у міжнародному праві. Права людини є спільним надбанням людства, хоч і постійним об'єктом суперечок із питань їх конкретизації і засобів реалізації, форм охорони та захисту через національні та міжнародні механізми.

Природа права на здоров'я неоднозначна, можливо стверджувати, що воно має подвійну природу та ставлення до нього зазнало певної еволюції. Право на здоров'я входить до каталогу найважливіших загальноновизнаних прав людини і найбільш часто розглядається як складова частина економічних і соціальних прав, однак на доктринальному рівні право на здоров'я досліджувалося та розроблялося як складова природних прав людини[1] (прав людини першого покоління)[2]. Для будь-якого суспільства здоров'я громадянина виступає як одна з характеристик розвиненості та демократичності держави, її реальних можливостей визнавати, зберігати і захищати цю загальнолюдську цінність.

Як справедливо зазначають О. Ю. Александрова, М. Ф. Герасименко, І. Ю. Григор'єв життя людини та її здоров'я – вищі цінності для суспільства, врахуванням яких повинні визначатися всі інші цінності й блага [3, с. 91]. І. Я. Сенюта акцентує, що велике значення здоров'я як вищого і природного блага зумовлює необхідність його охорони і захисту, у тому числі міжнародно-правового[4, с. 20].

Однак на сучасному етапі розвитку людства можливо констатувати неефективність реалізації права на здоров'я на внутрішньодержавному рівні в цілому, про що свідчать статистичні дані щорічних доповідей ВООЗ. Судова практика Європейського Суду з прав людини та Міжамериканського Суду з прав людини, доповіді Європейського комітету проти тортур свідчать про велику кількість порушень права на здоров'я ув'язнених. В Мінімальних стандартних правилах Організації Об'єднаних Націй щодо поводження з ув'язненими (Правила Нельсона Манделі) прийнятих 17 грудня 2015 року резолюцією Генеральної Асамблеї 70/175 закріплене право на здоров'я ув'язнених. Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй щодо поводження з ув'язненими 2015 р. є загальноновизнаними стандартами поводження з ув'язненими.

Так, у Правилах Нельсона Манделі 2015 р. вказується на створення гігієнічних умов необхідних для підтримання чистоти і здоров'я (правило 18), правило 19 встановлює вимогу щодо одягу та спального приладдя, яке дозволяє підтримувати їхнє здоров'я в задовільному стані, правило 22 стосується харчування, яке повинно бути достатньо калорійним для підтримання здоров'я і сил.

Безпосередньо реалізація права на здоров'я можливо через належне медико-санітарне обслуговування, якому присвячено 24-35 правило Правил Нельсона Манделі 2015 р.

У ч. 1 правила 24 Правил Нельсона Мандели 2015 р. встановлюється, що у кожній тюремній установі повинна бути медико-санітарна служба, на яку покладено завдання оцінювати, підтримувати, охороняти і покращувати фізичне і психічне здоров'я в'язнів, з наданням підвищеної уваги ув'язненим з особливими потребами в медико-санітарній допомозі або мають проблеми зі здоров'ям, які перешкоджають їхній реабілітації. Правило 24 Правил Нельсона Мандели 2015 р. повністю імплементує положення преамбули Статуту ВООЗ, де дається визначення права на здоров'я. Так, у Статуті (Конституції) ВООЗ 1946 р. зазначається, що «здоров'я є станом повного фізичного, душевного і соціального благополуччя, а не тільки відсутністю хвороб чи фізичних дефектів». Також у преамбулі зазначено, що «володіння найвищим досяжним рівнем здоров'я є одним з основних прав кожної людини незалежно від раси, релігії, політичних переконань, економічного чи соціального становища».

Список використаних джерел:

1. Гладун З.С. Право на здоров'я (політико-правові аспекти) / З.С. Гладун / Український часопис прав людини. – 1996. – № 1.; Стефанчук Р.О., Зелінський А.М. Право на здоров'я як особисте немайнове право фізичних осіб / Р.О. Стефанчук, А.М. Зелінський / Вісник Хмельницького інституту регіонального управління і права. – 2003. – № 2 (6).
2. Брижит Тобес. Право на здоров'я: теорія і практика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://krotov.info/lib_sec/19_t/tob/es_01.htm
3. Герасименко Н.Ф., Александрова О.Ю., Григорьев И.Ю. Законодательство в сфере охраны здоровья граждан / Под общ. ред. д-ра мед. наук, академика РАМН В.И. Стародубова. – М.: МЦФЭР, 2005.
4. Сенюта І.Я. Медичне право: право людини на охорону здоров'я: Монографія. – Львів: Астролябія, 2007.
5. Минимальные стандартные правила Организации Объединенных Наций в отношении обращения с заключенными (Правила Нельсона Манделы)[Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Nelson_Mandela_Rules-R-ebook.pdf

ЄВРОПЕЇЗАЦІЯ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

Лисенко О.М.,

к.ю.н., доцент кафедри порівняльного і європейського права
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Базовим національним інтересом та основним геополітичним пріоритетом зовнішньої політики України є інтеграція України в європейський простір. Однією з складових такої інтеграції є правова інтеграція, яка полягає в адаптації законодавства України до спільного доробку ЄС (*acquis communautaire*). Зобов'язання України адаптувати своє законодавство до права ЄС випливає з Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, в ст. 474, зокрема, зазначається: “Україна здійснюватиме поступове наближення свого законодавства до права ЄС відповідно до Додатків I-XLIV до цієї Угоди на основі зобов'язань, визначених у Розділах IV, V та VI цієї Угоди, а також відповідно до положень цих Додатків”.

Процеси оновлення законодавства з метою його приведення у відповідність до стандартів права ЄС охопили всі сфери правового регулювання та дістали назву “європеїзація”. Термін увійшов у науковий обіг порівняно недавно, першу спробу надати його визначення пов'язують з ім'ям англійського вченого Роберта Ладреха у 1994 році¹. Європеїзація не обмежується правом, охоплюючи також економічну, політичну і, навіть, культурну системи, проявом останньої, зокрема, є приєднання до системи європейських цінностей.

Процеси європеїзації пройшли, в свій час, і нові члени ЄС, правові системи яких, як і правова система України, належали до соціалістичного блоку. За роки існування соціалістичного блоку в його кордонах сформувалося особливе соціально-економічне, політичне та ідеологічне середовище, яке справило серйозний вплив на перехідні процеси у постсоціалістичних країнах. Укладання європейських угод (Угод про асоційоване членство) в 1992-1994 роках дало поштовх процесам адаптації права до вимог права ЄС. Вже на цьому етапі асоційовані країни приводили національні правопорядки у відповідність з вимогами єдиного внутрішнього ринку ЄС, створювали відповідні агентства та запроваджували необхідні процедури. Саме досвід європеїзації цих країн є важливим джерелом інформації, дає науковцям і практикам можливість осмислити всі позитивні та негативні уроки, які винесли вже теперішні повноправні члени ЄС. Його використання, слід сподіватись, надасть можливість Україні у майбутньому уникнути багатьох помилок.

Правова адаптація не обмежується механічним копіюванням європейських правових конструкцій, вона повинна мати більш глибоке коріння та застосовуватись уже на етапі правозастосовної діяльності та охоплювати судову практику. Адже, судді досить часто постають не тільки перед вибором норми, яку потрібно застосувати до конкретної ситуації, а й перед вибором між різними інтерпретаціями норми.

Як показує досвід нових членів ЄС, національні суди, демонструючи, загалом, дружнє ставлення та повагу до європейського права, іноді гальмували процеси проникнення права ЄС в національні правові системи. Час від часу давала про себе знати, як наразі в Україні, загальна вада всіх постсоціалістичних країн: обмеженість суддів рамками національного права та постсоціалістичний синдром позитивістського мислення, яку все ж таки, з часом,

¹ Ladrech R. Europeanization of Domestic Politics and Institutions: The Case of France, – *Journal of Common Market Studies*, 1994, 32:1, p. 69-88).

вдалося подолати. Іноді, суди з одних і тих самих питань приймали діаметрально протилежні рішення (яскравим прикладом можуть бути справи конституційних судів щодо впровадження європейського ордеру на арешт).

Важливе значення відіграє позиція конституційних судів, яку вони займають, вирішуючи питання зіткнення двох правопорядків – національного та ЄС. Їх рішення стали орієнтиром для правозастосовної практики, саме вони “відчиняли двері” для проникнення основоположних ідей, принципів права ЄС у правову систему власної держави, відіграючи роль суду “останнього слова”.

На увагу заслуговує позиція Конституційного Трибуналу Польщі, який у справі К 15/97 від 29.09.1997. зазначив, що хоч законодавство ЄС не має обов’язкової сили в Польщі, однак із положень ст. 68 Угоди про асоціацію Польщі, де йдеться про те, що “сторони визнають, що важливою передумовою для економічної інтеграції Польщі з Співтовариством є наближення існуючого та майбутнього законодавства Польщі до діючого законодавства Співтовариства” впливає також обов’язок тлумачити діюче законодавство таким чином, щоб забезпечити максимально можливу ступінь сумісності між законодавством ЄС та національним законодавством. Згодом, Конституційним Трибуналом Польщі було, навіть, введено конституційний принцип – прихильності європейській інтеграції (справа № К 11/03 від 23.05.2003.), якого слід дотримуватись, на думку Трибуналу, при тлумаченні схожих положень законодавства. У справах К 15/97 від 29.09.1997 та 27/99 від 28.03.2000. Конституційний Трибунал визнав, що диференціація віку для чоловіків та жінок суперечить Конституції Польщі та ст. 5 Директиви 207/76/ЄЕС, що гарантує принцип рівності чоловікам та жінкам в питаннях працевлаштування.

Конституційний Суд Чехії у справі ÚS 31/97 від 29.05.1997 “Тлумачення зловживанням монопольним становищем” зазначив, що Договір про ЄС виходить з тих самих цінностей та принципів, на яких ґрунтується конституційний порядок, тому тлумачення європейського антимонопольного законодавства європейськими органами є цінним для тлумачення відповідних чеських правил. Ця позиція була підтверджена у справі про квотування молока, де Конституційний суд наголосив, що “первинне законодавство Співтовариства не є іноземним правом для Конституційного Суду, але значною мірою воно проникає в рішення Суду, особливо у формі загальних принципів європейського права”.

Конституційний Суд Литви у справі “Телекомунікації” від 06.10.1999. при вирішенні питання конституційності національного телекомунікаційного права, що приводиться у відповідність до вимог права ЄС, посилається на Директиви 90/388 та 98/10/ЄЕС. Це посилання було зроблено з метою виправдання поступової лібералізації та використання перехідних періодів.

Таким чином, навіть, ще до вступу в ЄС суди країн постсоціалістичного блоку використовували інструменти інтерпретації законодавства, дотримуючись доктрини послідовного тлумачення внутрішнього законодавства з законодавством Європейського Союзу та активно посилались на прецедентне право Європейського Союзу та законодавство ЄС. Саме на такий підхід потрібно орієнтуватись і українським судам. В Україні вже сформувалась значна практика та чималий досвід тлумачення і застосування національного права в світлі Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та практики ЄСПЛ, виробленій на базі застосування норм Конвенції. Очевидно, що у зв’язку з набуттям чинності Угоди про асоціацію та прагненням України набути членство в ЄС, суди повинні слідувати започаткованій традиції – ознайомлюватись з практикою Суду ЄС та враховувати її при прийнятті рішень.

НАЛЕЖНА ЮРИСДИКЦІЯ ЯК ОДНА З ПІДСТАВ ДЛЯ ВИЗНАННЯ ТА ВИКОНАННЯ РІШЕННЯ ІНОЗЕМНОГО СУДУ В АНГЛІЇ

Мінченко Д. А.,
магістр міжнародного бізнес права,
Лондонський університет Королеви Марії,
Юрист,
Юридична фірма «Юрлайн»

Відповідно до положень англійського права рішення іноземного суду підлягає визнанню та виконанню тільки у разі якщо буде встановлено дотримання наступних основних вимог: 1) іноземний суд, в якому було винесене рішення мав належну юрисдикцію; 2) рішення іноземного суду є остаточним та набуло законної сили; 3) рішення іноземного суду має майновий характер та стосується сплати певної визначеної суми коштів, яка на відноситься до податків або штрафів.

Розглядаючи питання юрисдикції суду, яким було винесене рішення, що необхідно виконати в Англії, слід зазначити, що при розгляді клопотання про визнання та виконання іноземного судового рішення, англійський суд не зважає на законодавство країни, у якій було винесене це судове рішення. Основним є те, чи може суд, що прийняв таке рішення вважатися таким, що мав належну юрисдикцію для розгляду справи саме з точки зору англійського права.

Як було встановлено при розгляді справи *Emanuel v Symon*, існує п'ять випадків, в яких суди Англії можуть привести до виконання рішення іноземного суду: 1) якщо боржник-відповідач по справі про визнання та виконання іноземного судового рішення є резидентом іноземної країни, в якій було винесене судове рішення; 2) якщо відповідач був резидентом іноземної країни, в якій почався розгляд справи; 3) якщо відповідач в ролі позивача вибрав місце розгляду спору, де до нього потім був пред'явлений окремий позов; 4) якщо відповідач з'явився у судове засідання добровільно; 5) якщо відповідач зобов'язався за контрактом бути присутнім при розгляді справи в тому суді, де було винесене судове рішення [1, 309].

Вказані вище випадки можна поділити на два основних види: 1) сторона-боржник, відповідач по справі про визнання та виконання іноземного судового рішення, погодилась на юрисдикцію суду, який виніс це рішення; 2) між стороною-боржником та країною, в якій було винесене судове рішення, існує територіальний зв'язок.

Англійський Закон про цивільну юрисдикцію та судові рішення 1982 р. не передбачає визначення дій, що становлять згоду на юрисдикцію. Проте стаття 33 цього закону визначає ряд процесуальних дій, які не слід вважати згодою. Так, якщо сторона-боржник оспарювала юрисдикцію суду, який виніс судове рішення, подавала клопотання до цього суду про відхилення юрисдикції (наприклад, на підставі принципу *forum non conveniens*), або вживала певних заходів виключно з метою захисту свого майна, вона не вважається такою, що погодилась на юрисдикцію цього суду [2].

Проте, якщо сторона-боржник добровільно приймала участь у розгляді справи з метою надання заперечень по суті позовних вимог, або з метою подання зустрічного позову в цьому процесі, вона вважається такою, що погодилась на юрисдикцію суду. Навіть якщо особа оспарювала юрисдикцію суду та надавала заперечення по суті позовних вимог у якості *альтернативи*, англійські суди розглядають це як згоду на юрисдикцію цього суду.

Звичайно, у разі закріплення умови про підсудність справи певному суду або арбітражному органу в договорі, сторони вважаються такими, що надали свою згоду на розгляд спору, що виник у зв'язку з цим договором, у певному суді.

Досить складно розрізнати оспорювання юрисдикції та оскарження по суті в якості альтернативи з однієї сторони та оспорювання юрисдикції водночас з залишенням за собою права оскарження по суті у разі якщо заперечення стосовно юрисдикції будуть відхилені з іншої сторони. Якщо згідно законодавства країни, в якій було винесене це судове рішення, процедура оспорювання юрисдикції вимагає одночасного оскарження позову по суті, тоді згода на юрисдикцію не вважається наданою. Якщо участь відповідача в іноземному процесі не вважається згодою на юрисдикцію у відповідності до положень законодавства країни, суд якої виніс судове рішення, такі дії не можуть вважатися згодою в контексті англійського міжнародного приватного права. Проте якщо такі кроки були б зроблені в англійському судовому процесі, вони б вважалися згодою на юрисдикцію англійського суду [3, 466].

Таким чином, вимоги положень англійського загального права щодо визначення належної юрисдикції іноземного суду при розгляді справи, є чітко визначеними та певною мірою обмежують коло іноземних судових рішень, що підлягають виконанню. Англійські суди мають досить прискіпливий підхід до встановлення належної юрисдикції іноземного суду.

Список використаних джерел:

1. Emanuel v Symon [1908] 1 KB 302 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://login-westlaw-co-uk.ezproxy.library.qmul.ac.uk/maf/wluk/app/document?&suppsrguid=i0ad629030000015fbfa38566fb31b081&docguid=IA145E1E0E42711DA8FC2A0F0355337E9&hitguid=IA145BAD0E42711DA8FC2A0F0355337E9&rank=1&spos=1&epos=1&td=57&crumb-action=append&context=22&resolvein=true>;
2. Civil Jurisdiction and Judgments Act 1982 с. 27. (Закон про цивільну юрисдикцію та судові рішення 1982 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1982/27/pdfs/ukpga_19820027_en.pdf;
3. Adams v Cape Industries Plc [1990] Ch 433 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://login-westlaw-co-uk.ezproxy.library.qmul.ac.uk/maf/wluk/app/document?&suppsrguid=i0ad6ada70000015fbf8c31d78e4826fd&docguid=I5307AB80E42711DA8FC2A0F0355337E9&hitguid=I53078470E42711DA8FC2A0F0355337E9&rank=1&spos=1&epos=1&td=441&crumb-action=append&context=3&resolvein=true>

КВАЛІФІКАЦІЯ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ ТА ІНШИХ СИТУАЦІЙ НАСИЛЬСТВА ВІДПОВІДНО ДО НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА

Лук'янченко Євгенія Володимирівна

Національний координатор з міжнародного гуманітарного права
Товариства Червоного Хреста України

Існування збройного конфлікту передбачає застосування міжнародного гуманітарного права (МГП), відомого також як право збройних конфліктів, яке накладає обмеження на засоби і методи ведення сторонами військових дій і захищає всіх осіб, яких торкнувся конфлікт.

МГП накладає рівні зобов'язання на обидві сторони в конфлікті, проте не надає будь-якого правового статусу залученим у конфлікт збройним опозиційним групам.

Експерти з МГП розробили ряд чітко визначених юридичних критеріїв, щоб встановити, чи дозволяє рівень насильства говорити про збройний конфлікт та класифікувати його.

Кваліфікація збройних конфліктів та інших ситуацій насильства – це важливе питання, визначення якого впливає на право, яке повинно застосовуватися в кожному конкретному випадку.

Одним із типів збройних конфліктів є неміжнародний (або "внутрішній") збройний конфлікт. Він означає ситуацію насильства, при якій на території тієї чи іншої держави відбуваються тривалі збройні зіткнення між урядовими силами та однією або декількома організованими збройними групами або між самими такими групами, що не відносяться до урядових сил. Відповідно до МГП, неміжнародний збройний конфлікт відповідає наступним двом критеріям: збройні групи, що беруть участь у військових діях, повинні проявляти хоча би мінімальну ступінь організованості, а збройні зіткнення повинні досягати мінімального рівня інтенсивності. Факт виконання цих критеріїв встановлюється при розгляді кожного окремого випадку, яке передбачає вивчення цілого ряду фактичних показників.

Зокрема, при визначенні рівня організованості збройної групи досліджуються такі фактори:

- існування певної структури командування;
- здатність передавати накази і забезпечувати їх виконання;
- здатність планувати і проводити скоординовані військові операції;
- здатність набирати до своїх лав, навчати і екіпірувати нових бійців.

Для визначення рівня інтенсивності збройного конфлікту беруться до уваги наступні показники:

- тривалість і ступінь серйозності збройних зіткнень;
- види урядових сил, що беруть у них участь;
- число учасників збройних груп і військ;
- види застосовуваної зброї;
- людські втрати і матеріальні збитки, що викликані військовими діями.

Неміжнародний збройний конфлікт слід відрізнити від менш значних форм колективного насильства, як-то: заворушень серед цивільного населення, повстань, окремих актів тероризму або інших одиничних актів насильства. Однак, мотивація членів озброєних груп не розглядається як один з факторів.

Прикладами неміжнародних збройних конфліктів є військові дії, що мали місце в Нагірному Карабасі, Нігерії, Сомалі, Південному Судані, ЦАР, Лівії, Малі, Сирії тощо.

При класифікації збройного конфлікту може виникнути питання щодо загальновідомого терміну «громадянська війна». Постає питання: чим він відрізняється від неміжнародного

збройного конфлікту? Насправді між цими двома термінами не існує різниці. Термін "громадянська війна" не є правовим та використовується в деяких джерелах для позначення неміжнародного збройного конфлікту. Зокрема, в статті 3, загальної для Женевських конвенцій, використовується вираз "збройний конфлікт, що не носить міжнародного характеру", а не термін "громадянська війна".

При виникненні неміжнародного збройного конфлікту сторони повинні, як мінімум, дотримуватися положень статті 3, загальної для Женевських конвенцій, і норм звичаєвого МГП. Ці норми гарантують гуманне поводження з усіма, хто опиняється у владі ворога. Серед іншого, вони вимагають, щоб особи, які отримали поранення під час військових дій, включаючи поранених ворожих бійців, підбирали та надавали допомогу без будь-якої дискримінації.

Сторони збройного конфлікту при проведенні військових операцій повинні дотримуватися норм, серед яких:

- заборона прямих нападів на цивільних осіб;

- заборона нападів невибіркового характеру;

- зобов'язання дотримуватися принципу пропорційності при здійсненні нападу;

- зобов'язання вживати всіх можливих заходів обережності при плануванні і проведенні військових операцій з метою запобігти, наскільки це можливо, втратам серед цивільного населення.

Збройний конфлікт має серйозні наслідки для правових зобов'язань сторін, залучених у бойові дії, особливо в тому, що стосується застосування ними сили. Звичайно, в цьому випадку МГП дозволяє використовувати більш значну силу проти законних цілей (при дотриманні суворих обмежень, спрямованих на захист цивільних осіб), ніж у ситуаціях насильства, які не досягли рівня інтенсивності збройного конфлікту.

Кожна сторона в конфлікті зобов'язана дотримуватися МГП і забезпечувати дотримання його норм усіма, хто діє за її вказівкою, знаходиться в неї в підпорядкуванні або під її контролем. Слід зазначити, що кожна сторона в конфлікті повинна дотримуватися МГП, навіть якщо її противник цього не робить. Варто підкреслити, що зобов'язання дотримуватися МГП не будується на принципі взаємності.

Що ж стосується серйозних порушень МГП (їх також називають військовими злочинами), що мають місце під час неміжнародних збройних конфліктів, держави зобов'язані переслідувати в кримінальному порядку осіб, підозрюваних у вчиненні таких порушень. Функції розслідування таких випадків та судів над військовими злочинцями лежать виключно на державах. Та при певних умовах підозрювані в скоєнні військових злочинів особи можуть бути також передані до Міжнародного кримінального суду.

При розгляданні статусу учасників ворожих збройних груп неміжнародного збройного конфлікту, що потрапили в полон, важливим питанням є чи розглядати їх як військовополонених. Термін "військовополонений" відноситься до особливого статусу, який Третя Женевська конвенція надає захопленим у полон ворожим військовослужбовцям ("комбатантам") виключно під час міжнародних збройних конфліктів. Військовополонені не можуть піддаватися кримінальному переслідуванню за вчинення дій, які визнаються законними міжнародним гуманітарним правом (наприклад, за напад на ворожі сили). Що ж стосується неміжнародних збройних конфліктів, то тут учасники, що потрапили в полон, не є військовополоненими та МГП не перешкоджає судовому переслідуванню захоплених повстанців за сам факт участі у збройній боротьбі, проте закликає уряди проводити після закінчення збройного конфлікту якомога ширшу амністію, яка, тим не менш, не поширюється на осіб, підозрюваних і обвинувачених у скоєнні військових злочинів або засуджених за такі злочини.

Щодо статусу сторін конфлікту, як вказується в статті 3, загальної для Женевських конвенцій, сам той факт, що озброєна група (як би не називали її учасників – "злочинцями", "борцями за свободу", "терористами" і ін.) є стороною в збройному конфлікті, не наділяє її якимось особливим статусом відповідно до МГП. Однак участь

у конфлікті накладає на збройну групу, як і на будь-яку іншу сторону в збройному конфлікті, певні правові зобов'язання, зокрема, зобов'язання забезпечувати постійне дотримання її членами норм МГП.

У будь-якому випадку застосування МГП не ставить під сумнів суверенітет держави або право уряду врегулювати повстання за допомогою збройної сили і переслідувати повстанців відповідно до свого національного законодавства.

ПРАВОВІ ВИМОГИ ЩОДО ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ В АВІАЦІЙНІЙ ГАЛУЗІ: ПРАКТИКА ІКАО

Григоров О.М.,

кандидат юридичних наук, доцент,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Інститут міжнародних відносин

Пункт 3 Преамбули Чиказької Конвенції 1944 року про міжнародну цивільну авіацію, яка на сьогодні є основним джерелом сучасного міжнародного повітряного права, говорить: «...міжнародні повітряні перевезення встановлюються на основі рівності можливостей і здійснюються раціонально й економно». Протягом багатьох років з моменту прийняття цієї Конвенції держави-учасниці використовують ці принципи в тому числі й для створення умов активної конкуренції в інтересах національних економік та споживачів авіапослуг. Україна як держава-учасниця ІКАО з 1992 року бере активну участь в міжнародному співробітництві у сфері міжнародних повітряних перевезень. Новим кроком у цьому напрямку стало прийняття Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання»¹.

Питання реалізації програми лібералізації міжнародних повітряних перевезень – особливо після П'ятої Всесвітньої авіатранспортної конференції у 2003 році – абсолютна більшість ведучих “авіаційних” держав світу погоджує з забезпеченням добросовісної конкуренції.

В ході Шостої Всесвітньої авіатранспортної конференції в березні 2013 року в результаті численних дискусій між учасниками конференції були зроблені деякі висновки.

По-перше, в умовах лібералізації ринку авіапослуг одностороння допомога з боку урядів, так звана «державна допомога», приводить до деяких негативних наслідків. Як правило, в угодах про повітряне сполучення включають неповний перелік умов, які можуть мати негативні наслідки для справедливої конкуренції, а саме: а) вливання капіталів; б) перехресне субсидування; в) надання грантів; г) зниження або звільнення від податкового навантаження; д) захист від банкрутства; е) страхування з боку державних установ.

По-друге, багато держав з огляду на принципи ринкової економіки у сфері повітряних перевезень прагнуть застосувати норми своїх національних законів про конкуренцію в даному секторі. Водночас в рамках двосторонніх угод про повітряне сполучення традиційний підхід, який сприяє співробітництву між авіакомпаніями, прямо суперечить законам про конкуренцію, котрі забороняють фіксування цін, розділ ринку та інші види зговору між ринковими конкурентами².

Слід відзначити, що в центрі дискусій щодо питання «державної допомоги» в ході конференції була пропозиція щодо європейської моделі регламентації допомоги з боку держави, яку підготувала Ірландія. Цей документ під назвою «Основні принципи добросовісної конкуренції»³ чітко визначає економічні умови надання державної допомоги:

а) коли державні органи надають (на певних умовах та за дотримання діючих суворих правил стосовно державної допомоги) державну допомогу, субсидії чи підтримку своїм авіаперевізникам, вони повинні діяти так само, як діяв би раціональний приватний

¹ Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014. № 34. С. 1173.

² AtConf/6-WP/1

³ AtConf/6-WP/51

інвестор, не порушуючи конкуренції на ринку. У разі якщо ринок не в змозі забезпечити повітряне сполучення, яке відповідає державним інтересам (наприклад, у віддалені райони країни та/або з таких районів), державна допомога має надаватися за умови дотримання транспарентних правил, які виключають дискримінацію і мають бути оформлені у вигляді суворих юридичних вимог;

б) повинні існувати транспарентні структури та відносини між державою та економічними суб'єктами на всіх стадіях формування вартості в авіаційній галузі, в тому числі стосовно руху фінансових потоків;

с) недискримінаційний та транспарентний підхід до іноземних авіакомпаній: такий підхід міг би включати, наприклад, відсутність рентних платежів або обов'язкових комерційних угод між національними та іноземними авіакомпаніями і, водночас, передбачати свободу комерційних дій для іноземних авіакомпаній в тому, що стосується ціноутворення, продажу авіаквитків та ін.; недискримінаційні податки, відшкодування, збори та доступ до інфраструктурних об'єктів та обслуговуванню а аеропортах.

Крім того додатково згідно з законодавством ЄС державна підтримка в авіаційній галузі припустима, якщо: 1) є частиною програми реструктуризації; 2) має обмежувальні часові рамки; 3) забезпечує наступне підвищення стійкості; 4) носить автономний характер; 5) не передбачає участь уряду в управлінні.

До речі, схожою була пропозиція США, висловлена в ході конференції, яка визначала легітимні умови державної допомоги в авіаційних перевезеннях у формі федеральних субсидій в таких випадках: а) страхування військових ризиків; б) суспільна необхідність; в) збиток при надзвичайних ситуаціях. Водночас як недобросовісні методи визначалися: 1) вливання капіталу; 2) перехресне субсидування; 3) гранти; 4) гарантії; 5) передача власності; 6) звільнення від податків; 7) захист від банкрутства.

Сумарно за результатами Шостої Всесвітньої авіатранспортної конференції учасники відмовились від створення загального проекту «основних принципів» стосовно державної допомоги у галузі міжнародних повітряних перевезень, оскільки такі кроки є непродуктивними, тому що практика держав-учасниць ІКАО у цій сфері надзвичайно різноманітна.

Консенсуальним рішенням цього питання по суті стала пропозиція США про вироблення наступних рекомендацій конференції:

1) державам слід приділити належну увагу стурбованості інших держав у зв'язку з застосуванням національних законів про конкуренцію стосовно міжнародного повітряного транспорту з метою сприяння застосуванню спільних підходів, які зводять до мінімуму регулятивні конфлікти

2) ІКАО слід скласти довідник конкурентної політики і практики, де б містилась докладна інформація про структуру регулятивної та конкурентної політики в великих державах, застосовувані правила та стандарти, відповідні юридичні тексти та контактна інформація;

3) ІКАО слід розглянути питання про створення форуму аналогічного існуючій Конференції ІКАО для ведення переговорів про повітряні сполучення з метою проведення діалогу та обміну інформацією та думками між авіаційними органами, які займаються питаннями конкуренції. Аналогічний підхід щодо правової стандартизації державної допомоги в авіаційній сфері зберігся також в ході 39-ї сесії Асамблеї ІКАО (вересень-жовтень 2016 року)¹. Було визначено, що роль цивільної авіації, зокрема в реалізації Порядку денного Організації Об'єднаних Націй в галузі сталого розвитку на період до 2030 року, важко переоцінити, і даний факт вимагає встановлення глобального партнерства, яке дозволяє об'єднати зусилля урядів, приватного сектору, громадянського суспільства й ООН з мобілізації усіх ресурсів для виконання амбітних планів.

¹ A39-WP

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄС ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Березовська І. А.,
к.ю.н., науковий співробітник,
НДЧ ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка

Pacta sunt servanda – основоположний принцип міжнародного права, дотримання якого відтепер визначатиме розвиток української правової системи.

Після багаторічної, часом драматичної підготовки, з 01 вересня 2017 року повністю вступила в силу Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (надалі – УА). Угода запроваджує політичну асоціацію та економічну інтеграцію сторін шляхом створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (надалі – ЗВТ).

Остаточне набрання чинності УА виносить на перший план порядку денного питання практичної реалізації її положень. Варто зауважити, що за сферами співробітництва та обсягом прийнятих зобов'язань УА є наймасштабнішою з-поміж досі укладених Україною міжнародних угод.

Як відомо, найскладніші із прийнятих зобов'язань пов'язані зі здійсненням гармонізації законодавства. Так, відповідно до положень ст. 474 УА «Україна здійснюватиме поступове наближення свого законодавства до права ЄС». Це загальне зобов'язання відображається в конкретних заходах та механізмах, визначених в Угоді, а також додатках та протоколах до УА, які містять великий перелік посилань на вторинне законодавство ЄС і таким чином закріплюють обов'язок імплементувати значну частину норм, що складають *acquis* Євросоюзу.

Вже у цьому році Україна має продемонструвати вагомі результати гармонізації у сферах технічних бар'єрів у торгівлі, санітарних та фітосанітарних заходів (зокрема харчової безпеки), митного регулювання та сприяння торгівлі. Найближчими роками кількість заходів з гармонізації лише зростатиме.

Обсяги запланованих правових реформ, які здійснюватимуться внаслідок виконання Україною зобов'язань за УА, дають підставу говорити про значне посилення впливу права Євросоюзу на правову систему України, особливо в сферах, охоплених ЗВТ, в результаті чого відбуватиметься масштабна європеїзація низки галузей українського законодавства.

При цьому в УА закладена чітка обумовленість лібералізації торгівельних відносин своєчасністю, повнотою і якістю наближення українського законодавства до *acquis* ЄС. Угода передбачає дієвий механізм контролю за виконанням Україною взятих зобов'язань, в тому числі здійснення постійного оцінювання з боку інститутів ЄС стану виконання Україною заходів щодо гармонізації законодавства, включаючи аспекти впровадження та правозастосування.

Через це імплементация Угоди є надважливим і одночасно надскладним завданням, що потребує спеціальної уваги та злагодженої роботи від усіх гілок влади.

Очевидно успішна імплементация УА неможлива без створення Україною дієвого національного організаційно-правового механізму, покликаного забезпечувати правові та інституційні засади реалізації Угоди.

На сьогодні такі правові засади визначаються низкою національних актів з питань європейської інтеграції, більшість яких була прийнята ще до початку повного вступу

Угоди в силу.¹ Спеціальний закон про імплементацію УА, на необхідності якого наголошувалось в доктрині, в Україні не приймався.

Серед нещодавно прийнятих документів варто відзначити Постанову КМУ «Питання проведення планування, моніторингу та оцінки результативності виконання УА» від 31 травня 2017 року № 447. Документом визначається порядок затвердження щорічних національних планів заходів з виконання УА, комплексного звітування відповідальних органів за реалізацію конкретних напрямів виконання УА та моніторингу її виконання. Важливим нововведенням є запровадження спеціальної інформаційної системи, що міститиме узагальнену інформацію про стан виконання УА та включатиме в себе ряд визначених у Постанові показників з моніторингу та оцінки результативності реалізації зобов'язань, зазначених в УА. Така інформаційна система запроваджується з метою удосконалення процесу планування, моніторингу та оцінки результативності виконання УА шляхом здійснення заходів щодо збирання, проведення аналізу, зберігання та використання інформації про стан виконання Угоди. Запуск інформаційної системи планується вже до кінця 2017 року.

Характеризуючи інституційні засади реалізації УА, варто відзначити що Україна вже мала досвід запровадження внутрішньої інституційної моделі, направленої на адаптацію національного законодавства до законодавства ЄС ще за часів дії Угоди про партнерство і співробітництва. Однак під час низки адміністративних реформ зазначений механізм по суті припинив своє існування.

Власне інституційний механізм реалізації УА наразі знаходиться на етапі становлення. Так, починаючи з 2014 року, з метою забезпечення ефективної координації державної політики у сфері європейської інтеграції та виконання УА, здійснено низку інституційних заходів на рівні виконавчої влади. Зокрема, призначено віце-прем'єра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції, запроваджено посади заступників міністрів з питань європейської інтеграції, а також заступників керівників центральних та місцевих органів виконавчої влади, до компетенції яких віднесено питання європейської інтеграції.

В статусі окремого структурного підрозділу Секретаріату КМУ започатковано роботу Урядового офісу з питань європейської та євроатлантичної інтеграції. Ним здійснюється організаційне, експертно-аналітичне та інформаційне забезпечення діяльності КМУ у сфері європейської інтеграції. Наразі цьому органу відведено центральну роль у здійсненні координації діяльності органів виконавчої влади з розроблення та здійснення заходів, спрямованих на виконання УА, в тому числі з розроблення проектів відповідних законодавчих та інших нормативно-правових актів, а також у плануванні, моніторингу та оцінці результативності виконання органами виконавчої влади завдань із виконання УА.

Однак, наявні проблеми з якістю здійснюваної гармонізації, а також з відставанням від визначених УА строків у низці сфер² свідчать, що існуючий інституційний механізм має бути вдосконалений. Першочергового вирішення потребує проблема забезпечення апаратів міністерств та відомств кваліфікованими кадрами зі знанням європейського права для забезпечення якісної аналітичної та технічної підготовки заходів з реалізації УА.

Таким чином, на сьогодні практична реалізація УА стала чинником, що визначає подальші напрямки розвитку українського правопорядку. Завдяки передбаченим УА зобов'язанням європеїзація законодавства стає системним правовим явищем, що забезпечує інтеграцію України з внутрішнім ринком ЄС та визначає напрямок розвитку всієї правової системи України.

¹ Серед них Розпорядження Кабінету Міністрів України (надалі – КМУ) «Про імплементацію УА» від 17 вересня 2014 р. № 847-р; Постанова КМУ «Про Урядовий офіс з питань європейської інтеграції» від 13 серпня 2014 р. № 346; Розпорядження КМУ від 24 лютого 2016 р. № 228-р «Про схвалення Всеохоплюючої стратегії імплементації Глави IV (Санітарні та фітосанітарні заходи) Розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» УА», Постанова КМУ «Питання підготовки та проведення засідань окремих двосторонніх органів асоціації між Україною та ЄС» від 10 грудня 2014 р. № 700.

² За попередніми оцінками відзначається відставання від дедлайнів у сфері транспорту та інфраструктури, енергетики, навколишнього середовища та деяких інших.

УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ В ПРАКТИЦІ РОБОТИ ЄВРОСОЮЗУ

Анісімова О.Ю.,

к.е.н., молодший науковий співробітник,

НДЧ ІМВ Київського національного університету імені Тараса Шевченка

На сучасному етапі міжнародного співробітництва Європейського Союзу з іншими країнами світу, і, зокрема, з країнами Європи, найбільш актуальним питанням двосторонніх відносин є підписання Угод про асоціацію, які фактично є необхідним кроком на шляху до повноправного членства в ЄС. У зв'язку з цим вивчення особливостей відносин асоціації як організаційно-правової форми співпраці Євросоюзу з третіми державами становить значний науковий інтерес [1].

Перш за все, відзначимо, що в міжнародному праві термін «асоціація» найчастіше використовується для найменування об'єднань держав, зокрема, з міжнародними організаціями координаційного характеру, органи яких не мають наднаціональних повноважень. У міжнародно-правовій доктрині поняття «асоціація» розглядається в декількох значеннях:

1) як одна з форм взаємодії міжнародної організації з третіми країнами в разі, коли організація свідомо створює перешкоди для прийому нових членів, враховуючи значущість наслідків, які статус члена може мати для діяльності самої організації;

2) як організаційно-правова форма, яка використовується для встановлення постійного зв'язку з третьою державою, в результаті якого створюються взаємні права і обов'язки; не маючи статусу члена і перебуваючи поза організацією, відповідна держава співпрацює з нею лише частково;

3) поняття «асоціація» входить в більш широку категорію «угоди про приналежність», яка охоплює різні форми участі держави в діяльності міжнародної організації, які не передбачають отримання такою державою повноправного членства в останній [2].

Крім того, в теорії виділяється таке поняття, як «асоційоване членство в міжнародній організації», яке в середині ХХ ст. закріпилося в основному за залежними країнами і територіями, тобто не суверенними суб'єктами. Досі такі території також прийнято називати асоційованими (наприклад, заморська територія Франції – Нова Каледонія, асоційовані держави з США – Острови Мікронезії, Пуерто-Ріко і ін.). На сьогодні статути лише деяких міжнародних міжурядових організацій спеціально закріплюють статус «асоційованого членства» за суверенними державами (СНД, Рада Європи, ЮНЕСКО).

Асоційоване членство означає участь країни або території в її діяльності, обмежене статутом міжнародної організації або актами її головних органів. Зокрема, країна або територія, яка має статус асоційованого члена, бере участь в роботі органів загального представництва міжнародної організації, проте не може обиратися в його виконавчі органи. Інші обмеження можуть стосуватися не надання країні або території права голосу при обранні представників держав-членів в різні органи організації тощо. Отже, мова йде про неповну членство в міжнародній організації [3].

У той же час установчі договори ЄС взагалі не передбачають статусу «асоційованого члена». В Європейському Союзі асоціація як організаційно-правова форма взаємовідносин з третіми країнами має свою специфіку і реалізується особливим чином. Чітка його дефініція не наводиться в жодному нормативному акті Союзу. Зі змісту установчих договорів ЄС можна зробити висновок, що термін «асоціація» використовується в двох широких сенсах. Так, по-перше, під ним розуміється специфічний правовий зв'язок неєвропейських країн і територій, залежних від окремих держав-членів ЄС (Великобританії, Данії, Нідерландів, Франції) з Союзом. При цьому міжнародні угоди

з такими державами або територіями не укладаються, відповідно вони не приєднуються до установчих договорів ЄС [4].

По-друге, зазначений термін використовується для позначення правового режиму відносин між ЄС та третіми країнами або міжнародними організаціями, які передбачають «взаємні права та обов'язки, спільні дії та особливі процедури», встановлені ст. 217 ДФЕС на основі міжнародних договорів про асоціацію. В даному випадку мова йде про асоційоване партнерство, яке здійснюється через спеціально створені органи і полягає у проведенні взаємовигідного посиленого співробітництва сторін у різних областях предметної компетенції ЄС [5].

Перша угода про асоціацію була укладена Європейським співтовариством з вугілля та сталі з Великобританією 21.12.1954 р., згідно з якою передбачалося встановлення тісних довготривалих відносин між сторонами з метою поступового переходу до спільного ринку. У сучасній зовнішньополітичній практиці Європейського Союзу угоди про асоціацію є досить поширеними. На сьогодні ЄС підтримує відносини асоціації з близько 100 країнами світу: як з країнами, що розвиваються (наприклад, Угода між ЄС та 78 країнами Африки, Карибського і Тихоокеанського басейнів 2000), так і з високорозвиненими країнами (наприклад, галузеві угоди, що встановлюють асоціативні відносини між ЄС і Швейцарією). Крім того, останні ініціативи ЄС свідчать про те, що «ареал» угод про асоціацію поширюється набагато далі держав-сусідів і за межі Європи [6].

Розгляд міжнародних угод про створення асоціацій, які Союз укладає з третіми країнами, свідчить про те, що такий вид угоди застосовується тільки тоді, коли передбачається встановити спеціальні відносини між сторонами. Спільнота уклала угоди про асоціацію майже з усіма європейськими державами (угода про європейський економічний простір, угода про стабілізацію та асоціацію, колишні європейські угоди) і майже з усіма країнами Середземномор'я. Кінцеві цілі кожної з таких угоди відрізняються. Зокрема, угоди про асоціацію з європейськими країнами спрямовані на підготовку цих країн до вступу або діють в якості заміни вступу в Союз, якщо третя країна поки не готова або не бажає ставати членом ЄС, хоча хотіла б мати преференційні відносини з європейськими інтеграційними об'єднаннями [6].

Що стосується угод про асоціацію з країнами Середземномор'я, то вони свідчать про бажання обох сторін встановити преференційні зв'язки один з одним. Оскільки неєвропейські країни не можуть поки претендувати на членство в Євросоюзі, угоди про створення асоціації, укладені з такими країнами, можуть вважатися певною мірою угодами, які є заміною членства.

Список використаних джерел:

1. Аналіз соціально-економічних наслідків членства України в СОТ після трьох років членства : очікування і реалії [Текст] / Ін-т екон. дослідж. та політ. консульт. – К. : ІЕДПК, 2011. – 58 с.
2. Звіт «Економічний компонент Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС: професійний аналіз та публічна дискусія», 2014 р., с.139.
3. Кобута І. В. Аграрні аспекти створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС [Текст] / І. В. Кобута // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 4. – С. 31 – 38.
4. Оцінка ризиків і втрат у торгівлі України від запровадження ЄЕП / Митним союзом нетарифних бар'єрів / Т. О. Осташко, В. Е. Лір, І. В. Кобута, В. К. Олефір, О. С. Биконя // Економіка і прогнозування. – 2014. – № 2. – С. 21–35
5. Ринки реального сектора економіки України в інституціональному середовищі СОТ: кон'юнктура та інтеграція [Текст] / За ред. проф. В. О. Точиліна ; НАН України, Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2012. – 552 с.
6. Три роки членства в СОТ: тенденції зовнішньої торгівлі України у посткризовий період : аналіт. доповідь [Текст] / І. В. Клименко, О. А. Федірко, І. В. Ус ; Нац. ін-т. стратег. дослідж. – К. : НІСД, 2011. – 72 с.

**ДО ПИТАННЯ РОЗМЕЖУВАННЯ ЗАХИСТУ МАЙНОВИХ ПРАВ
ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТОРА ЯК ПРЕДМЕТУ
МІЖНАРОДНО-ПРИВАТНОПРАВОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ
З ПРЕДМЕТОМ ІНШИХ ПРАВОВИХ НАУК**

Лазаренко М. М.

асистент кафедри міжнародного приватного права,
Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Проблемні питання захисту майнових прав іноземного інвестора як об'єкту правового регулювання та як предмету наукового дослідження не втрачають своєї актуальності з моменту набуття Україною незалежності та початку становлення ринкових відносин в суспільстві, що зумовлює важливість здійснення нових комплексних досліджень різними галузями правової науки.

Сфера правової науки та напрямів здійснення досліджень є доволі широкою та лежить у площині її поділу на галузі. За таких обставин досить часто має місце ситуація, коли об'єкт правового дослідження, чи навіть предмет, як окрема його частина, можуть входити до сфери предмету різних галузей правової науки. Це стосується і захисту майнових прав інвестора, який може розглядатися і як предмет цивільного права, міжнародного приватного права, господарського права (як науки та навчальної дисципліни, оскільки доволі влучним є сучасний погляд на дихотомічний поділ об'єктивного права на приватне та публічне [1, с. 15;]), міжнародного права, адміністративного права та інших самостійних чи комплексних галузей права, які прийнято виділяти в науці.

Для проведення дослідження крізь призму міжнародного приватного права слід визначити основи відмежування захисту прав іноземного інвестора як предмету міжнародно-приватноправового дослідження від предметів інших галузей права та більш ґрунтовно охарактеризувати стан розробленості проблематики комплексними науковими дослідженнями у галузі права.

Предметом міжнародного приватного права є цивільні, сімейні, трудові та процесуальні правовідносини з «іноземним елементом» (іноземний суб'єкт, іноземний об'єкт, іноземний юридичний факт) [2, с. 7].

Цікавими є погляди на предмет міжнародного приватного права, що надані російськими вченими та з часом удосконалені О.Х. Юлдашевим. Зазначається, що предметом міжнародного приватного права є правовідносини двох груп: по-перше – це колізійні відносини; по-друге – приватноправові відносини в широкому розумінні слова, тобто власне цивільно-правові відносини – особисті немайнові та майнові, «обтяжені» іноземним елементом [3].

У контексті вище наведеного доцільно зацітувати позицію І.І. Дахна, відповідно до якої міжнародне приватне право стосується цивільно-правових відносин передусім між організаціями і громадянами/особами без громадянства різних країн. Предметом регулювання у міжнародному приватному праві є відносини цивільно-правового характеру, до яких науковець відносить майнові, трудові, сімейні, спадкові, деліктні, економічні, господарські, науково-технічні, культурні, освітні та інші відносини, що виникають у міжнародному житті з участю осіб різної державної належності. [4, с. 6-7].

З приводу розмежування міжнародного приватного та публічного права доцільно навести позицію Н.В. Пронюк, яка розкрила наступні засади розмежування відповідних галузей:

– за суб'єктами: у міжнародному публічному праві суб'єктами є держави й нації, що борються за незалежність, міжнародні організації, а в міжнародному приватному праві – фізичні та юридичні особи. МПП лише делегує свою юрисдикцію окремим іншим суб'єктам;

– за предметом правового регулювання: у міжнародному публічному праві – це міждержавні міжвладні відносини, а в міжнародному приватному праві – міжнародні приватноправові відносини (цивільні, сімейні, трудові тощо);

– за джерелами: міжнародний договір, міжнародний звичай тощо в міжнародному публічному праві, а також національне законодавство, міжнародні договори тощо в міжнародному приватному праві;

– за методом правового регулювання: у міжнародному публічному праві – це узгодження волі держав; у міжнародному приватному праві – подолання колізій;

– за видами відповідальності: у міжнародному публічному праві передбачається міжнародно-правова відповідальність, у міжнародному приватному праві – цивільно-правова;

– за сферою дії: у міжнародному публічному праві її можна визначити як глобальну (охоплює всі держави й інших суб'єктів міжнародного права), а в міжнародному приватному праві вона має національні межі (у кожній державі є своє міжнародне приватне право) [5, с. 85].

З огляду на зазначене вище можемо зробити висновок, що захист майнових прав іноземного інвестора як предмет міжнародно-приватноправового дослідження розмежується з предметом інших правових наук на наступних засадах:

1) з господарським правом розмежується на підставі наявності колізійного питань та регулювання майнових прав інвестора, у тому числі їх захисту;

2) з міжнародним правом розмежується на тій підставі, що у міжнародному праві йдеться про взаємовідносини між державами, а також між державами з приводу інвестицій, однак на підставі міжнародних правових договорів та угод, укладених між державами; натомість питання міжнародного цивільного процесу, у тому числі його регулювання за допомогою міжнародних правових угод, а також випадків, коли відповідно до міжнародних угод держава виступає учасником цивільних правовідносин з іноземним елементом, є предметом міжнародного приватного права;

3) з адміністративним правом міжнародне приватне право у частині захисту прав інвестора розмежується на тій підставі, що в адміністративному праві існують публічно-правові відносини підпорядкування і один з його учасників буде завжди суб'єктом владних повноважень, крім випадків коли останній реалізує приватноправові правомочності.

Список використаних джерел:

1. Міжнародне приватне право [Текст]: підручник / [А.С. Довгерт та ін.]; за ред. проф. А.С. Довгерта, проф. В.І. Кисіля; Київ: нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т міжнар. відносин. – 2-е вид. – Київ: Правова єдність: Алерта, 2014. – 655 с.
2. Міжнародне приватне право. навч. посіб. / За ред. С.Г. Кузьменка. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 316 с.
3. Данилькевич Н.И., Федоров О.Н. Международное частное право: Учеб. пос. – Днепропетровск: Арт-Пресс, 1999. – 208 с.
4. Дахно І.І. Міжнародне приватне право: Навч. посіб. – 2-ге вид., стереотип. – К.: МАУП, 2004. – 312 с.
5. Пронюк Н.В. Сучасне міжнародне право: [навч. посібник] / Н.В. Пронюк. – К.: КНТ, 2008. – 344 с.

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО В СФЕРІ ОСВІТИ

Невара Л.М.

кандидат юридичних наук, асистент кафедри міжнародного права,
Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

В даний час спостерігається стрімка зміна ситуації в сфері освіти на глобальному рівні, в рамках якого виникла така форма управління і надання послуг як державно-приватні партнерства. Всесвітній банк і Міжнародна фінансова корпорація виступали в якості основних ініціаторів просування державно-приватних партнерств і зіграли особливо важливу роль в розповсюдженні експериментальних проектів партнерств між державами і приватним сектором, які, на їхню думку, стали успішними.[1]

У своїй резолюції 1.1 по приватизації і комерціалізації сфери освіти учасники сьомого Всесвітнього конгресу Міжнародної організації з питань освіти, що відбувся в Оттаві в липні 2015 року, з жalem відзначили той факт, що в багатьох країнах уряди відмовилися від свого основного обов'язку забезпечувати право на освіту для всіх за допомогою державної системи якісної та безкоштовної освіти і все більш активно укладають партнерські угоди з приватними суб'єктами або надають їм субсидії, з тим щоб такі суб'єкти займалися наданням освітніх послуг.

Обов'язок по наданню послуг державного утворення лежить в першу чергу на державі. Решта зацікавлені сторони, включаючи приватних партнерів, несуть соціальні зобов'язання в тих випадках, коли вони пропонують об'єднатися з урядами, доповнивши їх зусилля і послуживши на благо освіти в ім'я соціальної ідеї. У всіх подібних ситуаціях в основі державно-приватних партнерств повинна лежати відповідальність держави і громадський інтерес в освітніх послугах.

Існує безліч форм і механізмів роботи державно-приватних партнерств в сфері освіти. У праві на освіту, бенефіціаром виступає все суспільство в цілому, партнерства переслідують спільну мету – сприяти людському розвитку і соціальному благополуччю. Норми і принципи права на освіту є системою, яка передбачає збіг, а не розбіжність інтересів партнерств. Надання максимального обсягу ресурсів для забезпечення права на освіту як основи розвитку є зобов'язанням держав в сфері прав людини. В Інчхонській декларації про всеосяжність і рівноправність якісної освіти і безперервного навчання для всіх [2], прийнятій на Всесвітньому форумі з питань освіти в травні 2015 року, урядам рекомендується взяти на себе зобов'язання по фінансуванню 15-20 відсотків з національного бюджету або 4-6 відсотків валового внутрішнього продукту (ВВП) на потреби освіти. Таке високопріоритетне завдання в галузі розвитку державних інвестицій в освіту, є не тільки юридичним зобов'язанням держав, але також їх моральним обов'язком по збереженню освіти як суспільного блага.

Загальний доступ – це один з аспектів, гарантованих правом на освіту. Державно-приватні партнерства не змінюють і не зменшують обсяг державних зобов'язань щодо права на освіту відповідно до положень Міжнародних конвенцій з прав людини. Навпаки, держава як і раніше несе відповідальність як за свої власні дії, так і за дії своїх партнерів і всіх інших постачальників освітніх послуг, що відносяться до її юрисдикції. Вона повинна гарантувати дотримання, захист і виконання права на освіту, включаючи в себе зобов'язання щодо сприяння і забезпечення права на освіту.

Закон України «Про вищу освіту» зазначає, що одним із принципів на яких ґрунтується державна політика у сфері вищої освіти є сприяння здійсненню державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти. [3, ст.3, п.8.]

Правові засади державно-приватного партнерства у сфері освіти і науки визначені Конституцією України, Цивільним кодексом України, Господарським кодексом України, Законом України «Про державно-приватне партнерство», Законом України «Про освіту», іншими законами і міжнародними договорами та здійснюється на основі договорів між органами державної влади та приватними партнерами.

Згідно Закону України «Про освіту», від 5 вересня 2017 року, освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, держави. [4] Державно-приватне партнерство у сфері освіти і науки може передбачати спільне фінансування закладів освіти, а також юридичних і фізичних осіб, які провадять освітню діяльність, а також різні види співробітництва.

Потрібно зазначити, що в сучасних умовах освіта виступає як економічна галузь і представляє собою сукупність установ та організацій, які здійснюють освітню діяльність, їх основною метою є створення і реалізація освітніх послуг. Освітні послуги представляють систему знань, інформації, вмінь, навичок, які використовуються з метою задоволення потреб людини і суспільства. Освітнє право – це сукупність юридичних норм, що контролюють діяльність освітніх суб'єктів.

Державна політика у сфері вищої освіти ґрунтується також на принципі міжнародної інтеграції та інтеграції системи вищої освіти України у Європейський простір вищої освіти. [3, ст. 3, п. 4] та потребує реформування. Робочою групою при Міністерстві освіти і науки України був розроблений і представлений громадськості проект Стратегії реформування вищої освіти в Україні до 2020 року. [5]

У проекті зазначено, що метою реформування є створення привабливої та конкурентоспроможної національної системи вищої освіти України, інтегрованої у Європейський простір вищої освіти та Європейський дослідницький простір. Це має забезпечити реальне входження національної системи вищої освіти в світовий освітній і науковий простір шляхом її інтернаціоналізації, досягнення належного рівня відкритості та прозорості та інституціонального вдосконалення.

Основними завданнями Стратегії реформування вищої освіти є забезпечення конституційних прав громадян на якісну вищу освіту та рівного доступу до якісної вищої освіти, створення належного зв'язку між ринком праці та системою вищої освіти, а також інтеграцію вищої освіти України у світовий і європейський освітньо-науковий простір.

Держава повинна постійно стежити за дотриманням мінімальних стандартів у сфері освіти. У своєму зауваженні загального порядку № 13 про право на освіту Комітет з економічних, соціальних і культурних прав заявив, що «нездатність забезпечити відповідність навчальних закладів мінімуму вимог для освіти», передбаченому в пунктах 3 і 4 статті 13 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права [6], є порушенням права на освіту.

Список використаних джерел:

1. Право на образование в фокусе международного сотрудничества Доклад Специального докладчика по вопросу о праве на образование Кишора Сингха на 70-й сессии Генеральной Ассамблеи ООН <http://edlaw-international.blogspot.ru/2015/10/blog-post.html>
2. Инчхонская декларация. Освіта 2030. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://docplayer.ru/45701108-Inchhonskaya-deklaraciya.html>
3. Закон України «Про вищу освіту». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
4. Закон України «Про освіту», 2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.golos.com.ua/article/294010>
5. Стратегія реформування вищої освіти в Україні до 2020 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ua/pr-viddil/1312/1390288033/1415795124/>
6. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_042

ОСНОВНІ СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ Й ОХОРОНИ РІКИ ДНІПРО

Кулько А. В.

кандидат юридичних наук,
докторант Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України

Попри важливість Дніпра як однієї з найбільших рік Європи і частини регіональної системи внутрішніх водних шляхів міжнародного значення, прибережні держави (Україна, Білорусь та РФ) досі не створили договірно-правових та інституційних механізмів регулювання відносин з використання та охорони Дніпра і його басейну. Наразі діє тільки один міжнародний договір і присвячений він лише питанням судноплавства. Йдеться про *Угоду між Україною та Білоруссю про судноплавство на внутрішніх водних шляхах 1998 р.*¹

Такий стан речей може бути значною мірою пояснений тим, що активне несудноплавне використання ресурсів Дніпра відбувається здебільшого на території України, де розташована основна частина ріки. Відтак, сучасні гострі проблеми погіршення стану Дніпра, зумовлені переважно антропогенним впливом, мають бути подолані шляхом ухвалення та належного застосування Україною законодавства, яке б мало комплексний характер і узгоджувало інтереси господарського використання ріки із потребою їхньої охорони; містило положення про конкретні цілі і практичні заходи, спрямовані на їхнє досягнення; встановлювало строки, джерела і обсяги фінансування; визначало відповідальні державні органи.

Виходячи із зазначеного, основною сферою міжнародно-правового регулювання відносин щодо Дніпра, на думку автора, об'єктивно є аспект судноплавства. Ще у 1994 р. Європейська конференція міністрів транспорту визнала Дніпро магістраллю транс'європейського значення – водною частиною Міжнародного транспортного коридору №9. Нормами Європейської угоди про найважливіші внутрішні водні шляхи міжнародного значення 1996 р., яка набула чинності у 1999 р., Дніпро визначене складовою магістрального водного шляху «Е-40», до якого загалом належать Вісла від Гданська до ділянки Варшава – Брест – Пінськ, Дніпро через Київ до Херсона, Південний Буг до Миколаєва, ділянка Клайпеда – Куршська затока – річка Неман – Каунас. Йдеться, таким чином, про сполучення між Чорним та Балтійським морями, якого наразі не існує через відсутність з'єднань між ріками.² Європейський Союз, Україна, Польща, Литва працюють над розробкою спільних проектів, спрямованих на розв'язання цієї проблеми.³

На наш погляд, мінімальне використання судноплавного потенціалу Дніпра значною мірою спричинене відсутністю відповідного міжнародного договору та сучасного законодавства в Україні, на території якої розташована основна частина ріки. Застосування чинних нормативно-правових актів не дозволяє розв'язувати практичні проблеми, до ключових з яких належать дефіцит і застарілість флоту (термін експлуатації 80% суден перевищує 20 років); наявність мілководних ділянок, які обмежують пропускну спроможність ріки; непроведення робіт, необхідних для підтримання Дніпра у судноплавному стані; поганий стан інфраструктурних об'єктів (каналів, портів,

¹ Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Республіки Білорусь про судноплавство внутрішніми водними шляхами 1998 р. // Офіційний вісник України. – 2010. – № 74. – С. 122.

² European Agreement on Main Inland Waterways of International Importance (AGN) 1996 // United Nations Economic Commission for Europe. – 2008. – 90 р.

³ Логінов Я. Європа буде водні магістралі // Дзеркало тижня. – 14.09.2012.

терміналів, шлюзів та інших гідротехнічних споруд); зростання, через вказані фактори, рівня загроз безпеці судноплавства, ризиків аварій суден та інших надзвичайних подій на Дніпрі.¹²³

Міжурядова українсько-білоруська угода 1998 р. не враховує особливості Дніпра як ріки, що має стати частиною водного шляху «Е-40» і Транс'європейської транспортної мережі ТЕМ-Т.⁴ Зокрема, цей договірне передбачає заходи, спрямовані на набуття Дніпром відповідного статусу.⁵ В Угоді 1995 р. немає положень про практичні механізми відновлення та розвитку дніпровського судноплавства, зокрема, шляхом системного підтримання ріки у судноплавному стані; створення сучасної шляхової інфраструктури, портів, транспортних вузлів. Крім першого загального положення про дозвіл на плавання, українсько-білоруською угодою не врегульовані питання плавання Дніпром суден третіх держав; немає положень, які б торкалися специфіки суден типу «ріка – море»; стосувались вимог до документів для суден та екіпажів, послуг лоцманської проводки, функціонування річкової інформаційної служби тощо.

Вважаємо, що сприяти розв'язанню сучасних гострих проблем, на наш погляд, може укладення та застосування *Конвенції про режим судноплавства на ріці Дніпро*, учасницями якої б стали Україна, Білорусь та РФ. Це могло б стати можливим після припинення агресивної війни РФ проти України, притягнення держави-агресора до міжнародно-правової відповідальності і налагодження міждержавної співпраці.

Виходячи із сучасних проблем дніпровського судноплавства, автор пропонує закріпити у майбутній конвенції такі принципи та норми:

1) надання Дніпру статусу міжнародної ріки з вільним судноплавством для пасажирських і вантажних суден всіх держав;

2) можливість плавання Дніпром іноземних військових кораблів лише за дозволом держави, до території якої належить відповідна ділянка ріки;

3) право суден, що плавають Дніпром, заходити в порти, виконувати в них вантажні операції, посадку і висадку пасажирів, поповнювати запаси палива, предметів постачання тощо; рівність щодо сплати портових і навігаційних зборів, заборона дискримінації за державною приналежністю суден та екіпажів або будь-якими іншими ознаками;

4) можливість перевезення пасажирів і вантажів іноземними суднами між портами придніпровських держав;

5) здійснення митного, санітарного і річкового нагляду придніпровськими державами, до території яких належать відповідні ділянки ріки; встановлення спрощеної процедури для перетину кордону суднами типу «ріка-море»;

6) заборона ухвалення придніпровськими державами рішень, нормативно-правових актів та вчинення практичних дій, які перешкоджають судноплавству на Дніпрі;

7) встановлення правил судноплавства кожною з прибережних держав на відповідних ділянках Дніпра;

¹ Підлісний П. Внутрішній водний транспорт: історія, проблеми, напрями розвитку // Економіст. – 2016. – № 1. – С. 15-18.

² Михайличенко К., Ємельянова О., Белашов Є. Розвиток річкового транспорту у контексті реалізації євроінтеграційних планів України". Аналітична записка // Національний інститут стратегічних досліджень. Серія «Економіка» – 2015. – № 44.

³ Ключова Є., Бойко В. Актуальні проблеми регулювання діяльності внутрішнього водного транспорту // Підприємництво, господарство і право. – 2016. – № 11. – С. 9-12.

⁴ Пам'ятна записка до засідання кластеру 3 (питання енергетики, транспорту, захисту навколишнього природного середовища та змін клімату) Підкомітету з питань економіки та іншого галузевого співробітництва Комітету асоціації між Україною та ЄС (28-29 вересня 2015 р., м. Київ) // Комітет асоціації між Україною та ЄС. – 2015. – 22 с. – С. 5.

⁵ Україна долучиться до розвитку магістрального водного шляху Е-40 на ділянці Дніпро-Вісла (20.11.2015) // Міністерство інфраструктури України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mtu.gov.ua/news/24029.html>

8) утворення на принципах рівного представництва України, РФ та Білорусі міжнародної організації – Комісії ріки Дніпро, до компетенції якої віднесено координацію співпраці держав щодо судноплавства на ріці; видання обов'язкових і рекомендаційних правових актів, спрямованих на гарантування безпечного та ефективного судноплавства; складання плану і координацію реалізації проектів інженерних та днопоглиблювальних робіт, необхідних для підтримання Дніпра у судноплавному стані; встановлення єдиної системи навігаційної шляхової обстановки; уніфікацію правил річкового нагляду; розв'язання суперечностей щодо річкового судноплавства;

9) обов'язок держав підтримувати Дніпро в судноплавному стані для річкових і, на відповідних ділянках, морських суден, виконувати необхідні роботи для забезпечення та поліпшення умов судноплавства. Роботи здійснюються на засадах рівної участі України, РФ та Білорусі, зокрема, з коштів з навігаційних зборів;

10) норми щодо спеціальних спільних проектів, спрямованих на розв'язання проблем існування мілководних ділянок, замуленості, інших перешкод для повноцінного судноплавства на Дніпрі; розвитку пов'язаної із Дніпром логістичної та транспортної інфраструктури; підвищення ролі Дніпра як компоненту міжнародних транспортних мереж (на кшталт з'єднань Дніпро – Вісла – Одер і Чорне море – Дніпро – Балтика); реалізація проектів, які стосуються лише Дніпра, прибережними державами на засадах рівної участі, при можливості залучення Європейського Союзу, міжнародних організацій та установ з третіх держав;

11) внесення змін до Конвенції про судноплавство на Дніпрі, ухвалення протоколів до неї, ухвалення рішень про приєднання інших держав за принципом консенсусу сторін;

12) норми, відповідно до яких будь-який спір між державами-учасницями щодо тлумачення або застосування Конвенції, що не може бути врегульований шляхом переговорів впродовж розумного періоду часу (до трьох місяців), передається на прохання однієї з них до арбітражу. Якщо протягом трьох місяців з дня звернення з проханням про арбітраж сторони не зможуть домовитися про його організацію, будь-яка з цих сторін може передати спір до МС ООН.

Відтак, основна спрямованість Конвенції має полягати у активізації транспортного використання Дніпра. Досягнення цієї мети вимагає лібералізації режиму судноплавства для іноземних суден, залучення інших сторін, третіх держав, ЄС, міжнародних організацій до проектів, метою яких є розв'язання зазначених проблем.

Водночас, необхідним видається ухвалення Україною спеціального законодавства, що сприяло би задоволенню потреб судноплавства на Дніпрі; виконанню Україною зобов'язань із забезпечення належного для проходу суден стану рік, які вони взяла, приєднавшись до Європейської угоди про найважливіші внутрішні водні шляхи міжнародного значення 1996 р.; відповідало бивимогам Угоди про асоціацію, тобто було узгодженим із правовими стандартами Європейського Союзу у транспортній сфері.

Зазначене, на наш погляд, може забезпечити включення внутрішніх водних шляхів нашої держави в загальноєвропейську систему водних шляхів не лише *de jure*, як нині, а і *de facto*; досягнення Дніпром (і відповідно Україною як державою) ключової ролі річкових перевезень в європейському та євро-азійському вимірах.

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ РАМКОВОЇ КОНВЕНЦІЇ ВООЗ ІЗ БОРОТЬБИ ПРОТИ ТЮТЮНУ НА ГЛОБАЛЬНОМУ РІВНІ

Барцось Г. В.

аспірант кафедри міжнародного права та міжнародних відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

Щорічно глобальна тютюнова епідемія забирає близько 6000000 людських життів. Понад 600 000 чоловік з числа цих людей не є курцями і вмирають у результаті вдихання вторинного тютюнового диму. У разі збереження сучасного рівня споживання тютюну, до 2030 року епідемія буде щорічно приводити більш ніж до 8 мільйонам випадків смерті. Більше 80% цих випадків смерті відбуватимуться серед жителів держав з низьким і середнім рівнем доходу [1]. За даними ВООЗ приблизно 4,7 мільярда чоловік, або 63% світового населення, захищені як мінімум однієї комплексноюантитютюновою мірою, і це вчетверо більше в порівнянні з 2007 р., коли такі заходи поширювалися тільки на 1 мільярд осіб або 15% населення планети. Завдяки стратегіям реалізації таких заходів мільйони чоловік уникли передчасної смерті[5].

Як вказують Т. Р. Короткий, Н. В. Сажієнко, що проблема наслідків куріння, на перший погляд, впливає, як правило, на здоров'я індивіда, однак масштаби цього впливу мають характер епідемії, а їх соціальні наслідки носять глобальний характер [2, с. 72]. Тютюнова епідемія є глобальною загрозою для всього людства саме з цієї причини і здійснюється міжнародно-правове співробітництво з боротьби проти тютюну.

Н. В. Сажієнко зазначає, що лібералізація торгівлі та прямі іноземні інвестиції в тютюнову промисловість перевели тютюнову епідемію в розряд глобальних [3, с. 159]. Безліч міжнародних урядових і неурядових організацій здійснюють діяльність з боротьби проти тютюну. Першість у цій діяльності належить Всесвітній організації охорони здоров'я. Цій проблематиці і присвячена перша, прийнята в рамках ВООЗ конвенція, що є свідченням наявності консенсусу держав щодо необхідності боротьби з тютюном. Ухвалення в 2003 р. Рамкової конвенції із боротьби проти тютюну є також першим випадком здійснення Всесвітньою асамблеєю охорони здоров'я її повноважень, які закріплені ст. 19 Статуту ВООЗ. Підписання Конвенції передувало проведенню низки переговорів і розробки більш 200 резолюцій. На сьогоднішній день 168 держав підписали Рамкову конвенцію із боротьби проти тютюну. Конвенція врегулювала питання цінових і податкових заходів зі скорочення попиту на тютюн і нецінових заходів (захист від впливу тютюнового диму; регулювання складу тютюнових виробів; регулювання розкриття складу тютюнових виробів; питання упаковки і маркування тютюнових виробів; просвітництво, передача інформації, підготовка та інформування населення про шкоду тютюну; реклама, стимулювання, продаж і спонсорство тютюну; заходи зі скорочення попиту, які стосуються тютюнової залежності й припинення вживання тютюну); незаконної торгівлі тютюновими виробами; продажу тютюнових виробів неповнолітнім та неповнолітніми. Л. Джузенс акцентував, що є дві категорії міжнародного регулювання, які можуть бути використані для сприяння стратегії по боротьбі проти тютюну – це необов'язкові міжнародні резолюції і юридично обов'язкові міжнародні інструменти [4]. Саме договірна форма оформлення боротьби з тютюном є найбільш ефективною, задля зменшення кількості смертності від даної глобальної епідемії. Отже, держави, які є учасниками Рамкову конвенцію із боротьби проти тютюну мають зобов'язання розробити політику і прийняти закони по скороченню попиту і впливу тютюнової продукції, з одного боку, і для контролю за поставками тютюнових виробів, з іншого боку. Одним з найефективнішим заходом боротьби з тютюном є цінова політика держав, так ч. 1 ст. 5 Рамкової конвенції із боротьби проти тютюну встановлює, що Сторони визнають, що цінові й податкові заходи є ефективним і важливим засобом скорочення споживання

тютюну різними групами населення, особливо молоддю. У Доповіді ВООЗ про глобальну тютюнову епідемію, вживання тютюну 2017(моніторинг та політика в галузі попередження) підтверджується результативність цінових заходів у боротьбі з тютюном, так в середньому, ціни на куріння у 126 держав скоротилися з 24,7% у 2005 році до 22,2% у 2015 році – зниження на 2,5%, що позитивно вплинула на досягнення мети Рамкової конвенції із боротьби проти тютюну, а саме захисті нинішнього та майбутніх поколінь від руйнівних наслідків для здоров'я людей, а також соціальних, екологічних і економічних наслідків споживання тютюну й впливу тютюнового диму за допомогою забезпечення відповідних рамок для заходів боротьби проти тютюну, що підлягають здійсненню Сторонами на національному, регіональному й міжнародному рівнях, для того щоб постійно та істотно скорочувати поширеність уживання тютюну й впливу тютюнового диму (ст. 3 Рамкової конвенції).

Список використаних джерел:

1. Всемирный день без табака: Прекратите незаконную торговлю табачными изделиями (31 мая 2015 г.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.by/upload/drugoe/tabak/info5.pdf>
2. Короткий Т. Р. Внутригосударственная имплементация Рамочной Конвенции ВОЗ по борьбе против табака 2003 г.: опыт Украины / Т. Р. Короткий, Н. В. Сажієнко / Международное право и международные организации. – 2012. – № 1. – С. 72-90.
3. Сажієнко Н. В. Імплементация в Україні положень Рамкової конвенції Всесвітньої організації охорони здоров'я із боротьби проти тютюну 2003 р. / Н. В. Сажієнко / Право України. – 2012. – № 3-4. – С. 159-170.
4. Joossens L. From public health to international law: possible protocols for inclusion in the Framework Convention on Tobacco Control [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.scielosp.org/scielo.php?pid=S0042-96862000000700011&script=sci_arttext
5. Доклад ВОЗ: масштабы спасающих жизни мер борьбы против табака за последнее десятилетие значительно увеличились [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.who.int/mediacentre/news/releases/2017/tobacco-report/ru/>
6. WHO report on the global tobacco epidemic, 2017. Monitoring tobacco use and prevention policies [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/255874/1/9789241512824-eng.pdf?ua=1>

ПРАВОВІ ПОЗИЦІЇ СУДІВ УКРАЇНИ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЦІЇ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ

Йосипенко Соломія Тарасівна,
аспірант кафедри міжнародного приватного права
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Конституція України гарантує кожній особі в державі право на захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів. Захист свого права особа здійснює на власний розсуд, самостійно обираючи той чи інший спосіб та форму захисту. Проте, потрібно визнати, що найчастіше для вирішення спорів фізичні чи юридичні особи, а також й держава, звертаються до суду з надією на те, що саме суд за результатами розгляду їхнього спору прийме законне та обґрунтоване рішення.

Але розвиток суспільних відносин, сьогодні, в Україні призводить до необхідності проведення державно-правових реформ як публічного так і приватного сектора життєдіяльності суспільства. У зв'язку з цим виникають різні спори, які потрібно вирішувати. Тому, й постає питання досудових (позасудових) способів вирішення спорів, зокрема медіації.

Медіація є одним з досудових способів вирішення спорів, який часто використовується у світовій практиці як в європейській так і в англо-американській правових системах. Кімберле-Ковач, американська вчена та провідний спеціаліст з медіації, зазначає: «Світовий досвід вказує на те, що медіація є майже універсальним засобом вирішення конфліктів, що застосовується у багатьох сферах, починаючи від сімейних суперечок, закінчуючи конфліктами за участі громади та міжнародних конфліктів».

Щодо України, то як ми вже зазначали вище, проблемою сьогодні є те, що відсутнє належне законодавче регулювання медіації. В інтерв'ю газеті «Голос України» та юридичному журналу «Право України» голова Верховного Суду України Ярослав Михайлович Романюк зазначив наступне: «Ще в 1986 році Комітет Міністрів Ради Європи рекомендував державам-учасникам попереджувати та зменшувати надмірне робоче навантаження в судах, зокрема, передбачати разом із відповідними стимулами процедури примирення до судового провадження або інші способи врегулювання спорів поза рамками судового провадження. Подібні положення були закладені й у низці інших рекомендацій. Дотримуючись цих рекомендацій та з огляду на вітчизняні реалії, в Україні давно назріла потреба в ширшому застосуванні досудових (позасудових) способів врегулювання спорів несудовими органами. Насамперед дрібні спори та справи, вимоги, які по суті не містять спору, повинні і можуть розглядатися в обов'язковому досудовому порядку. Але без внесення змін до Конституції цей процес не матиме поширення та не досягне потрібного ефекту» [6].

В результаті тлумачення ст.124 Конституції України Конституційний Суд України зазначив, що в позасудовому порядку спори практично не вирішуються. Навіть «дрібні» спори передаються на розгляд суду[1]. Але чи це виправдано? На нашу думку, це не виправдано. Тому, ми підтримуємо авторів законопроекту №3524 «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», в якому пропонується на конституційному рівні передбачити можливість досудового врегулювання спорів[3]. Така пропозиція, висвітлена у даному законопроекті відповідає й офіційній позиції Верховного Суду України озвученій на Пленумі ВС України у 2014 році, де зазначалося, що застосування медіації найбільш виправдовує себе у приватноправовій сфері. Якщо два контрагенти рівні в своєму правовому становищі, то вони повинні мати можливість максимальної свободи в процесі залагодження конфлікту. Верховний Суд України пропонує «вивести» категорію тих

спорів, які підлягатимуть обов'язковому досудовому врегулюванню. Прийнявши зміни до Конституції України, наступними кроками мають бути прийняття Закону «Про медіацію», та внесення змін до спеціальних нормативних актів, ЦК України, СК України, ЦПК України, ГК України, ГПК України – наголошує ВС України[4, 5].

Враховуючи наведене, виникає запитання, чи виокремлення категорії справ, які підлягатимуть обов'язковому досудовому врегулюванню не обмежуватиме право на суд, у тому числі право на доступ до суду, яке гарантоване ст.6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод?[2] Романюк Я.М. з цього приводу зазначив, що таке право передбачене даною Конвенцією не обмежується. Оскільки, коли ми говоримо про «право на справедливий суд» згідно зі ст.6 Конвенції, в розумінні більшості йдеться саме про «суд», тобто про державний орган, що здійснює правосуддя від імені держави. Однак насправді цей висновок – поверховий. Свого часу Комітет ООН з прав людини визначив, що «поняття «суд» означає – незалежно від його найменування – орган, який створений на підставі закону, є незалежним від виконавчої та законодавчої гілок влади або користується в конкретних випадках судовою незалежністю у прийнятті рішень із правових питань у розглядах, які є судовими за своїм характером». Так само Європейський суд з прав людини запропонував визначення поняття «суд» у змістовному сенсі та пояснив, що суд не обов'язково повинен розумітися як юрисдикція класичного типу, інтегрована в загальну судову систему держави (справи «Срамек проти Австрії», «Беліос проти Швейцарії»). Основна ознака «суду» в розумінні ст.6 Конвенції – це право приймати зобов'язуючі рішення, які не можуть бути змінені несудовими органами (справи «Фіндлі проти Сполученого Королівства», «Ван де Хурк проти Нідерландів»). Наприклад, розглядаючи справи щодо України, ЄСПЛ включив до поняття «суд» також третейські суди (Міжнародний комерційний арбітраж при Торгово-промисловій палаті України) та комісії з трудових спорів (справи «Регент Компані проти України», «Ромашов проти України», «Буховець проти України»). І загалом ЄСПЛ вважає, що держава може передбачати позасудові процедури, існування адміністративних органів, які вирішуватимуть справи певних категорій, і ці дії держави Конвенції не суперечать (справа «ЛеКонт, Ван Левен і Де Мейер проти Бельгії»). Єдине, шовимагається – забезпечення обов'язкового судового контролю за рішеннями таких позасудових органів (справа «Фішер проти Австрії»)[6].

Тому, і в Україні запровадження досудових, позасудових процедур вирішення спорів не порушуватиме ст.6 Конвенції, якщо буде збережено судовий контроль за рішеннями та діями позасудових органів.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р., № 254к/96-ВР із змінами та доповненнями від 30.09.2016 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D10>
2. Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: Міжнародний документ від 04.11.1950 р., № 995_004 із змінами та доповненнями від 13.05.2004 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004
3. Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» за реєстраційним номером № 1401-VIII від 02.06.2016 р. // [Електронний ресурс]. – Офіційний портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1401-19>
4. Висновок Верховного Суду України на проект Закону «Промедіацію» № 3665 від 17.12.2015 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(print\)/04474D047AB37BA5C2257E3D002636E3](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(print)/04474D047AB37BA5C2257E3D002636E3)
5. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про пропозиції ВС України Тимчасовій спеціальній комісії Верховної Ради України з питань підготовки законопроекту про внесення змін до Конституції України» від 11.04.2014 р., № 1 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua/>
6. Інтерв'ю Голови Верховного Суду України Я.М. Романюка щодо застосування медіації у вирішенні спорів // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://scourt.gov.ua/3625F0FCB98DFD3BC2257F960026>

РОЛЬ ТОВАРИСТВА ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА УКРАЇНИ В РОЗПОВСЮДЖЕНІ ЗНАНЬ З МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА

Капустін А.,

аспірант кафедри міжнародного права та міжнародних відносин,
Національний університет «Одеська юридична академія»

Однією з важливих завдань національних товариств Червоного Хреста і Червоного Півмісяця є поширення знань про міжнародне гуманітарне право. Це завдання реалізується в тісній співпраці і при взаємодії з «хранителем» міжнародного гуманітарного права – Міжнародним Комітетом Червоного Хреста, роль якого в створенні, розвитку, застосуванні і поширенні міжнародного гуманітарного права неоціненна.

Поширення знань про міжнародне гуманітарне право – невід’ємна складова частина його реалізації, оскільки без знання і розуміння неможливо забезпечити дотримання приписів міжнародного гуманітарного права, головним завданням якого є забезпечення тонкого балансу між військовою необхідністю і гуманністю, балансу, укладеного в Женевських конвенціях від 12 серпня 1949 р. і Додаткових протоколах до них від 8 червня 1977 р. і звичаєвими нормами міжнародного гуманітарного права[1]. В умовах збройного конфлікту основна роль у застосуванні і дотриманні норм міжнародного гуманітарного права відводиться військовослужбовцям, які є основним об’єктом діяльності з розповсюдження знань про міжнародне гуманітарне право. Однак і інші цільові групи – журналісти, медики, юристи – повинні знати і розуміти положення міжнародного гуманітарного права. Не менш важлива наявність у всього населення держави, на території якої відбувається збройний конфлікт, уявлень про основні принципи цього права, про статус цивільного населення в умовах збройного конфлікту, захисних емблемах.

Саме тому Женевські конвенції від 12 серпня 1949 року і Додаткові протоколи до них від 8 червня 1977 р. включають статті, що містять безумовне зобов’язання держав щодо поширення знань про міжнародне гуманітарне право¹. Це пряме і безпосереднє зобов’язання держави, форми реалізації якого можуть бути різні. У Женевських конвенціях від 12 серпня 1949 року і Додаткових протоколах до них від 8 червня 1977 р. прямо вказані такі форми: поширення якомога ширше тексту Женевських конвенцій, включення вивчення Женевських конвенцій в навчальні програми військової і, якщо можливо, громадянської освіти.

Обов’язок поширювати знання про міжнародне гуманітарне право покладається і на національні товариства Червоного Хреста і Червоного Півмісяця. Природа цих зобов’язань дещо інша, обумовлена вона цілями і завданнями Міжнародного руху Червоного Хреста і Червоного Півмісяця. Однак оскільки прямі зобов’язання поширення знань про міжнародне гуманітарне право існують саме у держави, слід констатувати, що національні товариства сприяють державі у забезпеченні реалізації його міжнародних зобов’язань. Даний висновок підтверджується, зокрема, положеннями ст. 35 Закону України «Про Товариство Червоного Хреста України», згідно з якою «Товариство [Червоного Хреста України], його органи і місцеві організації надають підтримку органам державної влади та

¹ Ст. 47 Женевської конвенції про поліпшення долі поранених і хворих в діючих арміях 1949 р., ст. 48 Конвенції про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі 1949 р., ст. 127 Женевської конвенції про поводження з військовополоненими 1949 р., ст. 144 Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни 1949 р., ст. 83 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів 1977 р., ст. 19. Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру 1977 р.

органам місцевого самоврядування в поширенні серед населення текстів Женевських конвенцій 1949 року про захист жертв війни та Додаткових протоколів до них 1977 року, поширення знань про міжнародне гуманітарне право». Даний напрямок діяльності Товариства Червоного Хреста України знаходить відображення в ст. 12 Закону України «Про Товариство Червоного Хреста України», що передбачає право Товариства «поширювати інформацію про Міжнародний рух Червоного Хреста і Червоного Півмісяця, про міжнародне гуманітарне право і про свою діяльність, пропагуючи ідеї і завдання Товариства».

Тому співробітники і члени Товариства Червоного Хреста України повинні володіти необхідними знаннями не тільки для забезпечення ефективного виконання своєї гуманітарної місії, але і для просвітницької роботи серед цивільного населення з розповсюдження знань про статус Міжнародного руху Червоного Хреста і Червоного Півмісяця, захисні емблеми, їхнє значення і функції, принципи надання гуманітарної допомоги, про умови гуманітарного доступу, статус цивільного населення в період збройного конфлікту.

Як наслідок, співробітники, члени і волонтери Товариства Червоного Хреста України є адресатами діяльності з навчання міжнародного гуманітарного права. Безсумнівно, обсяг і глибина знань про міжнародне гуманітарне право для цієї цільової групи має певну специфіку, обумовлену, по-перше, необхідністю знання та розуміння базових принципів міжнародного гуманітарного права; по-друге, здійсненням гуманітарної діяльності, особливо в зоні збройного конфлікту на основі і відповідно до міжнародного гуманітарного права; по-третє, використанням захисту, що надається міжнародним гуманітарним правом; по-четверте, знанням правил використання емблем, забезпеченням їхнього захисту від порушень; по-п'яте, можливістю пояснення міжнародного гуманітарного права для широкого кола осіб.

Завдання по оволодінню знаннями про міжнародне гуманітарне право співробітниками, членами і волонтерами Товариства Червоного Хреста України ускладнена двома обставинами: як правило, зазначена категорія осіб не володіє спеціальною юридичною підготовкою, необхідною для освоєння міжнародного гуманітарного права як юридичного феномена; відсутністю широкої тренерської бази для широкого і систематичного поширення знань про міжнародне гуманітарне право.

Список використаних джерел:

1. Звичаєві норми міжнародного гуманітарного права / передм. Т. Р. Короткий, Є. В. Лук'янченко ; вступ. стаття М. М. Гнатівський. – Одеса : Фенікс, 2017. – 40 с.

ПРАВОВА ПРИРОДА І СУТНІСТЬ МІЖДЕРЖАВНИХ СКАРГ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СУДІ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Лакарова Г.,

аспірант кафедри міжнародного права та міжнародних відносин,
Національний університет «Одеська юридична академія»

У статті 33 «Міждержавні справи» Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. встановлено, що «будь-яка Висока Договірна Сторона може передати на розгляд Суду питання про будь-яке порушення положень Конвенції та протоколів до неї, яке допущене, на її думку, іншою Високою Договірною Стороною». Як вказує В. М. Завгородня, що сторонами такої справи можуть бути лише держави-члени Ради Європи, які є учасниками Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., а предметом спору – порушення прав і свобод людини, закріплені в Конвенції і протоколах до неї [1, с. 73]. Держава може подати заяву в інтересах невизначеного кола постраждалих осіб, групи людей або навіть однієї особи.

За всю історію діяльності Європейського Суду з прав людини розглядалось біля двох десятків справ держави проти іншої держави щодо порушення прав людини. Переважно такі справи мають політичний характер. Так, у 1967 році скандинавські держави та Нідерланди подали заяву проти Греції у зв'язку з ситуацією, що склалася після приходу до влади «чорних полковників», а у 1982 році скандинавські держави, Нідерланди та Франція подали заяву проти Туреччини у зв'язку з подіями під час воєнного режиму. У більшості випадків ці справи були предметом розгляду контрольних органів і вирішувалися дипломатичними способами поза рамками контрольних процедур.

Також політичним врегулюванням було завершено справи Греції щодо дій Сполученого Королівства на Кіпрі, який на той час знаходився під адміністративним правлінням Британії (1956 р.). Справи було порушено щодо застосування тортур (стаття 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.). У 1960 році Австрія скаржилася на Італію у зв'язку з процесуальними діями проти південно-тірольських активістів. У цих справах Комітет міністрів за спільною пропозицією обох сторін постановив, що у подальшому провадженні немає необхідності.

В інших випадках справи «держава проти держави» стосувалися порушення права громадян держави-заявниці. Наприклад, у справі «Ірландія проти Сполученого Королівства» 1978 р., Ірландія звинувачувала Сполучене Королівство у порушенні ряду статей, і Суд прийняв рішення про порушення Сполученим Королівством статей 3 (заборона катування) і 5 (право на свободу та особисту недоторканність) Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. Це рішення було першим у справах держави проти держави. Раніше, у 1972 р., Ірландія також подавала заяву проти Сполученого Королівства у зв'язку з діями поліції та військових в Ольстері, проте було досягнуто врегулювання політичними засобами [2, с. 307-320].

Так у рішенні по справі Кіпр проти Туреччини (IV) (*Cyprus v. Turkey (IV)*) 25781/94 від 22 листопада 1994 року Європейський Суд з прав людини визнав порушення статей 2 (право на життя), 3 (право на свободу та особисту недоторканність), 5 (право на свободу та особисту недоторканність), 6 (право на справедливий суд), 8 (право на повагу до приватного і сімейного життя), 9 (свобода думки, совісті і релігії), 10 (свобода вираження поглядів), 13 (право на ефективний засіб юридичного захисту), статті 1 (захист власності) Протоколу № 1 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.

У рішенні по справі Грузія проти Росії (I) (*Georgia v. Russian Federation (I)*) 13255/07 від 26 березня 2007 року Європейський Суд з прав людини визнав порушення статей 3 (право на свободу та особисту недоторканність), 5 (право на свободу та особисту недоторканність), 6 (право на справедливий суд), 13 (право на ефективний засіб

юридичного захисту), 38 (розгляд справи) Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., статті 4 (заборона колективного вислання іноземців) Протоколу № 4 до неї. Скарга залишається на розгляді в частині, що стосується визначення справедливої сатисфакції.

Передбачено три рівні порушень, що підлягають розгляду Європейським Судом з прав людини:

1. Випадки, де порушення норм Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. спостерігаються з боку державної влади. Як приклад: співробітник правоохоронних органів веде себе по відношенню до ув'язненого жорстоко і зневажливо, тим самим принижує людську гідність, а, значить, порушуючи права громадянина. У цій ситуації порушується заборона на тортури, що обумовлюється в Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.

2. Неналежне виконання своїх зобов'язань державою. Зокрема, коли немає повномірного розслідування справи, де порушуються права потерпілої сторони, а, значить, не настає відновлення тих прав що були порушені.

3. Невиконання державою норм Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. міжнародного значення. На цьому рівні знаходяться справи, протягом яких права громадянина не були захищені державою [3, с. 68-75].

Список використаних джерел:

1. Завгородня В. М. Міждержавні справи у практиці Європейського суду з прав людини / В. М. Завгородня // Правовий вісник Української академії банківської справи. – № 1(10). – 2014.
2. Дженіс М., Кей Р., Бредлі Є. Європейське право у галузі прав людини. Джерела і практика застосування. – Київ: АртЕк. – 1997.
3. Европейский суд по правам человека: правила обращения и судопроизводства. Сб. ст. и док. / Под общей ред. А. В. Деменевой, Б. Петранова. – Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2001. – (Международ. защита прав человека; Вып. 1).

НАУКОВИЙ СПАДОК П. Є. КАЗАНСЬКОГО ТА РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Мазуренко В. В.

аспірант кафедри міжнародного права та міжнародних відносин,
Національний університет «Одеська юридична академія»

Серед юристів-міжнародників, які здійснювали свою діяльність в Новоросійському університеті (Одеса), видатною постаттю був Петро Євгенович Казанський (1866-1947 рр.). Проте його творчий доробок є мало дослідженим та відомим сучасній науці міжнародного права, хоча вражає своєю многогранністю та ретельністю. К. О. Савчук вказує, що П. Є. Казанського без перебільшення можна назвати одним з найкращих представників юридичної науки Російської імперії взагалі, а різноманітність його наукових інтересів вражає [1, с. 339]. Як вказують Т. Р. Короткий та Н. В. Хендель всього П. Є. Казанський підготував і опублікував понад 110 робіт, серед яких дослідження, присвячені: міжнародному праву (міжнародне право: навчальні видання – 5 видань; статті і брошури по загальному вченню і літературі з міжнародного права – 7; міжнародне адміністративне право – 35, морські володіння – 2, окрема особа в міжнародному праві – 5, питання війни і миру, міжнародного правосуддя – 5, право війни – 6); викладання права – 11; загальним питанням права і держави – 13; національному питанню – 15; академічним справах – 11 [2, с. 5]. Сам П. Є. Казанський вказував, що за останні роки помічається посилення уваги до питань міжнародної політики і міжнародного права [6, с. 282].

У травні 1895 р. П. Є. Казанський захистив дисертацію на ступінь магістра на тему «Договірні ріки» [3, с. 147]. Ще в студентські роки він виявив схильність до заняття наукою. Свідченням цього є золота медаль за дослідження, присвячене договірним рікам.

Відносячи П. Є. Казанського до авторитетних фахівців міжнародного адміністративного права, В. Е. Грабар, вказує що сфери договірних рік стосується вже перша велика робота П. Є. Казанського – двох томна магістерська дисертація «Договірні ріки» [3; 4]. Автор переробив свою студентську роботу, за яку йому була присуджена золота медаль [5, с. 341]. Професор Л. О. Камаровський ретельно вивчив дослідження та підготував фундаментальний відгук. Цей системне і значне за обсягом дослідження (понад 800 сторінок) є викладом історії становлення і діючих на той час норм міжнародного річкового права. Довгий час робота П. Є. Казанського залишалася єдиним в російській юридичній літературі монографічним дослідженням правового режиму міжнародних річок. Пізніше П. Є. Казанський повернувся до цієї теми надрукувавши статтю «Вільне Дунайське судноплавство».

Як зазначає Є. А. Самойленко, що вивчення розвитку ідей міжнародного річкового права в Російській імперії дозволяє не тільки ознайомитися з поглядами вчених того часу на ключові питання використання міжнародних річок, а й оцінити доцільність впровадження окремих елементів їхнього правового режиму в сучасних умовах.

Чи не найвагоміший внесок у розвиток теорії міжнародного річкового права в Російській імперії зробив П. Є. Казанський. Міжнародне річкове право представляло для П. Є. Казанського теоретичну і практичну значимість. Створення системи незалежних держав і впорядкування внутрішньодержавних відносин по використанню річок поставили на перший план питання про міжнародне річкове судноплавство. При цьому залишався невизначеним міжнародно-правовий статус річок, загальних для Російської імперії та її західних сусідів. Актуальність вирішення цих проблем спонукала П. Є. Казанського в магістерському дослідженні об'єднати «в єдине ціле всі основи, які визначали становище річок в міжнародному житті» [4, с. 8], вдатися до пошуку зв'язків міжнародного річкового права з іншими блоками загальної системи міжнародного права і внутрішньодержавного річкового права [3, с. 13-14,17]. З цих міркувань його публікації, присвячені теорії

міжнародного річкового права і зараз становлять значний науковий інтерес. Питання території і кордонів, які безпосередньо пов'язані з правовим режимом міжнародних річок, П. Є. Казанський відніс до права устрою, а питання міжнародного судноплавства по річковим шляхам – до права управління [7, с. 120-121]. В даний час правове регулювання використання міжнародних річок традиційно розглядається в контексті режиму території в міжнародному праві.

У 1897 р. П. Є. Казанський захистив докторську дисертацію на тему «Загальні адміністративні союзи держав», у якій детально проаналізував питання міжнародної адміністрації як абсолютно нового явища в системі міжнародного права.

Список використаних джерел:

1. Савчук К. О. Міжнародно-правові ідеї Петра Євгеновича Казанського та їх значення для сучасної науки міжнародного права / К. О. Савчук // Часопис Київського університету права. – 2011. – № 4.
2. Короткий Т. Р., Хендель Н. В. Творческоенаследие профессора Петра Евгеньевича Казанского. – Одесса, Фонд поддержки фундаментальных исследований. – 2015.
3. Казанский П. Договорныереки. Очерки истории и теории международного речного права : в 2 томах / П. Казанский. – Казань: Типо–Литография Императорского Университета, 1895. – Т. 1.
4. Казанский П. Договорныереки. Очерки истории и теории международного речного права: В 2 томах / П. Казанский. – Казань : Типография губернского управления, 1895. – Т. 2.
5. Грабарь В. Э. Материалы к истории литературы международного права в России (1647–1917) / В. Э. Грабарь. – М. : Издательство Академии наук СССР, 1958.
6. Казанський П. Е. Учение о международной администрации // Антологія української юридичної думки. Том 8: Міжнародне право / Упорядники: В. Н. Денисов, К. О. Савчук; відп. редактор В. Н. Денисов. – К., 2004.
7. Левин Д. Б. Наука международного права в России в конце XIX и начале XX в. Общевопросы теории международного права / Д. Б. Левин. – М. : Издательство «Наука», 1982.

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ЗАХИСТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА НА МУЗИЧНІ ТВОРИ У ВСЕСВІТНІЙ ГЛОБАЛЬНІЙ МЕРЕЖІ

Бережна А.О.

аспірант кафедри права інтелектуальної власності та корпоративного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

Простота та доступність сучасних технічних засобів, які надають їх власникам фактичну можливість безперешкодного використання результатів інтелектуальної діяльності в сфері музики, зокрема можливість їх «цифрового» копіювання в необмеженій кількості, призвели до масштабного збільшення випадків порушення законодавства про авторське право та суміжні права. Найскладнішою, з точки зору правозастосування, є ситуація з порушенням авторських прав на музичні твори у мережі інтернет.

Міжнародна федерація фонографічної промисловості (IFPI) регулярно оприлюднює звіти про порушення авторського права. За 2016 рік організація зафіксувала падіння цифрових продажів на 20%, в порівнянні з 10% в 2015 році. «YouTube», який, володіючи 900-мільйонною базою постійних користувачів, відрахував за користування об'єктами аналізованої сфери всього лише 553 мільйони доларів. Для порівняння, за той же період 212 мільйонів передплатників таких сервісів як «Spotify» і «Apple Music», принесли 3,9 мільярда доларів [1].

Одним з найбільших джерел протиправного поширення музичного матеріалу в Інтернеті є соціальні мережі, які мають широку аудиторію користувачів. Наприклад, Facebook та «ВКонтакте». Так, в червні 2013 року з ресурсу останнього були вилучені роботи ряду відомих виконавців, але вже протягом наступної доби завантажені знову, однак під зміненими назвами. Подібних прикладів по всьому світу дуже багато, і боротися з цим вкрай складно [2].

У деяких країнах вже введено законодавство поетапного реагування, засноване на принципі «трьох попереджень», або розглядається можливість його запровадження. Такі закони передбачають направлення попереджень тим користувачам, які завантажують або використовують у форматі онлайн музичні файли без відповідного дозволу. Якщо порушник продовжує таку діяльність, то йому надсилається ще один лист за звичайною або електронною поштою з попередженням про те, що якщо він не припинить займатися протизаконною діяльністю, то його інтернет-з'єднання буде тимчасово відключено або швидкість з'єднання буде знижена. Вперше такі заходи було прийнято у Франції в 2009 році, коли уряд затвердив Закон про охорону авторського права в інтернеті, нерідко вказаний закон називають HADOPI. Взагалі HADOPI – це назва французької державної структури, яка відповідає за виконання вищенаведеного закону. За оцінкою ресурсу MusicAlly і згідно зі статистикою, опублікованою самим HADOPI, на кінець 2012 року відомство направило 1,15 млн. перших попереджувальних листів і 100 тис. вторинних попереджень. У той же час число третіх попереджень склало всього 340. За перші два роки дії вказаного правового акту, за словами відомства, рівень порушень авторського права, пов'язаний з використанням пірінгових мереж (P2P), у Франції знизився на 26%, і близько 2 млн. користувачів перестали користуватися такими мережами (за даними IFPI / Nielson) [3].

Республіка Корея, як одна з найбільш технологічно розвинених країн світу, прийняла аналогічний закон щодо поетапного реагування, але в комбінації з більш м'яким підходом до діяльності незаконних цифрових сервісів. У Кореї з незаконними цифровими сервісами ведеться робота з метою переконати їх власників перейти в правове поле. В результаті цієї роботи в країні почалося активне зростання числа легальних цифрових сервісів. При цьому за перший рік проведення програми з 49 млн. чоловік, що проживають в Кореї, 40 млн

з яких користуються інтернетом, лише 9 осіб зазнали такої міри покарання, як припинення функціонування облікового запису на 29 днів[3].

Ще один дієвий підхід – блокування сайту на підставі судового рішення. Професійні організації виробників фонограм, такі як ВРІ в Сполученому Королівстві, з успіхом домагаються прийняття судових рішень про блокування сайтів.

У правозахисників є пропозиції для авторів щодо попередження порушень, наприклад: обмежена функціональність – розповсюдження програм, які не здатні друкувати документи або зберігати їх у пам'яті комп'ютера; при розповсюдженні встановлювати дату, після якої доступ до об'єкту авторського права буде неможливим; захист від копіювання, тобто автор встановлює кількість разів, коли файл може бути скопійований тощо[4].

На підставі аналізу закордонного досвіду можна побачити, що увага більшості розвинених держав зосереджена на превентивних заходах. Вони намагаються розробити різноманітні моделі і методики, покликані змусити користувачів купувати музичні твори або отримувати доступ до них через законні сервіси, а також скоротити масштаби використання незаконних сайтів і послуг. Застосування таких заходів в мережі Інтернет і справді зможе забезпечити належний захист, але для їх реалізації необхідна підтримка з боку держави і ряд інших дій.

Список використаних джерел:

1. Международная федерация фонографической промышленности рассказала о доходах в минувшем году – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://belradio.net/showbis/mezhdunarodnaya-federaciya>
2. Ковалёва О.А. Лёвина Л.К. Международная защита авторского права и практика борьбы с незаконным использованием интеллектуальной собственности в сети интернет – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/mezhdunarodnaya-zaschita-avtorskih-prav>
3. How to Make a Living from Music. David Stopps, 2014 – [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id>
4. Райчева Д.В. Захист авторських прав в мережі Інтернет – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ilaw.center/zahyst-avtorskyh-prav-v-merezh>

ЕВОЛЮЦІЯ СТАНОВЛЕННЯ ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КНР

Гандзюра А.В.,

Здобувач,

кафедра порівняльного і європейського права

Інституту міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Договірні відносини між Україною та Китайською Народною Республікою подолали шлях у чверть століття – від закладення базових основ дружби і визнання до укладення важливих юридичних угод. На сьогоднішній день договірна база двосторонніх українсько-китайських відносин налічує більше 300 документів і невпинно поповнюється, а її аналіз дозволяє простежити певні закономірності та особливості формування договірного механізму регулювання двосторонніх зносин між нашими країнами.

Початковий етап відзначений укладенням рамкових угод з політичних питань, які визначають загальний курс двосторонніх міжнародних відносин між Україною та КНР та рамкових галузевих угод загального змісту. Було підписано, зокрема, Спільне комюніке про встановлення дипломатичних відносин між Україною та КНР від 4 січня 1992 року та Меморандум взаєморозуміння до Комюніке, Спільне українсько-китайське комюніке від 31 жовтня 1992 року, Спільну (Київську) Декларацію України і Китайської Народної Республіки від 6 вересня 1994 року, Спільне комюніке від 25 червня 1995 року, Спільну Декларацію про розвиток та поглиблення відносин дружби і співробітництва між Україною і КНР від 4 грудня 1995 року та інші угоди, які об'єднують особливості тяжіння положень цих документів до «м'якого права». Більшість статей не містять норм, які б створювали права і обов'язки сторін, а визначають загальну сферу, щодо якої укладено договір.

Вирізняльною ознакою актів «м'якого права» є їх існування на межі між юридичними нормами та нормами морально-політичного характеру [1, с. 56]. Вищезазначені договори закріплюють, зокрема, готовність сторін «розвивати відносини дружби та співробітництва між двома країнами на основі принципів мирного співіснування, взаємної поваги до суверенітету і територіальної цілісності, взаємного ненападу, невтручання у внутрішні справи один одного, рівності, взаємної вигоди, а також мирного врегулювання спорів» [2], деякі документи окреслюють перелік обопільно цікавих галузей співробітництва та обміну, зокрема, сфери культури, науки, освіти, спорту і туризму. Окремим пунктом зазначено, що економічне співробітництво та торгівля є важливою складовою частиною взаємних стосунків двох держав [3]. Угода між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про науково-технічне співробітництво від 27.04.1992 закріпила домовленість сторін розвивати міждержавне науково-технічне співробітництво за взаємним інтересом. У документі визначено основні форми співробітництва, серед яких виділено: проведення спільних досліджень і розробок, а також обмін їх результатами; обмін науково-технічною інформацією та документацією, зразками виробів і матеріалів, а також обмін «ноу-хау» і ліцензіями на компенсаційній основі; організація науково-технічних семінарів, симпозіумів і наукових конференцій; обмін науковими і технічними делегаціями, окремими вченими і фахівцями тощо. При цьому, питання комерційного, фінансового та юридичного характеру, що можуть виникати під час співробітництва, повинні бути предметом окремих договорів [4].

Кожен із основоположних документів відображає наступний крок на шляху до співробітництва і містить в собі положення, які віддзеркалюють загальну позицію сторін щодо актуальної ситуації у відносинах.

Прагнення до зміцнення торговельно-економічних зносин та активної співпраці в цій галузі відкрило новий період у становленні договірних відносин між Україною та КНР. Саме на цьому етапі ми бачимо збалансування норм “м’якого” і “твердого” права в укладених документах і поступовий перехід від окреслення загальних принципів співробітництва до конкретних домовленостей. Першим офіційним документом, який стосувався багатьох аспектів зовнішньої торгівлі КНР і України була Угода між Урядом України і Урядом Китайської Народної Республіки про торговельно-економічне співробітництво від 08.08.1992, положення якої закріпили домовленість сторін здійснити всі необхідні заходи по сприянню безперервному і стабільному розвитку торговельно-економічних відносин між двома країнами на рівноправній та взаємовигідній основі. Документ передбачає взаємне надання режиму найбільшого сприяння з питань, що стосуються стягнень мита на експортні та імпорتنі товари для обох країн, інших зборів і сплат та виконання митних формальностей. Також сторони погодились заохочувати капіталовкладення інвесторів на території іншої сторони [5]. 31 жовтня 1992 р. в Пекіні була підписана Угода між Урядом України і Урядом Китайської Народної Республіки про створення Міжурядової українсько-китайської комісії з питань торговельно-економічного співробітництва. Наступного року, 12.10.1993, було укладено Угоду про співробітництво між Торгово-промисловою палатою України та Китайським комітетом сприяння розвитку міжнародної торгівлі, в якій зазначено, що з метою подальшого розширення та удосконалення взаємовигідних торгових, економічних та науково-виробничих зв’язків між підприємствами України та КНР, сторони домовились сприяти та заохочувати до дій, що направлені на розвиток торгового обміну і економічного співробітництва, які включатимуть здійснення інвестицій, створення спільних підприємств, приділяючи особливу увагу розвитку ділових контактів між малими і середніми підприємствами України і Китаю [6].

14 жовтня 2003 року було підписано три документи, які регулюють конкретні питання та процеси в галузі економічної співпраці і торгівлі і свідчать про налагодження і активізацію процесів у цій сфері, – це Меморандум Восьмого засідання Міжурядової українсько-китайської комісії з питань ТЕС, Угода між Державною службою експортного контролю України і Міністерством комерції КНР про застосування імпорتنих сертифікатів та Меморандум про взаєморозуміння між Державною службою експортного контролю України і Міністерством комерції КНР щодо налагодження співробітництва в галузі експортного контролю. Це співробітництво передбачає передусім обмін інформацією та документацією і покликане налагодити довгострокове співробітництво в сфері високих технологій та торгівлі товарами, що підлягають експортному контролю з гарантуванням суворого дотримання відповідних міжнародних норм та правил [7].

Важливим для України стало підписання Протоколу між Києвом і Пекіном про доступ на ринки товарів та послуг у рамках вступу України до СОТ від 16 грудня 2005 року, яке стало одним з найбільших досягнень усього переговорного процесу на шляху нашої держави до СОТ.

Наступний етап розробки договірно-правової бази українсько-китайських відносин характеризується превалюванням «твердого» права і наявністю конкретних юридично обов’язкових норм. Непересічне значення має Договір про дружбу і співробітництво між Україною і КНР – базовий політичний документ, про який сторони вели мову майже 15 років, оскільки вперше в історії двосторонніх відносин відбулось підписання юридично-зобов’язуючого документу, який визначає ключові принципи і закріплює засади подальшого розвитку українсько-китайського стратегічного партнерства. Спільна декларація України і КНР про подальше поглиблення відносин стратегічного партнерства та Програма розвитку відносин стратегічного партнерства між Україною та КНР на 2014 – 2018 рр. вперше в історії двосторонніх відносин визначили конкретні напрямки і галузі здійснення практичної співпраці та реалізації спільних проектів на період до 2018 року [8, с. 18].

Отже, особливістю еволюції становлення договірної бази двосторонніх відносин між Україною і КНР є поетапний перехід від норм “м’якого права” загального декларативного характеру до конкретних юридично обов’язкових домовленостей.

Список використаних джерел:

1. Шалінська І.В. Акти “м’якого права” та міжнародний правопорядок / І.В. Шалінська // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. – 2013. – №6-2 том 1. – С. 55-57.
2. Спільне Комюніке про встановлення дипломатичних відносин між Китайською Народною Республікою і Україною від 04.01.1992 № 156_006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/156_006.
3. Спільне українсько-китайське комюніке від 31.10.1992 № 156_020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/156_020.
4. Угода між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про науково-технічне співробітництво від 27.04.1992 № 156_007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/156_007.
5. Угода між Урядом України і Урядом Китайської Народної Республіки про торговельно-економічне співробітництво від 08.08.1992 № 156_008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/156_008.
6. Угода про співробітництво між Торгово-промисловою палатою України та Китайським Комітетом сприяння розвитку міжнародної торгівлі від 12.10.1993 № 156_053 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/156_053.
7. Меморандум про взаєморозуміння між Державною службою експортного контролю України і Міністерством комерції Китайської Народної Республіки щодо налагодження співробітництва в галузі експортного контролю від 14.10.2003 № 156_046 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/156_046.
8. Гончарук А. З., Гобова Є. В., Кіктенко В. О., Коваль О. А., Кошовий С. А. Аудит зовнішньої політики: Україна-Китай. Дискусійна записка. – Київ: 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.irf.ua/content/files/dp-2016-40.pdf>.

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ПОЛОЖЕНЬ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ УКРАЇНИ З ЄС СТОСОВНО РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Пономаренко Марія Миколаївна,
аспірантка Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
помічник-консультант народного депутата України,
Апарат Верховної Ради України.

Закупівля товарів, робіт та послуг для задоволення найважливіших суспільних потреб є однією з головних функцій держави. Також важливим є те, що грошовий обсяг державних закупівель має тенденцію до збільшення, так зокрема у 2014 році сума укладених договорів склала 126.7 млрд. грн., у 2015 році – 192,4 млрд. грн., а у 2016 – 270 млрд. грн [1, с.12] таким чином прозора, зручна, сучасна система державних закупівель дозволить заощаджувати державні кошти, та матиме позитивний вплив на якість товарів, робіт та послуг, необхідних для задоволення потреб держави та суспільства.

Реформування системи публічних закупівель перш за все пов'язана з політичними, правовими, соціальними, фінансовими, технологічними завданнями, розв'язання яких сприятиме сталому соціально-економічному розвитку нашої держави, конкурентоспроможності економіки, динамічній інтеграції України у внутрішній ринок ЄС.

Сьогодні дане питання є вкрай важливим, через необхідність своєчасного та добросовісного виконання Україною взятих на себе зобов'язань, згідно Угоди про Асоціацію(офіційна назва – Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони) [1].

Відмітимо, що окремі аспекти правового регулювання сфери державних закупівель, включно з дослідженням міжнародного досвіду імплементації норм даної сфери правовідносин аналізували вітчизняні науковці: І. Влялько, В. Колотій, Н. Обушко, П. Пашина, В. Пила, В. Смирчинський, О. Турченко, О. Шатковський, С. Яременко , а також деякі зарубіжні, зокрема С. Арроусміт, К. Кузнецов , Дж. Моріссей.

Наразі, триває активна нормотворча діяльність, пов'язана з імплементацією положень Угоди про асоціацію України з ЄС стосовно реформування системи публічних закупівель. Саме тому, на нашу думку, дане питання потребує постійного моніторингу висвітлення та дослідження. Проте саме питання імплементації відповідних норм Угоди щодо регулювання державних закупівель фрагментарно аналізувалися у вітчизняній науковій літературі [3,с.84]

У даному дослідженні, ми хотіли б розглянути прийняту Кабінетом міністрів України Стратегію реформування системи публічних закупівель («дорожня карта»), яка була прийнята на виконання ст.152 Угоди про асоціацію.

Даний документ, наразі є наріжним каменем, у сфері імплементації Угоди про асоціацію України з ЄС стосовно реформування системи публічних закупівель.

Дана Стратегія охоплює період до 31 грудня 2022 року, та містить основні напрямки вдосконалення та розвитку системи публічних закупівель, в тому числі чітко визначає увесь комплекс завдань щодо гармонізації законодавства, розвитку інституційної структури та кадрового забезпечення[4, с.5]

Основними напрямами реалізації Стратегії є:

Гармонізація законодавства України у сфері публічних закупівель відповідно до положень глави 8 розділу IV та додатка XXI до Угоди про асоціацію.

Інституційний розвиток, відповідне матеріально-технічне та кадрове забезпечення уповноваженого органу.

Створення та розвиток системи електронних закупівель з урахуванням стандартів ЄС.

Міжнародне співробітництво у сфері публічних закупівель та підвищення іміджу України на міжнародній арені.

Гармонізація законодавства України у сфері публічних закупівель з профільними директивами ЄС.

Увесь комплекс необхідних завдань, на виконання додатку ХХ-А Угоди про асоціацію, поділений на 5 етапів реформування.

Наразі варто підвести підсумки, щодо успішного виконання плану дій, що були передбачені першим етапом(01.01.2016-31.12.2016), а саме:

Перехід до електронної системи публічних закупівель з 1 квітня 2016 року для центральних органів виконавчої влади та замовників, що здійснюють діяльність в окремих сферах господарювання; з 1 серпня 2016 року для всіх замовників[5,с.1]

Забезпечення роботи електронної системи оскарження результатів закупівель

Забезпечення можливості взаємного доступу суб`єктів господарювання до ринку публічних контрактів на закупівлю товарів центральними органами ЄС та України

Дотримання стандартів щодо публікації інформації про умови, порядок, критерії вибору виконавців публічних контрактів, а також стандартів судового захисту прав осіб, інтересам яких завдано шкоду неправомірними рішеннями замовників[5].

Кроком вперед стала також зміна підходу до підтвердження відсутності підстав для відхилення пропозиції учасників. Конкретний спосіб документального підтвердження відсутності таких підстав замовник встановлює в документації конкурсних торгів тільки для переможця процедури закупівлі. Важливим також є те, що замовникам заборонено вимагати інформацію, що міститься у відкритих реєстрах.

Таким чином, можемо зробити висновки, про успішне виконання першого етапу імплементації положень Угоди про асоціацію у сфері державних закупівель, закріплення яких передбачалося у період до 21.12.2016. Величезним досягненням даного етапу, на нашу думку, стало те, що сфера публічних закупівель дійсно змінилася і перейшла на новий сучасний рівень, а саме стало можливим те, що публічні закупівлі здійснюються у електронному вигляді, що дозволяє зробити їх здійснення прозорим, відкритим та економічно вигідним для країни.

Наразі процес імплементації положень Угоди про асоціацію України з ЄС стосовно реформування системи публічних закупівель триває та відбувається досить активно, відповідно до взятих на себе на себе зобов'язань з боку України.

Подальша робота направлена на імплементацію норм Угоди значно покращить умови для конкуренції на ринку публічних закупівель в Україні, що в свою чергу сприятиме зменшенню рівня корупції та видатків державного бюджету, завдяки раціональному використанню публічних коштів.

Список використаних джерел:

1. Звіт сфери публічних закупівель 2016 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=2659335d-238e-443c-b4ea-e54fc621abfb>

2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011

3. Влялько І. В. Імплементація положень угоди про асоціацію між Україною та Європейським союзом у сфері державних закупівель / Ілля Володимирович Влялько // Право України. – 2015. – №8. – С. 83–92.

4. Закон України Про публічні закупівлі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/922-19>

5. Стратегія реформування системи публічних закупівель (“дорожня карта”). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/175-2016-%D1%80>.

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ БОРОТЬБИ З ЕБОЛОЮ

Е. Н. Орінда,

аспірант кафедри міжнародного права та міжнародних відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

Ебола, малярія, ВІЛ/СНІД та інші інфекційні захворювання створюють загрозу для здоров'я людей. Неналежна боротьба з інфекційними захворюваннями породжує бар'єри у реалізації права на здоров'я. Міжнародне співтовариство повинно скоординовано співпрацювати для боротьби з епідеміями та пандеміями, враховуючи фактори глобалізації, вони мають загрозу усьому людству.

Однією з останніх епідемій, яка мала загрозу для усього людства, став спалах Еболи у 2014 р. Середній коефіцієнт летальності від цього захворювання становить близько 50%, під час колишніх спалахів показники летальності становили від 25% до 90% [1]. У період 2014-2015 роках від спалаху епідемії Ебола постраждали Ліберія, Гвінея, Сьєрра-Леоне, Малі і Нігерія, число жертв склало 11294 людини [2].

Союз держав басейну річки Мано 1 серпня 2014 р. скликав Надзвичайний саміт, за результатами якого Кот-Д'Івуар, Гвінея, Ліберія та Сьєрра-Леоне взяли зобов'язання з боротьби зі спалахом Еболи в регіоні, у тому числі шляхом розширення послуг з лікування і посилення заходів щодо недопущення розповсюдження захворювання через кордони. Першими, хто надав міжнародну допомогу для боротьби з Еболою, були такі організації, як «Лікарі без кордонів», Міжнародна федерація товариств Червоного Хреста і Червоного Півмісяця, Служба гуманітарних повітряних перевезень ООН.

У серпні 2014 р. Генеральний директор ВООЗ відповідно до Міжнародних медико-санітарних правил 2005 р. скликала нараду Комітету з надзвичайної ситуації. За її підсумками 8 серпня 2014 р. Генеральним директором ВООЗ було прийнято рішення оголосити спалах Еболи надзвичайною ситуацією у галузі громадської охорони здоров'я, що має міжнародне значення, і прийняти декілька Тимчасових рекомендацій для зниження ризику міжнародного розповсюдження. 28 серпня 2014 р. ВООЗ розробила «Дорожню карту реагування на спалах Еболи», спрямовану на недопущення поширення вірусу в усьому світі і подолання наслідків будь-якого подальшого міжнародного поширення. У дорожній карті вказані наступні завдання з ліквідації епідемії Ебола: (1) забезпечення повного географічного охоплення взаємодоповнюючими відповідними заходами боротьби з Ебола в державах з широкою розповсюдженістю та інтенсивною передачею; (2) забезпечення невідкладного й негайного застосування всебічних заходів втручання у зв'язку з Еболою в державах з початковим випадком (випадками) або з локалізованою передачею; (3) посилення готовності всіх держав до оперативного виявлення випадків дії вірусу Ебола і прийняттю відповідних заходів, особливо державами, що мають сухопутний кордон з районами активної передачі і державами з міжнародними транспортними вузлами [3].

5 вересня 2014 р. була введена нова посада в системі ООН – Старший координатор ООН з відповідних заходів у зв'язку з Еболою, метою якого є посилення оперативної діяльності системи ООН, держав-членів, неурядових організацій та інших партнерів, з наданням допомоги державам постраждалим у результаті спалаху Ебола.

17 вересня 2014 р. Генеральний директор ВООЗ звернулася до Ради безпеки ООН і Генеральної Асамблеї ООН, закликаючи до негайного і масштабного посилення міжнародної підтримки держав, найбільш постраждалих від Еболи.

Резолюція 2177 (2014) Ради Безпеки від 18 вересня 2014 р. встановила, що безпрецедентні масштаби спалаху Еболи в Африці є загрозою міжнародному миру і безпеці. Також у Резолюції 2177 (2014) Ради Безпеки зазначається, що координація

спільних дій Генеральної Асамблеї ООН, Економічної і Соціальної Ради та Комісії з миро будівництва, ВООЗ є головним напрямом у боротьбі з Еболою. У резолюції міститься заклик до Африканського союзу, Європейського союзу про надання технічної допомоги. Так, у Резолюції 2177 (2014) Ради Безпеки вказано, що всі відповідні підрозділи системи ООН, включаючи ВООЗ та Службу гуманітарних повітряних перевезень ООН, на основі їх відповідних мандатів, повинні прискорити реагування на спалах Еболи, у тому числі на основі сприяння розробці та здійсненню оперативних планів забезпечення готовності, взаємодії та співробітництво з урядами регіону і тими, хто надає допомогу.

ВООЗ завжди у своїй діяльності турбувалася за політичні наслідки її діяльності, пов'язаної з підтримкою фармацевтичної сфери. Для забезпечення себе ВООЗ намагається укласти двосторонні угоди з державами щодо надання гуманітарної допомоги, включаючи лікарські засоби та вакцини, під час надзвичайних ситуацій, до яких належать і спалахи інфекційних хвороб. Треба також розуміти, що є ризик судових позовів проти ВООЗ, яка не має імунітету від судових позовів, за надання або підтримку неякісних або неефективних лікарських засобів та/або вакцин як пілотних при боротьбі з новими різновидами інфекційних хвороб.

Список використаних джерел:

1. Болезнь, вызванная вирусом Эбола [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs103/ru/>
2. Международное сотрудничество в области гуманитарной помощи в случае стихийных бедствий – от чрезвычайной помощи к развитию: Доклад Генерального секретаря / A/70/324 от 14 августа 2015 г.
3. Дорожная карта ответных действий в связи с Эболой 28 августа 2014 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/131596/5/WHO_EVD_Roadmap_14.1_rus.pdf?ua=1

Інформаційна сфера

УДК 327.54(4)

СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ УКРАЇНИ: БЕЗПЕКОВИЙ ВИМІР

Макаренко Є.А.,

доктор політичних наук, професор,

Інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка,

професор кафедри міжнародної інформації

Стратегічні комунікації трактуються як національний ресурс «управління дипломатією, інформацією, збройними силами та економікою, що охоплює всіх міжнародних акторів» і містить системну оцінку значущості стратегічних комунікацій у зовнішній і безпековій політиці країни. Наразі стратегічні комунікації вважаються невід’ємним та ефективним механізмом зовнішньої політики та національної безпеки, одними з найбільш ефективних інструментів просування геополітичних і національних інтересів на міжнародній арені. У науковому дискурсі спостерігаються суттєві проблеми щодо універсального тлумачення стратегічних комунікацій, оскільки стратегічні комунікації вважаються невід’ємною складовою здійснення зовнішньої політики і розглядаються в якості одного з керівних чинників національної стратегії безпеки. Механізми впровадження стратегічних комунікацій у сфері національної безпеки можуть бути різними і використаними для досягнення певного спільного розуміння тенденцій, процесів чи подій [1;2].

Наявність численних конфліктних чинників в різних регіонах світу, зокрема порушення стабільності в європейському регіоні, зумовленої проявами тероризму, навалюю мігрантів, кіберзлочинністю, гібридними інформаційними впливами, поширенням пропаганди ворожечі, протиправною агресією РФ проти України, призвела до переосмислення і оновлення концептуальних та практичних засад стратегічних комунікацій у безпековому секторі, до трансформації пріоритетів оборонної політики у контексті протидії сучасним викликам і загрозам як європейських держав, так і України [3].

В основному виділяються три складові стратегічних комунікацій: публічна дипломатія як комплекс заходів, спрямованих на вивчення та інформування зарубіжної аудиторії і встановлення контактів; зв’язки з громадськістю як управління громадською думкою, формування відносин суспільства і державних органів або корпоративних структур для об’єктивного осмислення соціальних, політичних або економічних процесів; інформаційно-психологічні операції як сплановані форми і методи поширення інформації для здійснення певного впливу на установки і поведінку спільноти. Такі операції складаються з політичних, військових та ідеологічних заходів, що передбачають зміну поведінкових і емоційних установок певних груп суспільства і окремих осіб у бажаному напрямку, а їх військовий аспект координується з діяльністю відповідних урядових установ. Тобто, розуміння важливості стратегічних комунікацій для забезпечення національних інтересів, підкреслюють фахівці, сприятиме їх ефективному використанню у практиці міжнародній взаємодії [4].

Стратегічні комунікації України, зазначається в експертних розробках, мають реалізуватися за такими напрямками, як європейська та євроатлантична інтеграція, зовнішня і внутрішня політика, антитерористична діяльність, протидія агресії РФ тощо, використовуватися для вироблення і поширення загальнодержавних позицій з поточних і надзвичайних подій для донесення їх до світової громадськості через наявні телекомунікаційні канали, Інтернет та соціальні мережі. Щодо останніх прикладів взаємодії України у сфері стратегічних комунікацій, то у березні 2015 р. було оголошено

про запуск трасового фонду зі стратегічної комунікації НАТО і Великої Британії, які домовилися посилити стратегічні комунікації для боротьби з російською пропагандою і гібридною військовою загрозою Україні, Молдові і Грузії.

На думку зарубіжних експертів, стратегічні комунікації НАТО є безперервно працюючою системою суспільних інститутів та інформаційних каналів, здатною у разі потреби мобілізувати відповідні сили для проведення пропагандистської операції або повномасштабної інформаційної кампанії в будь-якому регіоні світу і в Україні зокрема. Під егідою НАТО також створено трасовий фонд підтримки України, який займається протидією російській пропаганді [5].

Водночас поняття стратегічних комунікацій включене в нормативні та аналітичні документи різного рівня, зокрема у Воєнну доктрину України (2015 р.), аналітичну доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2016 році», в експертний аналіз проекту Стратегії розвитку ефективних комунікацій у Збройних силах України тощо. Практично, стратегічні комунікації, як стверджується у наукових і прикладних розробках, дозволяють, «залишаючись у межах демократичних практик і принципів, організувати ефективну протидію деструктивним інформаційним кампаніям». Включення в національні програми України пріоритетів стратегічних комунікацій формує безпекову політику держави в умовах конфлікту, що свідчить про перспективи підтримки держави у міжнародному співтоваристві [5].

Для України також важливою стала програма ЄС щодо боротьби з «мовою ворожнечі» (хейтспіч) в мережі Інтернет, а найбільші ІТ-компанії, зокрема Facebook, Twitter, YouTube і Microsoft, підписали кодекс, який зобов'язує їх запобігати поширенню «мови ворожнечі», відстежувати появу в соціальних мережах висловлювань, що розпалюють ненависть, і протягом 24 годин видаляти їх. «Мовою ворожнечі» вважаються всі форми самовираження, які включають поширення, провокування, стимулювання або виправдання расової ненависті, ксенофобії, антисемітизму або інших видів ненависті на підставі нетерпимості, включаючи нетерпимість у вигляді агресивного націоналізму чи етноцентризму, дискримінації або ворожнечі щодо меншин, мігрантів і осіб з емігрантськими корінням [6].

Так, 1 жовтня 2017 року у ФРН набув чинності закон проти ненависті і цькування в інтернеті, який передбачає масштабну обробку скарг про розпалювання ненависті онлайн-сервісами та блокування «очевидно злочинних» повідомлень. Ухвалення такого закону ключовою державою ЄС, підкреслюється у коментарях мас-медіа, саме по собі є прецедентом, що матиме неоднозначний вплив на соціальні мережі і за кілька років радикально змінить правила комунікації в інтернет-просторі. Фактично такі зміни гарантовано стосуватимуться не тільки ФРН, а й інших провідних держав Європи. Українські експерти звертають увагу, що в Кримінальному кодексі країни є статті про наклеп, про образу честі, гідності і ділової репутації, які також можуть бути використані в боротьбі проти «мови ворожнечі» [7].

Внаслідок подій листопада 2013 – жовтня 2017 рр., що несуть загрозу безпеці держави та її суверенітету, Україна відмовилася від політики позаблоковості та багатовекторності на користь прозахідного геополітичного і цивілізаційного вибору та політики приєднання до НАТО, оскільки держава вимушена формувати пріоритети своєї безпекової політики в умовах зовнішньої агресії з боку РФ та з врахуванням реалій геополітичного суперництва провідних міжнародних акторів з усіма його можливими наслідками. Тобто, передбачається розширення української інформаційно-комунікативної присутності у глобальному інформаційному середовищі та у свідомості світової спільноти, що може зумовити взаєморозуміння з міжнародними акторами і національними спільнотами, зміцнення національної ідентичності України. Ефективність та сучасність стратегічних комунікацій, які виступають складовою забезпечення міжнародних і національних

інтересів України, підтверджують, що застосування такого інструментарію сприяє об'єктивному позиціонуванню держави в глобальному політичному середовищі.

Список використаних джерел:

1. Paul, Christopher. Strategic Communication: Origins, Concepts and Current Debates – Praeger, 2011, p.
2. Strategic communications and national strategy. Chatham House Report [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<https://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/public/Research/International%20Security/r0911stratcomms.pdf>
3. Почепцов Г.Г.Г Стратегические коммуникации в условиях информационного противоборства [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://osvita.mediasapiens.ua/trends/1411978127/strategicheskie_kommunikatsii_v_usloviyakh_informatsionnogo_protivoborstva/
4. Макаренко Є.А. Стратегічні комунікації в міжнародних відносинах // Є.А. Макаренко/ Комунікативні тренди міжнародних відносин. Монографія. – К.: Центр вільної преси, 2016. – с. 437-464
5. Баровська А.В. Стратегічні комунікації: досвід НАТО / А. В Баровська // Стратегічні пріоритети, № 1 (34), 2015. – С. 147-152.17
6. Макаренко Є.А. Формування спільної політики європейської безпеки і оборони в умовах сучасних викликів і загроз //Регіональні стратегії США і Європи: зовнішньополітичний і безпековий вимір. Монографія.– К. : Центр вільної преси, 2016.-с.384-412
7. Сегодня в Германии в силу вступил закон против ненависти и травли в интернете [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gordonua.com/news/worldnews/v-germanii-v-silu-vstupil-zakon-protiv-nenavisti-v-internete-209966.html>

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД – ПРІОРИТЕТ ТА УМОВА РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: ДОСВІД ТА РЕАЛІЇ

Бондар Ю. В.,

кандидат політичних наук, доцент,
завідувач кафедри соціальних комунікацій,
Інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка

Неодмінною умовою повноцінного і суверенного існування національного інформаційного простору серед інших складників є забезпечення інформаційних прав і свобод, які, на наше переконання, мають стати пріоритетом розвитку українського суспільства.

Інформаційні права та свободи застережені в Конституції України. Основний Закон гарантує громадянам право на свободу думки і слова, вільне вираження поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб на свій вибір. На рівні Закону заборонено і цензуру в Україні. Відповідно до українського законодавства здійснення інформаційних прав може бути обмежене лише в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя. Гарантування інформаційних прав деталізовано і унормовано в інших законах України, зокрема «Про інформацію», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про інформаційні агентства», «Про телебачення і радіомовлення», «Про видавничу справу», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні», «Про доступ до публічної інформації» та інших, що ухвалювались у різні роки, а також Указах Президента України та постановах Кабінету Міністрів України.

Важливою умовою функціонування інформаційного простору держави є його відповідність міжнародним нормам забезпечення інформаційних прав, де засадничою є Загальна Декларація прав людини і громадянина, ухвалена Генеральною Асамблеєю ООН 1948 року. Наріжний міжнародний документ гуманітарної сфери стверджує пріоритетність прав, серед котрих і право на повну та об'єктивну інформацію, свободу слова. 1982 року держави-члени Ради Європи ухвалили Декларацію про свободу слова й інформації, де підтвердили відданість принципам свободи слова й інформації як наріжному елементу демократичного та плюралістичного співтовариства. 1995 року на 28-й сесії Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури ЮНЕСКО в Парижі схвалено Декларацію принципів толерантності, де наголошено на важливості засобів комунікації, які повинні відігравати важливу конструктивну роль у справі сприяння вільному і відкритому діалогу, забезпеченню інформаційних прав і свобод. Є й інші міжнародні документи, угоди, які стверджують і гарантують права людини на свободу поглядів, переконань і слова. Більшість з цих документів ратифіковано в Україні [5, 8].

Питання практичного забезпечення інформаційних прав і свобод в Україні має свою історію і колізії, що були темою в тім числі наших досліджень [1, 2].

Гібридна воєнна агресія Росії проти України, якій передували російські інформаційна експансія і медіа-анексія, загострили питання забезпечення інформаційних прав і свобод українських громадян та суспільства.

Інформаційна сфера стала наріжною в гібридній атаці Росії. За оцінками фахівців, систему українських державних ЗМІ, видавничу справу, радіо, телебачення, кінематограф

та інші сегменти українського інформаційного поля свідомо руйнували, поступово «лібералізуючи» та беручи під «приватний» чужинський контроль, виводячи водночас на маргінес національні інформаційні ресурси та державницькі ЗМІ. Важливим напрямом підготовки, а потім і здійснення, військової агресії стало використання з метою спрямованого когнітивного впливу новітніх пропагандистських технологій та інформаційних мереж, для чого в Росії були створені відповідні підрозділи та задіяні інноваційні напрацювання.

Українські дослідники, науковці неодноразово звертали увагу на негативні тенденції в інформаційній сфері, однак їхні напрацювання й рекомендації залишалися, на жаль, поза увагою державних інституцій [3, 4, 6, 7]. Важливим (хоча дещо й запізнлим) кроком-відповіддю України на частину актуальних інформаційних загроз стало ухвалення Стратегії кібербезпеки України, затвердженої Указом Президента України 15 березня 2016 року. Майже через рік по тому побачила світ вже Доктрина інформаційної безпеки України, введена в дію Указом Президента України за № 47/2017 25 лютого 2017 року. Новий документ, метою якого є «уточнення засад формування та реалізації державної інформаційної політики, насамперед щодо протидії руйнівному інформаційному впливу Російської Федерації в умовах розв'язаної нею гібридної війни», визначив і окреслив національні інтереси, напрями та пріоритети державної інформаційної політики в інформаційній сфері, а також назвав інформаційні загрози, комплексний характер яких потребує інноваційних підходів до формування системи захисту та розвитку інформаційного простору в умовах глобалізації та вільного обігу інформації.

Поява нових нормативно-правових, доктринальних документів щодо забезпечення інформаційної безпеки, попри почасті вторинність і декларативність їх положень, безумовно, позитивна і необхідна. Водночас національний інформаційний простір України продовжує зазнавати тиску сторонніх чинників, що увиразнюється, на нашу думку, у подальшому цільовому послабленні українських ЗМК, в тім числі з допомогою структур впливу, які дезорганізують національний інформаційний простір, послаблюють належну керованість та, відповідно, координованість дій мас-медіа в здійсненні державної політики в особливих умовах. Потрібно вести мову про необхідність подальшого удосконалення інформаційного законодавства України, законодавчу неврегульованість деяких аспектів функціонування засобів масової інформації (комунікації), невирішеність багатьох проблем інформаційного поля. Так, досі не забезпечено на практиці прозорості стосунків власності в медіабізнесі, законодавчо не визначено й не закріплено права журналістських колективів у відносинах із засновниками і власниками мас-медіа, питання власності на створюваний інформаційний продукт редакціями. Потребує корекції процес роздержавлення друкованих та інших засобів масової інформації, забезпечення розвитку медіаекономіки, використання сучасних інформаційних ресурсів та технологій, розповсюдження і використання інформаційної продукції іноземного виробництва в Україні та ін. Удосконалення потребують і правові механізми реалізації норм чинного законодавства, зокрема, положень права на отримання відкритої інформації й відповідальності за ненадання такої інформації. Необхідним є і подальше концептуальне осмислення з наступними правовими наслідками усього комплексу проблем трансформації інформаційного простору, інформаційно-комунікативної системи, забезпечення основних прав і свобод, національних інтересів у інформаційній сфері. Вдосконалення нормативно-правової бази, приведення її у відповідність до принципів і норм демократичного устрою сприятиме формуванню в Україні справді правового громадянського суспільства, демократичної політичної культури і самодостатнього національного інформаційного простору.

Список використаних джерел:

1. Бондар Ю. В. Свобода слова: вибір-2014 / Юрій Бондар. – Київ : МАУП, 2005. – 128 с.
2. Бондар Ю. В. Свобода слова: українська мірка / Юрій Бондар. – Київ : МАУП, 2004. – 144 с. – (Серія «Б-ка журн. «Персонал»).

3. Бондар Ю. Видавнича справа і трансформація смислів / Ю. В. Бондар // Наукові записки Інституту журналістики. – 2015. – Т. 58. – С. 76 – 86.
4. Бондар Ю. Генеза і проблеми правового забезпечення інформаційних прав та свобод в сучасній Україні / Юрій Бондар // Наукові праці МАУП. – 2011. – № 4. – С. 54 – 58.
5. Європейські стандарти в галузі свободи слова. – Київ : Міністерство юстиції України, 2002. – 230 с.
6. Інформаційний простір: українські реалії: випробування війною: Матеріали ІV Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 8 листопада 2014 р. – Київ: УВПК «Експрес-Об'ява», 2014. – 128 с.
7. Інформаційний простір: українські реалії: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 8 грудня 2011 р. – Київ : «ВПК «Експрес-Поліграф», 2012. – 144 с.
8. Українське законодавство: засоби масової інформації. – Київ: IREX. – 2004. – 368 с.

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОНТЕКСТ

Піпченко Н. О.,

доктор політичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної інформації,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Інститут міжнародних відносин

Москаленко Т. В.,

перший секретар,
Міністерство закордонних справ України

Дослідження ідей просування культурної дипломатії України в ЄС дозволило визначити, що сприйняття держави європейською спільнотою формується під впливом політичного, економічного, соціального та туристичного чинників. Виявлено, що сильними сторонами культурної дипломатії України можна вважати багату культурну спадщину, розвинуту мистецьку індустрію, привабливий туристичний напрям, цікаву поп-культуру, високий освітній рівень населення, підтримка зв'язків з українською діаспорою, безвізовий режим з ЄС та розвинену мережу українських культурно-інформаційних центрів за кордоном. У той же час слабкими сторонами української культурної дипломатії можна вважати недостатню оцінку державою культурного потенціалу країни, низький рівень державного фінансування культури, політична та економічна нестабільність в Україні, продовження військових операцій на Сході держави та недостатній рівень національної самосвідомості.

У той же час пріоритетними напрямками культурної дипломатії України є створення та розвиток мережі українських інститутів за кордоном, інформування про економічний, інтелектуальний та культурний потенціал країни, формування лояльних іноземних експертних груп, залучення українських і зарубіжних меценатів, проведення культурних і спортивних заходів європейського рівня в Україні. Внаслідок цього основними складовими стратегії культурної дипломатії України в ЄС можуть стати популяризація історичної спадщини України, культурних та релігійних зв'язків з європейськими країнами; поглиблення комунікації з міжнародним співтовариством про величну історичну, культурну та релігійну спадщину України, унікальні можливості для подорожей та безпеку; підтримка візитів відомих європейських митців до України; участь українських митців у європейських культурних заходах; залучення аудиторії до використання українського художнього продукту; створення спільного українсько-європейського форуму щодо роз'яснення чутливих історичних подій.

Таким чином, за умови збереження сучасної системи міжнародних культурних заходів, необхідно модернізувати візуальне представництво України за кордоном через поширення тематичного матеріалу в закордонних медіа та залучення блогерів / лідерів думок до обговорення української тематики, а також об'єднати існуючі громадські культурні проекти, ініційовані в Україні та за кордоном; визначити 12 основних щомісячних заходів на рівні Міністерства закордонних справ України для популяризації української культури та залучити до розповсюдження презентаційних матеріалів інформаційно-комунікаційні відділи дипломатичних місій України за кордон і культурно-інформаційні центри; а також сприяти активізації діяльності почесних консулів України, які виступають лідерами громадської думки в країнах перебування.

КІБЕРБЕЗПЕКА ЯК ІНФОРМАЦІЙНА СТРАТЕГІЯ ЯКОСТІ В МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОМУ ВИМІРІ

Лісовський П.М.,

доктор філософських наук, професор,
професор кафедри міжнародних відносин та суспільних комунікацій,
Міжрегіональна Академія управління персоналом

Лісовська Ю.П.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного, фінансового та банківського права,
Міжрегіональна Академія управління персоналом

У сучасну добу глобалізаційних змін, коли значною мірою зростають міжнародні відносини у багатьох сферах життєвого світу, актуальними постають міжнародні питання в сфері освіти, науки та виховання сучасної молоді. Адже зазначені сфери є основними категоріями мудрості для особистості, держави та суспільства. Оскільки саме молодь складає безпосереднє суспільне оперття як передовий авангард духовного капіталу.

Проте сьогодні на ментально-ціннісних особливостях свідомості, мови та культури молоді не можуть не позначитись світові кризові та конфліктні явища, що мають місце у фінансовій сфері економіки та міжнародному житті. Це масова міграція біженців із країн Близького Сходу (Лівії, Сирії тощо) в ряд європейських країн (Францію, Німеччину тощо). Тому молоде покоління відчуває на собі атмосферу саме духовної кризи, а моральності і як наслідок – зневіри в майбутнє.

Отже, існує нагальна потреба в ефективному впровадженні безпекотворчої політики у сфері виховання молодого покоління. При цьому категоріальними конструктами мають бути моральність та професіоналізм, а звідси – якісною освіта та наука.

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується зростаючою роллю інформаційних взаємодій, що представляють собою сукупність інформаційних інфраструктур і суб'єктів, які здійснюють збір, формування, розповсюдження і використання інформації. Інформаційна сфера є системоутворюючим чинником життя суспільства, активно впливає на стан політичної, економічної, оборонної та інших складових безпеки України. Водночас кібербезпека для підростаючого покоління є важливою самостійною сферою забезпечення національної безпеки. Саме тому розвиток України як суверенної, демократичної, правової та економічно стабільної держави можливий лише за умови забезпечення належного рівня її кібербезпеки.

Кібербезпека – це стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, який запобігає нанесенню шкоди через:

- неповноту, невчасність та невірогідність інформації, що використовується;
- негативний інформаційний вплив;
- негативні наслідки застосування інформаційних технологій;
- несанкціоноване розповсюдження, використання і порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації [1].

Захист кібербезпеки для підростаючого покоління здійснюється шляхом проведення виваженої та збалансованої політики держави в інформаційній сфері. Враховуючи, що політика кібербезпеки як суспільне явище має комплексний характер і включає внутрішньо і зовнішньополітичні, економічні, технологічні, військові та інші елементи, тому вона потребує комплексного підходу через призму норм адміністративного права у формуванні, адже йдеться саме про проведення державної політики, тобто певних владних відносинах. Сьогодні інформаційна сфера є інтегруючою основою життєдіяльності

суспільства, а забезпечення інформаційної безпеки визнається однією з концептуальних основ його подальшого розвитку.

Пошуки адекватних відповідей для підростаючого покоління на виклики міжнародного розвитку представляють основу багатостороннього співробітництва України в галузі інформації та комунікації, свободи вираження та розвитку нових інформаційних технологій. Україна здійснює реформування інформаційної сфери для забезпечення національної участі в міжнародних програмах становлення інформаційного суспільства та європейської інтеграції, для вирішення внутрішніх державотворчих проблем, трансформації економіки та використання глобального інтелектуального надбання. Зараз суспільство переживає етап проникнення інтелектуальних інформаційних технологій в різні сфери діяльності людини. Суспільство знань та інформації несе людству нові виклики і величезні можливості для вирішення його проблем та забезпечення його подальшого розвитку. Всі країни життєво зацікавлені в розвитку глобального інформаційного суспільства та використанні нових можливостей. Україна має можливість внести свій великий внесок у формування міжнародної політики забезпечення кібербезпеки.

Україні важко претендувати на інформаційне домінування у світовому інформаційному просторі. Для нашої країни головне не відстати, зберігаючи національну, інтелектуальну, культурну та мовну самобутність. Усе це вимагає замислитися над перспективами використання новітніх інформаційних технологій та розвитку інформаційного суспільства в Україні. Концептуальні засади державної політики України в інформаційній сфері мають формуватися, зважаючи на національні інтереси країни, збалансовуючи інтереси особистості, суспільства і держави.

Сучасний етап становлення громадянського суспільства визначається входженням України до провідних технологічно розвинутих країн світу, до глобального інформаційного простору. Саме тому Україна має використовувати досвід таких країн, що вже мають досить серйозні напрацювання у сфері забезпечення інформаційної безпеки, зокрема досвід Європейського Союзу.

Вступ України до Ради Європи, членство в Європейській телерадіомовній спілці полегшують її входження в європейський і разом з тим світовий масово-комунікаційний простір, надають нових можливостей для укладання міждержавних угод із сусідніми країнами про транскордонне теле- і радіомовлення, дають змогу поглиблювати кооперацію і співпрацю між європейськими та вітчизняними масово-комунікаційними системами. Водночас доведено, що членство в європейських структурах зобов'язує Україну дотримуватися встановлених ними міжнародних норм, виконувати міжнародні угоди і конвенції, включаючи документи щодо регуляції у сфері інформації та комунікації.

У нинішньому взаємозалежному, взаємопов'язаному світі забезпечити кібербезпеку без досягнення загальної національної безпеки неможливо. Безпека зараз виражає не тільки національні чи колективні, а й загальнолюдські цінності. В цьому сенсі найбільш ефективна стратегія зменшення та не провокування нових загроз, що важливо для підростаючого покоління.

Список використаних джерел:

1. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки: Закон України від 9 січ. 2007 р. № 537-V // Відом. Верховної Ради України. – 2007. – № 12. – Ст. 102.
2. Войцих Н. М. Державна політика в українському інформаційному просторі: стан та проблеми [Електронний ресурс] / Н. Войцих // Режим доступу: http://www.ijimv.knukim.edu.ua/zbirnyk/1_2/2-vojzih.pdf
3. Основи інформаційної безпеки / За ред. проф. В.О. Хорошка. вид., доп. і перероб. – К.: Вид. ДУІКТ, 2009. – 292 с.
4. Цимбалюк В. С. Інформаційне право (основи теорії і практики) / В.С Цимбалюк. Монографія. – К.: «Освіта України», 2010. – 388 с.
5. Лісовський П. М. Міжнародні відносини: ментальність, геополітика, глобалізація: Навч. посіб. / П.М. Лісовський. – Київ : Кондор-Видавництво, 2017. – 172 с.

ЗОВНІШНІЙ ВИМІР МЕДІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ У СТРАТЕГІЧНИХ ДОКУМЕНТАХ

Терещук В. І.

кандидат політичних наук, доцент,
докторант кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики
Чорноморського національного університету імені Петра Могили

Тривалий час в Україні був відсутній системний документ у царині інформаційної безпеки. Тим не менш, інформаційна складова була присутня у концептуальних документах пов'язаних із національною безпекою України. Так, у Концепції (основах державної політики) національної безпеки України, схваленій Верховною Радою України 16 січня 1997 року, серед основних напрямів державної політики національної безпеки України в інформаційній сфері були зазначені, зокрема, такі, як: вжиття комплексних заходів щодо захисту свого інформаційного простору та входження України в світовий інформаційний простір; виявлення та усунення причин інформаційної дискримінації України; усунення негативних чинників порушення інформаційного простору, інформаційної експансії з боку інших держав [1]. Насамперед необхідно відмітити, що заходи мали як «оборонний» характер (реакція на окреслені загрози), так і «наступальний» характер (передбачалася робота із входження у світовий інформпростір). Але неоднозначно виглядає напрям «виявлення та усунення причин інформаційної дискримінації України»: міжнародний інформаційний (у т.ч. медійний простір) є конкурентним середовищем, і «дискримінація» (автори документу не розкрили смисл цього поняття, але, виходячи з окреслених у документі загроз, можна припустити що йшлося про брак об'єктивного уявлення про Україну у світі) може мати місце лише у випадку, якщо держава не докладає належних зусиль для того щоб зайняти адекватне потребам і національним інтересам місце у цьому просторі, і навіть якщо мають місце негативні інформаційні впливи, підрив іміджу України з боку інших держав, то, знову ж таки, Україна повинна займати проактивну позицію в цих питаннях, тоді як усунення причин (приміром, у випадку інформаційної агресії) може бути неможливим.

У Законі України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 року № 964-IV, що замінив собою Концепцію (основах державної політики) національної безпеки України 1997 року, стосовно інформаційної сфери національної безпеки практично повністю зник зовнішній вектор: згадування про необхідність інтегруватися в міжнародний інформаційний простір, інформаційну експансію з боку інших держав тощо (див. [2]), при тому що зазначені проблеми, вочевидь, не зникли з порядку денного, а стали ще більш актуальними. Серед основних напрямів державної політики з питань національної безпеки в інформаційній сфері щодо зовнішнього виміру (реалізації «м'якої сили» України) зазначено лише «вдосконалення державного регулювання розвитку інформаційної сфери шляхом створення нормативно-правових та економічних передумов для розвитку національної інформаційної інфраструктури та ресурсів, впровадження новітніх технологій у цій сфері, наповнення внутрішнього та світового інформаційного простору достовірною інформацією про Україну» [2].

Першим державним концептуальним документом у царині національної інформаційної безпеки стала Доктрина інформаційної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 8 липня 2009 року № 514/2009. У Доктрині серед життєво важливих інтересів держави в інформаційній сфері були, зокрема, визначені формування позитивного іміджу України, та інтеграція України у світовий інформаційний простір. Доктрина фіксувала напрями державної політики у сфері інформаційної безпеки України, серед яких була

присутня й медійна складова. Зокрема, були передбачені такі заходи, як: вдосконалення інформаційного супроводу державної політики, діяльності українських громадських організацій та суб'єктів підприємницької діяльності за кордоном; організаційно-технічне, інформаційне та ресурсне сприяння держави вітчизняним засобам масової інформації, що формують у світовому інформаційному просторі позитивний імідж України [3]. Цей перелік мав цілком низку суттєвих вад. Насамперед слід зауважити неконкретність, узагальненість пропонованих заходів. По-друге, документ не містив жодних положень стосовно розвитку вітчизняного іномовлення як важливого елементу міжнародної інформаційної політики України.

Переосмислення ролі медійної складової у забезпеченні національної безпеки відбулося після т.зв. «Революції гідності». На державному рівні про необхідність запровадження практики іномовлення як складової міжнародної інформаційної політики було задекларовано у 2014 році у Програмі діяльності Кабінету Міністрів України, затвердженій Постановою Верховної Ради України від 11 грудня 2014 року № 26-VIII. У ній серед основних цілей діяльності українського уряду у розділі 1 «Нова оборонна політика, що гарантує національну безпеку і обороноздатність України та відновлення національного суверенітету на всій території держави» зазначено таку ціль як запуск у 2015 році іномовлення [4].

Наступним вагомим кроком стало затвердження Указом Президента України від 25 лютого 2017 року № 47/2017 нової Доктрини інформаційної безпеки України. Цей документ цікавий насамперед тим, що уперше в ньому чітко визначено джерело загроз національній безпеці. Так, у загальних положеннях Доктрини зазначено, що «Застосування Російською Федерацією технологій гібридної війни проти України перетворило інформаційну сферу на ключову арену протиборства. Саме проти України Російська Федерація використовує найновіші інформаційні технології впливу на свідомість громадян, спрямовані на розпалювання національної і релігійної ворожнечі, пропаганду агресивної війни, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом або порушення суверенітету і територіальної цілісності України». Це, в свою чергу, створило підґрунтя для формулювання чіткої мети Доктрини, а саме «уточнення засад формування та реалізації державної інформаційної політики, насамперед щодо протидії руйнівному інформаційному впливу Російської Федерації в умовах розв'язаної нею гібридної війни» [5].

Значно детальнішим і більш конкретним став перелік інтересів суспільства і держави в інформаційній сфері, причому варто відмітити, що ці дві групи інтересів, на відміну від Доктрини 2009 року, об'єднані в одну групу. У ній можна виділити такі «зовнішні» інтереси, прямо чи опосередковано пов'язані з мас-медіями: формування позитивного іміджу України у світі, донесення оперативної, достовірної і об'єктивної інформації про події в Україні до міжнародної спільноти; розбудова системи іномовлення України та забезпечення наявності іншомовного українського каналу в кабельних мережах та у супутниковому мовленні за межами України [5].

Список використаних джерел:

1. Концепція (основи державної політики) національної безпеки України (Схвалена Верховною Радою України 16 січня 1997 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/book/otch/roz23.htm>
2. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19 червня 2003 року № 964-IV [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/964-15>
3. Доктрина інформаційної безпеки України. Затверджена Указом Президента України від 8 липня 2009 року № 514/2009 [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/514/2009>

4. Програма діяльності Кабінету Міністрів України. Затверджена Постановою Верховної Ради України від 11 грудня 2014 року № 26-VIII [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/26-19>
5. Доктрина інформаційної безпеки України. Затверджена Указом Президента України від 25 лютого 2017 року № 47/2017 [Електронний ресурс] // Президент України. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/472017-21374>

МІСЦЕ УКРАЇНИ У ГЕОПОЛІТИЧНІЙ МАТРИЦІ СВІТУ

Запорожець О.Ю.,

кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародної інформації,
Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

В умовах гібридної війни та інформаційної агресії РФ для України надзвичайно гостро постає питання чіткого визначення і формулювання свого місця/ролі у системі міжнародних відносин.

Впродовж усіх років незалежності Україна проводила багатовекторну зовнішню політику, намагаючись балансувати між РФ, США і країнами ЄС. Певний період часу українському керівництву вдавалося витримати певну рівновагу, розвиваючи відносини з різними країнами і маючи від цього певний зиск.

Однак, політична криза 2014 року, анексія Криму Російською Федерацією, окупація частини території Донбасу, масована російська інформаційна агресія проти України оголили уразливість системи національної безпеки держави і поставили питання про переосмислення зовнішньополітичних пріоритетів і місця держави у системі сучасних міжнародних відносин.

Нагальність чіткого визначення свого місця/ролі у системі міжнародних відносин зумовлена, зокрема, активним просуванням РФ так званої Доктрини «Русского мира» (РМ).

Концепція «Русского мира» розробляється і обговорюється з 2000-х років. Ідейну основу було закладено після розпаду СРСР російськими філософами і політологами, які пропонували нову модель інтеграції на культурно-мовному рівні. Сьогодні проект «Русский мир» переходить з теоретичної площини у практичну. Це відображається як у розробці нормативно-правової бази, так й у формуванні мережі фінансованих державою організацій/установ (зокрема, Росспівробітництво, Фонд «Русский мир»), які використовують інструментарій публічної дипломатії для поширення ідей РМ на регіональному та міжнародному рівнях.

Аналіз публічного дискурсу і публікацій російських політичних діячів, дослідників та експертів аналітичних центрів дає підстави стверджувати, що сьогодні концепт «Русского мира» виконує декілька взаємопов'язаних функцій: ідеологічного підґрунтя для відновлення нової моделі російської імперії, і відповідно виправдання інтервенціоністської політики РФ на пострадянському просторі; інструменту іміджевого позиціонування держави на міжнародній арені; способу формування нової моделі державної ідентичності, яку можна назвати транснаціональною тощо.

З точки зору загрози для національних інтересів і безпеки України на особливу увагу заслуговують такі положення Доктрини «Русского мира»:

Росія – країна-цивілізація з власною системою цінностей та закономірностями суспільного розвитку;

Росія – центр рівноваги у міжнародній системі;

Російська культура і мова є справжнім надбанням людської цивілізації і мають транснаціональний характер;

Росія є спадкоємицею Київської Русі (Русь=Росія);

«Русский мир» – цивілізаційний простір, основу якого складають православна віра, російська культура і мова, спільна історична пам'ять і спільні погляди на суспільний розвиток;

Ядром Русского мира є Росія, Україна і Білорусь;

Україна завжди була частиною «Русского мира», не має жодного відношення до князівств Київської Русі;

Цілісність України не має значення, коли мова йде про збереження ідентичності російськомовного населення.

В рамках РМ просуваються консервативні цінності. І головне завдання ідеологи РМ бачать у тому, щоб створювана система цінностей була привабливою як для громадян РФ, російської діаспори, так і для громадськості країн колишнього СРСР. До речі, заступник виконавчого директора Фонду «Русский мир» Тетяна Бокова запропонувала варіант основних цінностей РМ – Свобода, Служіння, Самобутність, Рівність, що у вигляді аббревіатури (СССР) набуває додаткового змісту.

Отже, у Доктрині РМ закладаються ідеї, що відображають масштаб геополітичних амбіцій Росії і водночас підривають основи національної ідентичності і самобутності України, позбавляють історичних коренів, створюють загрозу для суверенітету і незалежності держави.

Ідеї концепції «Русского мира» знаходять відображення в офіційних документах РФ. Так, у Концепції зовнішньої політики РФ (2013 р. та 2016рр.) зазначено, що РФ відіграє унікальну, сформовану віками роль урівноважуючого чинника у міжнародних справах і розвитку світової цивілізації. На теренах СНД пріоритетом є подальше зміцнення інтеграційних структур за участі Росії, збереження спільної культурно-історичної спадщини, захист прав співвітчизників тощо.

Слід відмітити, що у таких стратегічних документах, як Концепція зовнішньої політики і Стратегія національної безпеки, кожна країна, виходячи зі своїх геополітичних позицій, визначає ключові характеристики міжнародного середовища і формулює бачення власних місця і ролі у міжнародній системі.

За відсутності чіткого розуміння своєї позиції, ролі, значення у сучасній системі міжнародних відносин Україна ризикує залишитись «сірою зоною» і об'єктом постійного протистояння провідних акторів міжнародних відносин.

Отже, керівництву нашої держави важливо докласти максимум зусиль для здобуття міжнародного визнання України як самобутньої країни, яка безперечно (не лише географічно) належить до європейської цивілізації, і відіграє історично унікальну і важливу роль у її розвитку. Для цього українському керівництву доцільно реалізувати низку невідкладних кроків, зокрема:

відмовитись від ролі «жертви російської агресії» через її короткострокову ефективність;

започаткувати обговорення місії України у сучасному світі на рівні політиків, експертів аналітичних центрів, науковців, громадських організацій, які опікуються проблемами формування привабливого іміджу України на міжнародній арені тощо;

підтримувати виробництво і поширення якісної інформаційної продукції у різних форматах для різних цільових аудиторій стосовно самобутності України, її походження, історико-культурної спадщини, вагомого внеску українців у розвиток європейської цивілізації тощо;

не забуваючи про історію та історичні постаті, зробити акцент на формуванні нової плеяди національних героїв – талановитих українців, які мають дійсно видатні й перспективні досягнення у різних сферах життєдіяльності суспільства;

використовувати інструментарій публічної дипломатії для обговорення української теми у сприятливому контексті (з акцентом на здобутках, а не проблемах і трагедіях!);

в офіційних документах стратегічного значення формулювати власне бачення міжнародної обстановки, моделювати бажаний образ майбутнього, окреслюючи цінність України, її можливості тощо.

Чітке розуміння місії держави сприятиме створенню привабливої для різних верств населення національної ідеї, правильному розставленню пріоритетів на кожному етапі розвитку країни, створенню підґрунтя для розробки ефективної програми і стратегії просування іміджу і бренду держави на міжнародній арені, та, як наслідок, зміцненню національної безпеки і реалізації стратегічно важливих національних інтересів держави.

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ СУЧАСНОЇ ДИПЛОМАТІЇ. ДОСВІД УКРАЇНИ

Безденежна М.Ю.

К.ю.н., асистент кафедри міжнародного права
ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка,
Другий секретар МЗС України

Сьогодні важливо вміти не тільки отримувати достовірну інформацію, а й ефективно її розповсюджувати.

Метою публічної дипломатії є захист та просування національних інтересів держави шляхом інформування (фактично, розповсюдження інформації) зовнішньої аудиторії про внутрішню та зовнішню політику, налагодження довготермінових взаємовідносин, які створюють сприятливі умови для державної політики, зокрема впливу на суспільну думку й на тих, хто її формує.

У ХХІ столітті публічна дипломатія стала вагомим чинником міжнародного життя переважної більшості розвинутих держав. Успішність реалізації пріоритетів зовнішньої політики все більше залежить від іміджу держави за кордоном. Адже в сучасному глобалізованому світі питання формування позитивного образу країни є одним з найважливіших факторів успішного здійснення зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної діяльності. З іншого боку, імідж – це зведений показник авторитету держави в очах закордонної громадськості, успішності держави як на зовнішній, так і на внутрішній аренах.

У публічної дипломатії *пріоритетна аудиторія – громадськість* інших держав [1]. Відповідно, важливе значення для ефективного реалізації цілей публічної дипломатії має комплекс заходів, спрямованих на формування месиджів, орієнтованих на інформування цільових аудиторій та окремих груп людей за кордоном.

Публічна дипломатія не замінює собою класичної дипломатії, а допомагає підготувати підґрунтя для проведення офіційних заходів на зовнішньополітичній арені. Цей напрям дипломатії відомий американський дослідник, професор Гарвардського університету Джозеф Най відносить до «м'якої сили» – до здатності переконувати, спираючись на бездоганну репутацію, а також на ідеологічну, культурну та інституційну привабливість [2].

Створення та розвиток інструментів комунікації, відповідних інформаційних програм, прямі контакти між громадськими інститутами, ЗМІ, реалізація іміджевих проєктів, пропаганда своєї культури, цінностей за допомогою телебачення, радіо, туризму, театру, спорту тощо – ці принципи взяті на озброєння багатьма країнами сучасного світу.

На теренах СНД звикли сприймати як окрему сферу міжнародних відносин саме *культурно-гуманітарне співробітництво*, яке вже не можна назвати актуальним методом просування інтересів держави у світі. Адже сьогодні в якості однієї з ключових складових комунікації держави зі світом є публічна дипломатія як принципово нова модель.

Більшість передових держав світу починають цю роботу зі створення концепції бренд-іміджу, який однаковою мірою був би привабливим для закордону і прийнятним та об'єднуювальним для своїх громадян.

Одним з найбільш успішних прикладів брендингу є Швеція [3]. З назвою цієї країни в усьому світі виникають стійкі асоціації: високі стандарти життя, соціальна система, добробут, нейтралітет, екологія, наука, такі всесвітньо відомі бренди, як «Вольво», «Електролюкс», «АББА»...

Однак, це справа не одного року. У 2005 році т.зв. Комітет популяризації Швеції, до якого увійшли представники МЗС, який координує всю цю діяльність, Шведського інституту, агенції VisitSweden, агенції Invest in Sweden, шведської Торговельної Ради

тощо, затвердив спеціальну бренд-платформу, яка стала основою для подальшої роботи з підвищення іміджу країни у світі.

Якщо дуже стисло, то в центрі цієї концепції стоїть поняття «прогресивності», тобто бажання постійно все поліпшувати (властивість, яка, на думку шведів, відрізняє їх від інших і має приваблювати іноземців). В основі «прогресивності» лежать чотири наріжних камені – основоположні цінності: інновативність (здатність бачити речі під новим кутом зору, бачити нові можливості і нові рішення), відкритість (позитивне ставлення до вільного висловлення думки, до відмінностей між людьми, культурами, стилями життя), піклування (забезпечення відповідного захисту і безпеки для кожного) і автентичність (природність, недоторканність, надійність, щирість, зв'язок зі своїм корінням і, водночас, відкритість до майбутнього).

Найголовніше, що цю платформу приймали не просто так. Вона справді працює, причому дуже ефективно. Якщо ви забули, чим для вас має запам'ятатися Швеція, вам про це делікатно, але водночас дуже наполегливо нагадають у вигляді написів на сувенірній і промо-продукції, в якісних путівниках і фотоальбомах, під час екскурсій, в ресторанах, в аеропортах, врешті-решт, навіть прості громадяни, спілкуючись з вами, охоче розкажуть вам кілька легенд, згадають кількох всесвітньо відомих шведів, навіть розкажуть анекдот про себе самих, але все це тільки зміцнить ваші позитивні уявлення про Швецію.

Звичайно ж, брендинг країни із залученням відомих міжнародних PR-агенцій – справа не з дешевих. Провідні світові держави щороку витрачають кілька мільярдів доларів на підтримку свого іміджу за кордоном (Саудівська Аравія, наприклад, 6 мільярдів доларів США).

За роки незалежності в Україні було кілька спроб розробки концепції брендингу. В 2010 році на замовлення МЗС України було підготовлено стратегію позиціонування української держави за кордоном «Бренд „Україна”». Зокрема, було розроблено спеціальний логотип країни, кольорову гаму, елементи орнаментики, унікальний шрифт. На основі спеціального дослідження було сформульовано основні цінності нації як бренда, головними з яких є відкритість, духовність, традиції, народовладдя тощо. Поряд зі створенням візуальних образів сформульовані вербальні та текстові елементи рекламної продукції, правила використання брендів елементів, основних повідомлень, визначено цільові аудиторії, методи та інструменти майбутньої кампанії з просування бренда країни. Стратегію було узагальнено у вигляді брошури – Brandbook українською мовою [3].

На жаль, з різних причин ця стратегія тоді не стала загальнодержавною. Хоча за умови доопрацювання вона могла б лягти в основу такої державної стратегії.

У 2015 р. У МЗС утворено самостійний структурний підрозділ – Управління публічної дипломатії. Створення Управління означає впровадження в системі Міністерства публічної дипломатії як нового механізму популяризації України у світі та взаємодії з громадськістю [4].

Три основних завдання Управління:

- розвиток відносин з громадськістю, громадськими об'єднаннями та медіа інших країн та України;
- реалізація іміджевих, культурних та інформаційних проектів України за кордоном;
- координація заходів інших органів виконавчої влади у цих сферах.

До компетенції Управління відносяться зв'язки з медіа, в тому числі з онлайн-платформами, культурна дипломатія та реалізація іміджевих проектів.

На разі, МЗС України активно працює на ниві публічної дипломатії, приділяючи чималу увагу культурній дипломатії з прицілом залишити в серцях громадськості по всьому світі приємне враження про Україну як культурний «хаб». Одна з основних цілей МЗС на сьогодні – створення Українського інституту, який би комплексно займався питаннями просування української культури за кордоном. Можна констатувати переосмислення значення публічної дипломатії в роботі зовнішньополітичного відомства сьогодні. Намагаючись брати до уваги в своїй роботі досвід прогресивних країн, МЗС піклується

про захист інтересів України не тільки на рівні уряд нашої держави – уряд іншої держави, а й на рівні Уряд України – громадськість іншої держави.

Список використаних джерел:

1. Кулеба Д. Публічна дипломатія – нова зброя України в умовах гібридної війни / Дмитро Кулеба // Європейська правжа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.euointegration.com.ua/experts/2015/09/23/7038633/>. – Назва з екрану.
2. Ціватий В. Публічна дипломатія: традиції, тренди та виклики (досвід і пріоритети для України) / Вячеслав Ціватий // UA Foreign Affairs [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uaforeignaffairs.com/ua/ekspertna-dumka/view/article/publiczna-diplomatija-tradiciji-trendi-ta-vikliki-dosv/>. – Назва з екрану.
3. Перебийніс Є. Роль та місце публічної дипломатії у забезпеченні національних інтересів держави / Євген Перебийніс [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/ukrdip_2013_14_56.pdf. – Назва з екрану.
4. В МЗС створено новий напрям роботи – публічна дипломатія / Міністерство закордонних справ України // Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua/press-center/news/43433-v-mzs-stvoreno-novij-napryam-robotipubliczna-diplomatija>. – Назва з екрану.

СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ ЯК НОВІ АКЦЕНТИ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ

Носова Б. М.

кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент,
доцент кафедри соціальних комунікацій,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Інститут журналістики

Уведення в дію Указом Президента України від 25 лютого 2017 року Рішення РНБО України “Про Доктрину інформаційної безпеки України” [1] законодавчо окреслило українські національні інтереси в інформаційній сфері в період боротьби із загрозами гібридної інформаційної війни, розв’язаної РФ. Про геостратегічні пріоритети України в інформаційній сфері на різних етапах розвитку держави писали В. Горбулін, А. Гальчинський, Г. Почепцов, О. Литвиненко, Я. Варивода, Г. Яворська. Низка основоположних досліджень, здійснених українськими вченими, підтверджують думку про те, що геостратегічні пріоритети України в інформаційній сфері не актуально розглядати поза контекстом анексії Криму Росією, поза її воєнними діями на території Донецької та Луганської областей, що розпочалися у 2014-му і продовжуються у 2017 році. Також український інтерес у міжнародному інформаційному просторі повинен сконцентруватися не лише на промоції досягнень держави, а й на розвінчуванні викривленої російськими ідеологами інтерпретації українських подій. Погоджуючись із тезою про те, що “стратегічні комунікації є рамковим підходом до впровадження окремих заходів з протидії дезінформації та інформаційній агресії” [2, 387], підтримуємо думку ряду науковців, журналістів газети “День” про необхідність широкого обговорення моральних засад діяльності журналістів вітчизняних медіа в період військової агресії РФ, стрімких перетворень у світовій геополітиці. Це не якась виняткова ситуація. М. Олбрайт у спогадах про свою викладацьку роботу згадує, що у 80-х роках відбувалися такі швидкі зміни зовнішньополітичних подій, коли їй доводилося щосеместру міняти конспекти, бо вони ставали неактуальними. Вона почувалася “археологом, який порпається у минулому” [3, 173].

Очевидним є той факт, що й сучасні дослідження хибуватимуть на відставання від подій, які у ХХІ столітті так випереджають час історичного і філософського осмислення. Інформаційна складова геостратегії будується сьогодні, серед іншого, як відповідь на виклики гібридної війни, зокрема, російської агресії. Нам видається логічним розглядати внутрішній і зовнішній формати інформаційної політики. Загальні застереження щодо українського сегменту геостратегії сформував свого часу ще В. Липинський у критичних зауваженнях щодо “неуміння українських людей здобути, зорганізувати на своїй землі свою власну владу і цю владу власними силами удержати” [4, 346]. Вочевидь знову українському народові всіма силами треба доводити протилежне.

Зовнішній формат геостратегічних пріоритетів України у інформаційній сфері вибудовується на ґрунті євроінтеграційних, євроатлантичних стратегій держави за допомогою ЗМІ, зокрема, системи іномовлення, культурного дискурсу української історії і сьогодення, відображених в українських кінокартинах. Долучаються й новітні платформи синтетичного мистецтва, заходи культурної та громадської дипломатії. Візуалізація української літератури на прикладі творчості С. Жадана та музичного гурту “Жадан і собаки”, зарубіжні виступи українських музичних гуртів “Океан Ельзи”, “ДахаБраха”, “Бумбокс”, “Козак Систем”, переклади творів сучасних українських письменників, міжнародні виставки українських художників також додають інформації про Україну. Особливої уваги потребують міжнародні наукові конференції, де обговорюються

проблеми безпеки, ідентичності, прогнозується виникнення геополітичної напруженості, як свого часу З. Бжезінський передбачив, що “тиск нетерплячої Росії та байдужість Заходу можуть спровокувати конфлікт на самісінькому краю Європейського Союзу” [5, 80].

Внутрішній формат геостратегічних пріоритетів України у інформаційній сфері має кілька напрямків. Це інформування суспільства про європейську та євроатлантичну інтеграцію України. У нашому дослідженні “Мас-медійне забезпечення політичних орієнтирів України в контексті євроатлантичної інтеграції” [6], власне, йдеться про те, як комунікаційна діяльність якісних українських медіа долала міфи і стереотипи щодо політико-безпекової діяльності Альянсу. Системний аналіз того, що досягнуто в галузі формування громадської думки інструментарієм медіа, результати власних спостережень багатьох подій і процесів, зокрема, робота журналіста-міжнародника, в тому числі під час Бухарестського саміту НАТО дали можливість зробити ряд висновків щодо необхідності формування українського геостратегічного дискурсу в медіапросторі. Присутність національної домінанти при висвітленні у медіа питань безпеки потребує подальшого розширення. Здійснюючи комунікативний вплив на суспільство, можна зорієнтувати багатьох людей мислити категоріями майбутнього держави. Підготовка фахівців у галузі стратегічних комунікацій, пошук недержавної фінансової підтримки українських науковців-гуманітаріїв для їхньої участі у міжнародних наукових конференціях дасть можливість адекватно захищати державні інтереси у гібридному інформаційному протистоянні з ворожими інсинуаціями. Очевидно, що через недофінансованість та інші виклики українські вчені не завжди вчасно можуть реагувати на випадки представників різних зарубіжних наукових кіл, які послідовно транслиують міжнародному науковому співтовариству думки про те, що “Україна продовжує деградувати (...) українське питання перетворюється на непоправну кризу на периферії Європи...” [7, 19]. Ця цитата – з доповіді “Стриманість замість настирливості: Росія і нова світова епоха” А. Міллера, професора Європейського університету в Санкт-Петербурзі і Центральноевропейського університету (Будапешт) та Ф. Лук’янова, головного редактора журналу “Росія в глобальній політиці”.

Отже, медіа повинні на основі стратегічних комунікацій виробити нові підходи до інформаційної безпеки, що базувалися б на принципах, які сформулював на одному з тематичних круглих столів професор Г. Перепелиця, а це подолання “внутрішньої ментальної розколотості українського суспільства”, “прокляття “буферної зони””, “війни ідентичностей” [8, 18–19].

Список використаних джерел:

1. Указ Президента України №47/2017 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року “Про Доктрину інформаційної безпеки України” [Електронний ресурс] // Президент України Петро Порошенко : офіційне інтернет-представництво. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/472017-21374>. – Назва з екрану. – Дата доступу: 20.09.2017.
2. Світова гібридна війна: український фронт : монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна. – К. : НІСД, 2017. – 496 с.
3. Олбрайт М. Госпожа госсекретарь. Мемуары Мадлен Олбрайт / М. Олбрайт. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2004. – 688 с.
4. Липинський В. Лист 37 // Листи до братів-хліборобів. Про ідею і організацію українського монархізму. Писані 1919 – 1926 р. / В. Липинський. – Відень: Buchdruckerei CARL HERRMANN, 1926. – 580 с.
5. Бжезінський З. Стратегічне бачення: Америка і криза глобальної влади / З. Бжезінський – Львів: Літопис, 2012. – 168 с.
6. Носова Б. Мас-медійне забезпечення політичних орієнтирів України в контексті євроатлантичної інтеграції : дис. ... канд. наук із соц. ком.: 27.00.04 / Носова Богдана Миколаївна ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Інститут журналістики. – К., 2008. – 207 с.
7. Миллер А. Сдержанность вместо напористости: Россия и новая мировая эпоха [Электронный ресурс] / А. Миллер, Ф. Лукьянов : Доклад / НОО Совет по внешней и оборонной политике. –

М.: 2017. – 22 с. – Режим доступ : http://svop.ru/wp-content/uploads/2017/07/report_miller_lukyanov_rus_2.pdf. – Название с экрана. – Дата доступа: 23.09.2017.

8. Перепелиця Г. Ми маємо сконцентруватися на зменшенні власної вразливості та подоланні власних вад [Електронний ресурс] / Г. Перепелиця // “Гібридна” війна Росії – виклик і загроза для Європи : матеріали Міжнародного круглого столу / Центр Разумкова. – К., 2016. – С. 17–19. – Режим доступу : <http://old.razumkov.org.ua/ukr/upload/GIBRID-WAR-FINAL-1-1.pdf>. – Назва з екрану. – Дата доступу: 23.09.2017.

ЩОДО РОЗБУДОВИ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ

Петров В.В.,

к. політ. н., керівник Служби з питань інформаційної безпеки,
Апарат Ради національної безпеки і оборони України

Актуалізація загроз, що походять з кіберпростору, обумовлених як загальносвітовими тенденціями, так і агресією РФ проти України обумовило необхідність створення цілісної системи кібербезпеки.

Відповідно до схваленої Радою національної безпеки і оборони України та затвердженої Указом Президента України від 15.03.2016 № 96 «Стратегії кібербезпеки України», Національна система кібернетичної безпеки (кібербезпеки) – це система взаємодії з питань кібербезпеки та заходів із кіберзахисту, що вживаються державними органами, органами місцевого самоврядування, військовими формуваннями, правоохоронними органами, науковими установами, навчальними закладами, громадськими об'єднаннями, а також підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності, які провадять діяльність у сфері електронних комунікацій, захисту інформації та/або є власниками (розпорядниками) об'єктів критичної інформаційної інфраструктури.

Створення національної системи кібербезпеки є першочерговою умовою забезпечення сталого функціонування кіберпростору, його використання в інтересах особи, суспільства і держави. Національна система кібербезпеки є складовою системи забезпечення національної безпеки держави. Координацію та контроль діяльності суб'єктів сектору безпеки і оборони, які забезпечують кібербезпеку України здійснює Рада національної безпеки і оборони України через допоміжний орган – Національний координаційний центр кібербезпеки. Основу національної системи кібербезпеки становить Міністерство оборони України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Служба безпеки України, Національна поліція України, Національний банк України.

Завдання наведених вище суб'єктів окреслюються Стратегією кібербезпеки України та визначаються нещодавно ухваленим ВР України Законом «Про основні засади забезпечення кібербезпеки».

Практичні механізми взаємодії суб'єктів забезпечення кібербезпеки були відпрацьовані у ході протидії та мінімізації наслідків потужних кібератак на фінансовий сектор (грудень 2016 року) та поширення модифікацій комп'ютерного вірусу Petya (липень 2017 року).

З метою підвищення ефективності механізмів координації та міжвідомчої взаємодії суб'єктів забезпечення кібербезпеки держави при РНБО України створено Національний координаційний центр кібербезпеки (далі – Центр, НКЦК). Центр очолює Секретар РНБО, до його складу входять представники усіх основних суб'єктів забезпечення кібербезпеки.

До основних завдань Центру можна віднести, зокрема, наступні:

- здійснення аналізу стану кібербезпеки, у тому числі, готовності суб'єктів забезпечення кібербезпеки до виконання завдань з питань протидії кіберзагрозам, здійснення заходів щодо профілактики і боротьби з кіберзлочинністю;
- прогнозування та виявлення потенційних та реальних загроз у сфері кібербезпеки України;
- узагальнення міжнародного досвіду у сфері забезпечення кібербезпеки;
- участь у забезпеченні розроблення і впровадження суб'єктами забезпечення кібербезпеки механізмів обміну інформацією, необхідною для організації реагування на кібератаки і кіберінциденти, усунення їх чинників та негативних наслідків;
- оперативне, інформаційно-аналітичне забезпечення Ради національної безпеки і оборони України з питань кібербезпеки.

Слід зазначити, що рішення Центру є ключовими у питаннях розвитку системи кібербезпеки держави, забезпечення своєчасного й ефективного реагування на кіберзагрози та спрямовані на виконання положень Стратегії кібербезпеки України, як складової національної безпеки України.

За результатами розгляду комплексу проблем у сфері забезпечення кібербезпеки РНБО України останнім часом було ухвалено ряд рішень у сфері кібербезпеки, зокрема

від 29 грудня 2016 року «Про загрози кібербезпеці держави та невідкладні заходи з їх нейтралізації» (введене в дію Указом Президента України від 13 лютого 2017 року № 32);

від 10 липня 2017 року «Про стан виконання рішення РНБО України від 29 грудня 2016 року «Про загрози кібербезпеці держави та невідкладні заходи з їх нейтралізації», введеного в дію Указом Президента України від 13 лютого 2017 року № 32» (введене в дію Указом Президента України від 30.08.2017 року № 254).

Реалізується ряд проектів, які спрямовані на захист державних інформаційних ресурсів та критичної інформаційної інфраструктури.

Так, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації успішно реалізовує проект розгортання Національної телекомунікаційної мережі. В рамках Трестового фонду Україна – НАТО з питань кібербезпеки, розгортається мережа сучасних ситуаційних центрів кібербезпеки, а також придбані криміналістичні лабораторії для потреб відповідних державних органів.

З метою створення умов для підвищення ступеню захищеності об'єктів критичної інфраструктури, державних інформаційних ресурсів від кібератак та відмови від програмного забезпечення, розробленого у Російській Федерації, до санкційного списку внесено ряду суб'єктів господарювання ІТ-сфери, які перебувають під контролем держави-агресора. Насамперед йдеться про компанії розробники антивірусного програмного забезпечення, бухгалтерські програми, онлайн-сервіси тощо. Зазначені пропозиції знайшли своє відображення у введеному в дію Указом Президента України від 15.05.2017 № 133 Рішенні РНБО України від 28.04.2017 «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)».

ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ЯК ФЕНОМЕН ТРАНЗИТНОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ВИКЛИКІВ

Набруско В.,

канд.політ.наук,

доцент Інституту журналістики,

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науково-філософське осмислення новітньої «пасіонарності» українського народу – тема окремого глибокого дослідження. Проте, навіть перші фахові висновки засвідчують: глобально-модернізаційні зрушення, що охопили на межі тисячоліть мало не весь світ, не лише справляють глибокий вплив на державно-політичні системи, а й змінюють життя різних народів, прискорюють самоствердження націй. Національний інформаційний простір буд-якої країни – це своєрідний барометр соціуму в контексті цивілізаційних характеристик. Випробування, що випали на долю України останніми роками, загострило питання організаційно-правового перелаштування національного інформаційного простору, який у попередні часи беззастережно був відданий на поталу комерційним та чужинським інтересам. «Перезавантаження» інформаційного простору потребує продуманих і системних кроків, що передбачили б як зміцнення суверенності держави в національному інформаційному полі, так і гарантування вільного демократичного розвитку засобів масової комунікації – необхідного складника та інституції громадянського суспільства. Военна агресія з боку Росії – це найсерйозніший виклик для України в новітній історії. Йдеться не лише про те, якою буде держава, на кін поставлене питання самого існування нації Одним із головних чинників нищення нашого суверенітету є масштабна, системна інформаційно-смілова війна, яку проводить агресор. Тимчасова окупація Криму та частини Донбасу – це наслідок маніпулятивної пропаганди кремлівського “зомбоящика”. Проте, якщо останнім часом нація спромоглася сформувати кістяк нової української армії, яка нині гідно протистоїть агресору, то в інформаційній сфері задавлені існуючі проблеми лише поглибилися.

Про що варто говорити передусім в контексті формування європейських інституцій та викликів у сфері масово-комунікаційних звязків:

1. Гострота проблем українського національного інформаційного простору, невирішеність яких продовжує впливати на гарантування інформаційного суверенітету, забезпечення інформаційних свобод громадян України та суспільства в цілому, загрожує національним, в тім числі безпековим, інтересам України. Склалася парадоксальна ситуація, коли інформаційний простір держави замість того, аби стати фактором суспільно-політичної стабільності, морально-психологічної рівноваги суспільства – перетворився у загрозу національній безпеці.

2. Рівень інформаційно-пропагандистського впливу російських чинників обумовлений станом українського національного інформаційного простору, елементи якого впродовж останніх років свідомо маргіналізували. Це проявилось у цільовому витісненні української складової в телерадіомовленні, падінні накладів українських друкованих видань, гальмуванні модернізації інформаційної сфери та привнесення в неї корупційних елементів, кінцевою метою чого, як бачиться, і було нищення в тім числі національної телерадіоіндустрії, кіновиробництва та української видавничої справи.

3. Незабезпеченню національних інформаційних інтересів, порушенню прав українців на одержання правдивої й достовірної інформації прямо сприяли вже хронічна відсутність проукраїнської державної політики в інформаційній сфері та фактично фахова неспроможність існуючих державних інституцій виробити й реалізувати таку політику,

адекватно реагувати на інформаційні загрози. Національна рада з питань телебачення та радіомовлення України, Міністерство інформації України, Держкомтелерадіо, Концерн РРТ, Укрпошта, Національна комісія у сфері регулювання зв'язку та інформатизації не мають єдиної узгодженої стратегії розвитку інформаційної галузі, плану консолідованих дій та спільного бачення засобів реагування на серйозні загрози й виклики.

4. Під тиском заангажованого вузького кола “медіаспільноти” та внаслідок сумнівних домовленостей Верховна Рада України ухвалює закони ніби то реформаторського характеру щодо створення суспільного мовлення, роздержавлення друкованих ЗМІ. Такі закони практично обеззброюють державу в умовах відкритої зовнішньої агресії Росії саме в інформаційній сфері, об’єктивно послаблюють інформаційний суверенітет України.

5. Воєнні виклики національному суверенітету не стали об’єднавчим фактором для українських ЗМК. Вкрай комерціалізований національний інформаційний простір за останні два роки практично не змінився. Замість того, аби стати могутнім інститутом протипази російській брехні, інструментом державотворення – український медіаресурс продовжує залишатися інструментом політико-олігархічних кланів.. Неконсолідованість журналістського середовища сприяє розмежуванню і розбрату українського суспільства на угоду чужинським інтересам, що може мати серйозні наслідки не лише на інформаційному, а й на світоглядному рівні.

6. Під фальшивим прикриттям гасла вільного доступу до інформації та облудною фразеологією про міфічну шкідливість пропаганди – в національному інформаційному просторі сформувалися, як домінуючі, небезпечні інформаційні символи. Вони утверджують у суспільній свідомості тотальний негативізм, апатію, страх та маргіналізують аудиторію, виводячи громадян за межі активних соціальних процесів. Під час так званої гібридної війни ми втрачаємо не лише тимчасово території держави, а й найголовніше – людей, зомбованих російськими теле- і радіоканалами, які впроваджують у свідомість усталені стереотипи чужинських, світоглядних моделей поведінки

7. Неналежним залишається стан комунікаційних відносин і громадських інституцій, суспільства в цілому, причинами чого є відсутність розуміння державними чиновниками важливості суспільного діалогу, пошуку спільних рішень для суспільного блага та забезпечення суспільних інтересів, побудові громадянського суспільства. Ігнорування важливості суспільної комунікації поглиблює розмежування в суспільстві, насамперед між владою та громадянами України.

У цьому зв’язку на що потрібно звернути увагу передусім:

– вироблення і реалізацію державної інформаційної політики, зорієнтованої на дієвий і радикальний захист національного інформаційного простору як фактора національної безпеки;

– розробку національної комплексної програми гуманітарного розвитку, в якій інформаційній сфері відводилася б визначальна роль як засобу формування світоглядних позицій та збереження традиційних моральних імперативів і художньо-естетичних ідеалів. Ці завдання реалізуються не лише шляхом державної фінансової підтримки, а й запровадженням жорстких регуляторних, ліцензійних норм, які стосуються власного національного медіа-продукту;

– гарантування конституційних прав громадян на отримання повної та об’єктивної інформації. В умовах своєрідних правил гри на ринку інформаційних послуг, які сформувалися в Україні за останні десятиліття в обкладинці демократичного законодавства, ми фактично втратили власне телерадіовиробництво. В національному ефірі практично відсутні програми та передачі для дітей, науково-пізнавального, культурологічного, освітнього характеру. У нас знищена національна телекіноіндустрія, у злочасних ротаціях загубилася українська пісня – духовний код нації;

– законодавче унормування інформаційно-частотного ресурсу як національного надбутку поруч з іншими національними стратегічними ресурсами – надрами.

землею, водою, повітрям, що мінімілізує його агресивний грабунок та стане запорукою національної безпеки;

– модернізацію української інформаційно-видавничої сфери за рахунок реалізації державних програм її підтримки та впровадження національних, зокрема культурологічних, гуманітарних проектів .

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про систему іномовлення України» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/856-19>
2. Закон України «Про телебачення та радіомовлення» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3759-12>
3. Кравченко В.І. Звільнення від «малоросійства» . В.І. Кравченко.-Київ: Видавництво «Фенікс» .2017.-308с.
4. Ліфтон Р. Д. Технологія «промивки мізків»: психологія тоталітаризму / Роберт Джей Ліфтон. – Харків : Віват, 2016. – 416 с.
5. Почепцов Г. Г. Від покемонів до гібридних війн: нові комунікативні технології XXI століття / Георгій Почепцов. – Київ : Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2017 . –260 с.

ОЗНАКИ ТА ПРОБЛЕМИ PR-ТЕХНОЛОГІЙ

Автори: к.е.н. Гришина Н. В., студентка Мельник А. І.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

В умовах інформаційної глобалізації PR отримує в своє розпорядження нові інформаційно-комунікативні технології, збільшується їх вплив на розвиток різних сфер людської діяльності, зокрема, і на підприємництво. Зв'язки з громадськістю використовують для того щоб ефективно переконувати, продавати, навчати та керувати діями різних груп громадськості, пов'язаних з організацією, таким чином, щоб ці групи забезпечували доступ до бажаних ресурсів і не впливали негативно на прибуток.

Поняття «PR-технологія» слід розуміти як сукупність послідовно застосовуваних процедур, прийомів і способів діяльності з організації зв'язків з громадськістю, спрямованих на найбільш оптимальну і ефективну реалізацію цілей і завдань суб'єкта управління в певний час і в певному місці. Цілі PR – довгострокові. Це дає компанії змогу виділитися на ринку, залучити постійних клієнтів на тривалий час, позначається на збільшенні доходу [2].

У ситуації обов'язкової конкуренції й підвищенні ролі нематеріальних активів для забезпечення власної конкурентоспроможності потрібно усвідомлено здійснювати публічну комунікацію, використовувати сучасні технологічні можливості комунікативного впливу. При цьому усе більше активне використання PR-технологій є істотним показником рівня розвитку суспільства – PR дає можливість відмовитися від кримінальних «наїздів» і адміністративного «тиску» епохи вітчизняного «дикого капіталізму» і перейти до законних і доступних кожному способів вибудовування конкурентних відносин.

Існує декілька різновидів поняття PR:

1. «Чорний» піар як технологія найчастіше застосовується в якості методу ведення інформаційних воїн або ж як поширення завідомо неправдивої або негативної інформації про конкурентів та інших суб'єктах комунікації.

2. У відмінності від «чорного», «білий» піар являє собою інформаційну відкритість у даній сфері, подання максимально відкритих і позитивних відомостей про суб'єкт піар-акції. Найчастіше «білий» піар називають просто піаром, ототожнюючи ці поняття.

3. Сірий PR. Це реклама (позитивна чи негативна), що приховує своє джерело. У відмінності від «чорного піару» не передбачає прямої брехні про своє походження. «Потрібна» інформація подається завуальовано (наприклад, через відгуки на форумах, «випадково» у новинах).

4. Рожевий PR заснований на технологіях міфів і легенд. Наприклад, методом рожевого піару вважається створення історії фірми, коли розповідаються, які невдачі пододала фірма на шляху до успіху.

5. Зелений PR – заснований на корпоративній відповідальності в галузі захисту навколишнього середовища (скорочення обсягів використання пластику для пакування, матеріальна підтримка екологічних ініціатив тощо).

6. Жовтий PR – використовує в якості піар-методів образливі елементи для залучення уваги. Приклади такого піару часто можна спостерігати в політиці та шоу-бізнесі.

7. Коричневий PR тісно пов'язаний з пропагандою (в основному, неофашистських ідей та ксенофобії).

8. Соціальний PR використовується для формування позитивних моделей поведінки (благодійність, донорство).

9. Вірусний PR. Особливість вірусного піару в тому, що він поширюється сам по собі через спілкування між людьми, головне придумати цікаву тему, яку обговорюватимуть (у вітрині магазину поставити моделі в купальниках, влаштувати флеш-моб).

10. Конфліктний PR. Методи конфліктного піару застосовують у сферах зіткнення інтересів (конкуренції, протистояння бізнесу і держави) [3].

Особливості PR-технологій демонструє, з одного боку, непрямий характер організованого комунікативного впливу, що дозволяє пропонувати аргументи вибору, а не нав'язувати сам вибір споживачеві, а з іншого – необхідність розширення бази аргументів споживчого вибору, що підсилює розходження конкуруючих пропозицій і знижує, тим самим, витрати такого вибору (Рис. 1) [4].

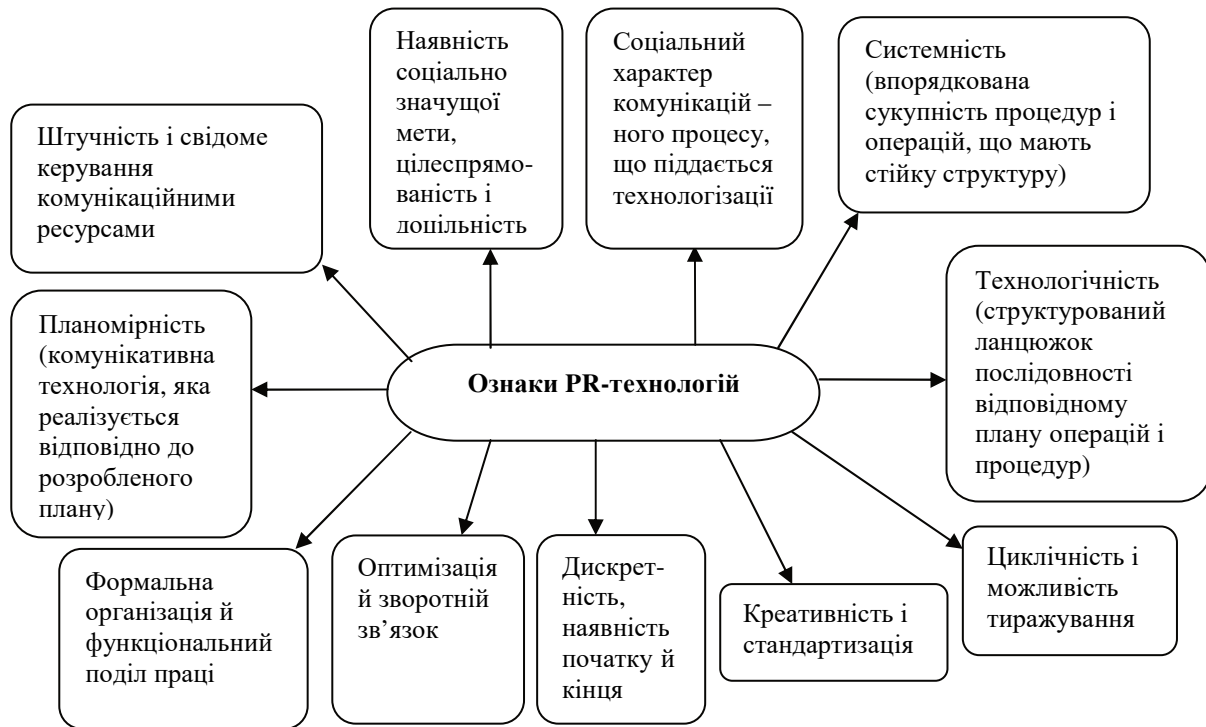

Рис. 1. Особливості PR-технологій

Як наслідок є те, що PR стає усе більше популярним в українському бізнесі і політиці та застосовується в найрізноманітніших сферах життя суспільства, у результаті чого в PR використовуються практично всі відомі дискурси, психологічні феномени й комунікативні техніки. Тут варто врахувати, що принципового розходження між політичною й підприємницькою областю застосування PR практично не існує, тому що й у першому, і в другому випадку PR виступає як комунікативний супровід конкурентної боротьби.

На жаль, виділяють ряд проблем, пов'язаних з розвитком PR-ринку в Україні:

- 1) нестача програм навчання;
- 2) робота в умовах дефіциту рекламного бюджету, тобто вкладення коштів в пряму рекламу, яка часто дратує, лякає споживача;
- 3) потреба вдосконалення багатьох PR- технологій відповідно до особливостей вітчизняного ринку. Усі прийоми сучасного PR, які прийшли в Україну із заходу, непогано себе зарекомендували. Проте, варто враховувати те, що вітчизняна аудиторія має свій менталітет, а тому багато програм необхідно допрацьовувати і впроваджувати з урахуванням особливостей українського споживача [5].

В Україні також створені і функціонують дві організації, що об'єднують фахівців, що працюють в галузі публік рилейшнз: Українська асоціація зі зв'язків з громадськістю (УАСО) і Українська ліга зі зв'язків із громадськістю (PR-ліга).

Отже, головне, що підтримує та дасть поштовх до подальшого використання сучасних технологій усіх видів сучасного PR в Україні – це допомога з боку держави та недержавних програм з надання необхідних знань майбутнім спеціалістам, яка дасть змогу

ще більше відкрити та використати творчий потенціал та впровадження ще не використаних ідей у життя.

Список використаних джерел:

1. Бізнес – PR в українській економіці. Автори Лозова Л.О., Рошкулєць І. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://intkonf.org/lozova-lo-roshkulets-i-nikulcha-va-biznes-pr-v-ukrayinskiy-ekonomitsi/>
2. Іванова С. English for advertising business management/ Оренбург: ОГУ, 2012. – 152 с.
3. Основи реклами і зв'язків із громадськістю: підручник / За заг. ред. В.Ф.Іванова, В.В.Різуна. – К. : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2011. – 431 с.
4. Литвин А. Становлення наукового напрямку розвитку PR в Україні / А. Литвин [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ijimv.knukim.edu.ua/zbirnyk/1_2/16-lytvyn.pdf.
5. Різун В.В. Теорія масової комунікації: підруч. для студ. галузі 0303 «Журналістика та інформація». / В.В. Різун. – К.: Видавничий центр «Просвіта», 2008. – с. 260.

ТРАНСКОРДОННІ ЗЛОЧИННІ УГРУПУВАННЯ ЯК АКТОРИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Гридасова Г.О.

К. політ. н., лаборант Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Серед «нових» міжнародних акторів виділяються транснаціональні злочинні угруповання – будь-які організовані на постійній основі групи осіб, які мають на меті отримання прибутку через протизаконну діяльність. Ці групи отримують від своїх злочинів (насильства, примусу, корупції та крадіжок) прибуток і прагнуть створити захист від законних домагань суспільства. Вони за своєю природою транснаціональні: діють поза наявними у світовій політиці визнаними структурами влади, володіють добре розвинутими та апробованими стратегіями «обходу» заходів правоохоронних органів як на рівні окремих держав, так і на рівні світової політичної системи [1].

Протистояння влади і організованої злочинності налічує не одну сотню років. «Енциклопедія Міжнародної Організованої злочинності» зазначає, що такі угруповання існували ще за часів Римської Імперії і вже тоді були великою проблемою для держави, оскільки намагалися контролювати певні сфери економіки [2]. М. Вудвісс наводить свідчення того, що організована злочинність завжди діяла, незважаючи на державні кордони [3]. Уже в 1930-ті роки члени італійської мафії їздили в Японію та Китай по наркотики, японські «якудза» діяли в США, а члени американських банд ховалися від правосуддя в Китаї і Європі.

Однак, на думку багатьох експертів, саме нині у кримінального світу з'явилася можливість виграти цю війну. Процес глобалізації, який серйозно змінив світ, найбільше сприяв саме криміналітету. Прозорість кордонів, спрощення обміну інформацією, безпрецедентне зростання обсягів міжнародної торгівлі та інвестицій позбавили державні структури низки важелів, які раніше дозволяли успішно протистояти криміналу. Управління Організації Об'єднаних Націй з контролю над наркотиками й запобігання злочинності в 2006 році дійшло висновку: «Міжнародні групи організованої злочинності часто витягують найбільшу вигоду з процесу глобалізації. Легітимний бізнес все ще стикається в цьому процесі з законами і регулюючими положеннями у своїй країні і за кордоном. А транснаціональним злочинним синдикатам та мережам за допомогою корупції, шантажу і погроз вдається в повному обсязі використовувати в своїх цілях переваги відкритих ринків і відкритого суспільства демократичних країн. Основний принцип транснаціональних злочинних угруповань полягає у виході з-під контролю правоохоронних органів. Іноземні юрисдикції стають територіями, безпечними для скоєння злочинної діяльності, а кордони слугують міжнародним злочинцям свого роду парканом, за яким можна сховатися від закону» [4]. Злочинність перестала бути місцевою проблемою, а перетворилася на проблему всього людства: «Нездатність сучасного суспільства справитися з організованою злочинністю може стати такою самою доленосною проблемою XXI століття, як Холодна війна була проблемою століття XX-го, а колоніалізм – століття XIX» [5].

Дж. Робінсон наголошує, що «немає жодної форми державного правління, що була б невразливою для проникнення міжнародних злочинних організацій, жодної правової системи, здатної повністю контролювати зростання такої злочинності, й жодної економічної і фінансової системи, гарантованої від спокуси отримання набагато вищих – незаконних прибутків». За оцінками Дж. Робінсона, виявлення й нейтралізація груп міжнародної організованої злочинності утруднюється тим, що ці групи схильні використовувати законні бізнес-структури для прикриття своєї діяльності. Іноді злочинна

організація лише оперує всередині великої корпорації, іноді – фактично контролює її. Часто буває важко провести межу між злочинною діяльністю «білих комірців» або корпорацій і діями кримінальних спільнот.

Такі структури стають все більш активними і підприємливими; зростає кількість короткотермінових альянсів, створених традиційно конкуруючими злочинними співтовариствами; кримінальні корпорації все рідше спеціалізуються на якомусь одному виді бізнесу і диверсифікують свої інвестиції [6].

Науковець Р. Нейлор стверджує, що міжнародна організована злочинність глобалізувала свою діяльність з тих самих причин, що й законослухняні транснаціональні корпорації. Корпорації відкривають свої філії в усьому світі, щоб заробити, використовуючи місцеві ресурси – те ж саме роблять і кримінальні угруповання. Будь-які міжнародні підприємства, як законні, так і незаконні, також створюють у всьому світі свої підрозділи для задоволення своїх потреб у виробництві та розповсюдженні товарів і послуг. На думку Р. Нейлор, зростанню незаконної транснаціональної діяльності сприяли технічні досягнення: бурхливий розвиток авіації, телекомунікацій та міжнародної торгівлі [7].

Іншим болючим фактором сьогодні є зв'язок транснаціональних злочинних угруповань із міжнародним політичним тероризмом, іноді неможливо відрізнити одне і іншого. В першу чергу це, звичайно, пов'язано з фінансовими можливостями сучасної міжнародної злочинності.

Незаконна торгівля наркотиками, зброєю та іншими нелегальними товарами дуже часто виявляється в числі основних джерел фінансування терористичних організацій. Одночасно злочинний світ виявляється головним постачальником потенційних членів терористичних угруповань, як правило, безпосередніх виконавців терористичних актів: суїцидних атак, вибухів, викрадень літаків, піратських нальотів тощо. Терористичні групи, будучи тісно пов'язаними з транскордонною злочинністю складають одну з найбільш серйозних загроз в сучасному світі. Можливості, які відкриваються завдяки розвитку нових технологій, а також прозорості кордонів, використовуються терористичними формуваннями в своїх цілях. Це дозволяє їм виступати в якості самостійного актора на світовій сцені. Фактично коаліції держав став протистояти недержавний транснаціональний актор.

Список використаних джерел:

1. Балувев Д. Г. Транснациональные преступные объединения как новый актер в мировой политике [Электронный ресурс] / Д. Г. Балувев. – Режим доступа : [http://www.unn.ru/pages/issues/vestnik/99990200_West_MO_2004_1\(2\)/21.pdf](http://www.unn.ru/pages/issues/vestnik/99990200_West_MO_2004_1(2)/21.pdf). – Название с экрана.
2. DeVito C. The Encyclopedia of International Organized Crime / Carlo DeVito. – New York : Facts on File, 2005. – 386 p.
3. Woodiwiss M. Organized Crime and American Power: a History / Michael Woodiwiss. – Toronto : University of Toronto Press, 2001. – 432 с.
4. Преступная глобализация [Электронный ресурс] // Новый континент. – Режим доступа: <http://www.kontinent.org/article.php?aid=491505d8ee0c8>. – Название с экрана.
5. Robinson J. The Merger: the Conglomeration of International Organized Crime / Jeffrey Robinson. – New York : Overlook Hardcover, 2000. – 470 p.
6. Transnational Organized Crime [Electronic resource]. – Mode of access: <https://www.fbi.gov/investigate/organized-crime>. – Screen name.
7. Naylor R. T. Wages of Crime: Black Markets, Illegal Finance and the Underworld Economy / R. T. Naylor. – New York : Cornell University Press, 2005. – 400 p.

РОЛЬ ЗМІ У ПИТАННЯХ ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ

Саган О.В.,
аспірантка

Національного інституту стратегічних досліджень
при Президентові України

Під впливом багатьох факторів протягом свого існування "обличчя" тероризму повсякчас змінювалося. На сучасному етапі черговому якісному стрибку тактики терористів сприяла нова роль інформаційної складової, яка вийшла на перший план у всіх сферах діяльності людства. Разом з поширенням інформаційних технологій терористичні організації отримали низку переваг, досягаючи своїх цілей шляхом використання комунікаційних можливостей, що дають змогу отримати максимальний результат при мінімальних матеріальних та фінансових витратах. Терористичні організації роблять ставку на інформаційний ефект, який матиме на суспільство черговий терористичний акт, а отже не дивно, що використання ЗМІ як важливої складової масової комунікації суспільства стало невід'ємною частиною їхньої стратегії.

Американський дослідник тероризму Брайан Дженкінс у 1974 році прийшов до висновку, що «тероризм – це театр», адже терористи завжди прагнуть максимально широкого висвітлення своїх діянь. Цей висновок пояснюється тим, що всі терористи зрештою вимагали надання їм можливості виступити перед представниками ЗМІ або мати змогу виступити у прямому ефірі перед телеглядачами або радіослухачами. Крім того, приблизно у 95% випадків скоєння терактивів організатори зв'язуються з редакціями, щоб взяти на себе відповідальність за злочин. Більшість сучасних терористичних організацій прагнуть мати власні ЗМІ. Приблизно 80% з них утримують власні інтернет-сайти, багато з них мають радіо- та телестанції. Використання зазначених засобів масової комунікації значно полегшують терористам досягнення життєво важливих для них цілей, а саме: внесення хаосу у суспільство, розкол суспільної думки, демонстрація своїх можливостей здійснювати добре підготовлені та масштабні напади, рекрутування нових бойовиків та привернення уваги спонсорів [1].

Інформаційне маніпулювання із застосуванням різноманітних технологій інформаційно-психологічного впливу, зокрема, за допомогою ЗМІ, стало масовим явищем у світі. Це пояснюється тим, що на сьогодні ЗМІ є активним і самостійним елементом політичної системи суспільства і в демократичних країнах відіграють роль четвертої влади [2] та мають величезні можливості для впливу на суспільну думку. Залежно від того, у чиїх руках вони перебувають, засоби масової інформації можна використовувати як для об'єктивного та оперативного інформування людей про реальні події у світі, їхньої освіти і виховання, так і для маніпулювання в інтересах тих чи тих груп людей [3].

Слід зазначити, що висвітлення подій, що стосуються тероризму, має свою специфіку, що передусім пов'язано з прагненням терористів використати ЗМІ у своїх цілях. Терористичні атаки у США 11 вересня 2001 року, у Мадриді 11 березня 2004 року, а також у Лондоні 7 липня 2005 року показали, що терористичні групи вже почали використовувати паблік релейшнз та техніку медіа-менеджменту, використовуючи всі характерні риси мас-медіа у своїй стратегії [4].

Через прагнення не програти конкурентної боротьби, журналісти мимоволі стають співниками терористів, адже висвітлення драматичних подій привертає увагу глядачів а разом з тим сприяє досягненню мети організаторів злочину.

Висвітлення тероризму в ЗМІ приховує в собі дві основні загрози. Перша – це "спіраль насильства" – виникає внаслідок "ефекту імунізації". Постійне висвітлення тероризму "бруталізує" суспільство, підвищуючи поріг прийняттого рівня насильства в ньому

("імунізація"), і терористам доводиться йти на більш жорстокі дії, щоб привернути до себе увагу ("спіраль насильства"). Друга – "ефект зараження" – полягає в тому, що діяльність ЗМІ сама по собі сприяє поширенню тероризму. Для демократичних суспільств проблема співвідношення свободи слова та її негативних наслідків, викликаних висвітленням тероризму в ЗМІ, має особливе значення. Висловлюючись словами аналітика проблем тероризму Г.Стразмана: "Публічність, може бути, і є життєво необхідним киснем для терористів, але новини – це кров свободи". Слід зазначити, що далеко не у всіх країнах уряди встановили спеціальні закони щодо висвітлення тероризму, тому зазвичай етика висвітлення актів тероризму побудована скоріше на добровільних засадах. Дані правила (повністю або частково) виражені в багатьох посібниках з висвітлення тероризму в західних ЗМІ (наприклад, в керівництві для співробітників BBC). Недоліком даного підходу є факт добровільності самообмежень, так як не всі ЗМІ готові поступитися рейтингами, що пов'язане з освітленням видовищних терактів, і зростанням доходів внаслідок підвищення рейтингів[5].

Що стосується правил подання інформації передусім слід зазначити те, що під час висвітлення теракту робити неприпустимо, а саме: героїзувати акти тероризму; платити самим і отримувати гроші за висвітлення терактів; брати на себе роль посередників у переговорах; робити передчасні висновки і необґрунтовані висновки про можливі плани терористів та про дії правоохоронних органів; піддаватися на провокації терористів, які прагнуть до висвітлення в ЗМІ спеціально підготовлених "спектаклів" (тих дій терористів, які проводяться виключно заради підвищення видовищності всього теракту в розрахунок на медійну репрезентацію)[5].

Цінність механізму самообмеження ЗМІ в рамках демократії має особливе значення, оскільки ЗМІ самі виробляють ці обмеження – так звані "кодекси преси" – для освітлення тероризму. У загальному вигляді вони повинні містити в собі наступні положення: 1) доступ до місця подій буде надано тільки за згодою співробітників правоохоронних органів, відповідальних за зв'язки із засобами масової інформації, під їх надійною охороною і лише за умови гарантії безпеки всіх учасників; 2) дії представників ЗМІ не повинні наражати на небезпеку життя жертв (заручників) та сторонніх осіб; 3) прями інтерв'ю з терористами і їх заручниками заборонені; 4) ЗМІ не мають права передавати інформацію, яка може зашкодити ходу операції з порятунку заручників; 5) ЗМІ не повинні без дозволу уповноважених осіб передавати в ефір або публікувати вимоги терористів; 6) освітлення інциденту має бути об'єктивним; 7) з урахуванням обстановки співробітники, що відповідають за зв'язки зі ЗМІ, повинні проводити брифінги, надавати можливості для організації інтерв'ю з відповідальними особами і т.д.; 8) ЗМІ беруть на себе зобов'язання утримуватися від сенсаційних і вселяють паніку заголовків, а також від постійного відтворення кривавих фотографій [і кривавих кадрів на ТВ]; 9) при висвітленні терактів ЗМІ повинні враховувати почуття заручників, інших постраждалих, їх близьких і рідних.

Список використаних джерел:

1. СМИ и терроризм: террор стал театром // <http://www.temadnya.ru/spravka/17mar2004/3741.html>
2. Політологія: підручник / За ред. О.В. Бабкіної, В.П. Горбатенка. – К. : ВЦ Академія, 2010. – С. 227.
3. Гриценко О.М. Преса і політика: динаміка і кореляція / Гриценко Олена Миколаївна, Шкляр Володимир Іванович // Преса і політика: проблеми, концепції, досвід. – К. : Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2000.– С. 5-11, 23-29, 45-55.
4. Stepinska A. The Global Flow of Information and Propaganda. Terrorist Attacks on the USA, September 11, 2001 as a media event // The power of Terrorism. – Poznan: Institute of Political Science and Journalism Press; Adam Mickiewicz University, 2005.
5. Журавлев Д.А.СМИ и международный терроризм//<https://interaffairs.ru/jauthor/material/117>

ЗМІСТ

ПОЛІТИЧНА СФЕРА

<i>Погорська І. І</i> ІМПЕРАТИВИ РОЗВИТКУ ВІДНОСИН СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА У СУЧАСНОМУ СВІТІ	3
<i>Константинов В.Ю.</i> ВПЛИВ ТРАНСКОНТИНЕНТАЛЬНИХ ІНФРАСТРУКТУРНИХ ПРОЕКТІВ НА ПОЛІТИЧНУ СТРУКТУРУ МІЖНАРОДНИХ РЕГІОНІВ.	6
<i>Лапшин С.А., Конотопенко О.П.</i> ХАРАКТЕРИСТИКА ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	9
<i>Зінько І.Ю., Лапшин С.А.</i> ПЕРСПЕКТИВИ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО НАТО В КОНТЕКСТІ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ	11
<i>Шевченко О.В.</i> ІНТЕГРАЦІЙНІ ПІДХОДИ У ПОДОЛАННІ ГЛОБАЛЬНИХ КЛІМАТИЧНИХ РИЗИКІВ ДЛЯ УКРАЇНИ	13
<i>Кондратенко О.Ю.</i> УКРАЇНА В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ ТА ЗЛАМУ ТРАНЗИТИВНОГО СВИТОПОРЯДКУ: СУТНІСТЬ І АЛГОРИТМ ВИХОДУ З КРИЗИ.	15
<i>Кульчицька О.В.</i> ВНЕСОК УКРАЇНСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ ЩОДО ОБСТОЮВАННЯ МИРУ	18
<i>Гольцов А.Г.</i> УКРАЇНА В ПОТЕНЦІЙНІЙ ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНІЙ ІНТЕГРАЦІЇ КРАЇН БАЛТО-ЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ	20
<i>Кривонос Р.А.</i> ІНСТИТУТ РЕГУЛЯРНИХ МІЖУРЯДОВИХ І МІЖВІДОМЧИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ ЯК ЗАСІБ ПОКРАЩЕННЯ ВІДНОСИН ІЗ СУСІДАМИ У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ФРН: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ	23
<i>Ціватий В.Г.</i> УКРАЇНА – ТУРЕЦЬКА РЕСПУБЛІКА: ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС ПОЛІТИКО-ДИПЛОМАТИЧНОГО ДІАЛОГУ 2017 РОКУ (ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ ВИМІР)	25
<i>Гордіна Н.О.</i> ОСТАННІЙ РІК ІСНУВАННЯ СРСР ЯК ПЕРЕЛОМНИЙ ПЕРІОД ЗМІНИ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ НАСТРОЇВ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ НА КОРИСТЬ ВИБОРУ ЗАХІДНО-ДЕМОКРАТИЧНОГО ШЛЯХУ РОЗВИТКУ.	27
<i>Намонюк Ч.І.</i> ПОЗИЦІЯ ЛИТВИ ЩОДО РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО ПРОТИСТОЯННЯ.....	30
<i>Гальона О.Я.</i> ЦЕНТРАЛЬНОАЗІЙСЬКИЙ НАПРЯМОК ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	32
<i>Михайлова О.Б.</i> ТИПОЛОГІЯ МІЖНАРОДНОГО РЕГІОНАЛІЗМУ В ІСТОРИЧНІЙ ПЕРСПЕКТИВІ	34
<i>Петряев О.С.</i> ГЕОСТРАТІГІЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОГО Й АРАБО-ІСЛАМСЬКОГО ПРОЕКТІВ ГЛОБАЛЬНОГО СВИТОУСТРОЮ.	37
<i>Савінок В.С.</i> ДО ПИТАННЯ ПРО ТРАНСФОРМАЦІЮ ПОЛІТИЧНОГО КУРСУ НІМЕЧЧИНИ ЩОДО УКРАЇНИ ПІСЛЯ 2014 РОКУ.	39
<i>Шустенко С.О.</i> ГЕОСТРАТЕГІЧНИЙ ПРОГНОЗ ДЛЯ УКРАЇНИ В АГРАРНІЙ СФЕРІ	42

<i>Гринчук М.С.</i> ГЕОПОЛІТИЧНІ ПРІОРИТЕТИ БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	44
<i>Злобіна Т.М.</i> РОЛЬ ГРУЗІЇ В ПОЛІТИЦІ НАТО.....	46
<i>Хевцуриани А.Т.</i> ГЕОПОЛИТИЧЕСКИЕ ИНТЕРЕСЫ УКРАИНЫ И ГРУЗИИ	48

ЕКОНОМІЧНА СФЕРА

<i>Чубукова О.Ю., Пономаренко І.В.</i> ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ У СВІТІ.....	51
<i>Плиса В.Й.</i> ГЕОСТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ УКРАЇНИ В СТРАХОВІЙ СФЕРІ	53
<i>Тарасенко І.О., Нефедова Т.М.</i> АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВНЗ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ	56
<i>Черниш О.В.</i> Сутність стратегічного підходу в управлінні ВНЗ	59
<i>Ostapenko V.M.</i> TRENDS OF DEVELOPMENT OF THE FINANCIAL MARKET OF UKRAINE IN THE WORLD ECONOMIC SPHERE.....	61
<i>Карп В.С.</i> ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ СУЧАСНОЇ БІЗНЕС-СИСТЕМИ В УКРАЇНІ	64
<i>Сапсай А.П.</i> СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ І ЗАВДАННЯ УКРАЇНИ У ФОРМАТАХ АСОЦІАЦІЇ ТА ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ З ЄС	67
<i>Остапенко Т.Г.</i> НАНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК СІНГАПУРУ ЯК ОРІЄНТОВНИЙ НАПРЯМ ФОРМУВАННЯ ГЕОСТРАТЕГІЧНИХ ПРІОРИТЕТІВ УКРАЇНИ.....	69
<i>Стаканов Р.Д.</i> ГЕОСТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ У ГЛОБАЛЬНИЙ РИНОК ПРАЦІ	71
<i>Чугаєв О.А.</i> ВПЛИВ БРЕНДУ ДЕРЖАВИ НА ЗОВНІШНЮ ТОРГІВЛЮ УКРАЇНИ.....	73
<i>Мошковська О.А.</i> СТРАТЕГІЧНІ УМОВИ ВИХОДУ ВІТЧИЗНЯНИХ МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ЗАРУБІЖНІ РИНКИ.....	75
<i>Бохан А.В.</i> ЕКОЛОГІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ТА ЕКОНОМІЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ	77
<i>Хватов Ю.Ю.</i> КЛАСИФІКАЦІЯ РОЗВИНЕНИХ КРАЇН У СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ В СИСТЕМІ ООН.....	80
<i>Цимбаленко Н.В.</i> ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	82
<i>Нікішин Є.В.</i> СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ЛОГІСТИЗАЦІЇ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	84
<i>Зимбалецька Ю.В.</i> СТРАТЕГІЧНИЙ БРЕНДИНГ УКРАЇНИ	86
<i>Безверхий К.В.</i> ПОРІВНЯЛЬНА СТРУКТУРА ЕЛЕМЕНТІВ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ: НОРМАТИВНИЙ ЧИ АВТОРСЬКИЙ ПІДХІД?.....	88

<i>Гришина Л.О., Камінська Т.П.</i> ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У СТРАТЕГІЧНОМУ РОЗВИТКУ ХАРЧОВОЇ СФЕРИ РЕГІОНУ	91
<i>Демчук Н.І., Коваль А.М.</i> СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	94
<i>Бех К.А.</i> КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ТЕОРІЙ ГЛОКАЛЬНОГО МАРКЕТИНГУ	96
<i>Піскульова І.В.</i> ВИКОРИСТАННЯ КОНЦЕПЦІЇ БЕЗПЕРЕРВНОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ПРАКТИЦІ.....	98
<i>Харченко Н.В.</i> ПРИВАБЛИВІСТЬ ІНВЕСТУВАННЯ В ЦІННІ ПАПЕРИ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ	101
<i>Кульбіда М. В.</i> ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ МФО ЯК ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР ГЕОСТРАТЕГІЧНИХ ПРІОРИТЕТІВ УКРАЇНИ	103
<i>Піскульова І.В.</i> ВИКОРИСТАННЯ КОНЦЕПЦІЇ БЕЗПЕРЕРВНОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ПРАКТИЦІ.....	105
<i>Тарасенко О.С.</i> ІНДИКАТОРИ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ	108
<i>Засенко О.Ю.</i> ІНСТИТУЦІЙНІ ВИМІРИ РОЗВИТКУ РИНКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОСЛУГ В КРАЇНАХ ЄС	111

ПРАВОВА СФЕРА

<i>Короткий Т. Р.</i> ПРАВО МИРНОГО ПРОХОДУ ТА ПИТАННЯ ОХОРОНИ МОРСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНИ	113
<i>Кориневич А.О.</i> РОЗСЛІДУВАННЯ НАЙБІЛЬШ ТЯЖКИХ ЗЛОЧИНІВ, СКОЄНИХ ПІД ЧАС ОКУПАЙЦІЇ КРИМУ ТА ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ НА ДОНБАСІ, ЯК ПРІОРИТЕТ ДЛЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	116
<i>Бабін Б.В.</i> ПРОТИДІЯ РОСІЙСЬКІЙ АГРЕСІЇ В УМОВАХ НЕПРАВОМІРНОЇ ОКУПАЦІЇ ТА АНЕКСІЇ КРИМУ: РОЛЬ ПРЕДСТАВНИЦТВА ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ В АР КРИМ.....	118
<i>Медведева М.О.</i> ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ТА ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИХ ПРІОРИТЕТІВ УКРАЇНИ	122
<i>Криволапов Б.М.</i> ЗАХИСТ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ НА ТИМЧАСОВО НЕПІДКОНТРОЛЬНИХ УКРАЇНІ ТЕРИТОРІЯХ.....	124
<i>Тропін З.В.</i> МІЖНАРОДНИЙ ДОГОВІР ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ МИРНИХ ЗАСОБІВ ВИРІШЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СПОРІВ	126
<i>Терзі О.</i> ПРАВО НА ЗДОРОВ'Я ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ПРАКТИКИ ЄСПЛ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З ПОРУШЕННЯМ РЕПРОДУКТИВНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ.....	128
<i>Хендель Н.В.</i> МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ПРАВА НА ЗДОРОВ'Я УВ'ЯЗНЕНИХ.....	130
<i>Лисенко О.М.</i> ЄВРОПЕЇЗАЦІЯ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ.....	132
<i>Мінченко Д.А.</i> НАЛЕЖНА ЮРИСДИКЦІЯ ЯК ОДНА З ПІДСТАВ ДЛЯ ВИЗНАННЯ ТА ВИКОНАННЯ РІШЕННЯ ІНОЗЕМНОГО СУДУ В АНГЛІЇ.....	134

<i>Лук'яненко Є.В.</i> КВАЛІФІКАЦІЯ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ ТА ІНШИХ СИТУАЦІЙ НАСИЛЬСТВА ВІДПОВІДНО ДО НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА	136
<i>Григоров О.М.</i> ПРАВОВІ ВИМОГИ ЩОДО ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ В АВІАЦІЙНІЙ ГАЛУЗІ: ПРАКТИКА ІКАО	139
<i>Березовська І.А.</i> ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄС ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	141
<i>Анісімова О.Ю.</i> УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ В ПРАКТИЦІ РОБОТИ ЄВРОСОЮЗУ	143
<i>Лазаренко М.М.</i> ДО ПИТАННЯ РОЗМЕЖУВАННЯ ЗАХИСТУ МАЙНОВИХ ПРАВ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТОРА ЯК ПРЕДМЕТУ МІЖНАРОДНО-ПРИВАТНОПРАВОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ З ПРЕДМЕТОМ ІНШИХ ПРАВОВИХ НАУК.....	145
<i>Невара Л.М.</i> ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО В СФЕРІ ОСВІТИ	147
<i>Кулько А. В.</i> ОСНОВНІ СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ Й ОХОРОНИ РІКИ ДНІПРО	149
<i>Барцось Г. В.</i> ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ РАМКОВОЇ КОНВЕНЦІЇ ВООЗ ІЗ БОРОТЬБИ ПРОТИ ТЮТЮНУ НА ГЛОБАЛЬНОМУ РІВНІ.....	152
<i>Йосипенко Соломія Тарасівна</i> ПРАВОВІ ПОЗИЦІЇ СУДІВ УКРАЇНИ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЦІЇ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ	154
<i>Капустін А.</i> РОЛЬ ТОВАРИСТВА ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА УКРАЇНИ В РОЗПОВСЮДЖЕНІ ЗНАНЬ З МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА.....	156
<i>Лакарова Г.</i> ПРАВОВА ПРИРОДА І СУТНІСТЬ МІЖДЕРЖАВНИХ СКАРГ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СУДІ З ПРАВ ЛЮДИНИ.....	158
<i>Мазуренко В.В.</i> НАУКОВИЙ СПАДОК П. Є. КАЗАНСЬКОГО ТА РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОГО ПРАВА	160
<i>Бережна А.О.</i> ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ЗАХИСТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА НА МУЗИЧНІ ТВОРИ У ВСЕСВІТНІЙ ГЛОБАЛЬНІЙ МЕРЕЖІ	162
<i>Гандзюра А.В.</i> ЕВОЛЮЦІЯ СТАНОВЛЕННЯ ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КНР	164
<i>Пономаренко М.М.</i> ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ПОЛОЖЕНЬ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ УКРАЇНИ З ЄС СТОСОВНО РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ	167
<i>Орінда Е.Н.</i> МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ БОРОТЬБИ З ЕБОЛОЮ	169

ІНФОРМАЦІЙНА СФЕРА

<i>Макаренко Є.А.</i> СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ УКРАЇНИ: БЕЗПЕКОВИЙ ВИМІР	171
<i>Бондар Ю.В.</i> ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД – ПРІОРИТЕТ ТА УМОВА РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: ДОСВІД ТА РЕАЛІЇ	174

<i>Піпченко Н. О., Москаленко Т. В.</i> КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОНТЕКСТ	177
<i>Лісовський П.М., Лісовська Ю.П.</i> КІБЕРБЕЗПЕКА ЯК ІНФОРМАЦІЙНА СТРАТЕГІЯ ЯКОСТІ В МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОМУ ВИМІРІ	178
<i>Терещук В. І.</i> ЗОВНІШНІЙ ВИМІР МЕДІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ У СТРАТЕГІЧНИХ ДОКУМЕНТАХ.....	180
<i>Запорожець О.Ю.</i> МІСЦЕ УКРАЇНИ У ГЕОПОЛІТИЧНІЙ МАТРИЦІ СВІТУ.....	183
<i>Безденєжна М.Ю.</i> ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ СУЧАСНОЇ ДИПЛОМАТІЇ. ДОСВІД УКРАЇНИ	185
<i>Носова Б.М.</i> СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ ЯК НОВІ АКЦЕНТИ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ	188
<i>Петров В.В.</i> ЩОДО РОЗБУДОВИ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ	191
<i>Набруско В.</i> ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ЯК ФЕНОМЕН ТРАНЗИТНОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ВИКЛИКІВ	193
<i>Гришина Н. В., Мельник А. І.</i> ОЗНАКИ ТА ПРОБЛЕМИ PR-ТЕХНОЛОГІЙ	196
<i>Гридасова Г.О.</i> ТРАНСКОРДОННІ ЗЛОЧИННІ УГРУПУВАННЯ ЯК АКТОРИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН	199
<i>Саган О.В.</i> РОЛЬ ЗМІ У ПИТАННЯХ ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ	201

Наукове видання

**ГЕОСТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ УКРАЇНИ
В ПОЛІТИЧНІЙ, ЕКОНОМІЧНІЙ, ПРАВОВІЙ
ТА ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРАХ**

**МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

19 жовтня 2017 року

Київ

Підписано до друку 23.10.2017.
Формат 60x84/16. Ум.-друк.арк. 12,0. Тираж 100 прим.
Зам. № 1802-05.

Видавець ПП «Фенікс»
(свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.2002)
65009, м.Одеса, вул. Зоопаркова, 25, тел.(048)7777-591
e-mail: fenix-izd@ukr.net
www.law-books.od.ua